

พลวัตทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง (พ.ศ. 2498-2560)

เกียรติศักดิ์ ทิพย์ทิมาพันธ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

พฤษภาคม 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมคุณวุฒิบัณฑิตและคณะกรรมการสอบคุณวุฒิบัณฑิต ได้พิจารณา
คุณวุฒิบัณฑิตของ เกียรติศักดิ์ ทิพย์ทิมาพันธ์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมคุณวุฒิบัณฑิต

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ภารดี มหาจันทร์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด หนูอิม)

คณะกรรมการสอบคุณวุฒิบัณฑิต

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศรุตี สกุรัตน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ภารดี มหาจันทร์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด หนูอิม)

..... กรรมการ
(ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อนุมัติให้รับคุณวุฒิบัณฑิตฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด)

วันที่ 15 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2560

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงไปไม่ได้ ถ้าขาดการให้คำปรึกษาและแนะนำ นับแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์จากรองศาสตราจารย์ ภาวดี มหาพันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษา คุษฎีนิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด หนูอิม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ขอขอบคุณอาจารย์ ทั้งสองไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ศรุตี สกุรัตน์ ที่กรุณารับเป็นประธานสอบ คุษฎีนิพนธ์ และอาจารย์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ กรรมการสอบสอบคุษฎีนิพนธ์ ท่านทั้งสอง ได้กรุณาแนะนำความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขให้คุษฎีนิพนธ์มีความสมบูรณ์ ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ คุณแม่เจริญ ทิพย์ทิมาพันธ์ คุณพ่อวัชรระ ทิพย์ทิมาพันธ์ คุณครูและ อาจารย์ทุกท่านที่เคยอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดความรู้แก่ผู้วิจัย จนผู้วิจัยเติบโตเป็นผู้มีประโยชน์ ต่อสังคม สามารถมีส่วนในการพัฒนาสังคมได้ในระดับหนึ่ง

แรงบันดาลใจในการที่ผู้วิจัยเข้าศึกษาในระดับคุษฎีบัณฑิตนี้ เกิดจากความต้องการ ที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์เอาไว้ให้คงอยู่กับชุมชนบ้านฉาง เพราะผู้วิจัย เชื่อว่าความเจริญและเทคโนโลยีสมัยใหม่จะทำให้หลายสิ่งหลายอย่างในชุมชนหายไป และถ้าไม่มีการบันทึกไว้ก็อาจจะเลือนหายไปกับกาลเวลา

ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูคุณเวทิตาแค้นบุพการี บุรพจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ผู้วิจัยเป็นผู้มีการศึกษาและประสบความสำเร็จมาจนถึงทุกวันนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้นั้นจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งทางวิชาการ สังคม และประเทศชาติ

เกียรติศักดิ์ ทิพย์ทิมาพันธ์

55810271: สาขาวิชา: ไทยศึกษา; ปร.ค (ไทยศึกษา)

คำสำคัญ: ชุมชนอำเภอบ้านฉาง/ฐานบินสหรัฐอเมริกา/สภาพเศรษฐกิจ/สภาพสังคม/ ระยอง
 เกียรติศักดิ์ ทิพย์ทิมาพันธ์: พลวัตทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้าน
 ฉาง จังหวัดระยอง (พ.ศ.2498-2560) (SOCIAL AND ECONOMIC DYNAMICS OF BAN
 CHANG COMMUNITIES, RAYONG (B.E. 2498 to 2560)) คณะกรรมการควบคุมคดียุติพันธุ์:
 ภาวดี มหาจันทร์, กศ.ม., เชิด หนูอิม, Ph.D. 229 หน้า. ปี พ.ศ. 2560.

คดียุติพันธุ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพลวัตทางสังคมและเศรษฐกิจและปัจจัย
 ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่อำเภอ
 บ้านฉาง จังหวัดระยอง ในช่วง พ.ศ. 2498-2560 ตลอดจนศักยภาพในการปรับตัวและอนาคต
 ภาพของชาวชุมชนในพื้นที่บ้านฉาง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อพลวัตทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน
 ในพื้นที่อำเภอบ้านฉางจังหวัดระยอง มีทั้งปัจจัยจากภายในและปัจจัยจากภายนอก ซึ่งได้แก่
 ที่ตั้ง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายของประชากรและวัฒนธรรม
 รวมไปถึงนโยบายของรัฐบาลไทยแต่ละช่วงเวลา เช่น ระบบการคมนาคมทางถนน การตัดสินใจ
 เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรสนธิสัญญาร่วมป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ส.ป.อ.-SEATO)
 การเข้ามาของฐานทัพสหรัฐอเมริกา การถอนทัพ โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
 (Eastern Sea Board Project) โครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastren Economic
 Corridor) แต่ละปัจจัย นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว คนในพื้นที่ (ดั้งเดิม)
 ต้องเรียนรู้และปรับตัวอย่างมาครั้งแล้วครั้งเล่า ประสบความสำเร็จบ้างไม่ประสบความสำเร็จบ้าง
 อย่างต่อเนื่องกว่ากึ่งศตวรรษ บ้านฉางจึงกลายเป็นเมืองที่มีการพัฒนาเพื่อเป็นที่พักอาศัยของคน
 ที่มาทำงานในนิคมอุตสาหกรรมและปัญหาจากการพัฒนาที่จะต้องพัฒนาหาจุดสมดุลต่อไป
 สิ่งที่ค้นพบในชุมชนอำเภอบ้านฉาง เมื่อความเจริญจากภาคอุตสาหกรรมตามนโยบายของรัฐบาล
 วิธีการดำรงชีวิตดั้งเดิมบางอย่างหายไปโดยสิ้นเชิงและเห็นได้ชัดเจน เช่น การทำกะปิและ
 น้ำปลาของหมู่บ้านพลานัน ไม่มีแล้ว การขายผลิตภัณฑ์นั้นนำมาจากชุมชนอื่น เพราะเนื่องจาก
 ไม่มีเคยให้จับและรวมถึงกฎหมายห้ามใช้วนตาเล็กบริเวณชายฝั่งทำให้ไม่มีปลาในการทำน้ำปลา
 พื้นที่ที่เคยเป็นที่ทำการเกษตรจะพัฒนาเพื่อเป็นที่พักอาศัยมากขึ้น

55810271: MAJOR: THAI STUDIES; Ph.D. (THAI STUDIES)

KEYWORDS: BAN CHANG DISTRICT COMMUNITY/ US AIR FORCE BASE/

ECONOMIC CONDITION/ SOCIAL CONDITION/ RAYONG

KIATISAK TIPTIMAPHAN: SOCIAL AND ECONOMIC DYNAMIC OF BAN CHANG COMMUNITIES, RAYONG. (B.E.2498 TO 2560). ADVISORY COMMITTEE: PARADEE MAHAKHAN, M.Ed., BOONCHERD NUIM, Ph.D. 229 P 2016

This dissertation the purpose of this study was to study the social and economic dynamics and factors affecting the socio-economic and cultural changes of the community in Ban Chang district, Rayong province during the period from 1955-2017 analyze in ability of adaptation and future of the community in Ban Chang district. Is a qualitative research

From the study indicated that factors that influencing dynamic in society and community economics in Bangchang district in Rayong province has internal factors and also external factors which including the location and the exuberance of natural resources diversity of population and Thai culture. Moreover, it also including Thai government policies in each period for instance transportation system. Deciding to join the Association of Southeast Asian Protected areas (SEATO) The arrival of the USA military base the withdrawal of the Eastern Sea Board Project, the East Economic Economic Corridor, each of which led to widespread change rapidly. People in the area (original) need to learn and adjust many times over continually over a half century. Ban Chang was becoming a city that has been developed as a residence for people working in industrial estates and there are developmental problems that need to be continually finding the stability point. Things that was discovered in Ban Chang Community when the prosperity of industry from government policy some of the old traditional of living are completely lost and clearly seen, such as the shrimp paste and fish sauce of the village of Pala, then the sale of the product was brought from another community. Because there are no catching policies include the law of do not use a small fisheye on the shore, no fish in the fish sauce. The area that used to be an agricultural area will be developed to be more residential.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
วิธีการวิจัย	8
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	8
การวิเคราะห์ข้อมูล	8
2 ภูมิสังคมและวัฒนธรรมชุมชนบ้านฉาง	10
ภูมิศาสตร์ ที่ตั้ง อาณาเขตติดต่อ	10
สภาพทางภูมิศาสตร์ของอำเภอบ้านฉาง.....	10
สังคม ประชากร อาชีพ.....	13
การเมืองการปกครอง	15
การนับถือศาสนา.....	17
เศรษฐกิจ	18
มรดกทางธรรมชาติ.....	19
มรดกทางวัฒนธรรม.....	20
บ้านฉางช่วงสงครามเวียดนาม	

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์.....	28
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ช่วงก่อนสงครามเวียดนาม (ก่อน พ.ศ. 2500).....	28
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ช่วงสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2500-2515).....	37
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ช่วงหลังสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2515-2530).....	43
บ้านฉางช่วงแผนพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (พ.ศ. 2525-2548).....	52
การพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2524-2537).....	54
บ้านฉางกับโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก.....	58
4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและสังคม.....	63
การเข้าเป็นสมาชิกองค์การสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	63
การเข้ามาของฐานทัพสหรัฐอเมริกา.....	75
ฐานทัพสหรัฐอเมริกาและผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจต่อชุมชนอำเภอบ้านฉาง...	94
ผลกระทบทางสังคมต่อชุมชนอำเภอบ้านฉาง.....	100
ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อชุมชนอำเภอบ้านฉาง.....	105
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 12.....	119
5 การปรับตัว อนาคตภาพของบ้านฉาง.....	133
การปรับตัวช่วงก่อนสงครามเวียดนาม (ก่อน พ.ศ. 2500).....	133
การปรับตัวช่วงสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2500-2515).....	135
การปรับตัวหลังสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2515-2530).....	143
การปรับตัวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.....	146
6 บทสรุป.....	151
บรรณานุกรม.....	162
ภาคผนวก.....	169
ภาคผนวก ก.....	170
ภาคผนวก ข.....	173
ภาคผนวก ค.....	176
ภาคผนวก ง.....	178

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก จ	180
ภาคผนวก ฉ.....	182
ภาคผนวก ช.....	184
ภาคผนวก ซ.....	186
ภาคผนวก ฌ	188
ประวัติย่อของผู้วิจัย	229

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	ค่าจ้างในประเทศไทยและในตะวันออกกลาง เงินส่งกลับ และค่าใช้จ่ายเพื่อไปทำงานต่างประเทศ..... 49

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	แผนที่บริเวณชุมชนอำเภอบ้านฉาง..... 6
2	แผนที่เส้นทางกองทัพญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกประเทศไทย วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 29
3	สำนักงานของโรงน้ำตาลไทยร่วมเจริญจำกัดในปัจจุบันปิดไปแล้ว 35
4	New Land ที่ทหารอเมริกันเที่ยว ปัจจุบันคือหมู่บ้านแผ่นดินไทย 40
5	โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก Eastern Economic Corridor 60
6	ตำแหน่งฐานบินของสหรัฐอเมริกาในไทยช่วงสงครามเวียดนาม..... 81
7	ชายหาดสวยทรายขาวสะอาดในฐานบินอุตะเถา 83
8	Sport field สนามกีฬา ภายในฐานบินอุตะเถา..... 84
9	ที่ทำการไปรษณีย์ Post Office ประจำสถานบินอุตะเถา..... 84
10	Bob Hope show at Utapao Air Base, Thailand in 67 84
11	Taxi at Main Gate Utapao 85
12	Water fight in front of barracks Utapao Air Base, Thailand in 67..... 86
13	ทหารกับคู่หูสุนัขตำรวจรักษาความปลอดภัย..... 87
14	ความร่วมมือในการสร้างทางหลวงสายถนนมิตรภาพ..... 89
15	พล.อ.ทวิ จุลละทรัพย์ อัครราชทูตสหรัฐ นอร์แมน บี.ฮานนาค์ ในพิธี เปิดท่าเทียบเรือที่สัตหีบ 90
16	Airfield Reference Map ของฐานบินอุตะเถา 91
17	ด้านสาธารณสุขสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือวิชัยมาลาเรีย 95
18	รัชกาลที่ 9 ทรงเสด็จที่ที่วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือ 96
19	คนไทยที่มารอทำงานที่อุตะเถา 1965 102
20	ผู้ที่รับจ้างทำงานบ้านให้ทหารอเมริกันส่วนมากเป็นผู้หญิง..... 107
21	Ott Pucheon Staff's NCO Club at Utapao..... 107
22	คนไทยที่เป็นพนักงานทำงานในคลังระเบิด 108
23	งานขับรถบรรทุกจากท่าเรือทุ่งโปรงไปคลังที่ฐานบินอุตะเถาและโคราช..... 108
24	อุตะเถาและลูกเรือ..... 109
25	Electric Group AIC Martin Haynes and Crew at Utapao Air Base, Thailand 1966-67.. 109

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
26	U-Tapao RTAFB Bunker Thai Guard. 1968..... 110
27	รถขายไอติมที่ขายอยู่ในฐานบินอุตะเถา 111
28	งานก่อสร้างในฐานบินอุตะเถา 111
29	นักดนตรีแสดงที่ Air Man Club วงดนตรีไทยหลายวงด้วยกันหมุนเวียนสลับกัน 112
30	บ้านเช่าและบังกะโลที่ปลูกไว้ให้เช่าเมื่อ 50 ปีที่แล้วยังคงสภาพเดิม 114
31	อาบอบนวดที่ถูกต้องตามกฎหมายเมื่อ 50 ปีที่แล้ว ปัจจุบันอยู่ในตัวเมืองระยอง..... 114
32	New Land Bar เมื่อ 50 ปีที่แล้ว ในปัจจุบัน 115
33	รถโดยสารสาธารณะที่หน้า U-Tapao Air Base 116
34	ทำเรื่องขงโปรงที่เรือบรรทุกระเบิดมาจอดแล้วขนถ่ายไปยังฐานบินอุตะเถา 136
35	ป้ายแสดงว่าทางหลวงหมายเลข 331 ทราบกันในนามถนนยุทธศาสตร์ 137
36	U-Tapao Base Chapel ของทหารอเมริกันในฐานบินอุตะเถา 142
37	คนงานไทยกำลังก่อสร้าง Plumbing Project ที่อุตะเถาประเทศไทย 146

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมรวมถึงวิถีทางในการดำเนินชีวิตอย่างชัดเจน นับตั้งแต่เริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ช่วงเวลาห้าสิบกว่าปีที่ผ่านมาของการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศไทย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคอุตสาหกรรม

ภาคตะวันออกเป็นภูมิภาคย่อยทางตะวันออกของประเทศไทย เดิมถือเป็นส่วนหนึ่งของภาคกลาง มีพื้นที่อยู่ติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทยด้านตะวันออก นับเป็นอีกภูมิภาคหนึ่งที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากเป็นแหล่งอุตสาหกรรม การผลิตผลไม้ และอัญมณีของประเทศ ซึ่งภาคตะวันออกนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นชัดเจนภูมิภาคหนึ่ง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือเกิดจากนโยบายของรัฐบาล เมื่อเริ่มมีการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 มาใช้ในปี พ.ศ. 2504 และได้ใช้มาจนถึงปัจจุบันคือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ซึ่งในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่สัตหีบไปจนถึงบ้านฉาง ซึ่งเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างจังหวัดชลบุรีกับระยอง มีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมรวมถึงวิถีทางในการดำเนินชีวิตอย่างมาก

อำเภอบ้านฉาง เป็นอำเภอหนึ่งที่ตั้งอยู่ในจังหวัดระยอง กล่าวกันว่าที่มาของชื่ออำเภอนี้มาจากคนไทยเชื้อสายจีนพูดคำว่า บ้านฉั้น แต่ออกเสียงไม่ชัดเจน อำเภอบ้านฉาง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดระยอง มีอาณาเขตด้านทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และอำเภอนิคมพัฒนา ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมืองระยอง ทิศใต้ติดอ่าวไทย ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอสัตหีบและอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

บ้านฉางหรือเดิมคือบ้านพลามีพื้นที่ติดต่อกันตามแนวชายฝั่งทะเล และเป็นพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของฐานทัพอากาศอู่ตะเภา ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมรวมถึงวิถีทางในการดำเนินชีวิตจึงส่งผลกระทบต่อถึงกัน ดังจะเห็นได้จากก่อนที่จะมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2504 หรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้อนุญาตให้กองทัพอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2504 นับเป็นปีแรกที่รัฐบาลสหรัฐฯ ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายต่างประเทศที่ผูกพันกันกับสหรัฐอเมริกาอย่างเด่นชัด

ของประเทศไทย ซึ่งพิจารณาได้จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปี พ.ศ. 2498 ทำให้ประเทศไทยต้องไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับสงครามเวียดนามอยู่หลายปี (พ.ศ. 247-2518) กล่าวคือ ในวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2498 รัฐบาลเวียดนามใต้ได้ขอรับความช่วยเหลือทางทหารจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านกองกำลังเวียดนามเหนือ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากจีน สหภาพโซเวียตและพันธมิตรคอมมิวนิสต์อื่นเป็นคู่สงครามฝ่ายหนึ่งกับรัฐบาลเวียดนามใต้ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์อื่นเป็นคู่สงครามอีกฝ่ายหนึ่ง สหรัฐอเมริกาได้ส่งกำลังทุกด้านเข้าสู่เวียดนามในฐานะที่ปรึกษาทหารนาวิกโยธินถูกส่งเข้ามาประจำการในประเทศไทย โดยประจำอยู่ในฐานทัพของตนในจังหวัดอุดรธานี โดยในปีถัดมา มีการส่งกำลังทหารมาเพิ่มอีก 10,000 คน ประจำอยู่ในฐานทัพอากาศที่อยู่ตะเภา อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จากนั้นกำลังทหารของสหรัฐฯ ก็หมุนเวียนเข้ามาประจำในประเทศไทยโดยตลอด จนถึงปี พ.ศ. 2517 มีทหารอเมริกันในประเทศไทยรวม 48,000 คน ในขณะที่ทั้งภูมิภาคนี้มีทหารอเมริกันรวม 230,000 คน เพื่อรบกับเวียดนามเหนือ ซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ มีการตั้งฐานทัพอากาศ เพื่อปฏิบัติการตอบโต้ทางอากาศกับเวียดนามเหนือ และส่งทหารอเมริกันจำนวนมากมาประจำการในประเทศไทย ฐานทัพอากาศที่อยู่ตะเภาตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณสัตหีบไปจนถึงบ้านฉาง การมีทหารอเมริกันประจำการจำนวนมากในช่วงสงครามเวียดนาม จนกระทั่งกองทัพสหรัฐอเมริกาได้ถอนกองกำลังออกจากประเทศไทยจนหมดใน พ.ศ. 2519 (ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3) คือ ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่รวมถึงวิถีทางในการดำเนินชีวิต อาชีพ เพื่อรองรับความต้องการของทหารอเมริกัน

ภายหลังจากการสิ้นสุดสงครามในปี พ.ศ. 2519 สหรัฐฯ มีการถอนฐานทัพออกจากประเทศไทย ซึ่งเป็นช่วงเดียวกันกับการเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ทำให้พื้นที่บริเวณสัตหีบไปจนถึงบ้านฉางเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอีกครั้งในรูปแบบที่เกิดการหยุดชะงักทางเศรษฐกิจ ต่อมาพื้นที่ดังกล่าวก็เกิดเปลี่ยนแปลงขึ้นอีกครั้งกับการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2524 สมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ โดยได้บรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2524-2529) เพื่อให้เป็นฐานเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมแห่งใหม่ของประเทศ และเพื่อกระจายความเจริญและกิจกรรมทางเศรษฐกิจออกจากกรุงเทพมหานครอย่างเป็นระบบ เพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันกับตลาดโลก โดยเชื่อมโยงเส้นทางขนส่งทางเรือของโลกกับฐานการผลิตอุตสาหกรรมสมัยใหม่ไว้ด้วยกัน

การพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกสำหรับบริเวณมาตาพุต จังหวัดระยอง และบริเวณแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินโครงการ โดยเน้นด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เป็นสำคัญ เพื่อให้พร้อมที่จะเริ่มการก่อสร้างในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 6 นี้ทำให้ พื้นที่บริเวณสัดหีบ ไปจนถึงบ้านฉาง เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอีก ในรูปแบบที่เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจจนกระทั่งถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เน้นที่คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มีการพัฒนาแบบองค์รวมโดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนา เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

อย่างไรก็ตามในปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540) ได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรงหรือที่เรียกว่า “ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ ฟองสบู่แตก” ส่งผลให้ภาคธุรกิจ การค้า อุตสาหกรรมและการเงินหลายแห่งล้มเลิกกิจการ และปิดตัวลง ทำให้ปี พ.ศ. 2541 เศรษฐกิจของประเทศหดตัวต่ำสุดถึงร้อยละ 10.2 (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2546) ประเทศไทยเกือบล้มละลายทางรอดของประเทศจึงขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือด้านการเงินของสถาบันการเงินระหว่างประเทศ (IMF) วิกฤตดังกล่าวเริ่มขึ้นในประเทศไทย เมื่อค่าเงินบาทลดลงอย่างมากอันเกิดจากการตัดสินใจของรัฐบาลไทยซึ่งมีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี ที่ลอยตัวค่าเงินบาท ตัดการอิงเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐ หลังจากความพยายามทั้งหมดที่จะสนับสนุนค่าเงินบาทเมื่อเผชิญกับการแผ่ขยายแบบเกินเลยทางการเงิน (Financial overextension) อย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนขับเคลื่อนอสังหาริมทรัพย์ ในเวลานั้น ประเทศไทยมีภาระหนี้สาธารณะซึ่งทำให้ประเทศอยู่ในสภาพล้มละลายก่อนหน้า การล่มสลายของค่าเงิน และเมื่อวิกฤตดังกล่าวขยายออกนอกประเทศ ค่าเงินของประเทศส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และญี่ปุ่นก็ได้ทรุดตัวลงเช่นกัน ตลาดหลักทรัพย์ปรับตัวลดลงและรวมไปถึงราคาสินทรัพย์อื่น ๆ และทำให้หนี้เอกชนเพิ่มสูงขึ้น

สถานการณ์ที่เป็นเกิดขึ้นนั้นสะท้อนให้เห็นผลในทางบวกและทางลบของการพัฒนาสิ่งที่สังคม ไทยต้องทบทวนอย่างเป็นระบบ ก็คือปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันทุกระบบได้แก่ ระบบเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว วิธีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรม ระบบเหล่านี้ทำให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้ ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงก็คือประชาชนสังคมและวัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุดแต่การเปลี่ยนแปลงจะเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มาเกี่ยวข้อง เช่น ระดับการศึกษาของคนในสังคม การสื่อสารคมนาคม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การนำมาเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมกับสังคมเป็นของคู่กัน ต้องไปด้วยกันเสมอ ถ้าสังคมเปลี่ยนวัฒนธรรมก็เปลี่ยนสังคม

ก็เปลี่ยน มีผลเกี่ยวเนื่องกัน ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การค้นพบ การประดิษฐ์ การขัดแย้ง การแข่งขัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมมีผลทำให้ระบบ รูปแบบทางสังคมและวิถีชีวิตของมนุษย์ ทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช้วัตถุเปลี่ยนแปลง

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 ที่อิน โดนีเซีย เมื่อ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้ตกลงกันที่จะจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ

1. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asian Economic Community: AEC)
2. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (Socio-cultural pillar)
3. ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (Political and security pillar)

เดิมกำหนดเป้าหมายที่จะตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2563 แต่ต่อมาได้ตกลงกันเลื่อนกำหนดให้เร็วขึ้นเป็นปี พ.ศ. 2558 และก้าวสำคัญต่อมาคือการจัดทำปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Charter) ซึ่งมีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่เดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2552 นับเป็นการยกระดับความร่วมมือของอาเซียนเข้าสู่มิติใหม่ในการสร้างประชาคม โดยมีพื้นฐานที่แข็งแกร่งทางกฎหมายและมีองค์กรรองรับการดำเนินการเข้าสู่เป้าหมายดังกล่าวภายในปี พ.ศ. 2558 ปัจจุบันประเทศสมาชิกอาเซียนรวม 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย พม่า มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม ลาว กัมพูชา และบรูไน สถานการณ์ที่เป็นเกิดขึ้นนั้นพอจะมองเห็นผลกระทบในทางบวกและทางลบของการพัฒนา สิ่งที่สังคมไทยต้องทบทวนอย่างเป็นระบบ ก็คือปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทุกระบบ

ลักษณะทางกายภาพของอำเภอบ้านฉาง ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อน ล้อมรอบ และมีพื้นที่ราบลุ่มติดกับทะเล ลักษณะลาดเอียงจากทิศตะวันออก ลงสู่ทิศตะวันตก ด้านอ่าวไทย ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย

ย้อนหลังกลับไปเมื่อ พ.ศ. 2520 บ้านฉางซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดระยองยังเป็นเพียงชุมชนเล็ก ๆ บนเส้นทางระหว่างสัตหีบ-ระยอง เว้นจากผู้ที่มิพำนักอยู่ในแถบนั้นแล้ว น้อยคนที่จะเคยได้ยินชื่อนี้ อาชีพหลักของชาวบ้านฉางคือการทำไร่ ทำสวนผลไม้ โดยเฉพาะสับปะรด เป็นผลิตผลที่พบเห็นได้ทั่วไปมากกว่าผลผลิตอื่นชีวิตความเป็นอยู่ไม่ต่างจากความเป็นไปในท้องถิ่นภูมิภาคอื่น ๆ แม้จะห่างจากพัทยาเพียง 40 กิโลเมตร ความเคลื่อนไหวในบ้านฉางก็ยังคงดำเนินไปอย่างช้า ๆ แทบจะไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้นให้เห็นได้อย่างชัดเจน การฟื้นคืนชีพใหม่ของโครงการพัฒนาที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกในปี พ.ศ. 2524 นำความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่มาสู่ชุมชนอีกครั้ง อำเภอบ้านฉางจึงเป็นทำเลที่เหมาะสมที่สุดแห่งหนึ่งต่อการเป็นพื้นที่สำคัญอยู่อาศัยของประชาชนที่เข้ามาทำงานในมาบตาพุด

จากบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น อันเนื่องมาจากผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาลโดยการนำเอาแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นตัวขับเคลื่อน ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยในหัวข้อ “พลวัตทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง (พ.ศ. 2498-2560)” โดยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ลักษณะการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งทางวิชาการและการนำไปปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนอื่นที่มีลักษณะเดียวกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาพลวัตทางสังคม เศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
2. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง
3. ศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพในการปรับตัวและอนาคตภาพของชาวชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ภูมิสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง
2. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับเหตุปัจจัยและผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง
3. ได้ทราบศักยภาพในการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยองในปัจจุบัน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง
2. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1. ชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ก่อนมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504) เป็นชุมชนเกษตรกรรม มีวัฒนธรรมชุมชนแบบพุทธเกษตร มีเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพ
2. จุดเปลี่ยนสำคัญของชุมชนเริ่มขึ้นเมื่อรัฐบาลไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปปอ) หรือ SEATO) (Southeast Asia Treaty Organization) ทำให้ประเทศไทยต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับสงครามเวียดนามอยู่หลายปี (พ.ศ. 2497-2518) สหรัฐอเมริกาของตั้งฐานทัพในประเทศไทย เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐอเมริกา ในสมรภูมิเวียดนาม จึงมีทหารสหรัฐบางส่วนเข้ามาประจำการในประเทศไทย (สหรัฐได้สิทธิใช้ฐานทัพในไทย 7 แห่ง คือ คอนเมือง โคราช นครพนม ตาคลี อุบลราชธานี อุรธานี และ อุตะเถา (ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี จอมพลประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรี และ พล.อ. ทวี จุลทรัพย์ รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด)
3. เศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพเปลี่ยนเป็นแบบเงินตรา และวิถีชีวิตแบบอเมริกันหลังไหลเข้าสู่พื้นที่ชนบทที่บ้านฉาง
4. ชาวชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉางเริ่มปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการ และวิถีชีวิตแบบอเมริกัน ตามคติแบบไทย ที่ว่าใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ
5. ทำให้เกิดชุมชนเมืองแบบตะวันตกขึ้นในชุมชนบทที่บ้านฉาง ทั้ง ที่พักอาศัย อาหารสถานบันเทิง บริการที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่ทหารของสหรัฐอเมริกา เกิดครอบครัวและเด็กลูกครึ่งไทย-อเมริกัน
6. ชุมชนบ้านฉางหลังสหรัฐอเมริกาถอนทหารกลับไปในปี พ.ศ. 2518 ทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การปรับตัวของชุมชน และบทบาทของรัฐ
7. อนาคตภาพของชุมชนบ้านฉาง ยุทธศาสตร์ของรัฐ และท้องถิ่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชนอำเภอบ้านฉาง หมายถึง ชุมชนในเขตปกครองของอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ประกอบด้วย ตำบลบ้านฉาง ตำบลพลา ตำบลสำนักท้อน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือ เอกสารด้านนโยบายสาธารณะที่ใช้ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ของประเทศไทย โดยได้ประกาศใช้ฉบับแรกเมื่อ พ.ศ. 2504 และ มีการประกาศใช้เรื่อยมาจนกระทั่งถึงแผนที่ 12 ในปัจจุบัน

สนามบินอุตะเถา หมายถึง ท่าอากาศยานภายใต้การดูแลของกองทัพเรือไทย เริ่มโครงการในปี พ.ศ. 2504 สืบเนื่องจากกองทัพเรือต้องการก่อสร้างสนามบินของกองทหารเรือเอง ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลพลตา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

พลวัต หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลง ไม่หยุดนิ่งมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา เช่น สังคมพลวัต การเมืองพลวัต ซึ่งพลวัตจะทำให้เกิดการพัฒนาหรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับแรงผลักดันหรือแรงขับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การเปลี่ยนแปลงอย่างที่มีการเคลื่อนไหวในสังคมทุกระดับ จากสังคมเล็กสุด คือ ครอบครัว ชุมชน และสังคม มีกฎเกณฑ์แห่งการเปลี่ยนแปลง

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง พลวัตทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง พ.ศ. 2498-2560 ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยค้นคว้าและรวบรวมหลักฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบกับการศึกษาภาคสนาม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบวิเคราะห์ และสังเคราะห์ โดยใช้แนวคิดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มาวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วหาข้อสรุป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนแรก คือ การศึกษาข้อมูลจากหลักฐานเอกสาร ได้แก่ บันทึก ภาพถ่าย บทความ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากเอกสารชั้นต้น (Primary sources) และเอกสารชั้นรอง (Secondary sources)

ส่วนที่สอง คือ การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field work) เก็บข้อมูลทั้งเป็นลายลักษณ์และไม่ใช่ลายลักษณ์ เช่น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) และการสังเกต อาทิ การสังเกตสิ่งปลูกสร้างที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน และจากภาพถ่ายในอดีต

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต และนำข้อมูลนั้นมาตรวจสอบแบบสามเส้า (Data triangulation) โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่

แตกต่างกัน รวมทั้งใช้วิธีการสังเกตควบคู่ไปกับการซักถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากที่สุด
แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกรอบแนวคิดที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์
เชิงเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปเป็นรายงานการวิจัย

บทที่ 2

ภูมิสังคมและวัฒนธรรมชุมชนบ้านฉาง

ภูมิศาสตร์ ที่ตั้ง อาณาเขตติดต่อ

อำเภอบ้านฉาง เดิมเป็นตำบลพลามีคำขวัญว่า บ้านฉางสะอาด หาดทรายงามหรรษา มะม่วงนอกฤดู ปลาปูกะปิดี บารมีหลวงพ่อบรม เดิมขึ้นอยู่กับอำเภอเมืองระยอง ต่อมา พ.ศ. 2506 ทหารอเมริกันมาตั้งฐานทัพและใช้สนามบินอู่ตะเภา ทำให้มีประชาชนจากหลายท้องที่มาประกอบอาชีพ เป็นผลให้เกิดการขยายตัวเจริญเติบโตขึ้น ต่อจากนั้น ได้ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2519 และได้ยกฐานะเป็นอำเภอ วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2528

จากข้อสันนิษฐานประวัติความเป็นมาดั้งเดิม มีการรวมตัวเป็นชุมชนไม่น้อยกว่า 150 ปี ผู้อาวุโสท้องถิ่นได้กล่าวบอกเล่าที่มาของคำว่า "บ้านฉาง" คือเดิมมีฉางเก็บผลผลิตการเกษตรจำพวก น้ำมันยาง และของป่าอื่น ๆ เพื่อนำส่งทำเรือพลาก จึงเรียกชื่อว่า บ้านฉาง บ้างก็ว่า เดิมมีป่าดงดิบมีโคลงช้างป่าเป็นจำนวนมาก จึงมีชื่อเรียกว่า "บ้านช้าง" ต่อมากลายเป็น บ้านฉาง และอีกหนึ่งสันนิษฐาน คือเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เสด็จทัพมาถึงเมืองระยอง มาถึงรุ่งสางพอดี จึงเรียกชื่อว่า บ้านสาง ต่อมากลายเป็น บ้านฉาง

สภาพทางภูมิศาสตร์ ของอำเภอบ้านฉาง

ที่ตั้งและลักษณะภูมิประเทศ

อำเภอบ้านฉาง ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเล ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย อยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดชลบุรีหรือทิศตะวันตกของจังหวัดระยอง ระยะทางจากกรุงเทพมหานครถึงอำเภอบ้านฉาง 172.165 กิโลเมตร และระยะทางจากอำเภอบ้านฉาง ถึงจังหวัดระยอง ยาวประมาณ 27 กิโลเมตร

ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง บางตอนป่าและภูเขาที่มีที่ราบพื้นดินส่วนใหญ่เป็นลูกคลื่นลอนลาดคินปนทราย และทางทิศใต้ของอำเภอเป็นเขตทะเลฝั่งอ่าวไทย

ภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปของพื้นที่ เป็นแบบมรสุมเมืองร้อน มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อนเฉพาะฤดู (Tropical monsoon) อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีค่อนข้างคงที่ โดยสภาพภูมิอากาศจะอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมประเภทต่าง ๆ ได้แก่

1. ลมประจำฤดู เรียกว่า ลมมรสุม มีทิศทางที่แน่นอนและสม่ำเสมอ ซึ่งสาเหตุใหญ่ ๆ เกิดจากความแตกต่างระหว่างอุณหภูมิของพื้นดินและพื้นน้ำ โดยในฤดูหนาวอุณหภูมิของพื้นดินเย็นกว่าอุณหภูมิของน้ำในมหาสมุทร อากาศเหนือพื้นน้ำจึงมีอุณหภูมิต่ำกว่า และลอยตัวขึ้นสู่เบื้องบน อากาศเหนือทวีปซึ่งเย็นกว่าไหลไปแทนที่ ทำให้เกิดเป็นลมพัดออกจากทวีป พอถึงฤดูร้อนอุณหภูมิของดินภาคพื้นทวีปร้อนกว่าน้ำในมหาสมุทร เป็นเหตุให้เกิดลมพัดในทิศทางตรงข้าม ประเทศไทยอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุม 2 ชนิด คือ

1.1 ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จะพัดปกคลุมประเทศไทยระหว่างกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม โดยมีแหล่งกำเนิดจากบริเวณความกดอากาศสูงในซีกโลกใต้ บริเวณมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งพัดออกจากศูนย์กลางเป็นลมตะวันออกเฉียงใต้ และเปลี่ยนเป็นลมตะวันตกเฉียงใต้ เมื่อพัดข้ามเส้นศูนย์สูตร มรสุมนี้จะนำมวลอากาศชื้นจากมหาสมุทรอินเดีย มาสู่ประเทศไทย ทำให้มีเมฆมากและฝนชุกทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามบริเวณชายฝั่งทะเล และเทือกเขาด้านรับลมจะมีฝนมากกว่าบริเวณอื่น

1.2 ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จะพัดปกคลุมประเทศไทยประมาณกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ มรสุมนี้มีแหล่งกำเนิดจากบริเวณความกดอากาศสูงบนซีกโลกเหนือแถบประเทศมองโกเลียและจีน จึงพัดพาเอามวลอากาศเย็นและแห้งจากแหล่งกำเนิดเข้ามาปกคลุม ทำให้ท้องฟ้าโปร่ง อากาศหนาวเย็นและแห้งแล้งทั่วไป

2. ลมประจำเวลา เป็นลมที่พัดในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในรอบวันอย่างเด่นชัด ซึ่งลมประเภทนี้จะมีความรุนแรงไม่มากนัก ได้แก่

2.1 ลมบก เป็นลมแถบบริเวณชายฝั่งที่พัดออกจากฝั่งสู่ทะเลในเวลากลางคืน เกิดขึ้นเนื่องจาก ในเวลากลางคืนแผ่นดินเย็นกว่าพื้นน้ำ ดังนั้นอากาศเหนือพื้นน้ำซึ่งร้อนกว่าจะเบาและลอยตัวสูงขึ้นลมจึงพัดจากแผ่นดินที่เย็นกว่า คือ จากฝั่งไปสู่บริเวณพื้นน้ำที่ร้อนกว่า ทำให้เกิดลมบกขึ้น

2.2 ลมทะเล เป็นลมแถบบริเวณชายฝั่งที่พัดจากทะเลเข้าสู่ฝั่งในเวลากลางวัน เกิดขึ้นเนื่องจาก ในเวลากลางวันพื้นดินร้อนกว่าพื้นน้ำ ดังนั้นอากาศเหนือพื้นดินซึ่งร้อนกว่าจะเบาและลอยตัวสูงขึ้นอากาศจากทะเลซึ่งเย็นกว่าจะเคลื่อนเข้ามาแทนที่ (เข้าสู่ฝั่ง) ทำให้เกิดลมทะเลขึ้น

3. ลมประจำถิ่น ได้แก่

3.1 ลมตะเภา จะพัดจากทิศใต้ไปทิศเหนือ ช่วงกลางฤดูร้อน โดยเฉพาะในเดือนเมษายน ลมตะเภาจะพัดแรงในเวลากลางวัน เนื่องจากพัดมาสมทบกับลมทะเล ส่วนกลางคืนจะพัดอ่อน เพราะมีลมบกต้าน ผู้คนมักเข้าใจผิดว่าลมตะเภาเป็นลมว่าว เพราะในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายนที่ลมตะเภาพัดนั้นผู้คนนิยมไปเล่นว่าวกัน

3.2 ลมว่าว เป็นลมเย็นที่พัดจากทางเหนือมาตามลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หรือจากทิศเหนือไปสู่ทิศใต้ในฤดูหนาวระหว่างเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน ซึ่งเป็นระยะของมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดปกคลุมประเทศไทย มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “ลมข้าวเบา” เนื่องจากเกิดในระยะเก็บเกี่ยวข้าวเบา (ข้าวที่ให้ผลเร็ว ซึ่งจะเก็บเกี่ยวในเดือนสิบสองทางจันทรคติ)

3.3 ลมอุตรา เป็นลมที่พัดมาจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ในตอนต้นฤดูร้อนประมาณเดือนมีนาคมและเมษายน ซึ่งก็คือมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงเปลี่ยนฤดูจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ โดยในระหว่างนี้มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ อาจพัดมาได้เป็นครั้งคราว ทำให้เกิดพายุฝนฟ้าคะนอง และอากาศแปรปรวนได้หลายวัน

3.4 ลมพญา เป็นลมที่พัดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือในตอนต้นฤดูฝนประมาณเดือนพฤษภาคม ซึ่งก็คือมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ต้นฤดูกาลนั่นเอง

3.5 ลมตะโก้ เป็นลมที่พัดจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปตะวันออกเฉียงใต้ในตอนปลายฤดูฝนราว ๆ เดือนตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงที่กำลังเปลี่ยนฤดูจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เป็นมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลมตะโก้จึงเป็นมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือตอนต้นฤดู ซึ่งยังพัดไม่ค่อยจะแน่ทิศ

3.6 ลมสลาตัน เป็นลมในทะเลที่พัดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงปลายฤดูฝน (ฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้) หรือหมายถึง พายุใหญ่จากอิทธิพลของลมทำให้ในรอบปี ประกอบด้วย 3 ฤดูกาล คือ

3.6.1 ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงปลายเมษายน ประมาณ 3 เดือน โดยช่วงนี้ได้รับอิทธิพลจากลมทางทิศใต้ ซึ่งพัดพาเอาความชุ่มชื้นจากทะเลเข้ามาสู่ฝั่ง ทำให้อากาศโดยทั่วไปไม่ร้อนมากนัก

3.6.2 ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ประมาณ 6 เดือน โดยช่วงนี้ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ที่พัดพาความชุ่มชื้นจากทะเลเข้าสู่ฝั่ง ทำให้มีปริมาณเมฆมาก และฝนตกชุก ทั้งนี้ในบางครั้งที่มีพายุดีเปรสชันเคลื่อนตัวมาจากทะเลจีนใต้จะทำให้มีฝนตกหนักมากขึ้น

3.6.3 ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ประมาณ 4 เดือน โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัดพาความหนาวเย็นและความแห้งแล้งจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่เนื่องจากอำเภอบ้านฉางมีพื้นที่ติดกับทะเล จึงได้รับอิทธิพลจากลมประจำถิ่น ดังนั้นอุณหภูมิทั่วไปจึงไม่ต่ำและหนาวเย็นมากนัก นอกจากบางครั้งที่ลมตะวันออกเฉียงเหนือมีกำลังแรงมาก

เนื้อที่และอาณาเขตติดต่อ

อำเภอบ้านฉาง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และอำเภอนิคมพัฒนา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมืองระยอง

ทิศใต้ จรดอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอสัตหีบและอำเภอบางละมุง (จังหวัดชลบุรี)

อำเภอบ้านฉางแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 3 ตำบล 22 หมู่บ้าน คือ ตำบลสำนักท้อน มี 8 หมู่บ้าน ตำบลบ้านปลา มี 7 หมู่บ้าน และตำบลบ้านฉาง 7 หมู่บ้าน รวมพื้นที่ 238.409 ตารางกิโลเมตร

การคมนาคม

การเดินทางติดต่อภายในอำเภอ มีถนนหลายสายติดต่อกัน พื้นที่ที่อยู่ตามชายฝั่งทะเลสามารถติดต่อกับทางเรือแต่ส่วนใหญ่เดินทางโดยรถยนต์

การเดินทางติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงได้สะดวกที่สุดโดยทางรถยนต์ มีถนนสุขุมวิท ตัดผ่าน มีทางหลวงพิเศษระหว่างกรุงเทพมหานครมาที่ตัวอำเภอ และมีถนนสายยุทธศาสตร์ 331 ที่สร้างเพื่อขนส่งยุทธโประกรณ์ของกองทัพอเมริกาไปยังนครราชสีมาในช่วงสงคราม ทางหลวงพิเศษหมายเลข 7 สาย กรุงเทพมหานครมาที่ตัวอำเภอบ้านฉางซึ่งกำลังก่อสร้าง มาที่ตัวอำเภอบ้านฉางและทางเครื่องบินลงสนามบินอู่ตะเภา รถไฟฟ้าความเร็วสูงกำลังอยู่ในขั้นตอนการพิจารณา

สังคม ประชากร อาชีพ

ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบ้านฉางในสมัยนั้นมุ่งเน้นการผลิตเพื่อการยังชีพการทำมาหากินของประชาชนขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นป่า เขา มีที่ราบเชิงเขาอยู่บ้าง ดังนั้นอาชีพที่ชาวบ้านกระทำกันอยู่ คือ

1. อาชีพทำไร่ เป็นอาชีพหลักที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำกัน เพราะมีที่ดินเป็นป่าอยู่อีกมาก จึงพยายามหักร้างถางพงเพื่อให้เป็นประโยชน์ ไร่ที่ทำกันคือ ไร่มันสำปะหลัง และไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลังนั้นนิยมทำกันตามที่ราบเชิงเขา อยู่ในเขตเนื้อที่ซึ่งห่างจากบ้านเรือนของคน เพราะไม่ต้องคอยดูแลรักษามากเท่าใด

2. อาชีพทำสวนผลไม้ โดยมากชาวบ้านนิยมปลูกพืชผลต่าง ๆ เช่น มะม่วง มะพร้าว ชมพู่ กระท้อน ฯลฯ บนที่ดินใกล้บ้านเพื่อสะดวกแก่การดูแลรักษาผลประโยชน์อย่างใกล้ชิด การปลูกพืชผลต่าง ๆ เป็นการหวังผลระยะยาวเมื่อต้นโตพอ ผลไม้ที่ปลูกไว้จะให้ผลตามฤดูกาล ส่งไป

ขายที่ตลาดหมู่บ้าน ผลไม้ที่เก็บได้ปีหนึ่ง ๆ มีไม่มากนัก ชาวบ้านจะเก็บไว้กินเองส่วนหนึ่งอีกส่วนหนึ่งที่เหลือก็นำไปขาย หารายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ หรือนำไปแลกเปลี่ยนกับหมู่บ้านใกล้เคียง และด้วยเทคโนโลยีการผลิตที่ต่ำ ทำให้ชาวบ้านต้องมีการแลกเปลี่ยนแรงงานโดยการเอาแรงกัน เช่น เมื่อมาช่วยทำนาเกี่ยวข้าว 1 วัน ก็ถือว่า 1 แรง และเจ้าของบ้านก็จะทำงานตอบแทน 1 วัน ซึ่งเรียกว่า ใช้แรงเป็นสังคมดั้งเดิมของชนบทที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน และต่อมาเมื่อมีการอพยพของคนจีน ก็จะมีคนจีนเข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านฉาง และด้วยความชำนาญด้านการค้าขายและการเดินเรือของชาวจีน ตลอดจนการใช้เทคโนโลยี ทำให้การผลิตเปลี่ยนไปบ้าง กล่าวคือ ยังเน้นการผลิตเพื่อบริโภคเป็นหลัก แต่ที่เหลือก็นำมาค้าขาย

3. อาชีพค้าขาย ส่วนใหญ่ถ้าเป็นผู้ที่มีทุนรอนพอ ก็จะตั้งร้านของตนเอง เช่น ร้านขายของชำ ร้านกาแฟ และร้านขายผลไม้ ร้านที่ปลูกนั้นมักจะใช้เป็นที่อยู่อาศัยด้วย ส่วนพวกชาวไร่ ชาวนาก็จะนำผักและผลไม้เดินขายไปตามหมู่บ้านหรือนำไปขายที่ตลาด ร้านค้าที่ตลาดของหมู่บ้านส่วนมากเป็นของคนจีน ซึ่งอพยพมาและตั้งรกรากเพื่อทำการค้าขาย

4. อาชีพการประมง ประชาชนในเขตชายฝั่งทะเลส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพการประมง เพราะเป็นอาชีพที่ทำรายได้ดี การทำการประมงแบ่งออกเป็น

4.1 การประมงน้ำลึก คือการใช้เรือประมงขนาดกลางยาวประมาณ 7-10 วา ออกจับปลาในเขตน้ำลึก เครื่องมือในการจับปลา คือ โป๊ะและอวน ปลาที่จับได้ เช่น ปลาอินทรี ปลาฉลาม ปลากระพง ปลากระเบน ปลาทุ ๆ ฯลฯ จะส่งไปขายที่กรุงเทพฯ

4.2 การประมงน้ำตื้น คือการจับปลา ปู หอย ตามชายฝั่งทะเล มาเป็นอาหาร หรือนำไปขายหารายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ตลาด เครื่องมือที่ใช้คือ เบ็ด และฉมวก

5. อาชีพรับราชการ ส่วนใหญ่จะทำงานในเขตอำเภอสตหีบเป็น ข้าราชการ มีทั้งทหารเรือ ทหารบก ตำรวจ และข้าราชการพลเรือน ข้าราชการเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคนจากท้องถิ่นอื่นที่เข้ามาทำงาน ส่วนคนท้องถิ่นนั้นที่รับราชการมีน้อย เพราะไม่ได้รับการศึกษาสูงพอ

6. อาชีพอื่น ๆ อาชีพที่มีอยู่ทั่วไปในเขตหมู่บ้าน เช่น รับจ้างถอนมัน ขายของตามร้าน ช่างไม้ ถางหญ้า ขับรถยนต์ ขุดบ่อน้ำ และการเผาถ่านซึ่งทำกันโดยทั่วไปเพราะอำเภอบ้านฉางยังมีป่าอยู่มาก ชาวบ้านจะสร้างเตาขึ้นมาเองโดยใช้ดินเหนียว และถ่านที่เผาได้นำออกขายทั่วไปในเขตจังหวัดชลบุรีระยอง นอกจากนี้ เมื่อสหรัฐอเมริกาเข้ามาสร้างสนามบินอู่ตะเภาเมื่อปี พ.ศ. 2508 ก็มีคนอพยพมาจากถิ่นอื่นเข้ามาทำงานกันกับทหารอเมริกัน มีทั้งที่ทำงานรับจ้างเป็นกรรมกร ทำงานด้านเทคนิค และทำงานด้านบริการ เมื่อมีคนอพยพมาอยู่มากขึ้น และการคมนาคมสะดวกขึ้นเนื่องจากการตัดถนน มีรถขนส่งและรถรับจ้างเพิ่มขึ้นทำให้เศรษฐกิจของคนในอำเภอบ้านฉางดีขึ้นตามลำดับ เพราะคนส่วนใหญ่มีงานทำและเป็นงานที่ได้รับค่าตอบแทนสูง

ในขณะเดียวกันประเภทของงานที่ตีเพิ่มมากขึ้น มีการก่อสร้างร้านอาหาร บาร์ ในที่ลับ เพื่อบริการแก่ทหารอเมริกันที่ประจำอยู่ที่สนามบินอู่ตะเภา

การเมืองการปกครอง

อำเภอบ้านฉางแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็นการปกครองส่วนภูมิภาคและการปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งแบ่งแยกได้ ดังนี้

การปกครองส่วนภูมิภาคมี 3 ตำบล 22 หมู่บ้าน คือ

1. ตำบลบ้านฉาง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ 1 บ้านเนินกระปรอกใน พื้นที่ประมาณ 2,687 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 2,385 ไร่

หมู่ 2 บ้านประจุมิต พื้นที่ประมาณ 6,438 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 5,497 ไร่

หมู่ 3 บ้านฉาง พื้นที่ประมาณ 2,312 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 2,112 ไร่

หมู่ 4 บ้านพูน พื้นที่ประมาณ 7,938 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 7,571 ไร่

หมู่ 5 บ้านฉาง พื้นที่ประมาณ 19,079 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 11,320 ไร่

หมู่ 6 บ้านเนินกระปรอกนอก พื้นที่ประมาณ 1,563 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ

1,330 ไร่

หมู่ 7 บ้านภูธร พื้นที่ประมาณ 9,063 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 7,900 ไร่

ตำบลบ้านฉาง มีพื้นที่ถือครองทั้งหมดรวมประมาณ 49,079 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรรวมประมาณ 38,115 ไร่ ตำบลบ้านฉาง ใช้น้ำทางการเกษตรจากแหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำฝน และคลองธรรมชาติที่ไหลในแนวเหนือจรดใต้ คือ คลองพูน ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีความสำคัญโดยคลองนี้เริ่มจาก หมู่ที่ 7 ผ่านหมู่ที่ 6, 3, 5, 1, 2 สิ้นสุดที่หมู่ที่ 4 (บ้านพูน) และไหลลงสู่อ่าวไทย ซึ่งคลองพูนนี้ประกอบด้วยฝาย 7 แห่ง คือ หมู่ที่ 7 มี 2 แห่ง ฝายเขาห้วยมะหาดกับฝายวัดภูธร หมู่ที่ 4 มี 4 แห่ง ฝายคลองหนึ่ง และหมู่ที่ 2 ฝายคลองสอง 1 แห่ง

สภาพพื้นที่ของตำบลบ้านฉาง เป็นที่ราบลาดลงสู่อ่าวไทย ลักษณะดินเป็นดินปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ ประกอบด้วยภูเขา เป็นเขาเตี้ย ๆ มีลำห้วยและคลองขนาดเล็ก ความยาวไม่เกิน 10 กิโลเมตร ระดับน้ำใต้ดินสูง มีการไหลบ่าของน้ำเป็นไปอย่างรวดเร็ว สภาพดินเหมาะสมในการปลูกพืชสวนพืชไร่ปานกลาง ปัจจุบันตำบลบ้านฉาง มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่น้อยมาก เพราะเกษตรกรได้แปรสภาพพื้นที่ป่า ไปเป็นพื้นที่เพาะปลูกทางการเกษตร ปลูกมะม่วง ยูคาลิปตัส มันสำปะหลัง และพืชผัก (สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านฉาง, 2558)

คลองพูนนี้ประกอบด้วยฝาย 7 แห่ง คือ หมู่ที่ 7 มี 2 แห่ง ฝายเขาห้วยมะหาดกับฝายวัดภูธร หมู่ที่ 4 มี 4 แห่ง ฝายคลองหนึ่ง และหมู่ที่ 2 ฝายคลองสอง 1 แห่ง

2. ตำบลพลา แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ 1 บ้านโกรกตะแบก พื้นที่ประมาณ 3,000 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 220 ไร่

หมู่ 2 บ้านกิโลเมตร 16 พื้นที่ประมาณ 5,000 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 190 ไร่

หมู่ 3 บ้านกิโลเมตร 18 พื้นที่ประมาณ 4,000 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 20 ไร่

หมู่ 4 บ้านคลองทราย พื้นที่ประมาณ 5,700 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 1,250 ไร่

หมู่ 5 บ้านพลา พื้นที่ประมาณ 6,900 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 1,300 ไร่

หมู่ 6 บ้านตะกาด พื้นที่ประมาณ 5,500 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 1,215 ไร่

หมู่ 7 บ้านคลองทรายใหม่ พื้นที่ประมาณ 7,332 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 1,500 ไร่

พื้นที่ของตำบลพลา ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ดินชายทะเล และมีภูเขาที่สำคัญ ได้แก่ ภูเขาโกรกตะแบก ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย ระบายน้ำได้ดี มีความอุดมสมบูรณ์ของดิน ปานกลาง การไหลบ่าของน้ำเป็นไปอย่างรวดเร็ว สภาพดินเหมาะสมในการทำนา ทำไร่มันสำปะหลังและทำสวนผลไม้ (สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านฉาง, 2558)

ตำบลพลา มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ลำน้ำ ลำห้วย 3 แห่ง บึง 1 แห่ง และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น และสามารถใช้งานได้เป็นฝาย 1 แห่ง ปัจจุบันตำบลพลา ไม่มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ เพราะชาวบ้านได้แปรสภาพพื้นที่ป่าไปเป็นพื้นที่อยู่อาศัย และที่พักรถสำหรับนักท่องเที่ยว

3. ตำบลสำนักท้อนแบ่งการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้านดังนี้ คือ

หมู่ 1 บ้านสำนักท้อน พื้นที่ประมาณ 5,625 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 4,320 ไร่

หมู่ 2 บ้านชากหมาก พื้นที่ประมาณ 9,375 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 5,133 ไร่

หมู่ 3 บ้านสระแก้ว พื้นที่ประมาณ 6,250 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 1,481 ไร่

หมู่ 4 บ้านคลองบางไผ่ พื้นที่ประมาณ 5,625 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 465 ไร่

หมู่ 5 บ้านยายร่ำ พื้นที่ประมาณ 13,700 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 5,553 ไร่

หมู่ 6 บ้านเขาคลอง พื้นที่ประมาณ 4,375 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 3,869 ไร่

หมู่ 7 บ้านหนองตะเคียน พื้นที่ประมาณ 17,500 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 2,208 ไร่

หมู่ 8 บ้านเชิงเขา พื้นที่ประมาณ 3,125 ไร่ พื้นที่การเกษตรประมาณ 111 ไร่

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับเนินดินต่างระดับ มีภูเขาและป่าไม้ตั้งกระจายอยู่ทั่วไป บางแห่งเป็นที่ราบลุ่ม มีภูเขาเป็นแนวทางด้านทิศตะวันออกและทิศใต้

พื้นที่ป่าตำบลสำนักท้อน มีพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ประมาณ 7,580 ไร่ แหล่งน้ำธรรมชาติ มีลำน้ำ 6 สาย บึง, หนอง 3 แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นมีฝาย 7 แห่ง อ่างเก็บน้ำ 2 แห่ง สระน้ำ 5 แห่ง บ่อน้ำตื้น 550 แห่ง บ่อโยก 25 แห่ง (สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านฉาง, 2558)

การปกครองส่วนท้องถิ่น 5 แห่ง ได้แก่

1. เทศบาลเมืองบ้านฉาง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบ้านฉางและบางส่วนของตำบลพลา

2. เทศบาลตำบลสำนักท้อน ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลสำนักท้อน

3. เทศบาลตำบลบ้านฉาง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านฉาง

4. เทศบาลตำบลพลา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลพลา (นอกเขตเทศบาลเมืองบ้านฉาง)

5. องค์การบริหารส่วนตำบลสำนักท้อน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสำนักท้อน

จำนวนประชากรและการปกครอง อำเภอบ้านฉาง ข้อมูล: 22 เมษายน 2559

จำนวนหลังคาเรือน 21,032 หลังคาเรือน

จำนวนประชากร 52,112 คน

จำนวนผู้สูงอายุ 3,982 คน

จำนวนเด็กแรกเกิด ถึง 6 ปี 2,882 คน

จำนวนผู้สูงอายุ ที่ป่วยเป็น โรคเรื้อรัง 1,690 คน

จำนวนสตรีตั้งครรภ์ 319 คน

จำนวนผู้สูงอายุ ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ 66 คน

จำนวนสตรีอายุ 35 ปี ขึ้นไป 9,319 คน

จำนวนผู้พิการ 307 คน

การนับถือศาสนา

ประชาชนในเขตอำเภอบ้านฉาง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีการประกอบพิธีทางศาสนา เช่น ตักบาตรตอนเช้า มีการนำอาหารไปถวายพระ และทำบุญในวันธรรมะ และวันสำคัญต่าง ๆ ของศาสนาพุทธ ผู้ชายเมื่อมีอายุครบ 20 ปี จะบวชพระ ทดแทนคุณพ่อแม่ที่ยึดถือปฏิบัติกันมา

ส่วนประชาชนที่นับถือศาสนาอื่น เช่น คริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาอื่น ๆ มีอยู่บ้าง แต่ไม่ทราบจำนวนที่แท้จริง

ศาสนาสถานที่อำเภอบ้านฉาง มี วัดพุทธศาสนา 13 แห่ง ศาลเจ้า 2 แห่ง และโบสถ์คริสต์ 2 แห่ง

ประเพณีท้องถิ่น นอกจากจะมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีประเพณีที่สำคัญซึ่งถือปฏิบัติกันโดยทั่วไป ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการทำบุญวันไหล

ท้ายสงครามต์ ประเพณีชนทรายเข้าวัด ประเพณีตักบาตรเทโว เทศกาลถือศีลกินเจ ทำบุญข้าว
หลาม ทุกบ้านจะมีการทำข้าวหลามในช่วงเดือนสาม ซึ่งเป็นประเพณีของถิ่นเดิมของสำนักท่อน

เศรษฐกิจ

อำเภอบ้านฉาง ซึ่งบ้านฉางในช่วงสงครามเวียดนามสถานที่แห่งนี้มีความเจริญรุ่งเรือง
มีผู้คนไปอาศัยอยู่กันมากมายจากทั่วสารทิศทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เมื่อประมาณปี
พ.ศ. 2506 สมัยสงครามเวียดนาม สหรัฐอเมริกาได้มาตั้งฐานทัพที่สนามบินอู่ตะเภา
มีทหารอเมริกันหรือพวกจีไอเดินกันให้ขวั๊กไขว่คึกคัก กลางคืนเหมือนสวรรค์บนดินมีสถาน
บันเทิงริมน้ำ ร้านอาหาร บาร์เบียร์ บาร์ร่าวงเรียกกันติดปากว่า บาร์นิวแลนด์ และเวทีร่าวง
กลางแจ้งพบอยู่โดยทั่วไป บางครั้งก็พบเห็นพวกนิโกรขึ้นไปร้องเพลงบนเวทีเป็นที่สนุกสนาน
คลื้นเคลง บ้านเช่า บังกะโลว์นั้บร้อยแห่งผุดขึ้นราวกับดอกเห็ด มีรถเมล์วิ่งระหว่างสตัด์หีบถึง
สนามบินอู่ตะเภาไว้คอยบริการคนที่มาทำงานในสนามบินอู่ตะเภาซึ่งระยะหลังวิ่งมาจนถึง
นิวแลนด์เรียกกัน โดยทั่วไปว่า รถเมล์เกษมพล รวมถึงรถสองแถว รถแท็กซี่ของ
บริษัทปิ้อปอายวิ่งกันตลอดทั้งคืน

เคยมีผู้กล่าวกันว่าระหว่างในตัวเมืองระยองกับบ้านฉางเปรียบเทียบกับกันระหว่าง
ศูนย์การค้าระยองกับศูนย์การค้าบ้านฉางซึ่งในสมัยนั้นราคาดีกใกล้เคียงกันพูดถึงความเจริญแล้ว
ที่ไหนจะมีมากกว่ากัน ใคร ๆ ก็มองว่าบ้านฉางน่าจะเจริญกว่าเพราะว่าธุรกิจการค้าต่าง ๆ ของ
บ้านฉางไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ช่างขายคล่องไปหมด มีสินค้าดีมีคุณภาพเป็นของแท้ ๆ มาจาก
ต่างประเทศเรียกกัน โดยทั่วไปว่า ของพีเอ็กซ์ มาให้ได้พบเห็นกันอยู่บ่อย ๆ แม้แต่วงการ
พระเครื่องก็พลอยคึกคักไปด้วย เงินสะพัดหมุนเวียนเปลี่ยนมือจากคนหนึ่ง ไปยังอีกคนหนึ่ง
โดยรวดเร็ว

แต่แล้วความเจริญก็อยู่ได้ไม่นาน ภายหลังจากปี พ.ศ. 2519 เมื่อทหารอเมริกันได้ถอน
ทัพออกจากสนามบินอู่ตะเภากลับประเทศสหรัฐ สภาพของบ้านฉางและนิวแลนด์ก็เปรียบเสมือน
กับเป็นเมืองร้างผู้คนอพยพไปอยู่ที่อื่น บ้านเช่า บังกะโลว์ และบาร์ร่าวง ได้ถูกรื้อถอนออกไปจน
หมดเกลี้ยงเพื่อขายไม้กันเป็นหลัง ๆ กลับกลายเป็นว่าบ้านฉางไม่มีทางที่จะเจริญพื้นดินซีพกลับมา
ได้อีกแล้วและในขณะที่คนบ้านฉางประสบภาวะเศรษฐกิจซบเซาอยู่นั้นก็เกิดประกายขึ้นมาอีกครั้ง
หนึ่งเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2532 สมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย อำเภอมาบตาพุดได้
ถูกกำหนดให้เป็นนิคมอุตสาหกรรม และบ้านฉางก็คือพื้นที่ที่จะกำหนดให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย
ของบรรดาคนงานที่จะมาทำงานในแถบนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีการกว้านซื้อที่ดินเพื่อที่จะ

ทำโครงการบ้านจัดสรรต่าง ๆ นับเป็นสิบ ๆ โครงการ โดยคาดหวังกันว่า บ้านฉางจะกลายเป็น
กรุงเทพฯ แห่งที่ 2

จังหวัดระยองเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นจังหวัดอุตสาหกรรม นับตั้งแต่การค้นพบ
ก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย เมื่อปี พ.ศ. 2520 เป็นการเริ่มต้นยุค “โชติช่วงชัชวาลย์” และเป็นที่มา
ของ “โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก” (Eastern Seaboard Development Program)
ในปี พ.ศ. 2524 อำเภอบ้านฉางจึงเป็นทำเลที่เหมาะสมที่สุดแห่งหนึ่งต่อการเป็นพื้นที่สำคัญอยู่
อาศัยของประชาชนที่เข้ามาทำงานในมาบตาพุด

ในช่วงระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมาได้ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัด
ระยอง เปลี่ยนเป็นอุตสาหกรรมนำการท่องเที่ยวและการเกษตร ข้อมูลของสำนักงานคลังจังหวัด
ระยอง พบว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ปี พ.ศ. 2555 มีมูลค่า 799,627 ล้านบาท ซึ่งเป็น
ผลจากการผลิตด้านอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ คือ สาขาภาคเกษตร 19,887 ล้านบาท และ
สาขาการผลิตนอกภาคเกษตรกรรม มีมูลค่ารวมสูงถึง 779,740 ล้านบาท มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ เฉลี่ยต่อหัว
ประชากร เท่ากับ 1,304,896 บาท/ คน/ ปี เป็นอันดับที่ 1 ของประเทศ อำเภอบ้านฉางก็เช่นกัน

มรดกทางธรรมชาติ

อำเภอบ้านฉางมีมรดกทางธรรมชาติที่เป็นป่าสงวน ชายทะเลที่สวยงามหลายแห่งและ
สะดวกต่อการเดินทาง ได้แก่

หาดพุนเป็นหาดที่อยู่ต่อเนื่องไม่ไกลจากหาดปลา และอยู่ตรงกลางระหว่างหาดปลา
กับหาดน้ำริน ชายหาดหน้ากว้าง น้ำใส ทรายละเอียด ห่างจากระยะประมาณ 32 กิโลเมตร
หาดพุนมีทั้งหาดพุนเก่า และหาดพุนใหม่ อยู่ไม่ไกลกัน หาดพุนเก่า จะเป็นชุมชนกลุ่มประมง
เรือเล็กบ้านพุน ต้นไม้บริเวณริมหาดจึงดูไม่ค่อยเป็นระเบียบนัก ด้านซ้ายสุดของหาดจะเป็น
สะพานข้ามคลองเล็ก ๆ เรียกว่า “ สะพานหลวงเตี้ยบ้านพุน พ.ศ. 2550 ” สะพานนี้ข้ามไปจะเป็น
ศาลหลวงเตี้ยบ้านพุน มีศาลาสำหรับมีศาลาสำหรับนั่งเล่นอยู่ด้านหน้าศาล สะพานนี้สามารถ
เดินข้ามไปยังหาดพุนใหม่ได้

หาดปลาอยู่ในตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง ติดกับสนามบินอู่ตะเภา เขตกองทัพเรือสัตหีบ
แทบจะเป็นเขตรั่วเดียวกันเลย จึงถือเป็นหาดแรกเมื่อข้ามจากเขตชลบุรีเข้าสู่จังหวัดระยอง เป็นหาด
ที่อยู่ก่อนถึงตัวเมืองระยองประมาณ 34 กิโลเมตร หาดทรายมีสีเปลือกไข่ ทรายละเอียด ไม่มีโคลน
เลน สามารถเล่นน้ำได้ ความยาวหาดประมาณ 6 กิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นหาดเรียบ จากสามแยก
หน้าหาด ไปทางขวาจะเป็นดงต้นสนอยู่กันค่อนข้างหนาแน่นแต่ไม่ถึงกับรก หรือมีดทับจึงรื้อ
หาดน้ำริน เป็นหาดที่ถัดมาจากหาดพุน อยู่ระหว่างมาบตาพุด กับบ้านฉาง เป็นหาดสั้น ๆ

ความยาวไม่ถึงกิโลเมตร คำว่า น้ำริน มาจากสภาพแนวหาดที่ลาดชัน มีน้ำไหลรินได้ผิวดินตลอดปี หาดมีความสวยงาม ได้รับการดูแลค่อนข้างดีเป็นชายหาดขนาดเล็กที่คนในท้องถิ่นนิยมไปนั่งพักผ่อนและนำอาหารไปรับประทานริมชายหาดในช่วงเย็น สัญลักษณ์ที่เด่นสะดุดตาของหาดแห่งนี้คือ หินแกะสลักรูปครอบครัวปลาพะยูน ที่ตั้งอยู่บนโขดหินปลายชายหาด

อุทยานแห่งชาติเขานางหย่อง ภูเขา 2 ยอด หมายถึง ยอดเขาชื่อ “เขานั่งยอง” หรือ “เขานางหย่อง” มีลักษณะคล้ายหน้าอกหญิงสาว เมื่อถึงฤดูฝนจะมีน้ำตกอยู่แถวบริเวณสำนักสงฆ์เขานางหย่อง หรือ นางหยอง และจะมีการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ป่าไม้ขึ้นไปปลูกป่า และชมวิวซึ่งสามารถมองเห็น พัทยา จังหวัดชลบุรี และเห็นบางส่วนของ จังหวัดระยองได้

สวนป่าห้วยมะหาด เขานางยอง ทรัพยากรบนเขาห้วยมะหาดสร้างความยั่งยืนให้แก่ระบบนิเวศ เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นศูนย์เรียนรู้พฤษเกษมิเขาห้วยมะหาดในอนาคต เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น นำไปสู่การสร้างวิสาหกิจชุมชน ในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ธรรมชาติด้วยฐานพฤษเกษมิของพันธุ์พืชบนเขาห้วยมะหาดอีกด้วยมีเนื้อที่กว่า 1300 ไร่

แร่ธาตุดินชาติ บ้านฉางมีแร่ธาตุอยู่ชนิดหนึ่งคือ ดิบุก มีในเขตอำเภอบ้านฉาง ปัจจุบันไม่มีการให้ประทานบัตรการทำเหมืองแร่ดิบุก เนื่องจากอยู่ในเขตรับผิดชอบของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย

มรดกทางวัฒนธรรม

ชาวอำเภอบ้านฉางยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ประชาชนจึงได้รับการขัดเกลาจิตใจให้มีความละเอียดอ่อน ทั้งในแง่ของหลักธรรมและศิลปกรรมต่าง ๆ ศาสนสถานในอำเภอบ้านฉางนั้นมีกระจายครอบคลุมทั่วทั้งอำเภอ ถึง 10 แห่ง ได้แก่

1. วัดบ้านฉาง ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง สันนิษฐานว่าเป็นวัดเก่าหรือเคยเป็นวัดเก่ามาแล้วตามคำบอกเล่าของคนเก่า ๆ เล่าว่าเดิมเป็นที่ว่างเปล่า มีซากสิ่งก่อสร้างเป็นเค้าโครงแสดงว่า มีการก่อสร้างที่ไม่ปรากฏยังมีเสาตั้งอยู่ 2 ต้น มีต้นไม้ที่มักจะปลูกไว้ในวัดอีก 2 ต้น คือต้นจำปา 1 ต้น และต้นพิศุล 1 ต้น ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2417 ชาวบ้านได้ก่อสร้างกุฏิ และศาลาขึ้นใหม่ในเนื้อที่ดังกล่าวข้างตน โดยมีนายยาและนางทอง สองสามีภรรยาเป็นหัวหน้า ที่ตั้งวัดนี้เป็นที่ดินวัดเดิมสันนิษฐานว่าประชาชนได้หักล้างถางพงขึ้นอีก ปัจจุบันมีเนื้อที่ประมาณ 35 ไร่ นับตั้งแต่เป็นวัดมาเมื่อ พ.ศ. 2417 ถึง พ.ศ. 2560 บ้านฉางมีอายุได้ 140 ปี มีเจ้าอาวาสปกครองมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบันจำนวน 18 รูป ปัจจุบันเจ้าอาวาสชื่อ พระมหาแสวง อินฺทวิโร

2. วัดคลองทราย ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง เดิมชาวบ้านเรียกว่า วัดอุตะเกาศิวิวรรณ เดิมตั้งอยู่ในเขตสนามบินอุตะเกาศิวิวรรณ และได้สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2486 มีนามว่าที่พัทสงฆ์สำเภวนารามมีเนื้อที่ประมาณ 59 ไร่ 55 ตารางวา แล้วทางราชการ (ทหารเรือ) ได้เวนคืนที่ดินและที่พัทสงฆ์สำเภวนาราม เมื่อประมาณ พ.ศ. 2516 มาสร้างวัดใหม่ที่บ้านคลองทราย ซึ่งทางราชการได้จัดที่ดินสำหรับสร้างวัดใหม่ ประมาณ 6 ไร่ แต่มิได้สร้างวัดในที่ตั้งกล่าวเพราะว่ามีผู้มีจิตศรัทธาถวายที่ดินเพื่อสร้างวัดคือ นางมาลัย ศิวิวรรณ ได้ถวายที่ดินจำนวน 21 ไร่ 8 ตารางวา ให้เป็นที่ดินสำหรับสร้างวัด และทางราชการได้อนุญาตให้สร้างวัดเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2519 และประกาศตั้งวัดเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2522 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2532 ปัจจุบันพระครูไพฑูลย์ วุฒิกโร เป็นเจ้าอาวาส

3. วัดชากหมากป่าเร ไร่ ตั้งอยู่เลขที่ 26 หมู่ที่ 2 บ้านชากหมาก ตำบลสำนักท้อน อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง เริ่มสร้างเป็นวัด พ.ศ. 2464 โดยพระครูภาวนานุกโยค (หลวงพ่อหอม) ท่านได้ธุดงค์มาพบที่พัทสงฆ์ที่ร้างไปประมาณ 10 กว่าปีแล้ว และได้พำนักอยู่ที่วัดนี้ ต่อมาจึงได้ทำการบูรณะซ่อมแซม และสร้างวัดเพิ่มเติมขึ้นอีก ซึ่งขณะนั้นแถบนี้ยังเป็นป่าดงดิบเต็มไปด้วยสิงสาราสัตว์นานาชนิด เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีลำคลองไหลผ่าน จนถึงปี พ.ศ. 2464 จึงได้รับการประกาศตั้งเป็นวัด ได้รับการสนับสนุนจากกำลังของฐานทัพเรือสัตหีบ นอกจากนี้ยังมีคณะของพระบุญสม ภูคนครี และคณะของอดีตรัฐมนตรี นายปรีดา วรรณสูตร ครูเอื้อ สุนทรสนาน อดีตผู้อำนวยการ โรงเรียนสุนทรภรณ์การคนตรีสนับสนุน ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2496 ที่พระนิพนธ์วัดชากหมากได้ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ และมีประชาชนเข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพ มีเนื้อที่ประมาณ 152 ไร่เศษ ตามแผนที่ทางอากาศของกรมที่ดินและกรมป่าไม้ซึ่งยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ดิน ปัจจุบันพระครูสันติบุรพทิศ เป็นเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ.2538 จนถึงปัจจุบัน

4. วัดพลา ตั้งอยู่เลขที่ 26 หมู่ที่ 2 บ้านชากหมาก ต.สำนักท้อน อ.บ้านฉาง ผู้เฒ่าบางท่านเล่าว่า แต่เดิมมีวัดหนองม่วง ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านพลาในปัจจุบันไปทางทิศเหนือประมาณ 1 ก.ม.เพียงแห่งเดียว ต่อมาวัดหนองม่วงร้างไป ชาวบ้านจึงพร้อมใจกันมาสร้างวัดพลาเป็นที่ทำบุญกันขึ้น ประมาณปี พ.ศ. 2431 โดยมีพระอาจารย์อ่อง (จำฉายาไม่ได้) เป็นผู้เริ่มแรกทำหน้าที่ดูแลก่อสร้างวัดตลอดมา 10 กว่าปี ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2441 ได้มี แม่เถียม จิระวงศ์ บริจาคทรัพย์สร้างกุฏิไม้ขึ้น 3 หลัง หอสวดมนต์ 1 หลัง ครัว 1 หลัง เป็นหลักฐานเริ่มแรกและมีพระรักษาวัดสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้

เจ้าอาวาสผู้สร้างเสนาสนะองค์ต่อมา คือ พระวินัยชรัสโรช ได้ก่อสร้างหอระระฆังแบบศิลปะไทย มีบานหน้าต่าง ประตู ช่องฟ้า ใบระกา ประดับกระจกปิดทองไว้อย่างเป็นหลักฐานข้างพระอุโบสถ ต่อมาท่านได้ลาสิกขาเมื่อปี พ.ศ. 2524 ชาวบ้านปลาได้พร้อมใจ กันนิมนต์ พระครูสมุห์บุญรอด รตินุชโร มาจากวัดมาบชะลูด มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส พระครูสมุห์บุญรอดได้เริ่มสร้างกุฏิที่พักสงฆ์ เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ศิลปะแบบทรงไทย เป็นกุฏิสองชั้น แบ่งเป็นหลัง ๆ ละ 6 ห้อง ปัจจุบันมีจำนวน 5 หลัง ราคาหลังละประมาณ 500,000 กว่าบาท สร้างวิหารสมเด็จพระโต และสร้างศาลาการเปรียญ ขึ้นใหม่แทนหลังเก่าที่ชำรุดทรุดโทรมต่อมา ปี พ.ศ. 2536 พระครูสมุห์บุญรอด ได้ลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาสกลับไปอยู่วัดมาบชลูด ชาวบ้านและคณะสงฆ์จึงแต่งตั้ง พระอธิการมงคล ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส และในปี พ.ศ. 2541 ท่านได้ลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาสอีก พระเทพคุณาธาร เจ้าคณะจังหวัดระยอง ได้มีหนังสือขอตัวพระครูปลัดนพรัตน์ จนทโสภโณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จันทบุรี จากพระเทพประสิทธิ์ธมฺมิ เจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรีมารักษาราชการเจ้าอาวาสเมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2542 และแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสในวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2542

5. วัดสมบุญนาราม ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลสำนักท้อน อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง หรือชื่อเดิม คือวัดห้วยปลากั้งหรือวัดเนินไพรพนมอรัญเขต สังกัด มหานิกาย อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลสำนักท้อน อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ภาค 13 สร้างเมื่อ พ.ศ. 2440 มีพระสงฆ์เป็นหัวหน้า (ขรัว) ปกครองติดต่อกันมาประมาณ 5 รูป ต่อมาภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็น วัดสมบุญนาราม สันนิษฐานว่าคงจะต้องการให้วัดมีความอุดมสมบูรณ์เป็นไปตามชื่อ ต่อมาเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2477 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และในปี พ.ศ. 2478 หลวงพ่อเต็ม ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดในขณะนั้น ได้ก่อสร้างอุโบสถขึ้นจนสำเร็จ และท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร ชั้นตรี ที่พระครูสมบุญรสุทธิกิจ ในปีเดียวกันนั่นเอง ต่อมาในปี พ.ศ. 2504 จึงได้ทำการผูกพัทธสีมา จัดงานปิดทองลูกนิมิต ปัจจุบันเจ้าอาวาสชื่อ พระครูวิสิฐนวกรรม (ประเสริฐ ปสฎโธ) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 ถึงปัจจุบัน

6. วัดเนินกระปรอก ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านฉาง บ้านฉาง ระยอง สังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตปกครองของคณะสงฆ์ ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ภาค 13 ได้รับอนุญาตให้สร้างวัดเมื่อ พ.ศ. 2480 กระทรวงศึกษาธิการประกาศตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2481 ได้รับวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 วัดเนินกระปรอกแต่เดิมตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับวัดที่อยู่ปัจจุบันสร้างสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานเพราะถูกทิ้งร้างมานานหาหลักฐานไม่ได้ เมื่อปี พ.ศ. 2480 ศึกษาธิการอำเภอในสมัยนั้น (นายสว่าง มาลารักษ์) พร้อมชาวบ้านได้พากันย้ายวัดจากแห่งเดิมมาสร้างวัดใหม่ในที่ปัจจุบัน โดยมีคหบดีชาวระยองของท่านหนึ่ง ชื่อนายพูน ชาวเนิน บ้านอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลปลา

ได้ยกที่ดินบริจาคให้ จำนวน 12 ไร่เศษ มีพระลมูลเฝ้าดูแลวัด ต่อมาเพียง 2 ปี ก็ลาสิกขาบทและมีพระสิน หลวงพ่อสอน ปกครองดูแลวัดมาเป็นลำดับ วัดเนินกระปรอกในระยะนั้นทรุดโทรมมาก และเริ่มพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ เมื่อปี 2511 มีพระครูประดิษฐ์คุณวงศ์เป็นผู้ดูแลทำให้วัดได้รับการพัฒนา ปัจจุบัน พระมหาธรรมา ฐมฺมโร เป็นเจ้าอาวาส

7. วัดสุวรรณรังสรรค์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลสำนักท้อน อำเภอบ้านฉาง ระยอง เดิมเรียกว่า วัดยายร่ำ สังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลสำนักท้อน อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ภาค 13 เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2499 ได้รับอนุญาต ให้ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2511 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 และได้ดำเนินการประกอบพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน วัดสุวรรณรังสรรค์ ได้ทำการอุปสมบทนาคสามัคคี (นาคหมู่) ทุกปี ในปี พ.ศ. 2520 วัดได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2531 ได้ยกขึ้นเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง พ.ศ. 2532 ได้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น ปัจจุบันเจ้าอาวาสได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูวรธรรมโกษาภิรักษ์ เจ้าคณะอำเภอชั้นเอก มีการบำเพ็ญกุศลประจำพรรษา และมีอุบาสก อุบาสิกา สมาทานอุโบสถ เป็นประจำ

8. วัดกุศรมีมเสนาะ ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง พื้นที่บริเวณตั้งวัดเดิมเรียกว่า เขาห้วยมะหาด หรือเขากุศร แต่เดิมเป็นสวนยางพาราและป่าที่บกร้างว่างเปล่า บริเวณที่ตั้งวัดเป็นที่ราบลุ่ม สภาพโดยทั่วไปเป็นไร่มันสำปะหลังและสวนยางพารา ด้านทิศเหนือเป็นภูเขาเป็นเทือกยาวไปจนจรดเขานางหย่อง ภูเขาใกล้ที่ตั้งวัดเรียกว่า เขาห้วยมะหาด เริ่มทำการก่อสร้างเมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2512 โดยมีหลวงพ่อบุญ หรือพระครูภาวนานุโยค เจ้าอาวาสวัดชากหมาก (ขณะนั้น) เป็นผู้วางศิลาฤกษ์ ต่อมาปี พ.ศ. 2519 บริเวณที่ตั้งวัดมักจะมีน้ำท่วมอยู่เสมอ ชาวบ้านได้ร่วมกันพิจารณาย้ายที่ตั้งวัดขึ้นมาอยู่บนที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งวัดอยู่ในปัจจุบันและเริ่มจัดการก่อสร้างเสนาสนะเป็นถาวรวัตถุขึ้น และเริ่มทำการก่อสร้างอุโบสถคอนกรีตเสริมเหล็กทรงไทยขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2527 ปัจจุบันเสร็จสมบูรณ์และผูกพัทธสีมาเสร็จเรียบร้อยแล้ว พร้อมกับวัดได้มีการพัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับ ปัจจุบันเจ้าอาวาสชื่อ พระครูเกษมสิริคุณ (ศรีจันทร์) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึงปัจจุบัน

9. วัดประทุมมิตรบำรุง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง เดิมเรียกชื่อว่า วัดหนองชุมแสง สังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ภาค 13 ได้รับการประกาศให้ตั้งวัดเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2511 โดยมีชาวบ้านชื่อ นายไย สนั่นตั้ง บริจาคที่ดินให้ จำนวน 17 ไร่ ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายแดง พงษ์นัยรัตน์ เป็นหัวหน้าคณะร่วมกันจัดหาอุปกรณ์ปลูกกุฏิไม้ชั้น 3 หลัง และมีผู้จิตศรัทธาได้ร่วมกันก่อสร้าง

เสนาสนะจนวัดได้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับและได้รับพระราชทานวิสุงคามมา เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2523 ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2530 ปัจจุบันเจ้าอาวาสชื่อ พระครูพิพัฒนกิจจาภิรม (พายัพ กาญจน)

10. วัดพุทธนิมิต ตั้งอยู่เลขที่ 4 บ้านคลองบางไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลสำนักท้อน อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง เดิมชื่อวัดคลองบางไผ่ สังกัดมหานิกาย อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ตำบลสำนักท้อน อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ภาค 13 ได้รับอนุญาตให้สร้างวัด เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2506 โดยมีนายสมบุญ ดังก้อง เป็นผู้ดำเนินการ และกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศตั้งวัด เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2513 ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบันมีเจ้าอาวาสปกครองวัด จำนวน 3 รูป ปัจจุบันเจ้าอาวาสชื่อ พระอธิการสมคิด สีลสวโร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ถึงปัจจุบัน

11. วัดชลธาราม (พยุคน) ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง แต่เดิมวัดสร้างติดชายทะเลหาหลักฐานไม่ได้ว่าสร้างในสมัยใด ต่อมาชายทะเลเริ่มพังมากขึ้นเรื่อย ๆ ชาวบ้านจึงพร้อมใจกันย้ายวัดจากที่เดิมมาสร้างใหม่ในที่ปัจจุบัน โดยมีนายกุย ถนอมเกียรติ เป็นผู้บริจาคที่ดิน จำนวน 10 ไร่ นายบุญชู แก้วแสงแจ่ม บริจาคให้ 5 ไร่ นางละม่อม น้อยทรัพย์ บริจาคเพิ่มอีก 4 ไร่ รวมเนื้อที่ทั้งหมด 19 ไร่เศษ ผู้ใหญ่บ้านชื่อนายทับทิม แก้วแสงแจ่ม เป็นผู้ขออนุญาตสร้างโดยทำการก่อสร้างวัดขึ้นก่อนเรื่อย ๆ มา โดยมีพระทองคำ สุขกาโม เป็นผู้ดูแลเฝ้าวัด มีพุทธศาสนิกชนผู้มีความศรัทธาให้การอุปการะตลอดมาเป็นอย่างดี ในปี พ.ศ. 2511 พระอธิการอัมพร อนุบาลโย ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดรูปแรก ปัจจุบันพระครูชลธารพัฒนกิจ (วิรัตน์ สทธาธิโก) เป็นเจ้าอาวาส

12. วัดหนองโบสถ์ ในอดีตตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ วัดหนองโบสถ์ เป็นวัดเก่าแก่ที่พระบูรพาจารย์ ใน บริเวณใกล้เคียง (เช่น หลวงพ่ออี หลวงพ่อเต็ม หลวงพ่อหอม หลวงปู่ชื่น เป็นต้น) ใช้เป็นที่ทำสังฆกรรม ต่อมาถูกทิ้งร้างไปเป็นเวลานานประมาณ 80 ปีจนกระทั่งกลายเป็นไร่และสวนผลไม้ ของชาวบ้านไปในที่สุด แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีว่าบริเวณนี้เรียกว่า “หนองโบสถ์” และมีชื่อปรากฏในแผนที่ของทางราชการตลอดจนมีคลองที่ไหลจากบริเวณวัดก็ยังคงเรียกว่า “คลองหนองโบสถ์” แต่ไม่ปรากฏชื่อในทะเบียนวัดของกรมการศาสนาจึงอยู่ในสภาพวัดตกสำรวจ เมื่อกลางปี พ.ศ. 2538 พระครูสังวรญาณวงศ์ (อาจารย์ฟงศ์วุฒิ ญาณสวโร) กับพระพงษ์สิทธิ์ได้จาริกมาทางจังหวัดระยอง และได้พบกับ คุณมัลลิกา ทับแสง ซึ่งมีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์ซื้อที่ดินในเขตตำบลสำนักท้อน ถวายสงฆ์หนึ่งแปลงจำนวน 10 ไร่ (ที่ดินดังกล่าวคือบริเวณที่สร้างศาลาเอนกประสงค์) และได้นิมนต์พระครูสังวรญาณวงศ์ (อาจารย์ฟงศ์วุฒิ ญาณสวโร) กับพระรูปนั้น

จำพรรษาโดยมีกุฏิชั่วคราวสองหลังซึ่งใน ระยะแรกยังไม่ คิดที่จะสร้างเป็นวัดหลังจากออกพรรษา แล้วทั้งสองรูป จึงได้จาริกท่องเที่ยวต่อไปจนใกล้จะเข้าพรรษาในปี ถัดมา (พ.ศ. 2539) พระครูสังวรญาณวงศ์ (อาจารย์ฟงศ์วุฒิ ญาณส่วโร) ก็ได้กลับมาจำพรรษา โปรดญาติโยมอีกครั้ง พร้อมกับพระสุพจน์ หลังจากออกพรรษาแล้วทั้งสองรูปก็ ออกจาริกต่อไปอีก ญาติโยมเห็นว่า มีพระภิกษุมาจำพรรษาในที่นี้สองปีแล้ว แต่ยังไม่ มีกุฏิถาวรจึงได้รวบรวมจุดปัจจัย ช่วยกันสร้าง กุฏิถาวรหลังเล็ก ๆ ขึ้นมาห้าหลัง และกุฏิรับรองอีกหนึ่งหลังซึ่งต่อมาได้ใช้ ได้ถุนกุฏิรับรองหลังนี้ แทนศาลาเมื่อมีญาติโยมมาถวายอาหารและสงฆ์ได้สมมุติเป็นอุโบสถชั่วคราวสำหรับ พระภิกษุใช้ในการทำสังฆกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุมเพื่อฟังพระปาฏิโมกข์ในวันอุโบสถ

ในปี พ.ศ. 2540 ได้มีพระมาจำพรรษาถึง 8 รูปด้วยกัน โดยมี หลวงพ่อสนั่น ปรุกโกโม มาจำพรรษาดำเนิน เมื่อออกพรรษาแล้วจึงมีการทอดกฐินขึ้นเป็นปีแรก และหลังจากนั้นก็ ได้มีญาติ โยมมีศรัทธามาทำบุญกันมากขึ้นจนที่ได้ถุนกุฏิไม่เพียงพอที่จะรองรับประกอบกับมีโยมมาแจ้ง ความ ประสงค์จะถวายพระพุทธรูปแกะสลักจากหินแกรนิต (ซึ่งขณะนั้นอยู่ในระหว่างการ แกะสลัก) หลวงพ่อสนั่นจึงแนะนำให้พระครูสังวรญาณวงศ์ (อาจารย์ฟงศ์วุฒิ ญาณส่วโร) สร้าง ศาลาเอนกประสงค์เพื่อเป็นที่รองรับญาติโยม และประดิษฐานพระพุทธรูปหินแกรนิตไว้ที่ศาลา หลังจากออกพรรษาแล้วก็ ได้เริ่มก่อสร้างศาลาพร้อม ด้วยห้องน้ำรวมอีก 8 ห้องซึ่งใช้เวลาใน การก่อสร้างปี กว่าจึงเสร็จสมบูรณ์ นับแต่นั้นมาก็มีพระภิกษุมาจำพรรษาดลอดทุกปี เป็นที่รู้จักของ ญาติโยมมากขึ้นพระครูสังวรญาณวงศ์ (อาจารย์ฟงศ์วุฒิ ญาณส่วโร) จึงดำริว่า เนื้อที่ในขณะนั้น มีเพียง 10 ไร่ ไม่เพียงพอที่จะสร้างสภาพแวดล้อมให้เหมาะแก่การ ปฏิบัติธรรมและไม่เพียงพอกับ จำนวนผู้ที่มาบำเพ็ญกุศล จึงได้ปรึกษากันว่าจะขยายที่ดินวัด ออกไปอีกซึ่งญาติโยมก็ได้เห็นดี ด้วยและได้ช่วยกันสมทบทุนรวบรวมจุดปัจจัยซื้อที่ดินขยายออกไป จนกระทั่งมีเนื้อที่ประมาณ 60 ไร่ และได้เริ่มปลูกป่าซึ่งเป็น ไม้สมุนไพรมะพร้าวและไม้ป่าเบญจพรรณ ในขณะนั้น องค์การบริหาร ส่วนตำบลสำนักท้อนและกำนันสินธุ์ กิรตยาคม มีความเห็นร่วมกันว่าในท้องที่ควรมีวัดสำหรับ เป็นที่ปฏิบัติธรรมสักแห่ง เพราะในเขตอำเภอบ้านฉางมีประชากร เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากแต่มีวัด ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติศาสนกิจของประชาชนกำนันสินธุ์ จึงได้เป็น ผู้ดำเนินการขออนุญาตสร้าง และตั้งวัดตามกฎหมายเมื่อปี พ.ศ. 2545 และได้รับอนุญาตให้ตั้งเป็น วัดได้ ในปี พ.ศ. 2546 มีชื่อว่า “วัดหนองโบสถ์” โดยคณะสงฆ์ จังหวัดระยองเห็นควรมอบหมาย ให้พระครูสังวรญาณวงศ์ (อาจารย์ฟงศ์วุฒิ ญาณส่วโร) ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส

ในปี พ.ศ. 2547 พระครูสังวรญาณวงศ์ (อาจารย์ฟงศ์วุฒิ ญาณส่วโร) ได้เดินทางไปยัง ประเทศพม่าและมีโอกาสติดต่อกับจัดสร้างพระพุทธรูปหินหยกขาวจากเมืองมันตะเลย์ เพื่อเป็น พระประธานในอุโบสถ ใช้เวลา 2 ปีใน การดำเนินการซึ่งได้รับการถวายพระมงคลนามว่า

“พระพุทธวิสุทธิมงคล” เนื่องจากเมื่อได้รับตราตั้งเป็นวัดแล้วจำเป็นต้องสร้างอุโบสถเพื่อขอพระราชทาน วิสุงคามสีมาให้เป็นวัดที่สมบูรณ์ ตามกฎหมายประกอบกับศาลาที่ใช้อยู่เริ่มคับแคบไม่เพียงพอ

ต่อสาธุชนที่มำบำเพ็ญกุศลและไม่เหมาะที่จะให้อุบาสิกาเฝ้ารักษาอุโบสถจึงได้เริ่มต้นสร้างอุโบสถในปี พ.ศ. 2549 การสร้างอุโบสถครั้งนี้ได้ รวมเอาศาลาและอุโบสถเข้าด้วยกันอยู่ในลักษณะเป็นอุโบสถเอนกประสงค์เพราะใช้ทำสังฆกรรมประกอบศาสนกิจและบำเพ็ญบุญกุศลต่าง ๆ ตลอดจนเป็นที่พักของญาติโยมได้อีกด้วย

13. วัดสำนักกระทอน ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 25/7 หมู่ที่ 1 บ้านสำนักกระทอน ตำบลสำนักทอน อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง เนื้อที่ตั้งวัด จำนวน 40 ไร่ 2 งาน 59 ตารางวา ผู้มอบกรรมสิทธิ์ที่ดินสร้างวัดมีดังนี้ นางประชน ไวยังรบ ถวายกรรมสิทธิ์ที่ดิน จำนวน 10 ไร่ นายเสริมและนางแถม บุญรอด ถวายกรรมสิทธิ์ที่ดินจำนวน 23 ไร่เศษ และนายวินิจ จินคาร์ตัน ถวายกรรมสิทธิ์ที่ดินจำนวน 7 ไร่ ได้รับอนุญาตให้สร้าง เมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2544 ได้รับอนุญาตตั้งเป็นวัด เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2545 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาซึ่งได้มีประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 20 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2555 เพื่อให้การดำเนินการถูกต้องและสามารถประกอบสังฆกรรมได้อย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย จึงได้ประกอบพิธีปักเขตวิสุงคามสีมาในวันพุธที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 เวลา 09.29 น. โดยมีนายสมชาย พลาณุเคราะห์ นายอำเภอบ้านฉาง เป็นประธานในพิธี พร้อมด้วยพระครูวรธรรมโกษาภิรักษ์ เจ้าคณะอำเภอบ้านฉางเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ รวมทั้งพุทธศาสนิกชน

14. วัดสระแก้ว ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลสำนักทอน อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง สังกัดมหานิกาย เป็นวัดราษฎร์ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2511

15. วัดศิริถาวราราม ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 โกรกตะแบก ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง สังกัดธรรมยุต ประเภทวัดราษฎร์ ปีที่ก่อตั้ง พ.ศ. 2512 เดิมเรียกวัดสโมสรวิปัสสนา เปลี่ยนชื่อเป็น วัดศิริถาวราราม ซึ่งพระเดชพระคุณ พระมหารัชชมังคลาจารย์ สกฺข วิทยานุกรณ์ เกิดที่ตำบลปากน้ำประแสร์ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ท่านได้เป็นกำลังช่วยเหลือสนับสนุนให้ได้สร้างวัดธรรมยุตแห่งนี้ขึ้น

มรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนที่บ้านฉาง ได้แก่

ศาลเจ้าหลวงเตี้ยบ้านพูน หลวงเตี้ย เป็นนามของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดระยองเคารพศรัทธามาก ชาวบ้านพูนได้มีการสร้างศาลเจ้าหลวงเตี้ยบ้านพูนขึ้นมาที่บริเวณสุดหาดพูนแห่งนี้ และมีเจ้าแม่กวนอิมด้วย แล้วก็สร้างสะพานเรียกว่า สะพานหลวงเตี้ยบ้านพูนขึ้นมา ก็ใช้เป็นเส้นทางเดินระหว่างหาดได้

เทศกาลถือศีลกินเจ พิธีอัญเชิญกระถางรูปแก้วโหว่สูงไว้ จากสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ เพื่อนำ
กระถางรูปกลับมาตั้งมูลนิธิพุทธธรรมสงเคราะห์ บ้านฉาง (โรงเจบัวฮั่วตั่ว) เพื่อเป็นประธาน
และบูชาในเทศกาลถือศีลกินเจประจำปี เทศกาลถือศีลกินเจที่บ้านฉางเป็นการอนุรักษ์ และรักษา
วัฒนธรรมอันดีงามของพี่น้องชาวไทยเชื้อสายจีนที่ประกอบอาชีพอยู่ในชุมชนบ้านฉางมา
อย่างยาวนาน และส่งเสริมให้ประชาชนรักษาศีลธรรม ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตชำระจิตใจให้บริสุทธิ์

บทที่ 3

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์

จากการศึกษาประวัติของอำเภอบ้านฉางซึ่งประกอบไปด้วย ตำบลพลลา ตำบลบ้านฉาง และตำบลสำนักท้อน มีการเปลี่ยนแปลงต่างช่วงระยะเวลาจนถึงปัจจุบันที่อำเภอบ้านฉาง เพื่ออำนวยความสะดวกทำความเข้าใจ ผู้วิจัยได้จำแนกเป็นช่วงเวลานำเสนอ ดังนี้

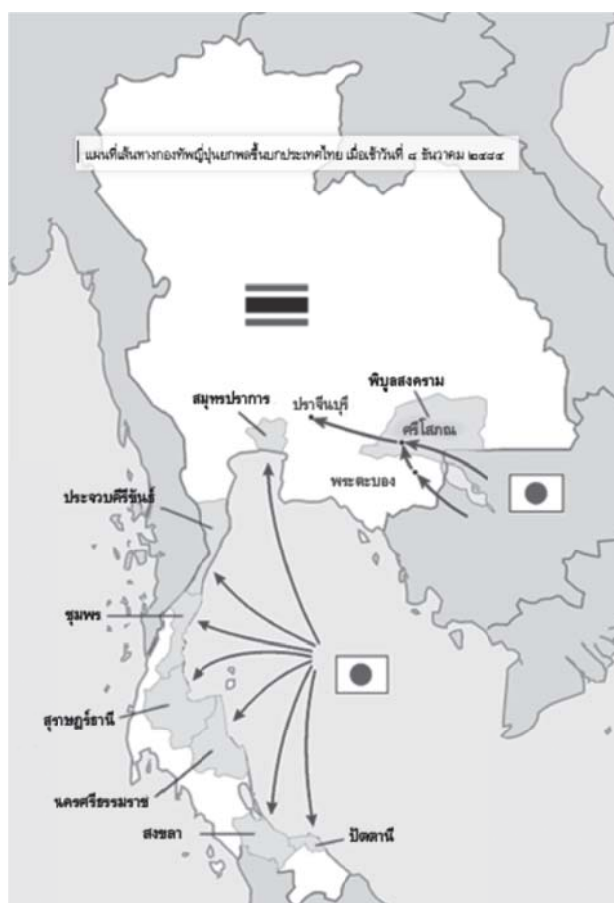
1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ช่วงก่อนสงครามเวียดนาม (ก่อน พ.ศ. 2500)
2. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ช่วงสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2500-2515)
3. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ช่วงหลังสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2515-2530)
4. บ้านฉางช่วงแผนพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (พ.ศ. 2525-2548)
5. การพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ระยะเวลาที่ 1 (พ.ศ. 2524-2537)
6. บ้านฉางกับโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ช่วงก่อนสงครามเวียดนาม (ก่อน พ.ศ. 2500)

ในอดีตอำเภอบ้านฉาง เดิมเป็นตำบลพลลา ขึ้นอยู่กับอำเภอเมืองระยอง ต่อมา พ.ศ. 2506 ทหารอเมริกันมาตั้งฐานทัพและใช้สนามบินอู่ตะเภาทำให้มีประชาชนจากหลายท้องที่มาประกอบอาชีพ เป็นผลให้เกิดการขยายตัวเจริญเติบโตขึ้น จึงได้ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2519 และยกฐานะเป็นอำเภอ วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2528 บ้านฉางเป็นชุมชนที่มีพื้นที่ติดทะเลแห่งหนึ่งอยู่ในเขตการปกครองจังหวัดระยอง ประกอบไปด้วยตำบลพลลา ตำบลสำนักท้อน ตำบลบ้านฉาง

ชุมชนบ้านฉางในอดีตมีลักษณะทางเศรษฐกิจแบบยังชีพ ชาวบ้านฉางดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่น มีการผลิตเพื่อยังชีพ มุ่งการหาปัจจัย 4 เพื่อการบริโภคในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ ได้แก่ การปลูกข้าว ทำไร่มันสำปะหลัง ทำไร่อ้อย หารปลา ทอผ้า หาของป่า ประมงชายฝั่ง และสมุนไพร เลี้ยงวัวควายเพื่อใช้ไถนา ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชาวบ้านภายใต้ระบบไพร่ และศักดินายุบย่นพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนแรงงาน ซึ่งเป็นการพึ่งพาอาศัยกันในการดำรงชีพ สงครามเวียดนาม คือผลพวงที่ต่อเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งการต่อสู้รบกันในช่วง สงครามโลกเกิดขึ้นในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2482 ในช่วงเวลานั้นมีเหตุการณ์สำคัญคือ เมื่อตอนบ่ายของวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เอกอัครราชทูต ญี่ปุ่นก็ได้รีบร้อนขอเข้าพบกับรัฐมนตรีต่างประเทศของไทย คือ นายดิเรก ชัยนาม ขอความร่วมมือจากไทยในฐานะเพื่อนสนิทประเทศ

ร่วมเอเชียด้วยกัน ขออนุญาตเปิดไฟเขียวให้กำลังสามเหล่าทัพบุกไปโจมตีพม่า มลายู สิงคโปร์ ที่อังกฤษยึดครองอยู่ พร้อมทั้งขอให้ประเทศไทยมีส่วนร่วมในสงคราม ร่วมรบ ร่วมรุก บุกเข้าไปยึดดินแดนที่เคยอยู่ในอำนาจอิทธิพลของไทย เช่น ทางด้าน มลายู หากตกลงปลงใจประกาศสงครามร่วมกับญี่ปุ่นตามที่เสนอ ประเทศไทย จะได้ดินแดนในมลายูทั้ง 4 รัฐ ที่อังกฤษยึดแย่งเอาไปในสมัยรัชกาลที่ 5 คืน กลับมาอยู่ใต้ร่มธงไตรรงค์ ๗พัน๗ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศก็ได้แต่รับฟัง เพราะ อำนาจสั่งการทั้งปวงอยู่ที่ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม และมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งตอนนี้ยังตอบอะไรไม่ได้ เพราะนายกรัฐมนตรีไม่อยู่ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น ประจำประเทศไทยในปี พ.ศ. 2484 นั้น มีนามว่า สุโบกามิ มีอารมณ์หงุดหงิดเพราะไม่ได้คำตอบจากไทยในทันที เพราะว่ากองเรือรบญี่ปุ่นนำร้อยลำกำลัง เคลื่อนพลจากฐานทัพที่ไซ่ง่อนและเขมรมุ่งเข้าอ่าวไทยตอนบนตอนล่าง ยาว ตลอดแนวลงไปถึงชายฝั่งมลายู

ภาพที่ 2 แผนที่เส้นทางกองทัพญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกประเทศไทย วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484
(โกวิท ตั้งตรงจิตร, 2554, หน้า 90)

รุ่งเช้าของวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงกลับ มาถึงวังสวนกุหลาบ เปิดประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการด่วน ในขณะที่กองทัพญี่ปุ่นกำลังเข้าบุกกรุงรัตนอริปไตยของไทยหลายจุด เท่าที่จำได้ก็ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี เว้นนราธิวาส เพราะไปบุกกลันตันของมลายูแทน (โกวิท ตั้งตรงจิตร, 2554, หน้า 87-89) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พื้นที่แนวชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกบริเวณตำบลลัดทึบ จังหวัดชลบุรี ตำบลพลา จังหวัดระยอง ซึ่งปัจจุบันคือ อำเภอบ้านฉาง ในช่วงนั้นแทบจะ ไม่มีความเสียหายจากภัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เลย

สุขโข วิริยะพงษ์ (2548) ผู้อำนวยการโรงพยาบาลระยอง ร่วมเล่าประสบการณ์สงครามโลกครั้งที่สองกับ บีบีซีภาคภาษาไทย ตอนหนึ่งว่าเมื่อ พ.ศ. 2487 ผมอยู่ ม.2 กรุงเทพฯ ถูกระเบิดถล่มขึ้นมีคนอพยพหลบภัยจากกรุงเทพฯ ระยองมากขึ้น โดยมากเป็นมีฐานะดี ขนาดมาปลูกบ้านอยู่เลยก็มี คนเหล่านี้เวลากลับไปดูบ้านที่กรุงเทพฯ ก็ถึงกับผงะ เพราะข้าวของหายหมดเลยเกิดคำศัพท์ว่า “ยกเค้า” มาใช้กัน ส่วนมากเป็นของเก่าแก่ของโบราณยกเค้าไปขายกันที่เวียงนครเขมมเสียดายของเก่าแก่ดี ๆ หลังสงครามฝรั่งซื้อไปหมด ของแพงขึ้นทุกวัน เงินเดือนข้าราชการไม่พอกิน เริ่มกินสินบนกันเป็นที่รู้โดยทั่วไป คนจีนเรียกค่าน้ำร้อนน้ำชา หรือ “เก่าเจี๊ยะ” คนไทยเรียกค่าป่วยการหรือค่าหยอดน้ำมัน จำได้ว่าในปีนี้มีคนเอาลัทธิคอมมิวนิสต์มาเผยแพร่ที่โรงเรียน ผมอาจเด็กไปพ่อค้าที่กักตุนสินค้า บ่นราคาสินค้าคล้ายปืนหุ่นจรรยาวยเป็นเศรษฐกิจสงครามกันหลายคน เรียกกันว่า “เซ็งลิ้” โดยมากเป็นพวกเครื่องเหล็กและสารเคมีที่ทำเองไม่ได้

ธวัช ปุณโณทก (2543, หน้า 12-16) พูดถึงคนคนไทยในแนวชายฝั่งทะเลตะวันออกช่วงต้นรัตนโกสินทร์ยังเน้นการทำนา ทำสวน ทำไร่ และการทำประมงเป็นหลัก ส่วนการผลิตเพื่อขายนั้นพัฒนาขึ้นมาจากคนจีนอพยพที่มีความรู้และพฤติกรรมแบบผู้ประกอบการ เช่น มีความรู้ด้านการเดินเรือ การต่อเรือ การประมง การค้าขาย ดังนั้น เมื่อมาตั้งถิ่นฐานในเขตชายฝั่งทะเลตะวันออก คนจีนจึงได้นำแนวคิดการประกอบธุรกิจมาใช้ในการเกษตร เช่น การทำสวนผลไม้ สวนยาง สวนพริกไทย การทำประมง การต่อเรือ การทำน้ำตาลอ้อย เป็นต้น พ่อค้าเงินบางคนได้ไต่เต้าขึ้นในทางสังคม โดยการได้บรรดาศักดิ์ทางราชการจากการเป็นเจ้าภาษีนายอากร หรือ โดยการแต่งงานกับตระกูลเจ้าเมืองในอดีต

ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอำเภอบ้านฉางในสมัยนั้น เน้นการผลิตเพื่อการยังชีพ การทำมาหากินของประชาชนขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นป่า เขา มีที่ราบเชิงเขาอยู่บ้าง ดังนั้นอาชีพที่ชาวบ้านกระทำกันอยู่ คือ (วิทยา ลูตโลहित, 2515)

1. อาชีพทำไร่ เป็นอาชีพหลักที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำกัน เพราะมีที่ดินเป็นป่าอยู่อีกมาก จึงพยายามหักร้างถางพงเพื่อให้เป็นประโยชน์ ไร่ที่ทำกันคือ ไร่มันสำปะหลัง และไร่อ้อย ไร่มัน

ลำปะหลังนั้นนิยมทำกันตามที่ราบเชิงเขา อยู่ในเขตเนื้อที่ซึ่งห่างจากบ้านเรือนของคน เพราะไม่ต้องคอยดูแลรักษามากเท่าใด

2. อาชีพทำสวนผลไม้ โดยมากชาวบ้านนิยมปลูกพืชผลต่าง ๆ เช่น มะม่วง มะพร้าว ชมพู่ กระท้อน ฯลฯ บนที่ดินใกล้บ้านเพื่อสะดวกแก่การดูแลรักษาผลประโยชน์อย่างใกล้ชิด การปลูกพืชผลต่าง ๆ เป็นการหวังผลระยะยาวเมื่อต้นโตพอ ผลไม้ที่ปลูกไว้จะให้ผลตามฤดูกาลส่งไปขายที่ตลาดหมู่บ้าน ผลไม้ที่เก็บได้ปีหนึ่ง ๆ มีไม่มากนัก ชาวบ้านจะเก็บไว้กินเองส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งที่เหลือก็นำไปขาย หารายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ หรือนำไปแลกเปลี่ยนกับหมู่บ้านใกล้เคียง

3. อาชีพค้าขาย ส่วนใหญ่ถ้าเป็นผู้ที่มีทุนรอนพอ ก็จะตั้งร้านของตนเอง เช่น ร้านขายของชำ ร้านกาแฟ และร้านขายผลไม้ ร้านที่ปลูกนั้นมักจะใช้เป็นที่อยู่อาศัยด้วย ส่วนพวกชาวไร่ ชาวสวนก็จะนำผักและผลไม้เดินขายไปตามหมู่บ้านหรือนำไปขายที่ตลาด ร้านค้าที่ตลาดของหมู่บ้านส่วนมากเป็นของคนจีน ซึ่งอพยพมาและตั้งรกรากเพื่อทำการค้าขาย

4. อาชีพอื่น ๆ อาชีพที่มีอยู่ทั่วไปในเขตหมู่บ้าน เช่น รับจ้างถอนมัน ขายของตามร้านช่างไม้ ถางหญ้า ขับรถยนต์ ขุดบ่อน้ำ ฯลฯ ซึ่งเป็นอาชีพที่ขึ้นอยู่กับความสามารถและโอกาสของแต่ละบุคคล เมื่อมีเวลาว่างจากงานประจำ คือ การทำไร่ ทำสวน ชาวไร่ ชาวสวนก็จะไปรับจ้างผู้อื่นทำงาน โดยได้รับค่าตอบแทน ประมาณ 10-15 บาทต่อวัน

พลวัตของชุมชนอำเภอบ้านฉางได้ดำเนินมาจนกระทั่งมีการสร้างถนนสุขุมวิทในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2483 ทางจังหวัดเร่งรัดตัดถนนสุขุมวิทจากสัตหีบไประยองและจากระยองไปจันทบุรี เพื่อลำเลียงทหารจากสัตหีบไปรบกับฝรั่งเศสที่จันทบุรี และตราด ซึ่งก่อนหน้านี้ไทยมีกรณีพิพาทกลับฝรั่งเศส และได้เกิดข้อตกลงที่เรียกว่า "สนธิสัญญาสันติภาพ" วันที่ 3 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2436 (ร.ศ. 112) สนธิสัญญาดังกล่าวกำหนดให้สยามต้องจ่ายค่าเสียหายที่ไม่เป็นธรรมจำนวน 3 ล้านฟรังก์ และยกพื้นที่ประมาณ 40,000-50,000 ตารางกิโลเมตร ให้แก่ฝรั่งเศส รวมถึงยึดเอาจันทบุรีกับตราดไปไว้ในอารักขาอีกนานกว่า 10 ปี (ยึดจันทบุรีในปี พ.ศ. 2436-2447 ยึดตราดในปี พ.ศ. 2447-2449)

ก่อนการขยายตัวของถนนสุขุมวิทจะพบว่า ชุมชนอำเภอบ้านฉางนั้น ยังมีการผลิตในลักษณะคูขนานเช่นเดิม คือ ในพื้นที่ซึ่งเป็นที่ราบนั้นระบบการผลิตจะเป็นระบบการเกษตรเพื่อยังชีพในชุมชนเป็นหลัก โดยการทำนา ยังพึ่งพาน้ำฝนและมีการลงแขกแลกเปลี่ยนแรงงาน ส่วนการประมงเป็นการ ประมงชายฝั่ง หรือมิใช่ริมฝั่งเป็นเพื่อหวังจับปลาไว้บริโภคเองเป็นสำคัญ (โอพาร์ ถิ่นบางเตียว, 2546, หน้า 65-70)

การสร้างถนนสุขุมวิทระยะแรกในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา มุ่งตัดถนนเลียบชายฝั่งเทือกเขาจากชลบุรีไปถึงจังหวัดตราดโดยสร้างถนนห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 10 กิโลเมตร

การสร้างถนนสุขุมวิทในช่วงนี้มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การผลิต คือ การสร้างถนนกระตุ้นชุมชนชายฝั่งทะเลให้ขยายพื้นที่ทำไร่ทำสวนมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านจำนวนหนึ่งมาตั้งถิ่นฐานใกล้ถนนสุขุมวิทเพราะการคมนาคมสะดวกขึ้นจากการมีรถโดยสารเริ่มวิ่งรับส่งคน และการสร้างถนนสุขุมวิทนั้นยังส่งผลต่อการทำมาหากินจากการผลิตแบบคู่ขนานระหว่างการผลิตเพื่อยังชีพควบคู่กับการผลิตเพื่อขาย ไปสู่การผลิตเพื่อขายเป็นหลัก

นายแพทย์ สุขโข วิริยะพงษ์ กล่าวว่า ในปี พ.ศ.2486 ช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา และการสร้างถนนสุขุมวิทส่งผลให้ระยองตึกคึกคักมาก แต่ของแพง เงินเฟ้อ มีการสั่งต่อเรือลำเลียงที่ระยองกันมากมาย พ่อค้าต่อเรือที่ระยองรวยจนเป็นเศรษฐีชั้นแนวหน้า ช่วงเวลาเดียวกันนั้น แนวนรบเยอรมันเริ่มถอยทางแนวรัสเซีย เสียทหารที่สตาลินกราดมากมาย แนวนรบที่อาฟริกาก็ถูกกระหนาบตีจากฝ่ายอังกฤษ และอเมริกา ซึ่งมีกำลังเหนือกว่ามาก ทั้งจำนวนทหาร และปริมาณและประสิทธิภาพของอาวุธ เยอรมันต้องหลบหนีจากอาฟริกา ข้าวของแพงขึ้นที่ระยองและเริ่มขาดแคลน โดยเฉพาะของที่ต้องสั่งจากต่างประเทศผมอยู่ชั้นมัธยม 1 เห็นว่าเครื่องเขียนกระดาษเลวลง เขียนแล้วหมึกซึม หนังสือ สมุด ดินสอดี ๆ หายาก มีคนกักตุนสินค้า น้ำตาลทราย สบู่ ยาสีฟัน ยารักษาโรค เทียนไข ไม้ขีดไฟ น้ำมันเชื้อเพลิงทุกชนิดขาดแคลน โรงเรียนในระยองมี 3 โรงเรียน ต้องปิดไป 2 โรงเรียน เพราะไม่มีน้ำมัน แต่คนไม่เดือดร้อน เพราะดำข้าวกินได้ แต่ของใช้ โดยเฉพาะเสื้อผ้า และไม้ขีดไฟขาดแคลนนี้สาหัสมาก (สุขโข วิริยะพงษ์, 2548)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลงราว พ.ศ. 2486 รัฐบาลได้ส่งเสริมอุตสาหกรรมป่าไม้ในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงและชายฝั่งทะเลตะวันออก ขยายตัวขึ้นในทศวรรษที่ 2490 ระหว่างปี พ.ศ. 2490-2500 สะท้อนให้เห็นได้จาก โรงเลื่อยไม้ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นและขยายการผลิต เช่น บริษัทศรีราชาทุนจำกัด ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นบริษัท ศรีมหาราชา จำกัด เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นบริษัทแปรรูปไม้ขนาดใหญ่ที่สุดสัมปทานทำป่าไม้ในป่าดงดิบ จึงมีการตัดไม้กันอย่างกว้างขวาง การสัมปทานป่าไม้ทำให้เกิดโรงเลื่อยสมัยใหม่จำนวนมาก ที่เขตอำเภอบ้านฉาง โรงเลื่อยเหล่านี้ใช้เลื่อยจักรขนาดใหญ่ รถยนต์ชักลากไม้ซุง และเรือลำเภานขนาดใหญ่บรรทุกไม้กระดานส่งขายกรุงเทพมหานครและต่างประเทศ โดยรถยนต์จะชักลากไม้ซุงมาที่โรงเลื่อยที่บ้านพยุห

คุณย่าทองใบ วงศ์บุบผา (สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม 2560) อายุ 90 ปี ท่านแข็งแรงพอสมควรเดินคนเดียวสบายเลย ท่านย้ายมาจากระยองกับสามีมาจับจองที่ดินที่หาดน้ำรินไว้ประมาณ 100 ไร่ เพราะทำไม้ไหว ทำได้แค่นี้ก็เลยพอ ฉันมีลูก 6 คน เลย์ที่แบ่งให้ไปหมดแล้ว แล้วท่านชี้ให้ดูว่า ที่หน้าบ้านเป็นที่ที่รถขนซุงมาจากซากแก้วเอามาลงไว้ ซึ่งปัจจุบันเป็นโรงแรมร้างที่สร้างไม่เสร็จ เนื่องจากเจ้าของเสียชีวิตไปแล้ว ซุงที่ลากมาใหญ่มาก สามคนโอบ แล้วยากี่ชี้ว่าอัดไปเป็น

โรงเลื่อยขนาดใหญ่ย้ายมาจากหिनวง ของเสี้ยมว ประมาณ พ.ศ. 2485 ซึ่งท่านไม่รู้ว่หिनวงคือที่ไหนตอนนั้นท่านเล่าต่อว่ที่โรงเลื่อยมีสะพานออกไปกลางทะเลเพื่อบนไม้ที่เลื่อยเสร็จแล้วขึ้นเรือลำเกา เพราะมันมีใบแล้วสมัยก่อนไม่มีเครื่องท่านพูด สมัยนั้นไม่มีไฟฟ้า เวลาไม่สบายชาวบ้านจะไปหาหมอไทย ด้วยความสงสัยหมอไทยคืออะไรครับ ย่าบอกว่หมอรักษาด้วยสมุนไพรที่บ้านตัวฉันเป็นหมอ คนจะมาให้ที่บ้านรักษา ท่านบอกว่จากบ้านพูนไปบ้านพลามันเป็นทางเกวียนใช้วัวลากไป ทางมันคดเคี้ยว แต่โดยส่วนใหญ่จะไปทางเรือท่านบอกง่ายกว่า

จากการสัมภาษณ์ ส. (สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2551 อ้างถึงใน กนกพร ปรัชญกุล, 2552, หน้า 89) ได้เล่าถึงสภาพสังคมของบ้านฉางสมัยนั้นว่า พ่อเป็นคนแปดริ้ว ปู่เป็นปลัดอำเภอบางคล้า พ่อเกเร ไม่ยอมเรียนหนังสือคบกับบรรดานักเลงเสื่อที่ปล้นเขากิน ปู่กลัวว่าพ่อจะถูกจับเลยให้มาอยู่กับพี่สาวที่ระยอง ตอนนั้นคนแปดริ้วมาอยู่บ้านฉางหลายคน เพราะมีโรงเลื่อย ก็มารับจ้าง ตัดไม้ในป่า แยกซุงเข้าโรงเลื่อยและลงเรือลำเกา ส่วนพ่อมากุมคนงานอีกที่ต้องพกปีนตลอดเวลา เพราะต้องใช้ป้องกันสัตว์ป่าและพวกโจร

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูล อ. (สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2551 อ้างถึงใน กนกพร ปรัชญกุล, 2552, หน้า 89) ได้เล่าให้ฟังถึงประวัติศาสตร์ทางด้านเศรษฐกิจสังคมและวิถีชีวิตของคนบ้านฉางว่ที่บ้านของเราเป็นร้านค้าขายของกินและขายกาแฟอยู่ใกล้ ๆ กับโรงเลื่อยบริเวณบ้าน พูนจะเจริญมากกว่าตัวอำเภอบ้านฉางในปัจจุบันมาก คนจะคึกคัก หนาแน่น ทั้งรถทั้งซ้างมาลากท่อนซุงวิ่งทั้งวันทั้งคืน เพื่อเข้าโรงเลื่อย หม้อกาแฟของที่บ้านไฟไม่เคยดับเลย ต้องจุดไฟทั้งคืนเพราะมีคนมานั่งกินกาแฟและซื้อของตลอดเวลา

จากสภาพพื้นที่ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ที่หนาแน่นจึงมีการทำสัมปทานป่าไม้ และบ้านฉางเป็นที่ลานเก็บท่อนซุง เส้นทางชักลากคือเส้นทางตลาดซากแก้วผ่านมาทางตำบลสำนักท้อน ถึงสี่แยกบ้านฉาง ตลอดเส้นเป็นทางลูกรังต่อเชื่อมจากถนนสุขุมวิท จากนั้นไม้จะมีการชักลากต่อเพื่อเข้าโรงเลื่อยแปรรูปที่บริเวณบ้านพูนด้วยเป็นพื้นที่ติดทะเล สะดวกต่อการขนส่งในสมัยที่ยังใช้เรือขนส่ง ไปยังท่าเรือที่กรุงเทพมหานคร และพื้นที่ใกล้เคียง โดยเจ้าของเป็นคนจีนที่มาอาศัยอยู่บ้านฉางซึ่งที่เป็นโรงเลื่อยขนาดใหญ่ที่จ้างแรงงานคนในพื้นที่และคนต่างถิ่นที่อพยพมาเพื่อขายแรงงาน โดยเฉพาะผู้คุมโรงเลื่อยจะต้องมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ มีความเป็นนักเลง คนเคารพยำเกรง พกพาอาวุธปืนตลอดเวลากการทำงาน

ผลการบุกเบิกป่าดงดิบของภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่าง พ.ศ. 2490-2510 เป็นผลให้เกิดชุมชนขึ้นจำนวนมาก มีประชากรต่างภูมิภาคได้เข้ามาจับจองพื้นที่ทำไร่ ทำสวน โดยการซื้อสิทธิจากผู้บุกเบิกไว้ก่อนในราคาถูก หรือเข้ามาจับจองบุกเบิกป่าเอง เป็นผลให้พื้นที่ตอนในของชายฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือกลายเป็นเรือกสวนไร่นาจนเกือบไม่เป็นพื้นที่ป่าสงวน และเกิดเป็นชุมชนระดับ

จำนวนมาก (ในปี พ.ศ. 2451 บริษัท ศรีมหาราชา ได้สัมปทานป่าไม้ถึงพนัสนิคม และเมืองแกลง รวม 960,000 ไร่ โดย 2 ใน 3 อยู่ที่พนัสนิคม แต่ต้องเว้นที่ชายป่าฝั่งละ 200 เส้นให้ชาวบ้าน เพาะปลูกได้) (การดี มหาจันทร์, 2514, หน้า 15)

นโยบายด้านเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารของรัฐหลังปฏิวัติ พ.ศ. 2475 นโยบาย พัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมของประเทศไทยเริ่มต้นขึ้นอย่างจริงจังภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ที่รัฐบาลในระบอบรัฐธรรมนูญภายใต้การนำของคณะราษฎร ได้วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ อย่างเป็นระบบ โดยการปฏิวัติเกษตรกรรมและการอุตสาหกรรมเป็นส่วนหนึ่งในแผนดังกล่าว และหลังจากคณะราษฎรมีอำนาจมั่นคงทางการเมืองหลังปี พ.ศ. 2477 แล้วจึงเริ่มโครงการ อุตสาหกรรมแห่งชาติขึ้น ด้วยการตั้งโรงงานของรัฐบาลขึ้นหลายแห่ง เช่น โรงงานเนื้อและนม (พ.ศ. 2481) โรงงานน้ำตาลทรายที่ลำปาง (พ.ศ. 2480) ก่อตั้งเพิ่มที่อุดรดิตถ์ (พ.ศ. 2484) และยังมีโรงงานของเอกชนที่ผลิตเบียร์ (บริษัทบุญรอด ฯ พ.ศ. 2477) บุหรี่ สบู่ ไม้ขีดไฟ สกัคน้ำมันพืช ทำอิฐ ย้อมผ้า กิ่งโลหะ ซ่อมเครื่องจักรเครื่องยนต์ และฟอกหนังโดยการสร้าง โรงงานเหล่านี้ขึ้นก็เพื่อผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่จำเป็นขึ้นใช้เองภายในประเทศแทน การนำเข้า (ชาติชาย มุกสง, 2559, หน้า 60)

เหตุผลของนโยบายลดการนำเข้าน้ำตาลทรายของรัฐบาล คือในปี พ.ศ. 2477 รัฐบาล พบว่า มีการนำเข้าน้ำตาลมากถึง 30,000-40,000 เมตริกตัน คิดเป็นเงินราว 4.5-5 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2479 รัฐบาลจึงมีความคิดจะตั้งโรงงานผลิตน้ำตาลทราย หลังจากมีข้อเสนอและข้อถกเถียง ต่างๆ นานาแล้ว ได้ข้อสรุปออกมาในปี พ.ศ. 2479 ว่ารัฐบาลจัดทำเอง และในปี พ.ศ. 2480 ตั้งโรงงานน้ำตาลที่อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยจ้างผู้เชี่ยวชาญจากฟิลิปปินส์มาเริ่มดำเนินงาน ให้ จากนั้นขยายไปที่อุดรธานี อุบลราชธานี ลำปางเพิ่มอีกสองโรง นครราชสีมา และชลบุรี ของเอกชนมีการตั้งโรงงานที่สันกำแพง เชียงใหม่ ลำปาง สกลนคร และชลบุรี

ช่วงสงครามโลก มีภาวะขาดแคลนน้ำตาลทรายขาว แต่น้ำตาลทรายแดงล้นตลาด รัฐบาลแก้ปัญหาด้วยการออกกฎหมายห้ามส่งออกน้ำตาลในช่วงสงคราม อุตสาหกรรมน้ำตาล ได้มีการพัฒนาขึ้น จากเหตุผลที่รัฐบาลพยายามเร่งแก้ปัญหาการนำเข้าน้ำตาล โดยเร่งการผลิตอ้อย และน้ำตาลเพื่อทดแทนการนำเข้าน้ำตาลจากต่างประเทศ และแก้ปัญหาด้วยการออกกฎหมาย ห้ามส่งออกน้ำตาลในช่วงสงคราม และยกเลิกกฎหมายนี้ในปี พ.ศ. 2502

อำเภอบ้านฉางมีโรงงานน้ำตาลเกิดขึ้นที่ตำบลสำนักท้อน ซึ่งพืชเศรษฐกิจของสำนักท้อน ช่วงทศวรรษที่ 2500 คือ อ้อย ฤดูหีบอ้อยเริ่มตั้งแต่เดือนสิบสองเป็นต้น ไปอ้อยที่ใช้หีบเป็นน้ำตาล ทรายขาวโรงงานน้ำตาลเป็นโรงงานขนาดใหญ่ ระยะต้นฤดูกาลหีบอ้อย ซึ่งจะมีรถยนต์บรรทุกอ้อย จากแทบทุกเส้นทางวิ่งเข้าเส้นทางลูกรังที่เชื่อมต่อกับจากถนนสุขุมวิทไปทางบ้านสำนักท้อน

ถนนสองฝั่ง ทางเลาะตามแนวสันเขา ซึ่งตลอดเส้นทางจะเต็มไปด้วยไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง ซึ่งต่อมาที่อกเขานี้ เป็นที่ตั้งสถานที่สำคัญ คือวัดญาณสังวราราม พระพุทธรูปแกะสลัก เขาชีจรรย์ โรงงานน้ำตาลเป็นของบริษัทน้ำตาลไทยร่วมเจริญจำกัด ที่อยู่ อาคารไทยร่วมทุน 794

ถนนกรุงเทพมหานคร แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

ซึ่งโรงงานน้ำตาลไทยร่วมเจริญ จำกัด ที่อยู่ 36 หมู่ 1 สำนักทอน กิ่งอำเภอบ้านฉางในเวลานั้น

บริเวณร้านค้าหน้าโรงงานน้ำตาล ในสมัยนั้นพลุกพล่านด้วยผู้คน ร้านอาหาร เหล้า เบียร์ ของขนมของหวาน ตลอดจน น้องนางสาว ๆ มีพร้อม การพนัน มีทุกรูปแบบ โต๊ะสนุกเกอร์ โต๊ะบิลเลียด โต๊ะพูลมีให้เล่นเล่นกันสบายพร้อมคู่มือที่จะคอยปะทะฝีมือจับพนันกับคนแปลกหน้า

ภาพที่ 3 สำนักงานของโรงงานน้ำตาลไทยร่วมเจริญจำกัดในปัจจุบันปิดไปแล้ว

(เกียรติศักดิ์ ทิพย์ทิมาพันธ์, 2560, สิงหาคม 16, ถ่ายภาพ)

คุณประเสริฐ แสงสว่าง (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2560) บ้านผมอยู่หน้าโรงงานน้ำตาล ผมเกิด และโตที่นี้ ปีพ.ศ. 2507 ผมจำได้ ถนนเส้นนี้เมื่อก่อนนั้นเป็นลูกรังนะ หลังเลิกเรียนผมจะไปหาพ่อกับแม่ที่ทำงานในโรงงานน้ำตาล พ่อกับแม่เป็นคนใส่ฟันเกี่ยวน้ำตาล ตอนนั้นเข้าไปง่ายเพราะไม่มีเรื่องความปลอดภัยอะไรหรอก พ่อกับแม่บอกว่าตอนค่ำแรงวันละ 7-8 บาท หน้าหีบอ้อยเป็นหน้าหนาวประมาณเดือนพฤศจิกายน รถสิบล้อมีเป็นร้อยคันรอเข้าคิว มีคนตาชื่อ เป็นผู้ดูแลความเรียบร้อยของโรงงาน พุดง่ายคนคุ่มนั้นแหละ เพราะคนส่งอ้อยมีทั้งดีและไม่ดี ตอนลงอ้อยต้องมีโควตาบางคนมาไม่มีต้องรอเป็นเดือนก็มี ตอนรอกี่เล่นไฮโลกัน มีเรื่องตลก ตำรวจไม่มายุ่งหรอก มันไกล แล้วที่อุตะเกาสร้างละครับพี่ประเสริฐ ตอนนั้นผมเป็นเด็กไปบ้านฉางกับยายเอาผลไม้ไป

ขาย ขายดีโดยแกะกล้วยฝรั่งมันชอบ แถวบ้านฉางบ้านเมียเช่าเยอะ ลองไปคูชบ้านไม้ยกสูงใช้
ทั้งนั้น

คุณสุรพล ทิมสุข (สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2560) หรือพี่พล บอกว่า ปี พ.ศ. 2520
ก่อนผมจะไปทำงานที่ซาอุดีอาระเบียผมเช่าที่ทำไร่อ้อย อยู่ 80 ไร่ เอาไปส่งที่โรงน้ำตาลที่สำนักทอน
กิ่งอำเภอบ้านฉาง ในเวลานั้น ผมเป็นชาวไร่ที่มีโควตาจะได้ราคาตามที่ตกลงกันได้ ตอนนั้นราคา
ตันละ 350-450 บาท

โรงงานแป้งมันสำปะหลังที่อำเภอบ้านฉาง มี 2 โรง เป็นโรงงานแป้งมันของบริษัท
ไทวา จำกัด จดทะเบียนก่อตั้งขึ้นในประเทศไทยเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2490 โดยประกอบ
ธุรกิจการซื้อแร่ลูปเฟรมซึ่งเป็นสินแร่จากทั้งสเดนในระยะเริ่มแรก เริ่มธุรกิจมันสำปะหลัง
โดยการซื้อแป้งมันสำปะหลังจากโรงงานเล็ก ๆ หลายแห่ง แล้วส่งไปขายในสหรัฐอเมริกาซึ่งสร้าง
ผลกำไรให้พอควรแม้ว่าในขณะนั้นคุณภาพของแป้งจะยังไม่สูงมากนัก ในช่วงนั้นทั้งบราซิล และ
อินโดนีเซียซึ่งเป็นผู้ผลิตแป้งมันสำปะหลังรายใหญ่ ไม่สามารถผลิตแป้งมันสำปะหลังได้เพียงพอ
กับความต้องการของตลาดโลก บริษัทไทวาจึงได้ตัดสินใจที่จะขยายธุรกิจโดยการซื้อหัวมัน
สำปะหลังและผลิตแป้งมันสำปะหลังเอง และได้เช่าพื้นที่บริเวณอำเภอศรีราชา โดยทำเป็นสัญญา
เช่าระยะยาว และสร้างโรงงานผลิตแป้งมันสำปะหลังแห่งแรกบนพื้นที่เช่านั้น ซึ่งเป็นที่รู้จักกันใน
นามไทวา 1 เพื่อทำการผลิตแป้งมันสำปะหลังภายใต้เครื่องหมายการค้า “ROSE” ธุรกิจมัน
สำปะหลังของไทวาก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ จึงได้ซื้อกิจการจากบริษัทคู่แข่งอันประกอบไปด้วย
โรงงานริมแม่น้ำบางปะกง รวมทั้งโรงงานที่บ้านฉาง จังหวัดระยอง คือโรงงานแป้งมันไทวา 5
และโรงงานแป้งมันไทวา 6 อยู่ที่ใกล้เคียง ๆ กับวัดคลองบางไผ่ ตำบลพลา ซึ่งโรงงานแป้งมันไทวา 6
นั้นเลิกกิจการไปประมาณปี พ.ศ. 2517 เนื่องจากบริเวณหัวสนามบินอู่ตะเภาที่ปลูกมันกันน้อยลง
และส่วนใหญ่มันจะมาลงที่โรงงานแป้งมันไทวา 5 ต่อมา บริษัทไทวาได้บุกเบิกการส่งออกแป้งมัน
สำปะหลังไปประเทศญี่ปุ่น และในปี พ.ศ. 2506 ได้ขยายธุรกิจจนเป็นผู้ส่งออกแป้งมันสำปะหลัง
รายใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และได้ขยายกำลังการผลิตแป้งมันสำปะหลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
และเมื่อการปลูกแป้งมันได้ขยายไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ขยายกิจการโดยการสร้าง
โรงงานเพิ่มเติมที่จังหวัดนครราชสีมา อุดรธานี กาฬสินธุ์ และกำแพงเพชร ซึ่งใกล้เคียงกับแหล่ง
ปลูกมันสำปะหลัง ต่อมาในปี พ.ศ. 2528 ไทวาได้รับอนุญาตให้เป็นหลักทรัพ์จดทะเบียน
ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ในช่วงก่อนสงครามเวียดนามชาวบ้านยังทำการเกษตร การปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากยิ่งขึ้น
มีการทำไร่มันสำปะหลัง และไร่อ้อย อาชีพทำสวนผลไม้ โดยมากชาวบ้านนิยมปลูกพืชผลต่าง ๆ

เช่น มะม่วง มะพร้าว ชมพู่ กระท้อน บนที่ดินใกล้บ้านเพื่อสะดวกแก่การดูแลรักษาผลประโยชน์อย่างใกล้ชิด แต่ยังมีการทำเกษตรเพื่อใช้บริโภคซึ่งการทำนาจะทำที่ตำบลยายร้า ที่ตำบลพลา มีอาชีพการทำประมงเรือเล็กจะหาปลา ปู กุ้ง หอย และเคย ซึ่งเคยนี้นำมาทำกะปิพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้านหาดพลา มีพื้นดินเป็นดินทราย ตัวเคยของตำบลพลาจึงมีตัวที่สะอาด ตัวเป็นสีแดง ซึ่งไม่เหมือนตัวเคย ที่อื่น ๆ ทะเลเป็นเลนตม ตัวเคย จะเป็นสีดำและมีกลิ่น เมื่อนำมาทำกะปิ จึงไม่ค่อยดี แต่ตัวเคยของตำบลพลา สะอาด สวยงามมีสีแดง ซึ่งทำกะปิได้เป็นอย่างดี ผลิตเพื่อการบริโภคและที่เหลือก็ค้าขาย โดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรพลาสามัคคี ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 6 ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง เริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 โดยใช้ชื่อ กะปิแม่กรรณิการ์เป็นผลิตภัณฑ์เด่นของตำบลพลา และอำเภอบ้านฉาง เป็นความภาคภูมิใจของชาวบ้านฉาง เมื่อมีการพบปะ หรือมีญาติ พี่น้อง มาเยี่ยมเยียนหรือไปเยี่ยมเยียนพี่น้อง สินค้าของฝากที่ขึ้นชื่อ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรพลารวมใจ (กะปิแม่กรรณิการ์ จินดาทิพย์, 2559)

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ช่วงสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2500-2515)

การยอมจำนนของจักรวรรดิญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2486 ปิดฉากสงครามโลกครั้งที่สองสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตนั้นไม่ได้รับผลกระทบมากนัก เนื่องจากเป็นฝ่ายชนะสงคราม แต่ด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันสหรัฐอเมริกานั้นได้ยึดหลักลัทธิเสรีประชาธิปไตยเป็นอุดมการณ์ทางการเมือง ส่วนสหภาพโซเวียตได้ยึดอุดมการณ์สังคมนาร์ซิสต์ในการปกครองประเทศ ความขัดแย้งของผู้นำสองชาติมหาอำนาจนั้นจึงก่อให้เกิดสงครามอีกรูปแบบหนึ่ง คือ สงครามเย็น เป็นเหตุการณ์สำคัญในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากสหรัฐอเมริกาหันเกรงการขยายอำนาจของสหภาพโซเวียต จึงได้ประกาศใช้หลักการทรูแมน (Truman Doctrine) คือ สหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือสนับสนุนรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย และต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์

การก้าวเข้าสู่เวทีการเมืองและเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ในยุคสงครามเย็นนั้นส่งผลต่อประเทศไทยอย่างมากในหลายพื้นที่ของประเทศ

ชุมชนบ้านฉางก่อนที่จะก้าวเข้าสู่ยุคของสงครามเย็นนั้น ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอำเภอบ้านฉางในสมัยนั้น เน้นการผลิตเพื่อการยังชีพ การทำมาหากินของประชาชนก็ทำไร่ ทำสวน ทำงานในโรงเลื่อย ซึ่งในช่วงเวลานั้นรัฐบาลเปิดสัมปทานป่าไม้ คนในชุมชนบ้านฉางและที่อพยพมาทำงานก็มีรายได้เข้าสู่ครอบครัว หลังจากทีรัฐบาลมีการยกเลิกการทำสัมปทานป่าไม้ (สัมปทานป่าไม้ที่ บ้านบึงและหนองใหญ่ซึ่งหมดอายุ ราว ๆ ปี พ.ศ. 2514) โรงเลื่อยปิดกิจการป่าไม้

ก็ไม่มาให้ตัด บ้านฉางก็เจ็บลงกว่าครั้งที่มีโรงเลื่อย ประชาชนก็ทำเกษตรเพื่อบริโภคและปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากยิ่งขึ้น ทำไร่อ้อย ไร่มัน และประมงชายฝั่ง

ในช่วง พ.ศ. 2504 ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีการพัฒนาเมืองชายทะเลในภาคตะวันออกและในปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลไทยและสหรัฐอเมริกาได้มีโครงการร่วมกัน โดยคณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาปรับปรุงสนามบินอู่ตะเภาในปี พ.ศ. 2508 เพื่อเป็นหน่วยในการลำเลียงหน่วยรบไปยังจุดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ภายในประเทศ การให้การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาในการสร้างสนามบินอู่ตะเภา เป็นกิจกรรมของสงครามเย็นที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนแก่ประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยอาศัยข้อตกลงของสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ซีโต้ (South East Asia Treaty Organization: SEATO) กับประเทศไทย

สนามบินอู่ตะเภา เดิมคือส่วนหนึ่งของบ้านหนองม่วง ในอดีตบริเวณนี้มีหนองน้ำจืด สีขาวมีปลาชุกชุมรอบ ๆ เป็นที่ลุ่มเหมาะในการทำข้าว บริเวณโดยรอบเป็นป่าไม้เบญจพรรณ ต้นไม้ใหญ่ หมู่บ้านหนองม่วงเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วมีคนต่างถิ่นอยู่รวมทำมาหากิน จับจองที่ดินเป็นที่ทำมาหากินจนทำให้มีการขาดแคลนน้ำ ต้องเดินทางมาหาบน้ำที่บ่อหนองลึก หนองจำรุง บ่อน้ำจืดแหลมสนไปใช้บริโภค เมื่อเป็นอย่างนี้ประชาชนต่างก็ขยายครอบครัวไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในที่ที่มีแหล่งน้ำ และสะดวกในการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับพ่อค้าในเมืองระยองที่ท่าเรือหาดพลา

ในช่วงสงครามเวียดนาม ประมาณ ปี พ.ศ. 2506-2515 ทหารอเมริกันมาตั้งฐานทัพอู่ตะเภาในพื้นที่บ้านหนองม่วง ตำบลพลา ซึ่งติดกับพื้นที่บ้านสัดหีบ ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างเห็นได้เด่นชัด คือ สองฝั่งของถนนสุขุมวิทนั้นมีการอพยพของคนนอกพื้นที่ เพื่อมาทำธุรกิจร้านค้าและบริการ เพราะทหารอเมริกันพอลกลับจากการรบแต่ละครั้ง (ที่เขาเรียกว่า On tour) พอได้รับเงินค่าจ้างก็จะใช้เงินเหล่านั้นกันเต็มที่แบบไม่คิดจะเหลือเก็บ ทั้งนี้เพราะไม่รู้ว่าจะออกไปปฏิบัติหน้าที่ครั้งต่อไปแล้วจะได้กลับมาใช้เงินที่เก็บเอาไว้หรือไม่ ดังนั้นจึงไม่แปลกที่บริเวณดังกล่าวจะเต็มไปด้วยสถานบริการต่าง ๆ มากมาย บาร์แห่งแรกอยู่ที่คลองไผ่ เส้นแบ่งเขตจังหวัดชลบุรีกับจังหวัดระยอง ตรงกิโลเมตรที่ 11 ชื่อ บาร์สวีทฮาร์ต และบาร์เบรنداดี ตอนนั้นใครทำบาร์ก็ได้ทั้งนั้นถ้ามีเงิน ยังไม่มีความยุ่งยาก ยังไม่มีเงื่อนไขกฎหมายอย่างไร ชื่อบาร์ก็สรรหามาจากคนดังในฮอลลีวูด หรือสถานที่ดัง ๆ ในสหรัฐ ยกเว้นชื่อ บ๊อบ ไคแลน นักร้องเพื่อชีวิตที่ด้านสงคราม คนแถวนั้นบอกชื่อไม่เป็นมงคล เพราะพวกเขากำลังทำมาหากินกับสงคราม ขณะที่ทุกคนแสวงหาความมั่งคั่งจากอเมริกันทาวนส์สัดหีบ

วิถีชีวิตของคนบ้านฉางก็เปลี่ยนไป เมื่อคณะรัฐมนตรีรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร

ได้มีคำสั่งให้ย้ายสถานบันเทิงออกจากเขตปลอดภัยทหารเรือ เมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2511 ด้วยมติคณะรัฐมนตรี ดังกล่าว ทำให้เกิดอเมริกันทาวน์แห่งใหม่ที่เรียกว่าหมู่บ้านแผ่นดินทอง หรือฟริแลนด์ (นิวแลนด์) ทางฝั่ง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2511 ทำให้บ้านฉางมีธุรกิจบริการเกิดขึ้น ซึ่งแต่เดิมคนในพื้นที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและการเกษตร ส่งผลให้เศรษฐกิจของบ้านฉางกลับมาคึกคักอีกครั้ง มีธุรกิจใหม่ ๆ เกิดขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจบริการ เพื่อให้กับทหารอเมริกาและครอบครัว ซึ่งก็ไม่แตกต่างจากที่เดิม คือ มีไนต์คลับ ภัตตาคาร ห้างขายบริการ พาร์เทนเนอร์ เมียเช่า บ้านเช่า บังกะโล

สถานบริการประเภทสอง ได้แก่ สถานที่มีสุรา หรือ น้ำชา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่ายและมีหญิงบำเรอไว้สำหรับปรนนิบัติลูกค้า โดยจัดสถานที่สำหรับพักผ่อนหลับนอน หรือมีบริการนวดให้แก่ลูกค้า

สถานบริการประเภทสาม ได้แก่สถานอาบน้ำ นวด หรือ อบนวด ซึ่งมีผู้หญิงคอยบริการให้แก่ลูกค้าชาย

สถานบริการที่ตั้งดำเนินการอยู่ในเขตชุมชนอำเภอบ้านฉางบาร์ที่นิวแลนด์ นั้นนิยมตั้งชื่อเป็นภาษาต่างชาติ เช่น ที่หามาได้คือ New Flower Western Saloon Bar Bos Hip Hugger Orchid Long Barnch Saloon Nok Noy Bar Venus Bar Bunny Club Mandalin

ช่วงเวลานั้นมีรถเมล์วิ่งระหว่างสัตหีบถึงสนามบินอู่ตะเภาไว้คอยบริการคนที่มาทำงานในสนามบินอู่ตะเภาซึ่งระยะหลังวิ่งมาจนถึงนิวแลนด์เรียกกันโดยทั่วไปว่ารถเมล์เกษมพล รวมถึงรถสองแถว รถแท็กซี่วิ่งกันตลอดทั้งคืน กล่าวกันว่าระหว่างในตัวเมืองระยองกับบ้านฉางเมื่อเปรียบเทียบกันระหว่างศูนย์การค้าระยองกับศูนย์การค้าบ้านฉาง ซึ่งในสมัยนั้นราคาดีกิโลก็เคียงกันพูดถึงความเจริญแล้วที่ไหนจะมีมากกว่ากัน ใคร ๆ ก็มองว่า บ้านฉางน่าจะเจริญกว่า เพราะว่าธุรกิจการค้าต่าง ๆ ของบ้านฉางไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ซื้อขายคล่องไปหมด มีสินค้าดีมีคุณภาพเป็นของแท้ๆมาจากต่างประเทศเรียกกันโดยทั่วไปว่าของพีเอ็กซ์ มาให้ได้พบเห็นกันอยู่บ่อย ๆ แม้แต่วงการพระเครื่องก็พลอยคึกคักไปด้วย เงินสะพัดหมุนเวียนเปลี่ยนมือจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งโดยรวดเร็ว

ภาพที่ 4 New Land ที่ทหารอเมริกันเที่ยว ปัจจุบันคือ หมู่บ้านแผ่นดินไทย
(Jimmy McAulay Thailand Dog Handlers, 2015)

เมื่อคนชุมชนบ้านฉางและคนที่อพยพมาเพื่อหารายได้การสร้างสนามบินอู่ตะเภา ส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าการทหารอเมริกันเป็นมิตรที่ดีแล้ว จึงยอมรับวัฒนธรรมแบบอเมริกันด้วยความเต็มใจ และเริ่มเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปตามอย่างอเมริกัน และตอบสนองความต้องการ เพราะเงินดอลลาร์จากการที่ทหารอเมริกันจับจ่ายใช้สอยอย่างสนุก เนื่องจากมีความคิดที่ว่าเมื่อออกไปรบในสมรภูมิแล้ว ไม่รู้ว่าตนเองจะมีชีวิตรอดกลับมาอีกหรือไม่ เมื่อถึงเวลาได้พักผ่อน ก็จะเที่ยวหาความสุขสำราญอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการเที่ยวกินดื่มในสถานบันเทิง การพาเมียเช่าของตนเองพักในโรงแรมอย่างดีหรือบ้านเช่าหลังงาม การแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ทันสมัย สีฉูดฉาดใส สูปบุหรีและดื่มเหล้าที่หือดราคาแพงจากต่างประเทศ และมีเงินทองที่มากพอสำหรับการจับจ่ายใช้สอยในสิ่งที่ตนเองต้องการ

ความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันของเหล่าทหารอเมริกันนั้น ชุมชนอำเภอบ้านฉางที่ใกล้ชิดหรือมีโอกาสพบเจอได้เกิดความต้องการที่จะเป็นอย่างทหารอเมริกันบ้าง ชาวบ้านตอนนั้นมองฝรั่งอเมริกันเป็นเทพเจ้า หากใครได้ทำงานในค่ายทหารสหรัฐฯ จะดู Hi-class หลายคนอยากสูบบุหรี่ต่างประเทศที่บรรจุในกล่องแข็ง เช่น Palmall salem อยากดื่มสุราต่างประเทศราคาขวดละหลายร้อยบาท เช่น Red lebel, Black lebel อยากสวมแว่นตา Ray ban ใช้ไฟแช็กชิปโป้ สวมรองเท้า Converse นุ่งกางเกงยีนส์ สวมเสื้อ T-shirt สกรีนภาพหรืออักษรสีฉูดฉาดสะท้อนแสง เช่น

คำว่า Smoke the best หรือรูปมอเตอร์ไซค์คันโต อยากจะมีวิทยุสเตอริโอฟัง อยากสวมนาฬิกา Rolex86 เป็นต้น

ผู้คนที่เข้าไปทำงานหน้าค่ายทหาร สามารถหารายได้จากอาชีพต่าง ๆ ได้มากมาย คนใดรู้จักเก็บออมก็สามารถนำเงินมาจับจ่ายใช้สอยในครอบครัวและมีเงินเก็บได้อย่างสบาย แต่หลายคนก็หลงมัวเมาอยู่กับอบายมุขนานาชนิด ทั้งสุรา ยาเสพติด หງบริการ และการพนัน คนเหล่านี้ไม่รู้คุณค่าของเงินทอง เพราะเชื่อว่าใช้จ่ายออกไปแล้วพุงนี้ก็จะหาใหม่ได้ไม่ยาก เหล่าบรรดาเมียเช่าจะทำตัวฟุ้งเฟ้อจับจ่ายใช้สอยอย่างสุรุ่ยสุร่ายกับการแต่งตัว ทานอาหารก็จ่ายแบบไม่ต้องทอน เข้าร้านเสริมสวย และเสพยาเสพติด ชาวอำเภอบ้านฉางและผู้คนที่อพยพมาทำงานจำนวนไม่น้อยรับค่านิยมตะวันตกจากทหารอเมริกัน โดยไม่มีการขบขั้ยั้งใจก่อน ไม่รู้ถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมประเพณีระหว่างสังคมชาติตะวันตกกับสังคมชนบท

การใช้จ่ายเงินทองตามอย่างทหารอเมริกัน ได้ทำให้หลายคนไม่มีทรัพย์สินติดตัวเลย หลังจากที่ทหารอเมริกันถอนทัพกลับประเทศไปแล้ว ชำร่ายอาจมีหนี้สินติดตัวมาอีกจากการเล่นการพนันที่มีอยู่มากมายรอบ ๆ ฐานบินอู่ตะเภา

การยอมรับวัฒนธรรมแบบอเมริกันและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปตามอย่างอเมริกัน อย่างเห็นได้ชัดที่บ้านฉาง โดยเฉพาะสถานบันเทิงยามค่ำคืน ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อผ่อนคลายความเครียดสำหรับบริการทหาร นายทุนท้องถิ่นจึงได้เปิดกิจการบาร์เบียร์ ในที่ลับ อบอบ นวด และบังกะโล ที่หมู่บ้านนิวแลนด์ ซึ่งเกิดจากนโยบายควบคุมสถานบันเทิงในขณะนั้น เป็นยุคเฟื่องฟูของวัฒนธรรมแบบอเมริกันที่ชุมชนบ้านฉางรับมา คือ ฟังเพลง ดับรำ แต่งตัวตามแฟชั่น

ภาพยนตร์ไทย เรื่อง 2499 อันธพาลครองเมือง สภาพของนิวแลนด์จะเหมือนในหนังที่กล่าวถึงย่านนิวแลนด์ของบ้านฉาง คนที่นี่ไม่ค่อยได้ใช้เงินไทย แต่จะใช้เงินดอลลาร์แลกซื้อสินค้าและบริการ ที่นี้จะมีสินค้าที่ทันสมัยใช้ก่อนใคร เด็ก ๆ จะมีขนมปังและช็อคโกแลตจากต่างประเทศ มากินกันในโรงเรียน ผู้หญิงที่มาอยู่นิวแลนด์ ก็จะได้แต่งงานอยู่กินกับทหารอเมริกาแล้วอพยพไปอยู่ต่างประเทศบ้าง บางคนยังไม่ประสบผลสำเร็จในงานขายบริการทางเพศสามีไม่ได้ ก็มีเด็ก ลูกครั้งที่เกิดมาไม่มีพ่อแม่ทั้งหัวดำ (นิโกร) และหัวแดงเต็มไปหมดจนเกิดปัญหาสังคมที่เด็ก ถูกล้อในโรงเรียนว่าเป็นเด็กไม่มีพ่อ

ในวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2518 มีการเดินขบวนใหญ่ของนักศึกษาประชาชนนับแสนคน จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปยังสถานทูตสหรัฐซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนวิฑู เพื่อกดดันให้สหรัฐถอนทหารและฐานทัพออกจากประเทศไทย กรณีนี้ได้กลายเป็นเหตุรุนแรงเมื่อคนร้ายโยนระเบิดใส่ขบวนแถวของประชาชน เมื่อเคลื่อนไปถึงหน้าบริเวณโรงพยาบาลนครสยาม ทำให้มีผู้เสียชีวิต 4 คน แต่ขบวนของนักศึกษาที่ยังเคลื่อนต่อไปจนถึงหน้าสถานทูตสหรัฐ

กรณีสำคัญของการเคลื่อนไหวที่ส่งผลอย่างมาก คือ กรณี "มายาเกวซ" ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่เรือสินค้าชื่อ มายาเกวซ ของสหรัฐอเมริกาขนเรือขบวนคนในเรือ 1,000 คน เข้ามาที่ฐานทัพอยู่ตะเภ โดยไม่แจ้งให้รัฐบาลไทยทราบ และใช้การปฏิบัติการจากประเทศไทย โจมตีกองเรือของกัมพูชา บีบให้ทางการกัมพูชาคืนเรือมายาเกวซให้สหรัฐ ขบวนการนักศึกษาได้นำชุมนุมครั้งใหญ่ในวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 เพื่อประท้วงการที่สหรัฐอเมริกาละเมิดอำนาจอธิปไตยไทย จากนั้น ก็ได้มีการเดินขบวนประท้วงอเมริกา จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไปที่หน้าสถานทูตสหรัฐที่ถนนวิฑู และชุมนุมกันอยู่ที่นี่ 3 วัน ในกรณีนี้ รัฐบาลไทยได้แสดงท่าทีแข็งกร้าวกับรัฐบาลสหรัฐเป็นครั้งแรก โดยการออกแถลงการณ์คัดค้านที่สหรัฐละเมิดอธิปไตย ดำเนินการอันไม่เป็นมิตรและเรียกตัวทูตไทยประจำสหรัฐกลับประเทศ จนกระทั่งรัฐบาลสหรัฐอเมริกายอมแสดงความเสียใจกับรัฐบาลไทยอย่างเป็นทางการในวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 ฝ่ายนักศึกษาจึงได้เดินขบวนกลับมายังอนุเสาวรีย์ประชาธิปไตยแล้วสลายตัว ผลสุดท้ายสหรัฐอเมริกาก็ยอมถอนทหารและฐานทัพออกจากประเทศไทย

ระยะเวลากว่า 10 ปี ที่สหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพอยู่ที่อยู่ตะเภทำให้ชุมชนบ้านฉางมีสถานะทางเศรษฐกิจที่ดีมาก จากกิจการสถานบันเทิงหน้าค่ายทหารเดบโตและสร้างรายได้อย่างมหาศาลให้แก่รายทุนทั้งหลาย จนกระทั่งสงครามเวียดนามสิ้นสุดลงพร้อมกับการถอนกำลังทหารของสหรัฐอเมริกา คนบ้านฉางยังคงจำภาพบาร์ร่าวงหรือบาร์นิวแลนด์ และภาพทหารอเมริกันหลังไหลมาโยนดอลลาร์ทิ้งไว้ให้มากมาย ชื่อชีวิตกลางคืนของพวกเขาให้ผ่านไปอย่างชุ่มโชก ทั้งเหล้าและผู้หญิง ร้องเพลงคันทรี่บนเวทีร่าวง กิจการสถานบันเทิงยามราตรีทั้งหลายได้ปิดตัวลงอย่างรวดเร็ว เพราะสถานบันเทิงส่วนใหญ่เป็นสถานบันเทิงแบบตะวันตก คนไทยไม่นิยมเที่ยวอย่างฝรั่งอเมริกัน

สนั่น คล้ายคลึง (สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม 2560) เล่าให้ฟังว่า ผมเป็นกลุ่มคนที่ทำงานในฐานบินอยู่ตะเภเป็นกลุ่มสุดท้าย คือ เป็นเชฟในฐานทัพเพราะผมพูดภาษาอังกฤษได้ ผมทำงานวันละ 8 ชั่วโมง รายได้ 2000 บาทต่อเดือน คนงานที่ทำงานในนี้ฐานบินจะไปกลับ มีจำนวนเป็นพันคนในการทำอาหารวัสดุที่ใช้ทำอาหารจะนำเข้ามาจากอเมริกา แต่ผักต่าง ๆ ส่วนใหญ่ใช้ในประเทศไทย

อาหารที่ทำก็เป็นอาหารแบบฝรั่ง เช่น ไก่ทอด สเต็กเนื้อ บาบีคิว สปาเก็ตตี้ สตูเนื้อลาดข้าว ส่วนพิสซ่า นาน ๆ ทำที่ ทหารอเมริกันส่วนใหญ่ชอบทานเนื้อ ผมต้องอยู่จนทหารอเมริกันคนสุดท้ายกลับเลยครับ

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ช่วงหลังสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2515-2530)

ในระหว่างที่ทำการก่อสร้างสนามบินอู่ตะเภา นั้น ทางราชการโดยกองทัพเรือได้เวนคืนที่ดินและที่พักรวมศรีสำเภวนารามหรือวัดอู่ตะเภาศิริวรรณ (สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2486) ซึ่งตั้งอยู่ในเขตที่จะก่อสร้างสนามบินอู่ตะเภา มีเนื้อที่ประมาณ 59 ไร่ 55 ตารางวา เมื่อประมาณ พ.ศ. 2516 ซึ่งทางราชการได้จัดที่ดินสำหรับสร้างวัดใหม่ ประมาณ 6 ไร่ แต่มิได้สร้างวัดในที่ตั้งกล่าวเพราะว่ามีผู้มีจิตศรัทธาถวายที่ดินเพื่อสร้างวัดคือ นางมาลัย ศิริวรรณ ได้ถวายที่ดินจำนวน 21 ไร่ 8 ตารางวา ให้เป็นที่ดินสำหรับสร้างวัด และทางราชการได้อนุญาตให้สร้างขึ้นใหม่ เรียกวัดคลองทราย เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2519 และประกาศตั้งวัดเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2522 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2532 ปัจจุบันพระครูโพธิคุณุฎฐิกรเป็นเจ้าอาวาส ในการก่อสร้างสนามบินอู่ตะเภา นั้นชาวบ้านที่อาศัยอยู่แต่เดิมและเป็นเจ้าของที่ดิน ทางกองทัพเรือได้จัดที่ดินเพื่อให้ชาวบ้านย้ายไปอยู่อาศัยที่ทุ่งโปรง บ้านกม.16 และบ้านคลองทราย ตำบลพลา

การก่อสร้างสนามบินอู่ตะเภา นั้น มีผู้คนอพยพเข้ามาทำธุรกิจกับทหารอเมริกันและเข้าทำงานที่สนามบินอู่ตะเภา มากมาย ซึ่งในการก่อสร้างใช้คนงานและช่างจำนวนมาก และด้วยคนเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากท้องถิ่นอื่น และด้วยเหตุนี้เองจึงได้เกิดชุมชนขึ้นรอบวัดคลองทราย โดยตอนแรกนั้นก็เพียงการทำที่พักอาศัยหลังจากนั้นทางราชการก็ปล่อยให้จับจองเป็นที่ดินของตนเองได้ เมื่อสงครามยุติ ทหารได้ถอนฐานทัพจากสนามบินอู่ตะเภา ชุมชนรอบวัดคลองทรายก็ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

ชุมชนบ้านฉางในช่วงที่สนามบินอู่ตะเภาเป็นฐานทัพของอเมริกา

ชุมชนอำเภอบ้านฉาง เป็นชุมชนที่ไม่ใหญ่นัก แต่เดิมเป็นตำบลพลา ขึ้นอยู่กับ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ต่อมาในพ.ศ. 2506 ทหารอเมริกัน มาตั้งฐานทัพในสนามบินอู่ตะเภา ทำให้มีประชาชนจากหลายท้องที่เข้ามาประกอบอาชีพในฐานทัพ เป็นผลให้ชุมชนขยายตัวเจริญเติบโตขึ้น กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศตั้งเป็นกิ่งอำเภอ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2519 และยกฐานะเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2526

ตลาดเกียรติชัยและโรงมรสพลเฉลิมพงษ์ราม่า คือยุคเริ่มต้นความรุ่งเรืองและผลพลอยได้จากสนามบินอู่ตะเภา เป็นย่านเศรษฐกิจริมทางหลวงหมายเลข 3 สุขุมวิท บริเวณสี่แยกบ้านฉาง ความทันสมัยของชุมชนอำเภอบ้านฉาง ส่งผลให้มีโรงมรสพลถึงสามแห่งด้วยกัน เพื่อรองรับความต้องการของทหารอเมริกัน และประชาชนที่เข้ามาประกอบอาชีพ ซึ่งอยู่ไม่ห่างกัน เรียกว่าเดินถึงกันได้ โรงมรสพลทั้งสามแห่งเป็นของคุณสมพงษ์ โชติวรรณ ทายาทผู้เข้าโรงภาพยนตร์เฉลิมธานี จากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของ ท่านเป็นที่รู้จักในวงการภาพยนตร์ของ

กรุงเทพมหานครและภาคตะวันออก นอกจากนั้นยังเป็นที่รู้จักดีในฐานะผู้จัดจำหน่ายภาพยนตร์ บริษัทของคุณสมพงษ์ ชื่อ เหมย์ โซลฟิล์มเป็นผู้จัดจำหน่ายภาพยนตร์ที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกของประเทศไทย

โรงภาพยนตร์ทั้งสามแห่งของชุมชนอำเภอบ้านฉาง คือ โรงภาพยนตร์เฉลิมพงษ์รามาราม โรงภาพยนตร์บ้านฉางรามาราม โรงภาพยนตร์บูรพาเชียวเตอร์ โรงภาพยนตร์ทั้งสามเป็นส่วนสำคัญของประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านฉางและเป็นประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย ตั้งอยู่ที่อำเภอบ้านฉางอยู่ห่างจากสนามบินนานาชาติอู่ตะเภาที่จังหวัดระยองไปประมาณ 11 กิโลเมตร

โรงภาพยนตร์เฉลิมพงษ์รามาราม อยู่ติดกับตลาดเกียรดิชัย ได้เกิดเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2517 และเปลี่ยนเป็นอาคารพาณิชย์ริมถนนสายบ้านฉาง-พยุห ตั้งแต่หลังร้านจำหน่ายรถจักรยานยนต์ฮอนด้าในปัจจุบัน

โรงภาพยนตร์บ้านฉางรามาราม อยู่ติดกับอีสเทิร์นโพโตร์ เอ็กซ์เพรส

โรงภาพยนตร์บูรพาเชียวเตอร์ เปิดขึ้นในช่วงท้าย ๆ ของสงครามเวียดนาม ตั้งอยู่ศูนย์การค้าวิรัชพัฒนา ชั้นสองของโรงภาพยนตร์แห่งนี้เป็นชาวนด์เธียเตอร์ที่มีหน้าต่างกระจกบานใหญ่กั้นเสียงภาษาไทยจากชั้นล่างแล้วเปิดเสียงในฟิล์มที่ชั้นบน เพื่อให้บริการแก่ชาวต่างชาติที่มาทำงานในฐานะที่พักอาศัยอู่ตะเภา ซึ่งต้องการชมภาพยนตร์ที่สร้างโดยคนอเมริกันในภาษาของพวกเขาเอง โรงหนังนี้ไม่เพียงแต่เป็นโรงหนังที่มีขนาดใหญ่เท่านั้น แต่ยังเป็นที่ยูจกกันว่าเป็นโรงหนังระดับลักซ์วรีส์เมื่อแรกที่สร้างขึ้นเป็นโรงภาพยนตร์เพียงโรงเดียวที่เป็นผลพวงทางเศรษฐกิจที่เกิดมาจากการกำเนิดขึ้นของสงครามเวียดนาม The Southeast Asia Movie Theatre Project: An Installation by Philip Jablon at H Project Space, Bangkok

สมพงษ์ โชติวรรณ (สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2560) กล่าวว่า ผมเกิดเมื่อ พ.ศ. 2484 สมัยญี่ปุ่นบุกพม่า ตอนนี้อายุ 74 ปีแล้ว ผมเกิดที่ตลาดนางเลิ้ง และบริเวณตรงนี้เป็นที่พักอาศัยเริ่มแรกเลย (ใกล้กับโรงหนังเฉลิมธานี) ผมเรียนจบที่โรงเรียนตั้งตรงจิตรพณิชยการ ความเห็นพ่อไม่อยากจะให้เรียนอยากให้ทำงาน ตรงนี้ชีวิตมันแปรผันครับ พ่อมีเพื่อนของพ่อมาชวน ช่วงนั้นเรามาทำธุรกิจเช่าโรงหนังจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์มาดำเนินการอยู่ ผมอายุสิบกว่า ยังไม่ถึงยี่สิบปีพ่อก็อยากจะทำนะ เพราะว่าจริง ๆ เราอยู่หน้าโรงหนัง ขายอาหารก็เลยได้สัมผัสมาโดยตลอด ลองดูว่ามันเป็นอาชีพที่ดีหรือ ینگก็เลย ก็ไปได้ดี แล้วเพื่อน ๆ คุณพ่อก็มาชวนไปช่วยบริหาร โรงภาพยนตร์ที่จังหวัดระยอง ผมก็เลยช่วงนั้นต้องวิ่งขึ้นวิ่งลงระหว่างกรุงเทพฯ-ระยอง ระยะทางตั้งแต่สัปดาห์ไประยะของนี้ 47 กิโลเมตร ฝุ่นแดงหมดตลอดทางระยะทางจากกรุงเทพฯ ไปถึงระยองลาดยางแค่ถึงสัปดาห์ จากสัปดาห์ไประยะของเป็นทางฝุ่นแดง เป็นโรงหนังใหม่ของเทศบาลชื่อเทศบาลเทิง ช่วงนั้นอายุ 20 กว่า ช่วงนั้นก็วิ่งขึ้นวิ่งลง ตอนที่เรามาทำครั้งแรกมันไม่ดี

ทีเดียว แต่ทุกอย่างมันก็ค่อยเติบโตของมัน แต่ก่อนมีลิเกอะไรบ้าง หนังสือยังไม่เข้ามาเต็มที่มีข้อจำกัด เพราะแต่ก่อนหนังสือจะเป็น มิลลิเมตร ก็ค่อย ๆ พัฒนาขึ้นหนังสือไทยที่ไปเปิดมีเพลงเป็นเสียงในฟิล์มก็ลงไปปลิวจากหนังสืออินเดีย ทุกซ์ก็ร้องเพลง ดีใจก็ร้องเพลง หนังสือเวลานั้นเสร็จต้องมีเพลงประกอบ ก็ค่อย ๆ พัฒนาตอนเริ่มทำคือหลัง พ.ศ. 2500 เล็กน้อย เข้าสมัยจอมพลสฤษดิ์แล้ว ตอนนั้นผมเข้าพาณิชย์แล้ว เข้าเรียนตั้งตรงจิตรแล้ว

โรงหนังรูปแบบนี้มันเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ประมาณช่วง พ.ศ. 2520 กว่า ๆ ตลาดหนังยังอยู่แต่โรงหนังไปก่อน เพราะวิดีโอเข้ามาผมไปทำสายหนังอยู่ที่ภาคตะวันออก ทำสายหนังอยู่พอดี เป็นช่วงที่โรงหนังมันลง เราก็มองว่าถ้าเราอยู่อย่างนี้เราตาย ก็ปรึกษาแม่บ้าน เราไปทำสวนกันดีกว่า เรามองดูว่าอาชีพจัดสวนการเกษตรมันคงจะยั่งยืน ก็เข้าไปทำสวนที่ระยอง อำเภอแกลง ปัจจุบันกลับไปพักอยู่ที่ตลาดนางเลิ้ง

เมื่อทหารอเมริกัน ได้เข้ามาได้สร้างศาสนสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ไว้ในฐานทัพด้วยเพราะทหารอเมริกันส่วนใหญ่เป็นคริสต์เตียน และเพื่อให้กำลังพลของตนปฏิบัติศาสนกิจไว้ด้วย ซึ่งมีชื่อเรียกว่า U-Tapao Base Chapel และที่หมู่บ้านกิโลสก็ ได้สร้างโบสถ์ทางศาสนาคริสต์ที่มีชื่อว่า “ Sattaheeb U-tapao Baptist church ” และมีการสอนศาสนาแก่ผู้ที่สนใจ โดยรับสมัครบุตรหลานของประชาชนในหมู่บ้านเข้ารับการศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมของศาสนาคริสต์ มีหนังสือให้อ่านประกอบ มีครูอเมริกันเป็นผู้สอนทั้งทางด้านศาสนาและภาษาอังกฤษ โดยไม่เสียค่าตอบแทนแต่อย่างใด ทำให้ชาวบ้านนิยมส่งบุตรหลานเข้าไปศึกษาอบรม โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้เรียนภาษาอังกฤษ เป็นเหตุที่ทำให้เด็กได้รู้หลักปฏิบัติทางศาสนาคริสต์ตามจุดประสงค์ของทหารอเมริกัน

ในปี พ.ศ. 2528 U-Tapao Base Chapel ปัจจุบันได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์เป็นสถานที่สำหรับศึกษาอบรมและปฏิบัติธรรมและประกอบศาสนพิธีสำหรับข้าราชการ และครอบครัว ตลอดจนพุทธศาสนิกชน ทั่วไปในกองการบินทหารเรือ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ความแตกต่างทางศาสนาไม่ได้มีผลกระทบต่อชุมชน ศาสนาพุทธยังคงอยู่ในจิตใจของชาวชุมชนอำเภอบ้านฉาง ต่างก็ยังยึดมั่นในคุณพระรัตนตรัย ยังมีการทำนุบำรุงวัดและทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนากันตามปรกติ

ในปี พ.ศ. 2516 คริสเตียนสัมพันธ์ประเทศไทย (คสท.) เป็นคณะที่สังกัดในสหกิจคริสเตียนประเทศไทย อจ.ปรีชา แสงคง เดินทางไปประกาศและก่อตั้งคริสตจักรที่บ้านฉาง จังหวัดระยอง โดยการสนับสนุนของ ศพ.จิน เบอ์เกสส์ ซึ่งขณะนั้นรับใช้อยู่ในท่ามกลางทหารอเมริกันที่อุตะเถา (คริสเตียนสัมพันธ์ประเทศไทย, 2552)

ชุมชนบ้านฉางหลังการถอนฐานทัพอเมริกาจากสนามบินอู่ตะเภา

เมื่อสงครามยุติลงทหารได้ถอนฐานทัพจากสนามบินอู่ตะเภา สภาพของชุมชน การดำเนินธุรกิจบริการต่าง ๆ ที่ให้บริการสำหรับทหารจีไอ เช่น รถเช่า บ้านเช่า บาร์เบียร์ ร้านค้า ต่าง ๆ ก็ปิดตัวลงไปบ้าง ปล่อยให้รกร้างว่างเปล่า ผู้คนที่ย้ายถิ่นฐานมาทำธุรกิจในบ้านฉางก็อพยพ กลับภูมิลำเนา หรือแยกย้ายไปทำธุรกิจที่อื่นบ้าง ส่วนคนในท้องถิ่นก็ยังประกอบอาชีพเช่นเดิม คือ ทางด้านเกษตรกรรม ที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพื่อนำไปขายให้กับโรงงานที่อยู่ในพื้นที่ เช่น มันสำปะหลังเพื่อส่งโรงงานไทยวา และปลูกอ้อยเพื่อส่งโรงงานน้ำตาล และทำประมงชายฝั่ง ทำนาเพื่อการบริโภคในครัวเรือนบ้างแต่ก็ไม่มากนัก และเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคและใช้งาน การผลิตส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นที่การผลิตเพื่อการป้อนโรงงานแปรรูปอาหารในพื้นที่เป็นกำลังสำคัญ ทางด้านเศรษฐกิจของบ้านฉางในขณะนั้นด้วยผลผลิตทางการเกษตรไม่ค่อยได้ผลเท่าที่ควร จากการที่ต้องปลูกพืชเชิงเดี่ยวซ้ำไปมา ทำให้ดินมีคุณภาพต่ำ ผลผลิตที่ได้ไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ทำให้ประชาชนในเขตชุมชนบ้านฉาง โดยเฉพาะผู้ชายหันไปประกอบอาชีพขายแรงงานที่ประเทศ ในแถบตะวันออกกลาง

หลังจากที่ถอนกำลังเครื่องบิน B-52 ลำสุดท้ายบินออกจากฐานบินไป คนไทยที่เคย ทำงานอยู่ตามแคมป์และได้รับค่าจ้างสูง ๆ ก็ตกงานไปตามๆ กัน ศักยภาพใหม่ของการย้ายถิ่นแรงงาน ก็เริ่มต้นขึ้น แรงงานไทยเริ่มเดินทางไปต่างประเทศในช่วงต้นทศวรรษที่ 2520 แรงงานผู้ชาย มุ่งหน้าสู่ประเทศต่าง ๆ ในดินแดนตะวันออกกลางเพื่อทำงานก่อสร้างกลายเป็น “นักรบแรงงาน” หรือ “นักรบเศรษฐกิจ” ใช้หยาดเหงื่อแรงกายแลกเงินตราต่างประเทศ ทหารอเมริกันส่วนหนึ่งเมื่อกลับบ้านและปลดประจำการแล้ว ก็เดินทางมาทำงานแถบประเทศ ตะวันออกกลาง และมีการติดต่อคนไทยที่เคยทำงานเป็นลูกมือของตนเองที่ฐานทัพอู่ตะเภา และได้ชักชวนให้ไปทำงานแถบตะวันออกกลางด้วยกัน โดยส่วนมากจะไปทำงานที่ประเทศ ซาอุดีอาระเบีย

แรงงานไทยเริ่มเดินทางไปทำงานในตะวันออกกลาง

การที่แรงงานในประเทศไปทำงานแถบตะวันออกกลาง เนื่องมาจากราคาน้ำมันของกลุ่ม ประเทศโอเปค กล่าวคือนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมาได้ขึ้นราคาน้ำมันบ่อยครั้ง ทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำมัน พร้อมทั้งราคาน้ำมันก็ขึ้นสูงเป็นลำดับ ทำให้สินค้า อื่น ๆ มีราคาสูงขึ้นไปด้วยเศรษฐกิจของประเทศไทยตกต่ำ การลงทุนด้านอุตสาหกรรม น้อยลง และการจ้างงานในอุตสาหกรรมไม่ขยายตัวจึงเกิดปัญหาการว่างงานตามมา

ระหว่างปี พ.ศ. 2518-2520 สหรัฐอเมริกาถอนฐานทัพออกจากประเทศไทย ทำให้คน บ้านฉางที่ทำงานในฐานทัพต้องว่างงานและขาดรายได้โดยนับพันเป็นจำนวนมาก

ประเทศแถบตะวันออกกลางต้องการจ้างแรงงานต่างชาติ ในระยะที่กลุ่มประเทศ โอเปกขึ้นราคาน้ำมันทำให้ประเทศเหล่านี้มีฐานะการเงินดีขึ้น มีการเร่งรัดพัฒนาประเทศใน ทุก ๆ ด้าน เช่น ประเทศซาอุดีอาระเบีย มีโครงการสำคัญที่ต้องใช้เงินทุนสูงหลายโครงการและ ต้องจ้างแรงงานเป็นจำนวนมาก คือ โครงการวางท่อน้ำมันดิบ และแก๊สธรรมชาติจากอ่าวเปอร์เซีย ไปยังฝั่งทะเลแดง การก่อสร้างโรงงานผลิตปิ๋ย 4 แห่ง โครงการด้านสวัสดิการสังคมและ สาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ที่อยู่อาศัย โรงเรียน โรงพยาบาล ถนน และ โครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจและสังคมอื่น ๆ เป็นต้น ประเทศบาห์เรนใช้งบประมาณกว่าครึ่งเพื่อไปใช้จ่ายใน โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยและสร้างอาคารสำหรับงานต่าง ๆ เป็นต้น (นภา สติธเมธากุล, 2527)

ในยุคแรกของการเดินทางไปทำงานของแรงงานไทยนั้นระยะเริ่มต้นครั้งแรกหลัง สงครามโลกครั้งที่สองแต่เป็นการเดินทางไปทำงานส่วนบุคคล ต่อมาเริ่มมีคนไทยไปทำงาน มากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนถึงประมาณปี พ.ศ. 2515 เริ่มมีการก่อตั้งบริษัทจัดหางานขึ้น วัตถุประสงค์ เพื่อการจัดส่งแรงงานไปอย่างมีระบบ

การเดินทางไปขายแรงงานที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย หรือประเทศตะวันออกกลางนั้น จะถูกเรียกรวม ๆ ว่า “ไปซาอู ๆ” นั้น คนงานที่เดินทางไปตามคำชักชวนของเพื่อนทหารอเมริกัน ที่เคยทำงานด้วยกันที่อุตะเกานันในช่วงแรก ๆ นอกจากจะไม่ต้องเสียค่านายหน้าแล้ว ยังได้เงินกิน เปล่าล่องหน่าจากผู้ว่าจ้างด้วยซ้ำไป แต่กระนั้นก็ยังหาคนสมัครใจไปทำงานได้ยากเหลือเกิน เพราะความกลัวการที่ต้องไปอยู่ต่างถิ่นต่างแดนนั่นเอง คนบ้านฉางรุ่นแรกที่ไปนั้นจะเป็นคนที่เคย ทำงานอยู่ในฐานบินอยู่แล้ว และจะเป็นคนที่ทหารจีโอตามให้ไปช่วยทำงาน

จนเมื่อคนบ้านฉางรุ่นแรก ๆ ไปทำงานแล้วกลับมาชักชวนญาติพี่น้องให้ไปทำงาน ด้วยกัน แรงจูงใจและแรงกระตุ้นจากเพื่อนบ้านที่มีฐานะดีขึ้น เนื่องจากได้รับความสำเร็จจาก การไปทำงานในต่างประเทศ สามารถซื้อหาเครื่องอำนวยความสะดวกมากมาย จึงเริ่มมีคนเห็นดี เห็นงามกับค่าจ้างที่ได้มากกว่าในประเทศไทยหลายสิบเท่า คนบ้านฉางไปทำงานมากขึ้นทำให้เกิดการแย่งกันไปทำงานถึงขั้นยอมจ่ายเงินค่าหัวคิวให้แก่คนที่สามารถพาไปทำงานได้ และเกิดเป็น ธุรกิจรับจัดหางานไปทำงานในประเทศแถบตะวันออกกลางขึ้นมาอย่างเป็นล่ำเป็นสัน คนบ้านฉางที่เป็นหัวหน้าครอบครัวในชุมชนอำเภอบ้านฉาง กว่า 80 เปอร์เซ็นต์ เดินทางไปทำงานที่ ประเทศซาอุดีอาระเบีย หรือประเทศตะวันออกกลาง สาเหตุมาจากไม่มีรายได้เพราะกิจการทุกอย่าง หยุดลงอย่างสิ้นเชิง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานระดับช่างฝีมือ เช่น ช่างรถยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างกล ช่างเชื่อมช่างก่อสร้าง และการสร้างทาง

คนบ้านฉางรุ่นที่ไปทำงานในประเทศแถบตะวันออกกลางรอบหลังนั้น หลายคนต้องเอา ที่ดินไปจำนองในลักษณะขายฝากกับ เจ้าของธุรกิจขายยางแห่งหนึ่ง เพื่อนำเงินไปเป็นค่าเดินทาง

ซึ่งหลายคนก็ไม่สามารถไถ่ถอนคืนได้เมื่อกลับมา

ในขณะนั้นนายไฟโรจน์ เปี่ยมพงษ์สานต์ นักค้าที่ดินย่านชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งเป็นคนบ้านฉางได้รับการแต่งตั้งจากพลตรีประมาณ ให้เป็นหนึ่งในคณะกรรมการศึกษาปัญหา ตะวันออกกลาง เพราะเขาเองมีธุรกิจที่เกี่ยวกับการส่งคนงานไปทำงานในตะวันออกกลางอยู่ด้วยใน ชื่อของบริษัท ซีทีซี (Commercial Trade Company Limited) ซีทีซี เริ่มต้นกิจการในยุคไล่เลี่ยกับ บริษัทสล็อตของประจวบ ไชยสาส์น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เป็นบริษัทที่มี ผลงานอยู่ในขั้น 1 ใน 10 จากการจัดอันดับบริษัทส่งคนไปตะวันออกกลางดีเด่นที่ให้คะแนน โดยกรมแรงงาน ในการดำเนินธุรกิจทำให้นายไฟโรจน์ เปี่ยมพงษ์สานต์ ได้รู้จักกับคนสนิทของซีอีโอ อับดุลลาห์ ซาเลห์ มหาเศรษฐีชาวอูดีอาระเบีย ซึ่งกำลังมีความคิดที่จะมาลงทุนในประเทศไทยอยู่ พอดี (นพ นรนารถ, 2532)

นิมิต ตะลาถักษณ์ (สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2560) กล่าวว่า พี่เป็นคนในชุมชน อำเภอบ้านฉาง ตั้งแต่เกิดปัจจุบันพักอยู่ที่บ้านพลา ตำบลพลา ผมไปทำต่อนั้นประมาณ ปี พ.ศ. 2525 นิมิต ตะลาถักษณ์ เล่าต่ออีกว่า ตอนนั้นผมจบช่างยนต์จากเทคนิคระยองมา ยังไม่มีงานทำ พอมีคนแนะนำก็ไปเพราะคนที่ไปทำส่วนใหญ่ได้เงินกลับมาเยอะ เขาให้ค่าแรงแพง ทุกเดือนก็ส่งเงินมาให้ลูกเมียที่บ้าน กลับมามีเงินเก็บหลายแสน งานที่ผมไปทำคือ ขับรถเกรดเดอร์ จะเป็นงานก่อสร้างถนนของรัฐบาลซาอุดีอาระเบีย การไปทำงานทำสัญญาเป็นปี งานก็หนัก พอสมควร สร้างถนนนั้นกลางวันร้อนมาก ๆ กลางคืนหนาวอีกต่างหาก เพราะเวลาตกคึก พายุทรายมาจะพาทรายมากลบถนนหมด แล้วตำรวจทางหลวงซาอุดีอาระเบียจะมาตามที่แคมป์เพื่อ เอารถเกรดเดอร์ไปเกรดทรายออกจากถนน เพราะเล้ากั้วคนของเค้าได้รับอุบัติเหตุ ผมทำอยู่จนถึง ปี พ.ศ. 2530 หลังจากกลับมาสักระยะหนึ่งหลังโรงแยกก๊าซสร้างเสร็จ นิคมอุตสาหกรรมกำลัง ก่อสร้างผมก็ลองสมัคร ไป และได้งานทำที่ปิโตรเคมีแห่งชาติ หรือ NPC ครับ

ตารางที่ 1 ค่าจ้างในประเทศไทยและในตะวันออกกลาง เงินส่งกลับ และค่าใช้จ่ายเพื่อไปทำงาน
ต่างประเทศ (นภา สถิตเมธากุล, 2527, หน้า 4)

ตำแหน่ง	ค่าจ้างใน ประเทศ ไทย	ค่าจ้างใน ตะวันออก กลาง	รายได้รวม ในตะวันออก กลาง	ค่าใช้จ่าย เพื่อไป ต่างประเทศ	เงินส่งกลับ ตลอดปี (บาท)
กรรมกร	1404	5135	7729	24098	78085.91
พนักงานทำความสะอาด	1404	5336	6963	16641	84911.76
สะอาด					
ช่างไม้	2540	8273	12670	19003	124754.55
ช่างปูน	2548	8199	12636	22777	121099.46
ช่างเหล็ก	3596	9961	12307	22126	114259.74
ช่างเครื่องยนต์	2251	12004	17445	16258	188045.71
ช่างเชื่อม	2600	9131	15536	13694	124028.57
ช่างไฟฟ้า	2236	9691	13532	22922	171352.94
ช่างสี	2080	9015	14020	21477	136358.82
พนักงานขับรถ	2392	11295	13999	21944	154116.28
พนักงานปรุงอาหาร	2251	7192	14634	15609	139000.00
โพรแมน	4379	11416	16777	16635	170538.46
อื่น ๆ	3849	9133	13299	19152	160072.81
เฉลี่ย	2251	8522	12553	20498	102928.22

สุรพล ทิมสุข (สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2560) กล่าวว่า พี่เป็นคนในชุมชนอำเภอบ้านฉาง ตั้งแต่เกิดปัจจุบันพักอยู่ที่เนินกระปรอก “พ่อผมเป็นเจ้าของหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่ฐานบินอู่ตะเภา ชื่อ สุภาพ ทิมสุข ตอนนั้นผลยังรุ่น ๆ หลังจากที่ทหารอเมริกันกลับพ่อก็ตกงานและกลับมาทำไร่มัน ได้ระยะหนึ่งประมาณปี พ.ศ. 2520 ทหารที่เป็นหัวหน้าทำงานด้วยกันก็ไปประจำที่ซาอุดีอาระเบีย ได้ชวนให้ไปทำงานด้วยกัน ซึ่งเป็นรุ่นแรก ๆ ของบ้านฉางและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เพราะเค้าออกให้หมด หลังจากไปได้ประมาณหนึ่งปี ก็ได้พาผมไปทำด้วยเป็นรุ่นสอง ตอนนั้น ประมาณ ปีพ.ศ. 2522 พี่พลเล่าต่ออีกว่า งานที่ทำจะเป็นงานก่อสร้างจะเป็นการสร้างบ้านพักสำหรับอยู่อาศัย งานทาสีบ้าน การไปทำงานทำสัญญาเป็นปีบ้าง สองปีบ้าง ผมไปทำงานปีครึ่งจึงกลับมา ครั้งนี้ ทำอยู่จนถึง ปี พ.ศ. 2527 ตอนไปก็ยังเป็นวัยรุ่นอยู่ยังไม่คิดอะไร พอกลับมาเที่ยวแรกมี ผู้ใหญ่แนะนำให้ซื้อที่ซื้อทางไว้จะอีกหน่อยจะแพงตอนนั้น ไร่หนึ่งก็หลักหมื่น โชคดีที่ซื้อเลยได้

ที่จากการไปทำงานไว้หลายไร่อยู่ พอได้ทำกิน ช่วงปี พ.ศ. 2532 กลับมาก็มาทำไร่ ทำสวนมะม่วง เมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว ตะพานน้ำมีราคาถึงตัวละ 700-800 บาท เลี้ยงเลี้ยงกับเค้าบ้าง เริ่มจากทำที่ละบ่อสองบ่อและขยายไปเรื่อย ๆ เป็นสิบบ่อแต่ช่วงหลังคนแห่เลี้ยงกัน ราคาตกตะพานเหลือเพียงตัวละ 300-400 บาท ทำให้เลิกเลี้ยงไป เหลือเพียงแต่ผู้ที่รับได้กับราคาดังกล่าว โดยไม่ได้รู้สึกว่าเป็นการขาดทุนเลี้ยงตะพานช่วงกำลังบูมส่งขายได้วัน ตอนนั้นก็ทำสวนมะม่วงเป็นหลัก”

ในช่วง ปี พ.ศ. 2520 ประเทศซาอุดีอาระเบียมีความต้องการแรงงานจำนวนมากเพื่อไปพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเมือง ถนน การขนส่งวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมไปถึง แรงงานที่ใช้ในการเกษตรก็มีเช่น ช่วงแรกที่ไปที่ซาอุดีอาระเบียไปทำงานส่งท่อที่ใช้เจาะน้ำมัน ได้ไปส่งในหลายเมืองในประเทศซาอุดีอาระเบียส่วนใหญ่จะเป็นดินลูกรังสีแดงมีทรายทับอยู่ด้านหน้า ทะเลทรายจริง ๆ รถไม่สามารถวิ่งเข้าไปได้ ดินไม่ไม่ค่อยมีจะมีไม้ทะเลทรายต้นไม่สูงนัก ไม้ใหญ่หลัก ๆ จะเป็นต้นอินทผารำ และต้นกระถินเทพา

นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่า แรงงานฝีมือของผู้หญิงก็ถูกนำไปใช้ที่ประเทศแถบตะวันออกกลางด้วย เช่น ช่างเย็บผ้า กู้กทำอาหาร และแรงงานกรรมกร ทำให้รายได้ของคนในชุมชนบ้านฉางส่วนหนึ่งจะมาจากการขายแรงงานในต่างประเทศ

การไปทำงานที่ประเทศซาอุดีอาระเบียก็หยุดชะงักลงเมื่อเกิดการคว่ำบาตรของสหรัฐอเมริกาต่อราชอาณาจักรซาอุดีอาระเบีย พ.ศ. 2532

ในช่วงเวลาหลังสงครามเวียดนามและการที่สหรัฐอเมริกาถอนทหารออกจากอ่าวทะเล นอกจากการตกงานการขาดรายได้เข้าสู่ครอบครัวอย่างกะทันหันแล้ว ผลกระทบทางสังคมที่รุนแรงมากอีกเรื่องหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนบ้านฉาง ในขณะนั้นก็พบว่ามียาเสพติดกำพรว้า และเด็กที่ถูกทิ้งให้อยู่กับคนแก่ เด็กที่เป็นลูกครึ่งของทหารจีไอที่เกิดจากหญิงขายบริการทางเพศ และเมียเช่า โดยเฉพาะเด็กที่มีผิวสีดำ ก็จะถูกล้อเลียนจากเพื่อน ๆ ในโรงเรียนอีกด้วย จนกระทั่งมีมูลนิธิศุภนิมิต มาช่วยเหลือและหาผู้อุปการะในที่สุด

จากการสำรวจสถานบริการที่อ่าวทะเล จังหวัดชลบุรี ก่อให้เกิดปัญหาสังคมของศาสตราจารย์ คุณหญิงสุภาพ พิเศษสุการ ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภทอาจารย์ และศาสตราจารย์ปี พ.ศ. 2511 จากคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ ซึ่งมีการสรุปผลการวิจัยว่า

หญิงบริการในสถานบริการจำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 42 ของจำนวนทั้งหมด 385 คน ให้เหตุผลในการประกอบอาชีพขายบริการว่าเป็นเพราะต้องการมีเงินไว้ใช้จ่ายใช้สอยในการครองชีพและอาชีพนี้เป็นอาชีพที่หาเงินได้มากอาชีพอื่น

ส่วนเมียเช่า จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 59.8 ของจำนวนทั้งหมด 102 คน ให้คำตอบว่า ต้องการเงิน และไม่มีทางประกอบอาชีพอื่นทำ หรือเป็นอาชีพที่สบายกว่าอาชีพอื่น หรือเป็นเพราะ เกิดความรักในตัวทหารต่างด้าวถึงขั้นอยู่กินเป็นสามีภรรยาในประเภทหลังนี้มีน้อย

จากข้อมูลงานวิจัยของสุภาพ วิเศษสุรการ (2511) ดังกล่าว นำมาประมวลกับข้อมูล จากการสัมภาษณ์บุคคลในช่วงเวลานั้น ซึ่งคุณนิมิต ตาละลักษณณ์ เล่าให้ฟังว่า สมัยนั้นมีเด็กที่เป็นลูกครึ่งเป็นร้อยคน วิ่งเล่นแถวบ้านพลาณีแหละ ส่วนใหญ่จะเป็นลูกครึ่งหัวหยิก คุณสนั่น คลายคลึง เล่าให้ฟังว่า เด็กที่เป็นลูกครึ่งผิวขาวแถวบ้านผมเค้ามาจากแม่ที่เป็นเมียเช่ามาเลี้ยงเพราะ เด็กมันน่ารักดี และเด็กลูกครึ่งมีเยอะมากในช่วงนั้นพอ อเมริกันกลับไป บางส่วนก็ย้ายกลับไปกับแม่เพราะส่วนใหญ่ไม่ใช่คนพื้นที่ เป็นคนทางภาคเหนือ ภาคอีสาน จากทางกรุงเทพมหานครก็มี ทำให้พอสรุปได้ว่า ผลกระทบทางสังคมที่รุนแรงมากเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นที่ชุมชนบ้านจางในขณะนั้น คือ มีเด็กกำพร้าที่เป็นลูกครึ่งทหารจีไอที่เกิดจากหญิงขายบริการทางเพศ และเมียเช่า เหมือนกับที่จังหวัดอุดร และที่จังหวัดนครราชสีมา เช่นกัน

เมื่อมองย้อนกลับไป ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม จากแนวความคิดที่ว่า ประเทศไทยควรจะทำเรือพาณิชย์ขึ้นใหม่อีกสักแห่งหนึ่ง เมื่อ ปี พ.ศ. 2491 โดยรัฐบาล ตระหนักว่าท่าเรือกรุงเทพฯ มีลักษณะเป็นท่าเรือซึ่งจะไม่สามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลง ทางด้านเศรษฐกิจในระยะยาวได้อย่างเต็มที่ ได้มีการพิจารณาจะสร้างท่าเรือพาณิชย์ที่ศรีราชา เพื่อประโยชน์ทางการค้า แต่โครงการก่อสร้างท่าเรือที่ศรีราชาถูกระงับไป ต่อมาในสมัยรัฐบาล จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2504 รัฐบาลได้ว่าจ้างบริษัทวิศวกรที่ปรึกษาเนเด โทแห่งประเทศ เนเธอร์แลนด์มาสำรวจการตกตะกอนในร่องน้ำสันดอนปากแม่น้ำเจ้าพระยา และสำรวจ ความเหมาะสมทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการสร้างท่าเรือแห่งใหม่ที่ศรีราชา เนเด โทได้เสนอรายงานว่า บริเวณแหลมจางเป็นพื้นที่เหมาะแก่การก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก เนื่องจากอยู่ตอนในอ่าวไทยคลื่นลม น้อย ดินใต้พื้นทะเลเป็นทรายขุดลอกไม่ยาก และใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างได้ อีกทั้งยังมีพื้นที่ ราบชายฝั่งสำหรับขยายเป็นพื้นที่หลังท่าเรือได้มากด้วยแต่ก็ยังไม่มีการดำเนินการเพื่อการก่อสร้าง ท่าเรือในขณะนั้น แต่ชะลอไปจนกระทั่ง พ.ศ. 2516 จึงเริ่มดำเนินการเวนคืนที่ดินบริเวณ ตำบลทุ่งสุขลา อำเภอศรีราชา และ ตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่รวม 6340 ไร่ ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ที่มีการกำหนดให้มีนิคมอุตสาหกรรมบริเวณแหลมจางเป็น พื้นที่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (ดารณี ตรีชะอรุณศรี, 2556, หน้า 29)

บ้านฉางช่วงแผนพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (พ.ศ. 2525-2548)

สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม ของบ้านฉางในช่วงยุคสงครามเย็นเศรษฐกิจและการเงินของที่นี่จัดได้ว่ามีความคล่องตัวสูงมาก แต่หลังจากสหรัฐอเมริกาผู้นำในโลกเสรีได้ถอนฐานทัพออกจากประเทศไทย พ.ศ. 2519 เศรษฐกิจและการเงินของบ้านฉางกลายเป็นศูนย์ทันที ภาคการเกษตรมีบทบาทสำคัญอีกกระชั้น ผู้คนที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือบ้าง ภาคเหนือบ้าง รวมถึงกรุงเทพมหานคร ก็อพยพย้ายถิ่นฐานกลับภูมิลำเนาเป็นส่วนใหญ่ ชาวบ้านฉางก็พยายามหาเลี้ยงครอบครัวและพบทางออกจากการไปขายแรงงานที่ตะวันออกกลาง บ้างก็ประสบความสำเร็จตั้งเนื้อตั้งตัวได้ บ้างก็ล้มเหลว

สนั่น คล้ายคลึง (สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม 2560) กล่าวว่า “ก่อนผมจะไปที่ซาอุดีอาระเบีย ผมขับรถแท็กซี่ ทีวีบอขาย ตอนนั้นคันประมาณ 40,000-50,000 บาท หลังจากสหรัฐอเมริกาได้ถอนฐานทัพกลับก็กลับไปทำไร่มันสัมปะหลัง อยู่พักนึง พอปี พ.ศ. 2525 ก็บินไปผมขับรถเรลเลอร์ ขนส่งเครื่องมือชุดเจาะน้ำมัน และท่อ ผมอยู่ได้สามสี่ปี ส่งเงินมาบ้านบ้าง ตอนหลังผมเล่นการพนัน จนไม่เหลือเงินเป็นหนี้เค้า จะกลับก็ไม่ได้โดนแถมมันยึดพาสปอร์ตไว้ ต้องเข้าคุกแล้วรอเนรเทศกลับ ผมเสียใจที่ไม่เหลือเงินเลย” คุณสนั่นนั่งเล่าให้ฟังไกลกับภรรยาซึ่งทั้งคู่ดูเศร้า ๆ

ในทศวรรษที่ 2520 เป็นช่วงที่ชาวบ้านฉางส่วนใหญ่อยู่ตะวันออกกลาง และการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (Eastern Seaboard: ESB) นั้นก็เริ่มมีการนำมาปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เป็นการพัฒนารูปแบบการผลิตรายการอุตสาหกรรมของไทย โดยเฉพาะฐานการผลิตอุตสาหกรรมปิโตรเคมีซึ่งอาศัย แหล่งวัตถุดิบก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทย

ชุมชนบ้านฉางเองก็รู้ได้จากมีข่าวการเวนคืน และการกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรของนายทุน ที่ดินในแถบมาบตาพุดเพื่อทำโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งที่ดินบางส่วนของมาบตาพุดก็ครอบครองโดยประชาชนชาวอำเภอบ้านฉาง โดยที่ดินนั้น ๆ เป็นพื้นที่ปลูกไร่มันสำปะหลัง ไร่อ้อย โดยเฉพาะพื้นที่ของไร่สยาม ซึ่งมีมากกว่าสองพันไร่ในเขตติดต่อรหว่างมาบตาพุดกับบ้านฉาง เป็นพื้นที่ที่ให้ประชาชนทั่วไปเช่าเพื่อปลูกอ้อย และป้อนส่งโรงงานน้ำตาล ซึ่งเป็นเจ้าของเดียวกัน ได้ถูกกว้านซื้อจากนายทุนเพื่อใช้ในโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก

การก่อสร้างโรงแยกก๊าซธรรมชาติขึ้นที่ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เมื่อปี พ.ศ. 2525 การก่อสร้างแล้วเสร็จและเริ่มเปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2528 โดยขณะนั้นชาวบ้านทราบได้เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม

ราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงประกอบพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ

แผนงานพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก (ESB) ริเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกในการพัฒนาประเทศในการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก อันดับแรกคือพัฒนาท่าเรือน้ำลึกควบคู่กับการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม เพื่อลดต้นทุนการผลิตของสินค้าไทยให้สามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้ สองคือ การพัฒนาชุมชนเดิมและชุมชนใหม่ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐานและบริการพื้นฐานทางสังคมครบครันเพื่อรองรับแรงงานและครอบครัวให้อยู่อาศัยได้อย่างถาวรพร้อมทั้งควบคุมสิ่งแวดล้อม เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

แผนงานพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลออกอนั้นเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกในการพัฒนาประเทศด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม จนทำให้พื้นที่เพาะปลูกน้อยลง แต่สภาพเศรษฐกิจกลับดี การฟื้นคืนชีพใหม่ของโครงการพัฒนาที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกนำความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่มาสู่บ้านฉาง ท่าเลที่ตั้งของบ้านฉางนั้นอยู่ระหว่างแหลมฉบังกับมาบตาพุด และห่างจากมาบตาพุดประมาณ 10 กิโลเมตรและอยู่กึ่งกลางระหว่างมาบตาพุดกับสนามบินอู่ตะเภา

อำเภอบ้านฉางจึงเป็นทำเลที่เหมาะสมที่สุดแห่งหนึ่งต่อการเป็นพื้นที่อยู่อาศัยสำคัญของประชาชนที่เข้ามาทำงานในมาบตาพุด ซึ่งจากการประเมินอย่างคร่าว ๆ มีจำนวนสองแสนคน และจะอาศัยอยู่ที่มาบตาพุด ระยอง และบ้านฉาง สำหรับบ้านฉาง นักลงทุนที่เข้าไปทำโครงการที่นั่นคาดการณ์ไว้ว่า จะมีคนเข้าไปพักอาศัยไม่ต่ำกว่า 50,000 คน ทำให้ความต้องการที่พักอาศัยมีสูงมาก บ้านฉางในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าก็คือ ชุมชนใหม่ขนาดย่อย ๆ ทำนอง ที่ดินในบ้านฉางจึงเป็นที่หมายปองของนักลงทุนผู้มีความหวังอันบรรเจิดกับความรุ่งเรืองในวันข้างหน้าของบ้านฉาง เพื่อรองรับโครงการที่พักอาศัยทั้งคอนโดมิเนียม บ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์และศูนย์การค้า ที่ดินซึ่งเคยมีค่าเพียงแค่เครื่องมือทำมาหากิน เป็นไร่มัน สวนผลไม้ เลี้ยงตัวไปวัน ๆ กลับกลายเป็นที่มาของความมั่งมีศรีสุขกว่าเดิมของชาวชุมชนบ้านฉาง เมื่อถนนทุกสายต่างมุ่งไปสู่บ้านฉาง นำนักลงทุนต่างถิ่นเข้ามาลงทุนเพื่อซื้อที่สำหรับโครงการของตน

เงินทุนจากนักลงทุนทำให้เศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2530 ของชุมชนบ้านฉางดีขึ้น ส่งผลให้ชุมชนบ้านฉางนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ในฝั่งเมืองฉบบเดิม (ฉบบปี พ.ศ. 2531) บ้านฉางถูกระบุไว้ให้เป็นพื้นที่สีเขียวคือพื้นที่สำหรับทำการเกษตร และต่อมาในปี พ.ศ. 2534 ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่สีเหลืองสำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัย ตามแผนพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกนั้นได้กำหนดเป็นพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยของประชาชนที่เข้ามาทำงานในมาบตาพุด

การพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2524-2537)

จากการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกที่มีการวางแผนและปฏิบัติการอย่างจริงจังมาตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2524 หลังจากนั้นเริ่มสร้างโรงแยกก๊าซธรรมชาติที่มาบตาพุดในปี พ.ศ. 2525 และเริ่มเดินเครื่องจักรเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2528 ทำให้พื้นที่แถบนี้เป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมแห่งใหม่ โดยแบ่งเขตพัฒนาออกเป็น 2 เขต คือ

1. พื้นที่บริเวณมาบตาพุดจังหวัดระยอง เนื้อที่ประมาณ 20,000 ไร่ กำหนดให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมทันสมัย และเป็นแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมที่มีการนำวัตถุดิบเข้าและส่งผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปเพื่อการส่งออก โดยตั้งอยู่ใกล้ท่าเรือน้ำลึก คือ โรงแยกก๊าซ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี อุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี

2. พื้นที่บริเวณแหลมฉบัง เนื้อที่ประมาณ 10,000 ไร่ กำหนดให้เป็นแหล่งที่ตั้งท่าเรือพาณิชย์และอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ที่ไม่มีปัญหาด้านมลพิษ

แผนงานพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ประกอบด้วยการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งรัฐเป็นผู้รับภาระหลัก และการลงทุนด้านอุตสาหกรรม โดยภาคเอกชน

ในส่วนของการลงทุนด้านอุตสาหกรรม ซึ่งภาคเอกชนเป็นผู้นำการลงทุนนั้นระยะแรกรัฐบาลได้ร่วมลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่บางโครงการที่มีความเหมาะสมและคุ้มค่าต่อการลงทุนทั้งในเชิงเศรษฐกิจและเชิงพาณิชย์ เช่น อุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี และอุตสาหกรรมปิโตรเคมี นอกจากอุตสาหกรรมดังกล่าวแล้ว มีนักลงทุนหลายรายทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ แสดงความประสงค์ ที่จะมาลงทุนด้านอุตสาหกรรมในพื้นที่เป้าหมายการพัฒนาทั้งในบริเวณมาบตาพุดและแหลมฉบัง (มนัส ภาควงูมิ, สุจารี จันทรสุข, และเพ็ญพรรณ จิตตะเสนีย์, 2533, หน้า 1-2)

เนื่องจากลักษณะของอุตสาหกรรมที่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญ และเทคโนโลยีระดับสูง จากเจ้าของเทคโนโลยี เพราะประเทศไทยไม่มีเทคโนโลยีเป็นของตัวเองในเวลานั้น เช่น โรงงานกลั่นน้ำมัน โรงงานผลิตปิโตรเคมี ต้องใช้แรงงานที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ ประกอบกับการที่รัฐมีการส่งเสริมให้ต่างประเทศเข้ามาลงทุนและสร้างฐานการผลิตในประเทศไทย จึงทำให้ชาวต่างชาติทั้งจากประเทศทางตะวันตกและตะวันออกเข้ามาทำงานด้านอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก

ชุมชนอำเภอบ้านฉางนั้นเริ่มมีการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับคนที่เข้ามาทำงานที่นิคมมาบตาพุด เช่น บริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ของ ไพโรจน์ เปี่ยมพงษ์สานต์ ราคาที่ดินที่เคยซื้อขายกันราคาหลักหมื่นบาทต่อไร่ เขยิบพรวดพราดขึ้นเป็นหลักแสนและถึงหลักล้านในบ้านฉางในปี พ.ศ. 2535 เริ่มต้นที่ 500,000 บาทต่อไร่ จนถึง 1-3 ล้านบาทต่อไร่

จากรายงานจำนวนประชากรและครัวเรือนของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ช่วงปี พ.ศ. 2536-2543 ที่อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

พ.ศ. 2536 มีจำนวนประชากร 41990 คน และครัวเรือน 12449 ครัวเรือน

พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 45625 คน และครัวเรือน 15715 ครัวเรือน

พ.ศ. 2543 มีจำนวนประชากร 46352 คน และครัวเรือน 17155 ครัวเรือน

จากสถิติแสดงให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและครัวเรือน บ้านฉาง จึงเกิดการทำธุรกิจที่ดิน เพื่อรองรับความเจริญที่จะเกิดขึ้นจากการลงทุนในโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก บ้านฉางกรู๊ป โดยไฟโรจน์ เปี่ยมพงษ์สานต์ เข้าซื้อที่ดินเพิ่มเติมจากชาวบ้านรวบรวมเป็นผืนใหญ่ในบ้่างฉางตั้งแต่วางกลางปี พ.ศ. 2530 จากคำบอกเล่าของเขาเอง ที่ดินที่อยู่ในความครอบครองมีประมาณ 2,000 ไร่ ส่วนใหญ่อยู่บริเวณด้านใต้ลงมาทางชายฝั่งทะเลตามแนวทางหลวงหมายเลข 3 ที่ดินในอำเภอบ้านฉางจึงถูกจัดสรรเป็น 3 รูปแบบ

1. ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เพื่อขาย
2. ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ให้เช่า
3. ธุรกิจสนามกอล์ฟ

ประเทศไทยเกิดวิกฤตน้ำมันครั้งที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2516 และวิกฤตน้ำมันครั้งที่ 2 เกิดขึ้นห่างจากครั้งแรกเพียง 5 ปี พ.ศ. 2521 น้ำมันเป็นทรัพยากรที่แทบจะเรียกได้ว่าสำคัญที่สุดในโลกปัจจุบัน ยิ่งโลกอุตสาหกรรมพัฒนามากขึ้นเท่าไรความต้องการบริโภคน้ำมันย่อมเพิ่มสูงตามแต่ในทางกลับกันทรัพยากรดังกล่าวกลับมีอยู่อย่างจำกัด และอยู่ในมือของประเทศเพียงไม่กี่ประเทศ การรวมกลุ่มของประเทศผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรน้ำมันอย่าง โอเปค แสดงให้เห็นความพยายามที่จะต่อสู้กับโลกตะวันตกที่คิดแต่จะขูดรีดทรัพยากรแต่เพียงฝ่ายเดียว จากประเทศในโลกที่สามหรือเหล่าประเทศอาณานิคม

เนื่องจากการกีดกันของประเทศ ในปี พ.ศ. 2532 ไม่เพียงพอที่จะรองรับความต้องการใช้น้ำมันที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น การนำเข้าผลิตภัณฑ์ ในปี พ.ศ. 2532 นั้นมีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 33,200 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าประมาณ 30-40 % กล่าวได้ว่า การเติบโตของมูลค่าการนำเข้าผลิตภัณฑ์น้ำมันครั้งนี้กระทบต่อดุลบัญชีเดินสะพัดกว่า 50% ตลอดเวลาที่ผ่านมารัฐบาลพยายามลดการพึ่งพาผลิตภัณฑ์น้ำมันจากต่างประเทศ ด้วยการเข้าไปส่งเสริมการสำรวจแหล่งน้ำมันภายในประเทศ แต่ทว่าผลที่ออกมายังไม่เป็นที่น่าพอใจนักเพราะค้นพบมีเพียงไม่ถึง 10% ของความต้องการภายในประเทศที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี

ดังนั้นมาตรการลดการนำเข้าผลิตภัณฑ์น้ำมันที่ดีที่สุด ที่รัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัยกระทำกันอย่างต่อเนื่อง ก็คือการเข้าไปส่งเสริมการผลิตน้ำมันสำเร็จรูปภายในเมืองไทย

อันเป็นการประหยัดเงินตราต่างประเทศได้ระดับหนึ่ง รัฐบาลจึงได้ออกประกาศเชิญชวนลงทุนสร้างโรงกลั่นปิโตรเลียมเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2532 เพื่อให้ประเทศมีกำลังการกลั่นใกล้เคียงกับความต้องการใช้น้ำมัน แต่เนื่องจากแนวโน้มความต้องการใช้น้ำมันได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบกับตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้กำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการส่งออกน้ำมันสำเร็จรูป คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 จึงเห็นชอบตามมติคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติในการคัดเลือกข้อเสนอสร้าง โรงกลั่นของบริษัทเชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด และให้เปลี่ยนนโยบายจากการกำหนดให้ประเทศมีกำลังกลั่นใกล้เคียงความต้องการ เป็นให้มีกำลังการกลั่นมากกว่าความต้องการ ซึ่งต่อมาได้มีการอนุญาตให้บริษัท คาลเท็กซ์ (ประเทศไทย) จำกัด สร้างโรงกลั่นใหม่ และให้บริษัท เอสโซ่แอสเตนคาร์ด ประเทศไทย จำกัด (ESSO) ขยายกำลังการกลั่นได้ ซึ่ง บริษัท เชลล์แห่งประเทศไทย จำกัดและบริษัท คาลเท็กซ์ (ประเทศไทย) จำกัด ได้สร้างโรงกลั่นอยู่ที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ระยอง (พิษณุ ชีระสุนทรไท, 2533, หน้า 87)

บริษัท เชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด โดย ม.ร.ว.สฤษดิ์ดิคุณ กิตติยากร เซ็นสัญญาเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2534 สร้างโรงกลั่นน้ำมันแห่งใหม่ สร้างโดย Royal Dutch Shell ชื่อ บริษัท โรงกลั่นน้ำมันระยอง จำกัด (RRC) ได้รับสัมปทานการกลั่นน้ำมัน ปี พ.ศ. 2535 ได้ก่อสร้างแล้วเสร็จและเริ่มดำเนินการผลิตเชิงพาณิชย์ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2539

บริษัท คาลเท็กซ์ (ประเทศไทย) จำกัด โดย นายสุขวิช รังสิตพล ในฐานะบริษัทค้าน้ำมันที่ไม่มีโรงกลั่นน้ำมันมาก่อน ได้สร้างโรงกลั่นน้ำมันบ้าง โดยเซ็นสัญญาเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 เป็นรายถัดมา ได้รับสัมปทานการกลั่นน้ำมัน ปี พ.ศ.2535 ได้ก่อสร้างแล้วเสร็จและเริ่มดำเนินการผลิตเชิงพาณิชย์ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2539 อยู่ที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ระยอง บริษัท เอสโซ่แอสเตนคาร์ดประเทศไทย จำกัด โดย นายสมิทธิ์ เทียมประเสริฐ เป็นหัวเรือใหญ่ โดยเซ็นสัญญาเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2534

พิธีเซ็นสัญญาของทั้ง 3 ค่าย มีนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีเป็นประธานที่ทำเนียบรัฐบาล มติคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ ครั้งที่ 6/2538 (ครั้งที่ 54) วันพุธที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2538 เวลา 10.00 น. ณ ห้องประชุมสีเขียว ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล

ทำให้ในปี พ.ศ. 2537 เป็นปีที่ชาวต่างชาติจากทวีปยุโรป และอเมริกา เดินทางเข้ามาก่อสร้างโรงกลั่นน้ำมันระยองของบริษัท โดย Royal Dutch Shell และ โรงกลั่นน้ำมันสตาร์ปิโตรเลียมรีไฟน์ของบริษัทยูนิเพรอน โดยแต่ละบริษัทจะใช้ผู้เชี่ยวชาญของตัวเองในการเริ่มเดินเครื่องจักร รวมถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยี

โรงกลั่นน้ำมันระยองของบริษัทเชลล์ ส่งผู้เชี่ยวชาญชาวต่างชาติ เกือบสองร้อยคน

เข้ามาในเมืองไทย ทั้งฝ่ายบุคคลเพื่อคัดเลือกเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการเพื่อทำการฝึกอบรมในโรงกลั่น Thai Oil ประเทศไทย และ โรงกลั่นน้ำมันในต่างประเทศของเชลล์ ได้แก่ Pulau Bukom ประเทศสิงคโปร์ Port Dickson และ Bintulu ประเทศมาเลเซีย และ Shell Stanlow ประเทศอังกฤษ กลับมาเดินเครื่องจักรในปี พ.ศ. 2539 จำนวน 110 คน

ผู้เชี่ยวชาญต่างชาติที่มาทำงานพร้อมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยี จะมาพักที่บ้านฉางเพราะมีโครงการบ้านจัดสรรให้เช่าระยะยาว เนื่องจากในปี พ.ศ. 2535-2537 หน้าที่พักเป็นสัดส่วนและปริมาณเพียงพอแน่นอน เนื่องจากผู้มาลงทุนมีไม่มากนัก โครงการบ้านฉางปลาช่อนเป็นโครงการก่อสร้างปลาช่อนสูง 9 ชั้น และมีอาคารพาณิชย์หลาย ๆ ขนาดให้เช่า เป็นโครงการที่ประกาศตัวว่าใหญ่ที่สุดในบ้านฉางบนเนื้อที่ 10 ไร่ ริมถนนสุขุมวิท ในเขตสุขาภิบาลบ้านฉาง รวมถึงมีศูนย์การค้า อีสเทอร์น สตาร์ ปลาช่อน ให้ชาวต่างชาติจับจ่ายใช้สอย มีสนามกอล์ฟหลายแห่ง และไม้ไกลจากพญา ในช่วงปี พ.ศ. 2537-2539 ที่ชุมชนอำเภอบ้านฉางนั้นมีความพร้อมที่จะเป็นที่พักอาศัยสำหรับผู้ทำงานที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด (นพ นรนารถ, 2532)

พลวัตจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงเกิดการจ้างที่ปรึกษาดำเนินการจัดทำปรับปรุงผังเมืองรวม บริเวณอุตสาหกรรมหลักและชุมชน จ.ระยอง โดยเทศบาลเมืองมาบตาพุด ร่วมกับบริษัท พิสุทธิ เทคโนโลยีจำกัด ได้เปิดเผยถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่วางผังเมืองรวมบริเวณอุตสาหกรรมหลักและชุมชน จังหวัดระยอง ซึ่งมีการสำรวจในปี พ.ศ. 2549 และปี พ.ศ. 2552 โดยพบว่า

1. พื้นที่ที่อยู่อาศัย ในปี พ.ศ. 2549 มีจำนวน 44.40 ตารางกิโลเมตร ปี พ.ศ. 2552 มีจำนวน 45.51 ตารางกิโลเมตร เพิ่มขึ้น 1.11 ตารางกิโลเมตร
2. พาณิชยกรรมและศูนย์กลางเมือง ในปี พ.ศ. 2549 มีจำนวน 2.87 ตารางกิโลเมตร ปี พ.ศ. 2552 มีจำนวน 3.54 ตารางกิโลเมตร เพิ่มขึ้น 0.67 ตารางกิโลเมตร
3. พื้นที่อุตสาหกรรม ในปี พ.ศ. 2549 มีจำนวน 39.1 ตารางกิโลเมตร ปี พ.ศ. 2552 มีจำนวน 40.21 ตารางกิโลเมตร เพิ่มขึ้น 1.11 ตารางกิโลเมตร
4. พื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม ในปี พ.ศ. 2549 มีจำนวน 112.78 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2552 มีจำนวน 113.30 ตารางกิโลเมตร หรือเพิ่มขึ้น 0.57 ตารางกิโลเมตร
5. พื้นที่ว่างเปล่าและนันทนาการ ในปี พ.ศ. 2549 มีจำนวน 40.65 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2552 มีจำนวน 34.57 ตารางกิโลเมตร ลดลง 6.08 ไร่
6. พื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้ ในปี พ.ศ. 2549 มีจำนวน 10.71 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2552 มีจำนวน 10.94 ตารางกิโลเมตร เพิ่มขึ้น 0.23 ตารางกิโลเมตร

7. แหล่งน้ำปี พ.ศ. 2549 มีจำนวน 1.56 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2552 มีจำนวน 7.17 ตารางกิโลเมตร เพิ่มขึ้น 5.61 ตารางกิโลเมตร

จากตัวเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าในระยะเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2549-2552) การพัฒนาในพื้นที่มาบตาพุดมีการขยายการลงทุนเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากการเพิ่มของการใช้ประโยชน์ที่ดินในประเภทที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และแหล่งน้ำ รวมไปถึงพื้นที่ชนบทและเกษตรบางส่วน โดยพื้นที่ที่เพิ่มมากขึ้นสอดคล้องกับการลดลงของพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ในด้านที่โล่งและนันทนาการ สถาบันราชการ การศึกษา ศาสนา และพื้นที่ประเภทอื่น ๆ

ทั้งนี้แม้ว่าพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรมจะยังคงมีสัดส่วนในผังเมืองรวมที่มีการสำรวจในปี พ.ศ. 2549 และปี พ.ศ. 2552 มากที่สุด แต่ในรายงานได้ระบุว่าในปัจจุบันมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมไปเป็นการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย และอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, 2555)

บ้านฉางกับโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก

ชุมชนบ้านฉางกำลังมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อีกครั้ง เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2559 คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบหลักการ โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก ซึ่งมตินี้เห็นชอบให้พัฒนาสนามบินอู่ตะเภา เพื่อเป็นสนามบินพาณิชย์ขนาดใหญ่แห่งที่ 3 ของประเทศ และทำหน้าที่สนับสนุนการเป็นศูนย์กลางทางการบินของภูมิภาค (Aviation hub) รองรับ การขยายตัวของสนามบินสุวรรณภูมิ และรวมถึงการเป็นนิคมอุตสาหกรรมการบิน และศูนย์ซ่อมอากาศยาน จึงเห็นควรประกาศให้พื้นที่บริเวณสนามบินอู่ตะเภาเป็นเขตส่งเสริมระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเมืองการบินภาคตะวันออก จะต้องมีการเวนคืนที่ดินของชาวชุมชนบ้านฉาง เพื่อก่อสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น ทางหลวงพิเศษหมายเลข 7 และรถไฟความเร็วสูง กรุงเทพ-ระยอง ท่าเรือพาณิชย์สัตหีบ เป็นต้น

หัวใจสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ EEC คือ การลงทุนเพื่อสร้างโครงข่ายการคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ที่สมบูรณ์ระหว่างถนน ระบบรางการขนส่งทางเรือ และการขนส่งทางอากาศ เชื่อมโยงกรุงเทพฯ จะเชิงเตรา ชลบุรีแหลมฉบังพัทยา สัตหีบ อู่ตะเภา มาบตาพุด และระยองเข้าด้วยกัน ตลอดจนเชื่อมต่อไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อลดระยะเวลาในการเดินทาง ลดระยะเวลาในการขนส่งสินค้า ลดต้นทุนโลจิสติกส์และเพิ่มความปลอดภัยในการเดินทาง โดยจะมีการลงทุนในโครงการสำคัญต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบ ได้แก่

1. โครงการท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบังช่วงที่ 3 มูลค่าการลงทุน 1 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ท่าเรือแหลมฉบัง เป็นท่าเรือน้ำลึกหลัก ในการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ ที่มีอัตราการเติบโตของการให้บริการขนถ่ายสินค้าสูง มีความทันสมัย สามารถรองรับเรือบรรทุกตู้สินค้าขนาด 80,000 DWT (Post Panamax) มีขีดความสามารถในการรองรับตู้สินค้าได้ 11.1 ล้านที่อยู่ที่ต่อปี ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาความแออัดของการจราจรหน้าท่า และขยายขีดความสามารถของท่าเรือแหลมฉบัง ให้เป็นประตูการค้าหลักของประเทศที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงอำนวยความสะดวกการขนส่งสินค้าของท่าเรือ ปัจจุบันอยู่ระหว่างพัฒนาศูนย์การขนส่งตู้สินค้าทางรถไฟ (STRO) รองรับตู้สินค้า 2 ล้านที่อยู่ที่ต่อปี พัฒนาท่าเทียบเรือชายฝั่ง (ท่าเทียบเรือ A) รองรับตู้สินค้าชายฝั่ง 3 แสนที่อยู่ที่ต่อปี และปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อแก้ไขปัญหาจราจรภายในท่าเรือ รวมทั้งโครงการท่าเรือแหลมฉบังระยะที่ 3 เพื่อรองรับตู้สินค้าได้สูง 8 ล้านที่อยู่ที่ต่อปี

2. โครงการท่าเรือมาบตาพุด มูลค่าการลงทุน 290 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เป็นท่าเรืออุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่และทันสมัย มีการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จครบวงจร สามารถรองรับเรือบรรทุกขนาด 264,000 DWT เปิดให้บริการ 12 ท่า (ท่าเรือสาธารณะ 2 ท่า และท่าเรือเฉพาะกิจ 10 ท่า) โดยมีเอกชน 19 ราย เข้าดำเนินการเป็นท่าเรือ คลังน้ำมัน คลังสินค้า และ โรงไฟฟ้า ปัจจุบันอยู่ระหว่างการศึกษาตลาด ออกแบบเบื้องต้น และ EHIA ท่าเทียบเรืออุตสาหกรรมระยะที่ 3 เพื่อให้เป็นท่าเรือชั้นนำที่มีศักยภาพ ขีดความสามารถ และสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอในการเป็นท่าเรือที่สำคัญในภูมิภาคเอเชีย มีเป้าหมายในการรองรับเรือขนส่งสินค้าเหลวและก๊าซธรรมชาติ ประกอบด้วยท่าเรือสินค้าเหลว ท่าเรือก๊าซ ท่าเรือบริการ และพื้นที่คลังสินค้า และธุรกิจต่อเนื่องกับก๊าซธรรมชาติ

3. โครงการพัฒนาสนามบินอู่ตะเภา ที่จะสามารถรองรับผู้โดยสารได้ 3 ล้านคนต่อปี และจะเพิ่มขึ้นเป็น 10 ล้านคนในช่วงต่อไป รวมทั้งจะเป็นศูนย์พัฒนาบุคลากรด้านการบินและศูนย์การซ่อมบำรุงอากาศยานที่สำคัญที่สุดของอาเซียน ท่าอากาศยานนานาชาติอู่ตะเภา มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 16,700 ไร่ เป็นพื้นที่ที่ใช้งานทางทหารฝั่งตะวันตกของทางวิ่ง โดยเป็นที่ตั้งหน่วยต่าง ๆ ของกองทัพเรือประมาณ 8,000 ไร่ ปัจจุบันมีการดำเนินงานเป็นท่าอากาศยานนานาชาติภายใต้การบริหารของกองทัพเรือ ใช้พื้นที่สำหรับเป็นอาคารผู้โดยสารและสิ่งอำนวยความสะดวกประมาณ 100 ไร่ ทั้งนี้กองทัพเรือมีแผนพัฒนาเพื่อดำเนินงานในเชิงพาณิชย์ตามนโยบายพัฒนาท่าอากาศยานนานาชาติอู่ตะเภาให้เป็นสนามบินเชิงพาณิชย์แห่งที่ 3 เพื่อรองรับการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจภาคตะวันออก ประกอบด้วย การจัดเตรียมพื้นที่เป็นศูนย์ซ่อมอากาศยาน (MRO) 1,150 ไร่ พื้นที่สำหรับเป็นศูนย์ขนส่งสินค้าทางอากาศและระบบโลจิสติกส์ (Air cargo and logistics hub) 550 ไร่ พื้นที่กิจการ General aviation 130 ไร่ พื้นที่รองรับการก่อสร้างอาคารผู้โดยสารเพิ่มเติม

ในอนาคต 870 ไร่ จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมด้านอุตสาหกรรมการบิน 350 ไร่ และประกอบกิจการพาณิชย์ปลอดอากร (Free trade zone) 320 ไร่ ทั้งนี้ กองทัพเรือจะจัดทำผังพื้นที่ และจัดหาผู้เชี่ยวชาญมาออกแบบวางผังสิ่งปลูกสร้าง ในสนามบิน (Airport aayout) ต่อไป

ภาพที่ 5 โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก Eastern Economic Corridor (ศูนย์วิจัยยุทธศาสตร์ไทย-จีน, 2559)

ในส่วนของศูนย์ซ่อมบำรุงอากาศยานท่าอากาศยานอู่ตะเภามีความเหมาะสมเป็นลำดับแรกที่จะพัฒนาศูนย์ซ่อมบำรุงอากาศยาน ปัจจุบันบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) เช่าพื้นที่ 150 ไร่ เพื่อก่อสร้างศูนย์ซ่อมอากาศยาน นอกจากนี้กระทรวงคมนาคมและกองทัพเรือได้จัดทำแผนการพัฒนา เพื่อรองรับการขยายปริมาณผู้โดยสารทางอากาศและปริมาณการขนส่งสินค้าที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ 1. การพัฒนาสถานีรถไฟเชื่อมต่ออาคารผู้โดยสารหลังใหม่โดยตรง (สถานีอู่ตะเภา) 2. การพัฒนาศูนย์พัฒนาบุคลากร ด้านการบิน และ 3. การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมโดยรอบพื้นที่โครงการ

4. โครงการพัฒนาท่าเรือจุกเสม็ดที่สัตหีบปัจจุบันเป็นที่จอดเรือรบและฐานส่งกำลังบำรุง ใช้ประโยชน์ในภาคอุตสาหกรรมต่อเรือ แทนจุดเจาะน้ำมัน และขนส่งผู้โดยสาร โดยมีแผนการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกจุกเสม็ด ให้เป็นจุดจอดเรือยอชท์ เรือสำราญ (Cruise) และเรือข้ามฟาก (Ferry) เพื่อเชื่อมต่อการเดินทางระหว่าง 2 ฝั่งทะเลอ่าวไทย และอันดามัน พัทยา-จุกเสม็ด-ชะอำ โดยเรือสำราญสามารถส่งจากสัตหีบไปหัวหินได้ภายในเวลา 1 ชั่วโมง และเชื่อมต่อระบบรถไฟเพื่ออำนวยความสะดวกการขนส่งการสร้างรถไฟความเร็วสูง และรถไฟทางคู่ โครงการรถไฟ

ความเร็วสูงที่จะเชื่อมระยองและท่าเรือแหลมฉบังเข้ากับกรุงเทพฯ มีเงินลงทุน 4,471 ล้านบาท รัฐบาลฯ ระบบรถไฟทางคู่เชื่อมโยง ท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุด มีเงินลงทุน 1,822 ล้านบาท นอกจากนี้ยังมีการพัฒนา ระบบรางเพื่อให้เป็นโครงข่ายหลักในการขนส่งสินค้าของประเทศ เชื่อมโยงการขนส่งสินค้าระหว่างสถานีบรรจุและแยกกล่อง (ICD) ที่ลาดกระบังและท่าเรือแหลมฉบัง แก้ไขปัญหาขาดแคลนรถจักรและแคว้นบรรทุกสินค้า เพิ่มความปลอดภัยในการเดินรถ และเพิ่มศักยภาพการบริการระบบรางการสร้างทางหลวงต่าง ๆ ในส่วนที่ยังขาดหายไปให้ครบถ้วนสมบูรณ์ การพัฒนาโครงข่ายขนส่งทางบก พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกมีโครงข่ายถนนค่อนข้างสมบูรณ์ครอบคลุมทั่วถึง โดยมีทั้งทางหลวงสายหลักที่ส่วนใหญ่ดำเนินการแล้วเสร็จตามแผนที่สำคัญ และทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (มอเตอร์เวย์) โดยปัจจุบันทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (มอเตอร์เวย์) หมายเลข 7 กรุงเทพฯ-ชลบุรี อยู่ระหว่างก่อสร้างส่วนขยายทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง ช่วงพัทยา-มาบตาพุดและก่อสร้างเพิ่มช่องจราจรและบูรณะทางหลวงในพื้นที่ภาคตะวันออก

ทั้งนี้จะมีการพัฒนาโครงข่ายสายรองเพื่อเชื่อมโยงระบบการขนส่งให้มีความสมบูรณ์ การปรับปรุงโครงข่ายถนนหลักโดยรอบพื้นที่ท่าเรือแหลมฉบัง เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง และการขนส่ง และพัฒนาโครงข่าย ถนนเชื่อมโยงท่าอากาศยานสำคัญ 3 แห่ง อย่างเป็นระบบ ได้แก่ ท่าอากาศยานนานาชาติดอนเมือง ท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ และท่าอากาศยานนานาชาติอู่ตะเภา ตลอดจนโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง แหลมฉบัง-นครราชสีมา การสร้างเมืองใหม่ สำหรับพื้นที่ที่จะสร้างเมืองใหม่มีการกำหนดพื้นที่เบื้องต้นไว้แล้ว ได้แก่

1. เมืองใหม่จะเชิงเทรา จะเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างจะเชิงเทรากับชลบุรี
2. เมืองใหม่ระยอง จะอยู่เลยจากตัวเมืองระยองและใกล้กับอำเภอบ้านค่าย
3. เมืองใหม่พัทยา เป็นพื้นที่เดียวกับที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

กำหนดพื้นที่ไว้แล้ว

4. เมืองใหม่อู่ตะเภาอำเภอบ้านฉาง อยู่ห่างจากสนามบินนานาชาติอู่ตะเภาประมาณ 5 กิโลเมตร ซึ่งทั้ง 4 เมืองใหม่นี้จะรองรับประชากรในพื้นที่ ที่จะเพิ่มขึ้นเป็น 5 เท่าใน 10 ปี จากปี พ.ศ. 2559 อยู่ที่ 2.4 ล้านคน เป็น 13.5 ล้านคน เนื่องจากจะมีแหล่งงานและคนเข้ามาอยู่อาศัยจำนวนมากหลังมีการลงทุนใหม่ ๆ ตามนโยบายของรัฐบาล (บุญอึ้งชี เชื่อมโยงเครือข่ายคมนาคม จุดพลุดลงทุนรอบใหม่, 2560)

จากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อนปี พ.ศ. 2500 พัฒนาการช่วงก่อนสงครามและหลังสงครามเวียดนาม ปัจจัยภายนอกที่ส่งผล

ต่อพัฒนาการของชุมชน คือ การเข้าเป็นสมาชิกองค์กรสนธิสัญญาร่วมป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผลกระทบจากสงครามเย็น ผลกระทบจากเศรษฐกิจโลก และปัจจัยภายในจากการเริ่มต้นการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2504 การให้สหรัฐอเมริกาใช้ฐานทัพในประเทศได้ นโยบายน้ำตาล และมันสำปะหลัง และแผนพัฒนาฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และฉบับที่ 6 พ.ศ. 2524-2534

ผลกระทบวิกฤตเศรษฐกิจจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ฉบับที่ 8 และฉบับที่ 9 พ.ศ. 2535-2549 ส่งผลให้รัฐบาลน้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต กระตุ้นให้หมู่บ้าน ชุมชน ประชาชน น้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน ขยายผลการรับรู้และเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่หมู่บ้านชุมชน การผลิตสินค้าของชุมชนหรือ OTOP ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2550-2559

จนมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ซึ่งก้าวเดินเข้ามาหาชุมชนอำเภอบ้านฉาง ด้วยโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก การก่อสร้างสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน ในการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ต้องใช้แรงงานฝีมือเป็นจำนวนมาก การเคลื่อนย้ายแรงงาน ปัญหาทางสังคม พัฒนาการชุมชนอำเภอบ้านฉางคงจะต้องดำเนินต่อไป

บทที่ 4

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

การเข้าเป็นสมาชิกองค์กรสนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

หลังจากญี่ปุ่นเป็นประเทศผู้พ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2488 จักรพรรดิอิโรฮิโต ได้ประกาศยอมแพ้และสั่งให้ทหารญี่ปุ่นทั่วโลกวางอาวุธ สถานการณ์สงครามในประเทศไทยจึงได้ยุติลงด้วย การยอมแพ้ของญี่ปุ่นมีผลให้ประเทศที่เข้าร่วมกับฝ่ายอักษะรวมทั้งประเทศไทยตกอยู่ในฐานะประเทศที่แพ้สงครามเช่นเดียวกัน แต่รัฐบาลไทยอ้างว่าการประกาศสงครามของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถือเป็นโมฆะ เนื่องจากผิดเจตนารมณ์และความประสงค์ของประชาชนชาวไทย เมื่อหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จึงได้เจรจากับอังกฤษเพื่อยกเลิกสถานะสงคราม ในขณะที่สหรัฐอเมริกายื่นมือเข้าช่วยเหลือและยอมรับว่าการประกาศสงครามของประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาเป็นโมฆะ

จากคำแถลงการณ์ “สมัยก่อนสงครามประเทศไทยและสหรัฐอเมริกามีประวัติเป็นมิตรสนิทกันมานานเราหวังว่ามิตรภาพที่วุ่นนี้จะสนิทกันยิ่งขึ้นต่อไปในเวลาข้างหน้า ตลอดระยะเวลา 4 ปี มาแล้ว เราไม่ได้ถือว่าประเทศไทยเป็นศัตรู หากแต่ถือว่าเป็นประเทศที่จะได้รับการปลดปล่อยจากเงื้อมมือศัตรู เมื่อบัดนี้การปลดปล่อยได้เป็นความจริงขึ้นแล้ว เราจึงปรารถนาที่จะให้ประเทศไทยได้กลับมาเย็นหยัดเหมือนดังเดิมในสังคมแห่งชาติที่เป็นอิสระ มีอธิปไตย เป็นชาติเอกราช” คำแถลงการณ์ดังกล่าวได้ประกาศในวันรุ่งขึ้นหลังจากที่ประเทศญี่ปุ่นได้ประกาศยอมแพ้ต่อฝ่ายสัมพันธมิตร โดยเป็นการยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตลอดระยะเวลา 4 ปี ประเทศสหรัฐอเมริกามีได้ถือว่าประเทศไทยเป็นศัตรู แต่ประการใด (ปัญญา อุดชาชน, 2556, หน้า 41-42)

ประเทศอังกฤษจึงตกลงยกเลิกสถานะสงครามกับไทยเช่นกัน แต่ประเทศไทยยังคงต้องรับโทษตามข้อตกลงที่รัฐบาลไทยทำไว้กับอังกฤษเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489 จำนวน 3 ข้อด้วยกันคือ (ข้อตกลงสมบูรณแบบระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่, 2489, หน้า 36)

1. บริจาคข้าวให้สหประชาชาติจำนวน 1.5 ล้านตัน
2. ชดใช้ค่าเสียหายให้กับกิจการของชาติสัมพันธมิตรที่รัฐบาลไทยยึดกิจการมา

ดำเนินการระหว่างสงคราม

3. รับภาระเลี้ยงดูกองทหารสหประชาชาติที่เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ฝ่ายสัมพันธมิตรที่ประกอบด้วยสหรัฐอเมริกา

อังกฤษ ฝรั่งเศส สหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน ยังคงมีความสัมพันธ์อันดีด้วยการเป็นฝ่ายสัมพันธ์มิตรต่อสู้กับฝ่ายมหาอำนาจอักษะเป็นเวลาหลายปี ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2488 ที่เมืองเยตา (Yalta) สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และสหภาพโซเวียต ได้ประชุมกันเพื่อการจัดระเบียบโครงสร้างอำนาจการเมืองโลก ด้วยจัดตั้ง สหประชาชาติ (United nations) และการจัดระเบียบการเงินโลก ด้วยการจัดตั้งกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International monetary fund) และธนาคารโลก (World bank) ขึ้น (Wallerstein, 2010, pp. 15-16 อ้างถึงใน ฌ็อง-ฟร็องซัว ใจจริง, 2560, หน้า 83)

จากอุดมการณ์ทางการเมืองและเป้าหมายต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกแตกต่างกัน อันมีผลให้โลกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก การปลดอาวุธกองทัพฝ่ายอักษะ ในเยอรมนี ฝ่ายสัมพันธ์มิตรได้แบ่งหน้าที่ให้สหภาพโซเวียตรับผิดชอบเยอรมนีฝั่งตะวันออก (East Germany) ส่วนเยอรมนีฝั่งตะวันตก (West Germany) อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส โดยสหภาพโซเวียตได้ดำเนินการปลดอาวุธกองทัพเยอรมัน ไปพร้อมกับการขยายอุดมการณ์ทางการเมือง ในปี พ.ศ. 2504 เยอรมนีตะวันออกได้สร้างกำแพงเบอร์ลิน (Berlin Wall) ขึ้นกั้นกรุงเบอร์ลินตะวันออกจากเบอร์ลินตะวันตกกำแพงนี้ถือเป็นสัญลักษณ์ของการแบ่งแยกยุโรป

โดยสหรัฐอเมริกาและกลุ่มพันธมิตรเรียกว่า ฝ่ายตะวันตก ซึ่งปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตยนั้นเป็นผู้นำฝ่ายโลกเสรีประชาธิปไตยและสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน เรียกว่า ฝ่ายตะวันออก ซึ่งปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งแต่ละฝ่ายนั้นได้พยายามช่วยเหลือมิตรประเทศของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายคอมมิวนิสต์เริ่มมีการขยายอำนาจและอิทธิพลไปยังภูมิภาคยุโรปและตะวันออกกลางในลักษณะของการสนับสนุนการทำสงครามปฏิวัติ

สภาพการณ์ระหว่างประเทศ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เกิดความตึงเครียดและความเป็นปรปักษ์กันอย่างรุนแรงระหว่าง กลุ่มประเทศ 2 กลุ่มที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองและระบอบการเมืองต่างกันซึ่งรู้จักกันในนามสงครามเย็น (Cold War) จากการกระทำดังกล่าวจึงทำให้สหรัฐอเมริกาและประเทศโลกเสรีเริ่มมีการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในลักษณะทวิภาคีและพหุภาคีเป็นจำนวนมาก เพื่อต่อต้านภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์

ประธานาธิบดี ฮาร์รี เอส. ทรูแมน (Harry S. Truman) แห่งสหรัฐอเมริกาได้แถลงต่อสภาองเกรส เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2490 ขออนุมัติความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหาร เพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ถ้อยแถลงของประธานาธิบดีทรูแมนครั้งนี้รู้จักกันในเวลาต่อมาว่า หลักการทรูแมน (Truman Doctrine) ซึ่งสรุปได้ว่าสหรัฐอเมริกา

จะดำเนินการสกัดกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยการใช้นโยบาย 3 ประการ คือ

ประการแรกนโยบายทางการเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ ในการต่อต้านการคุกคามจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ประการที่สอง นโยบายทางเศรษฐกิจ ให้ความช่วยเหลือในทางการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจของยุโรปด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินตามแผนการมาร์แชล อันทำให้ยุโรปตะวันตกสามารถฟื้นตัวจากสงครามได้อย่างรวดเร็ว เป็นการสกัดกั้นการแผ่ขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ทางหนึ่งด้วย

ประการที่สาม นโยบายทางทหาร สหรัฐอเมริกามีสนธิสัญญาร่วมป้องกัน กับประเทศต่าง ๆ ดังนี้ เช่น

1. องค์การรัฐอเมริกัน (Organization of American States) สนธิสัญญาป้องกันร่วมกันระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศในทวีปอเมริกา รวม 21 ประเทศ ซึ่งลงนาม เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2490
2. สนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือหรือนาโต้ สหรัฐอเมริกา แคนาดา และประเทศในยุโรป รวม 13 ประเทศ เข้าเป็นสมาชิกขององค์การนี้ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2492 มีข้อกำหนดว่า ภาควิชาการถือว่าการโจมตีประเทศหนึ่งประเทศใดเป็นการโจมตีประเทศภาคีทั้งหมด
3. สนธิสัญญาแอนซัส (ANZUS) ประเทศสมาชิกประกอบด้วย สหรัฐ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ก่อตั้งเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2494 ทั้งนี้สนธิสัญญาระบุว่าถ้าประเทศใด ถูกโจมตี ประเทศภาคีจะปฏิบัติการเพื่อเผชิญกับอันตรายร่วมกัน
4. สนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ซีโต้ (South East Asia Treaty Organization: SEATO) ประเทศสมาชิกประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ ไทย และปากีสถาน ลงนามที่ กรุงมนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ในวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2497 โดยมีข้อตกลงร่วมกันในกรณีที่มี การรุกรานดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศสมาชิกจะร่วมกันต่อต้าน ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 ปากีสถานถอนตัวออก และองค์การนี้ ล้มเลิกไปอย่างไม่เป็นทางการใน พ.ศ. 2520 ภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกา สถาปนาความสัมพันธ์ กับสาธารณรัฐประชาชนจีน
5. สนธิสัญญากลางหรือสนธิสัญญาเซนโต้ (Central Treaty Organization: CENTO) ลงนามในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2498 เดิมเรียกว่า สนธิสัญญาแบกแดด แต่เปลี่ยนมาเป็น สนธิสัญญากลาง เดิมมีสมาชิก 5 ประเทศ ต่อมาอิรักได้ถอนตัวออกจึงเหลือเพียง 4 ประเทศ คือ ปากีสถาน อังกฤษ ตุรกี และอิหร่าน และยุบไปเมื่อ พ.ศ. 2532

สหรัฐอเมริกาใช้นโยบายทางการเมืองช่วยเหลือประเทศไทย ในการต่อต้านการคุกคามจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ โดยได้อนุมัติความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารกับประเทศไทย เพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยให้ความช่วยเหลือผ่านทางองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ (Muscat, 1990, pp. 293-294)

1. U.S. Economic Assistance: Thailand Program and Predecessor Agencies
2. Counterpart Account
3. U.S. Local Currency Loans in Thailand
4. USAID Regional Projects Administered in Thailand
5. USAID Centrally Funded Program Activities in Thailand
6. American Schools and Hospitals Abroad
7. Trade Development Program
8. Food for Peace (PL 480) Loans/Grants to Thailand
9. Current USAID Program: Active Projects, 1988
10. Ford Foundation
11. Rockefeller Foundation
12. Win rock/Agriculture Development Council
13. USAID Agriculture Projects
14. USAID Public Administration Projects
15. USAID Education Projects
16. USAID Transportation Projects
17. Counterinsurgency Projects
18. Health and Population Projects
19. Poverty Alleviation Projects
20. AID Grants to Nongovernmental Organizations
21. Private Sector Projects
22. U.S. FAA-Funded Narcotics Projects
23. Contributions to Mekong Basin Committee
24. Water Control Projects in Northeast Thailand Sponsored b) the Mekong Committee
25. U.S.-Financed Mekong Basin Projects in or Concerning Thailand

26. U.S. Military Construction Projects in Thailand

27. U.S. Loans to Thailand

28. U.S. Military Assistance to Thailand

วิกฤตการณ์สำคัญในทวีปเอเชีย

เมื่อโลกทั้งโลกตกอยู่ในภาวะของความตึงเครียดของสงครามเย็น ซึ่งความตึงเครียดไม่ได้จำกัดวงอยู่เพียงแคยุโรปเท่านั้น แต่ในทวีปเอเชียก็พบกับความตึงเครียดเช่นกัน เนื่องจากมหาอำนาจทั้งสองต่างก็แผ่ขยายอิทธิพลของตนเข้ามาในภูมิภาคอย่างชัดเจน เป็นผลให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศขึ้น อันเนื่องมาจากการเผชิญหน้า (Confrontation) กันในดินแดนประเทศอื่น เช่น เหตุการณ์ที่คาบสมุทรเกาหลี ประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรตกลงให้แบ่งเกาหลี ออกเป็น 2 ส่วน ด้วยเส้นขนานที่ 38 องศาเหนือ เพื่อความสะดวกในการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่น โดยโซเวียตรับผิดชอบปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในเขตภาคเหนือ ส่วนเขตทางใต้เป็นความรับผิดชอบของสหรัฐอเมริกา และโซเวียตได้จัดการปกครองแบบสังคมนิยมให้กับเกาหลีเหนือ สหรัฐอเมริกา จึงสถาปนาเขตตอนใต้เป็นสาธารณรัฐเกาหลีโดยมีกรุงโซลเป็นเมืองหลวง เกาหลีจึงถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน โดยมีการปกครองที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น จนถึงกับเกิดการปะทะกันเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2493 สงครามเกาหลีมีมหาอำนาจ ทั้ง 2 ฝ่าย เข้าให้การช่วยเหลือ ซึ่งประเทศไทยเองก็ถูกให้ไปช่วยรบที่เกาหลีด้วย

ภูมิภาคอินโดจีนหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นได้เกิดสงครามอินโดจีน ประเทศเวียดนาม กัมพูชา และลาว ซึ่งต่างก็เคยเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ผลจากลักษณะการปกครองของฝรั่งเศส ทำให้เกิดการต่อต้านจากขบวนการชาตินิยมในเวียดนามหรือขบวนการเวียดนามห์ โดยกลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุด คือ กลุ่มนิคมคอมมิวนิสต์ ภายใต้การนำของโฮจิมินห์ (Ho Chi Minh) ซึ่งดำเนินการต่อต้านทั้งฝรั่งเศสและญี่ปุ่นซึ่งเข้ายึดครองอินโดจีนระหว่างสงครามโลก ครั้งที่ 2 และเมื่อสงครามโลก ครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ฝรั่งเศสกลับเข้ายึดครองเวียดนามอีกครั้งหนึ่ง ทำให้เกิดการสู้รบกันขึ้นระหว่างฝรั่งเศสกับขบวนการเวียดนามห์ ในที่สุดเวียดนามห์ก็สามารถเอาชนะฝ่ายฝรั่งเศสได้ในสมรภูมิดิเยนเบียนฟู เมื่อ พ.ศ. 2497 ต่อมามหาอำนาจได้ร่วมประชุมเกี่ยวกับปัญหาอินโดจีน แบ่งเวียดนามเป็นสองส่วนตั้งแต่เส้นที่ 17 องศาเหนือขึ้นไป คือ เวียดนามเหนือปกครองแบบสังคมนิยม ส่วนที่อยู่ใต้เป็นเวียดนามใต้ ปกครองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย เมื่อฝรั่งเศสถอนตัวออกไปจากเวียดนาม สหรัฐอเมริกาก็ได้เข้ามาแทนที่เพื่อที่จะสกัดกั้นการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชีย

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ประเทศต่าง ๆ ได้ตระหนักถึงภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์มากขึ้น เมื่อจีนซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็น

คอมมิวนิสต์เมื่อ ปี พ.ศ. 2492 ในช่วงดังกล่าวได้ส่งผลอย่างมากต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งพยายามที่จะหากลไกความร่วมมือเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงของประเทศ โดยได้มีการดำเนินนโยบายเป็นพันธมิตรใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการส่งทหารไปร่วมรบในสงครามเกาหลีเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2493 และการลงนามในข้อตกลง 3 ฉบับกับสหรัฐอเมริกา ได้แก่ ความตกลงทางการศึกษาและวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2493 ความตกลงร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2493 และความตกลงด้านการให้ความช่วยเหลือทางทหาร เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2493 เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันในการเสริมสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและทางทหารของประเทศไทยในการป้องกันภัยจากการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งกำลังแทรกซึมเข้ามายังประเทศไทยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในปี พ.ศ. 2497 กองกำลังเวียดนามที่ก็สามารถรบเอาชนะฝรั่งเศสได้สำเร็จในสมรภูมิติเยนเบียนฟู หลังจากนั้นได้มีการทำข้อตกลงระหว่างเวียดนามกับฝรั่งเศส ณ เมืองเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ จึงเรียกสัญญาที่ว่า สนธิสัญญาเจนีวา หลังจากการทำสนธิสัญญาทำให้เวียดนามถูกแบ่งเป็น 2 ส่วนบนเส้นขนานที่ 17 คือ เวียดนามเหนือ หรือสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (DRV) ภายใต้การนำของโฮจิมินห์ และเวียดนามใต้ที่มีสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุน ประเทศลาวและกัมพูชาได้รับเอกราชในสนธิสัญญาลับเดียวกันนี้ด้วย นับเป็นการสิ้นสุดลัทธิจักรวรรดินิยมอันยาวนานของฝรั่งเศสในภูมิภาคอินโดจีน การถอนตัวของฝรั่งเศสจากอินโดจีนทำให้สหรัฐอเมริกาแสวงหาหนทางขยายอิทธิพลเข้าสู่ภูมิภาคนี้ เริ่มต้นด้วยการผลักดันให้มีการจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือซีโต้ (Southeast Asian Treaty Organization) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะร่วมมือกันต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ในรูปแบบของการร่วมมือกันทางกองกำลังทหารและเงินทุน ซึ่งประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา ไทย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษ ฝรั่งเศส ปากีสถาน และฟิลิปปินส์ ผลจากการลงนามในสนธิสัญญาลับนี้ทำให้ประเทศไทยเริ่มแสดงบทบาทการเป็นพันธมิตรที่ดีของสหรัฐอเมริกาดำเนินการส่งทหารร่วมปฏิบัติการในลาว รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (องค์การซีโต้ SEATO) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2497 เหตุผลนั้นคือ สาธารณรัฐประชาชนจีนมีนโยบายเป็นปฏิปักษ์ต่อไทยและเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเวียดนามและลาวเพื่อให้แทรกซึมและบ่อนทำลายในประเทศไทย โดยเฉพาะในภาคอีสาน ซึ่งมีชาวเวียดนามอพยพ ประมาณ 50,000 คน อาศัยอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น ไทยจึงต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้อยู่รอดจากภัยคอมมิวนิสต์ที่คืบคลานใกล้เข้ามาอย่างไม่หยุดยั้ง (ปณิธิ จาคทานนท์, 2545, หน้า 1)

หลักฐานภัยคุกคามจากจีนดูเหมือนไม่ชัดเจน ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2496 รัฐบาลจีนได้ประกาศตั้ง “เขตการปกครองตนเองของชนเชื้อสายไท” ในจังหวัดยูนนานซึ่งเป็นการตั้งหน่วยบริหารที่เป็นไปได้ว่าเพื่อให้ควบคุมชนกลุ่มน้อยภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ผู้นำไทยเห็นว่าเป็นความพยายามของจีนที่ยุยงส่งเสริมกระบวนการรวมชนเชื้อสายไทในจังหวัดภาคเหนือของไทย นอกจากนี้อาจเป็นไปได้ว่าผู้นำไทยกังวลต่อชนเชื้อสายจีนจำนวนมากในประเทศไทย ซึ่งผู้นำไทยในหลายสมัยที่ผ่านมา มีความหวาดระแวงคนจีนเหล่านี้ในเรื่องความจงรักภักดีต่อไทย ส่วนภัยคุกคามด้านอินโดจีนที่ผู้นำไทยแสดงความวิตกกังวลคือการที่กองกำลังฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือรุกเข้าไปในดินแดนลาวกับกัมพูชาในระหว่างปี พ.ศ. 2496-2497 ซึ่งส่งผลให้ชนเชื้อสายเวียดนามประมาณ 50,000 คน ที่อาศัยในประเทศนั้นอพยพเข้ามาในภาคอีสานจนทำให้รัฐบาลไทยประกาศภาวะฉุกเฉินใน 9 จังหวัดภาคอีสาน พร้อมทั้งขอให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติส่งคณะผู้สังเกตการณ์เข้ามาในพื้นที่ที่ถูกกรุกรานแต่ไร้ผล ความกังวลของผู้นำไทยต่อสถานการณ์ในลาวอาจอธิบายได้ในแง่ความใกล้ชิดของ 2 ประเทศทั้งในทางประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ซึ่งทำให้ผู้นำไทยในทศวรรษ 1950-1970 (พ.ศ. 2496-2513) ต้องการให้ลาวมีรัฐบาลที่เป็นมิตรกับไทย อย่างไรก็ตาม จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังเห็นโอกาสของการใช้นโยบายต่างประเทศเพื่อการคงอำนาจเพราะไม่มีฐานการเมืองภายใน ทั้งยังคาดหวังความช่วยเหลือจากสหรัฐทั้งด้านการทหารและเศรษฐกิจ

จากปัจจัยข้างต้นรัฐบาลจึงเสนอให้ สปอ. มีข้อผูกพันคล้ายองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือหรือนาโต้ (NATO) ที่ระบุว่ารัฐภาคีทั้งหมดจะช่วยโดยทันทีต่อรัฐภาคีที่ถูกโจมตีด้วยอาวุธและให้ตั้งกองกำลังซีโต้ที่มีกองบัญชาการตั้งในไทย รวมทั้งเสนอให้รวมลาว กัมพูชา และสาธารณรัฐเวียดนามในสนธิสัญญาและให้ตั้งสำนักงานใหญ่ในกรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอของไทยบรรลุผลเพียง 2 ข้อสุดท้าย สหรัฐไม่ต้องการถูกจำกัดเสรีภาพใด ๆ ภายใต้อัตถกถรณ์ สนธิสัญญาจึงระบุพันธะผูกพันที่ค่อนข้างหลวมเพียงว่า ในกรณีที่มีการโจมตีด้วยอาวุธต่อภาคีหนึ่ง รัฐภาคีอื่นจะพิจารณาดำเนินการตามกระบวนการรัฐธรรมนูญของตน นอกจากนี้ ให้ตั้งคณะที่ปรึกษาฝ่ายทหารเพื่อวางแผนและเสนอแนะมาตรการร่วมมือทางทหารสำหรับเตรียมรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น ซีโต้ไม่เคยมีบทบาทด้านการทหารที่แท้จริง เพราะความแตกต่างอย่างยิ่งยวดของผลประโยชน์และลำดับความสำคัญด้านความมั่นคงของประเทศภาคี อีกทั้งต้องใช้มติเอกฉันท์ในการดำเนินการทุกอย่าง นอกจากนี้ ไม่มีภาคีใดที่ขอความช่วยเหลืออย่างชัดเจนภายใต้ข้อตกลงนี้ ยกเว้นรัฐบาลไทยที่เรียกร้องให้ซีโต้เข้าแทรกแซงสถานการณ์ในลาวในทศวรรษ 1950 และ 1960 (พ.ศ. 2493-2503)

สถานการณ์ในลาวไร้ความสงบสุขอย่างยิ่งในช่วงหลังข้อตกลงเจนีวา ทั้งไทยและเวียดนามเหนือต่างต้องการให้มีรัฐบาลลาวที่เป็นมิตรกับตนเพราะเห็นว่าดินแดนลาวมีความสำคัญยิ่งยวดต่อความมั่นคงของประเทศตน ดังนั้น การเมืองลาวจึงเต็มไปด้วยความขัดแย้งระหว่าง 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากเวียดนามเหนือ กับอีกฝ่ายหนึ่งจากไทยและสหรัฐ ซึ่งเห็นว่าลาวเป็นด่านหน้าในการสกัดกั้นคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ การแทรกแซงจากภายนอกได้ช่วยเร่งให้ความขัดแย้งในลาวปะทุเป็นการต่อสู้ด้านกำลังทหารในที่สุด ในระหว่างปี พ.ศ. 2500-2506 ผู้นำไทยเห็นว่าความมั่นคงของไทยอยู่ในขั้นวิกฤติจากการที่กองกำลังคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือรุกเข้าในในลาวหลายครั้ง รัฐบาลไทยได้เรียกร้องซ้ำ ๆ ให้ซีโต้แทรกแซงเพื่อสนับสนุนกลุ่มฝ่ายขวาในลาว แต่ถูกคัดค้านจากทั้งอังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐ ซึ่งไม่เห็นว่าการแทรกแซงในลาวควรค่าแก่การแทรกแซงทางการทหาร

อย่างไรก็ตามสหรัฐอเมริกาเริ่มมีความเห็นสอดคล้องกับไทยมากขึ้น ในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัช ระหว่างปี พ.ศ. 2503-2505 ขณะที่สงครามกลางเมืองในลาวทวีความรุนแรงและข้อเสนอของไทยที่ต้องการให้ซีโต้เข้าแทรกแซงถูกคัดค้านเช่นเคยจากอังกฤษและฝรั่งเศส แต่สหรัฐเริ่มวิตกต่อการรุกคืบของฝ่ายคอมมิวนิสต์ลาว รวมทั้งต้องการผ่อนคลายความตึงเครียดของผู้นำไทย สหรัฐอเมริกาให้หลักประกันว่าจะสนับสนุนประเทศไทยอย่างเต็มที่เมื่อมีการรุกรานจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ โดยไม่ต้องรอมติจากซีโต้ (สุรชาติ บำรุงสุข, 2525, หน้า 10)

ผลก็คือ การลงนามในแถลงการณ์ร่วม รัสค์-ถนัด (Rusk-Thanat Communique) ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2505 ที่ระบุข้อความสำคัญว่าสหรัฐจะช่วยเหลือไทยอย่างเต็มที่ในการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์จากทั้งภายในและภายนอก แถลงการณ์นี้ได้อ้างถึงข้อผูกพันของสหรัฐภายใต้เงื่อนไข องค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ.) ที่ว่า การกระทำใด ๆ ต้องเป็นไปตามกระบวนการรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ แต่ระบุว่าสหรัฐมีอิสระในการดำเนินการ โดยมีต้องขอความเห็นจากภาคีอื่นของสปอ. ผลของข้อผูกพันทวีภาคนี้นี้ทำให้สหรัฐได้แสดงแสนยานุภาพอย่างจำกัดในไทยเพื่อตอบโต้วิกฤตการณ์ในลาวในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2505 ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามพันธะผูกพันภายใต้ สปอ. โดยมีภาคีอื่นบางประเทศเข้าร่วมด้วย นอกจากนี้แล้ว ประเทศไทยได้นำตัวเองเข้าไปผูกพันกับสหรัฐอเมริกา ด้วยการทำข้อตกลงทางการ เป็นข้อตกลงของฝ่ายบริหารของทั้งสองชาติ อันได้แก่ข้อตกลงที่ว่าด้วยการพัฒนาและวิจัยการสื่อสารวิทยุ เมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2507 ข้อตกลงที่ว่าด้วยการจัดตั้ง คำเนินการ และสนับสนุนกิจกรรมด้านพัฒนาและวิจัยการสื่อสารวิทยุ เมื่อ 19 มกราคม พ.ศ. 2508 ข้อตกลงที่ว่าด้วยการขอใช้สนามบินอู่ตะเภา เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2510 ข้อตกลงที่ว่าด้วยการป้องกันภัยทางอากาศร่วมไทย-สหรัฐอเมริกา เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2510 และในขณะเดียวกันหากเกิด

สงครามกับประเทศจีน ประเทศไทยจะเป็นฐานทัพที่สำคัญมากในสงครามดังกล่าว และในสงครามเวียดนาม ซึ่ง 90% ของระเบิดที่ถูกทิ้งมาจากฐานทัพในประเทศไทย ดังนั้นภายใต้สถานการณ์ เช่นนี้ สหรัฐจะต้องให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทย โดยสหรัฐอเมริกาจะต้องดำรงสภาพการณ์ความสงบภายในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทเพื่อไม่ให้มีการต่อต้านสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้น (สุรชาติ บำรุงสุข, 2525, หน้า 12)

ในช่วงทศวรรษ 1960 พ.ศ. 2493 ภาวการณ์หลายประเทศถอนตัวออกจากกิจกรรมของซีโต้ จนในที่สุด เหตุผลการดำรงอยู่ขององค์การนี้ก็หมดไป เมื่อเป้าหมายที่เคยเป็นปณิธานเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการที่สหรัฐอเมริกาคืนดีกับจีนเมื่อประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสันไปเยือนจีนในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515 และท้ายที่สุดแล้วชัยชนะก็ตกเป็นของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในกัมพูชาและเวียดนามใต้

องค์การซีโต้มีลักษณะเป็นองค์กรพันธมิตรทางทหารเพื่อการป้องกันร่วมกัน โดยเคารพหลักการตามมาตรา 51 ของกฎบัตรสหประชาชาติ (กฎบัตรสหประชาชาติมาตรา 51 กำหนดให้ประเทศสมาชิกสหประชาชาติมีสิทธิในการป้องกันตนเองทั้งโดยลำพังและโดยร่วมกันในกรณีที่เกิดการโจมตีด้วยกำลังอาวุธ โดยประเทศสมาชิกจะต้องรายงานมาตรการในการป้องกันตนเองให้คณะมนตรีความมั่นคงทราบและการดำเนินการดังกล่าวจะต้องไม่กระทบต่อการปฏิบัติงานของสหประชาชาติในการฟื้นฟูสันติภาพในขั้นต่อไป) โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์การ คือ

1. การให้ความช่วยเหลือทางการทหารเพื่อป้องกันการรุกรานด้วยกำลังอาวุธและร่วมปรึกษาหารือเพื่อหาทางแก้ไขในกรณีที่ถูกแทรกซึมหรือก่อกวนโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้การให้ความช่วยเหลือครอบคลุมเขตพื้นที่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาณาเขตทั้งหมดของประเทศภาคีในเอเชีย เขตทั่วไปในแปซิฟิก (แต่ไม่รวมแปซิฟิกตอนเหนือ) รวมทั้งประเทศกัมพูชา ลาว และอาณาเขตเสรีภายใต้อำนาจศาลแห่งรัฐเวียดนามด้วย โดยมีเงื่อนไขว่าประเทศทั้งสามนี้จะต้องร้องขอให้ช่วยเหลือจึงจะเข้าไปให้ความช่วยเหลือได้

2. การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษาวัฒนธรรมและสังคมแม้ว่านับตั้งแต่การก่อตั้ง องค์การซีโต้จะมีบทบาทให้ความช่วยเหลือไทยในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยวิศวกรรมศาสตร์ (SEATO Graduate School of Engineering) ปี พ.ศ. 2502 การจัดตั้งศูนย์ทดลองวิจัยด้านการแพทย์ (SEATO Medical Research Laboratory) ปี พ.ศ. 2504 การจัดตั้งศูนย์วิจัยชาวเขา (Tribal Research and Training Center) ที่จังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2508 การจัดตั้งโครงการด้านการเกษตร (SEATO agricultural project) ปี พ.ศ. 2511 และการจัดตั้งโครงการด้านวัฒนธรรมและการศึกษา (Cultural and Educational Program) ปี พ.ศ. 2505 อย่างไรก็ตามองค์การซีโต้เป็นองค์การที่เน้นการปฏิบัติการ

ทางทหารเป็นหลัก ประกอบกับการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศต่าง ๆ นั้นได้ มีองค์กรอื่นดำเนินการอยู่แล้ว เช่น แผนการโคลัมโบ โดยในทางทหารนั้นได้มีการซ้อมรบ (SEATO Military Exercises) ร่วมกันหมุนเวียนตามประเทศต่าง ๆ มากกว่า 50 ครั้ง นอกจากนี้มีการตั้งโรงเรียนช่างฝีมือทหารเพื่อพัฒนาช่างเทคนิคและช่างฝีมือให้แก่กองทัพไทย ซึ่งส่งผลให้มีการพัฒนากองทัพไทยทั้งในด้านยุทธโศปกรณ์และด้านบุคลากรอย่างมาก (ปณิธิ จาตกานนท์, 2545, หน้า 2-3)

ภายใต้สนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ซีโต้ (SEATO) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2497 เพื่อให้มีการปฏิบัติการคุ้มครองดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ประกอบกับข้อตกลงทางทหารที่รัฐบาลไทยมีต่อรัฐบาลสหรัฐฯ ในการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือทางทหารที่มีต่อกันนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา โดยเฉพาะข้อตกลงใน 8 เรื่องที่ทำขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2493-2510 มีผลทำให้รัฐบาลไทยมีข้อผูกพันกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ต้องยินยอมให้สหรัฐอเมริกาสามารถตั้งฐานทัพของตนในประเทศไทยได้ และมีสิทธิในประเทศไทย พร้อมทั้งสามารถส่งทหารไทยเข้าร่วมรบในเวียดนาม ลาว และให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่กัมพูชาได้

ซีโต้ยกเลิกอย่างเป็นทางการเมื่อ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2520 เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปมาก สหรัฐอเมริกาถอนกำลังทหารออกจาก เวียดนามใต้ และรัฐบาลที่อเมริกาสนับสนุนประสบความสำเร็จทั้งในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา และทำให้องค์การซีโต้หมดความจำเป็นในฐานะเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคนี้ สนธิสัญญา สปอ. ไม่เคยถูกยกเลิกอย่างเป็นทางการ แต่ก็ไม่เคยถูกบังคับใช้จริงอีกเลย

สำนักงานใหญ่ขององค์การเคยตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร มีนายพจน์ สารสิน จากประเทศไทย ดำรงตำแหน่งเลขาธิการทั่วไป ซึ่งเป็นตำแหน่งผู้นำอย่างเป็นทางการขององค์การ ตั้งแต่ พ.ศ. 2500-2507 ปัจจุบันนี้บริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ขององค์การ ที่ถนนศรีอยุธยา ได้กลายเป็นที่ตั้งของ กระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทย

มรดกของซีโต้ในประเทศไทยคงเหลือเพียงอาคารสำนักงานใหญ่ ซึ่งรัฐบาลไทยได้ใช้เป็นที่ทำกรส่วนหนึ่งของกระทรวงการต่างประเทศไทยอยู่หลายปี ต่อมาถูกรื้อถอนและมีการสร้างอาคารที่ทำการแห่งใหม่ของกระทรวงการต่างประเทศ (หลังปัจจุบัน) ในพื้นที่เดิมกับโรงเรียนวิศวกรรม สปอ. ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนรูปมาเป็นสถาบันวิชาการอิสระ เรียกว่า สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย หรือ AIT ในปัจจุบันนี้

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในสมาชิก SEATO ทั้ง 8 ประเทศนั้น มีเพียงประเทศไทยกับประเทศฟิลิปปินส์เท่านั้นที่มีดินแดนอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงทำให้ประเทศสมาชิก

ได้รับผลประโยชน์นั้นร่วมกันมีน้อยมาก จึงเป็นสาเหตุหลักประการหนึ่งที่ทำให้ SEATO สลายตัวลง ในปี พ.ศ. 2520 ในที่สุดเหตุผลอื่นที่ทำให้ SEATO ต้องล้มเลิกไปคือ การฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาที่ทำให้ความตึงเครียดทางการทหารในภูมิภาคนี้ลดลง แม้ความร่วมมือในกรอบของ SEATO จะสิ้นสุดโดยพฤตินัยแต่พันธกรณีทางกฎหมายยังคงมีอยู่ ส่งผลให้การเข้ามาของสหรัฐอเมริกัในประเทศไทย (เนื่องจกามีได้มีการยกเลิกสนธิสัญญา ดังกล่าวตามกระบวนการทางกฎหมาย) (พิชญ สุวรรณะชฎ, 2540, หน้า 32)

SEATO เป็นการร่วมมือในระดับภูมิภาคอย่างเห็นได้ชัด เมื่อประเมินแล้วก็ยังคงอยู่ในสภาพที่ไม่แข็งแกร่ง มีสมาชิกที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพียงสองประเทศ คือ ประเทศไทย กับประเทศฟิลิปปินส์ที่อยู่ในกลุ่มรักษาความมั่นคงซึ่งมีฐานทัพอากาศคลาร์ก (Clark Air Base) และฐานทัพเรือที่ซุบิก (Subic Naval Base) ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งประเทศตะวันตกเป็นผู้ชักใยอยู่ ความพยายามในการรวมกันของภูมิภาคนี้ได้เกิดขึ้นถึงสองครั้ง คือ Association of Southeast Asia หรือ ASA (อาสา) และ Maphilindo (ซินจิตต์ อ่าไพพรรณ และภรณี กาญจนัญญิตติ, 2529, หน้า 221)

SEATO เกิดขึ้นจากการรวมตัวของ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ และราชอาณาจักรไทย ด้วยความหวั่นเกรงภัยคุกคามจากประเทศที่พยายามเผยแพร่ลัทธิทางการเมืองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นั้นคือภัยจากจีนและสหภาพโซเวียต รวมทั้งกลุ่มขบวนการทางการเมืองในประเทศที่ได้รับอิทธิพลและการสนับสนุนจากมหาอำนาจฝ่ายซ้าย

ในปี พ.ศ. 2504 หลังเกิด SEATO ได้ 6 ปี ประเทศไทย ฟิลิปปินส์และมาลาयर่วมกันก่อตั้งสมาคมชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรียกชื่อภาษาอังกฤษว่า Association of Southeast Asia หรือ ASA (อาสา) แต่ความขัดแย้งในหมู่ประเทศสมาชิกก็ขวางพัฒนาการไปสู่ความเป็นองค์กรระดับภูมิภาคที่ขยายกว้างและมั่นคงได้จริง บทบาทของ ASA จึงค่อย ๆ เสื่อมถอยลง

ในปี พ.ศ. 2506 มาลายา ฟิลิปปินส์และ อินโดนีเซีย ร่วมกันตั้งเป็นสมาคมใหม่ เรียกตามชื่อประเทศ Malaya + Philippines + Indonesia รวมกัน ว่า “Maphilindo” เป็นแนวคิดที่จะรวมชนเผ่ามาเลย์ด้วยกันเป็นกลุ่มพวก หรือ สมาคมประเทศมาเลย์เผ่าพันธุ์เดียวกัน แต่ผลกระทบเชิงการเมืองในขณะที่สหพันธรัฐมาเลเชียอยู่ระหว่างก่อตัว ประกอบกับปัญหาการแย่งชิงสิทธิการครอบครองดินแดนบอร์เนียวเหนือ (North Borneo) หรือ Sabah ระหว่างฟิลิปปินส์กับ มาลายา ผสมกับความพยายามของอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ที่จะขัดขวางการเกิดของสหพันธรัฐมาเลเชีย ทำให้ Maphilindo ไม่ประสบผลสำเร็จ ความพยายามของเหล่าประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จะร่วมกันสร้างประชาคมเพื่อความสงบร่มเย็นและเจริญรุ่งเรือง จึงต้องล้มเหลวอีกครั้ง

ภัยจากภายนอกภูมิภาคก็คุกคาม ความแตกแยกระหว่างประเทศในภูมิภาคที่ควรจะเป็นมิตรกันก็หาข้อยุติไม่พบ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเพียงกลุ่มประเทศที่ด้อยพัฒนา และกำลังพัฒนา ต้องการเดินหน้าไปให้พ้นความล่าช้ายากจน แต่ท่ามกลางความไม่มั่นคงทางการเมืองและขอบเขตพรมแดนที่ขัดแย้งแย่งพื้นที่กัน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรียนรู้จากบทเรียนเก่าที่เป็นความล้มเหลวผิดพลาด และบทเรียนใหม่ย้ำความจริงที่ว่า ประเทศในภูมิภาคต้องรวมตัวกันให้มั่นคงแนบแน่นอย่างแท้จริงด้วยใจอันบริสุทธิ์ที่ปรารถนาสันติภาพ ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนร่วมกันทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ณ หาดทรายบางแสนอันสงบ วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 รัฐบาลไทยสมัย ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีจอมพลถนอม กิตติขจร โดย พันเอก (พิเศษ) ดร.ถนัด คอมันตร์รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย และนายคาร์ลอส. พี. โรมูโล รัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศฟิลิปปินส์ เริ่มความคิดที่จะก่อตั้งสมาคมเพื่อความร่วมมือในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกครั้งหนึ่ง จึงได้เชิญรัฐมนตรีผู้กำกับดูแลนโยบายด้านการต่างประเทศ จาก 4 มิตรประเทศเพื่อนบ้าน มาร่วมประชุมหารือกันอย่างจริงจังเป็นทางการ ใช้บ้านพักแหลมแม่แตง ชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรีเป็นที่ประชุมสร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่สำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐมนตรีผู้กำกับดูแลนโยบายด้านการต่างประเทศ จาก 4 มิตรประเทศเพื่อนบ้าน คือ

ฯพณฯ S. Rajaratnam รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ เดินทางมาถึง เข้าวันพฤหัสบดีที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2510

ฯพณฯ รัฐมนตรีต่างประเทศ Narciso Ramos แห่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ เดินทางมาถึง เวลา 23:10 น. วันพฤหัสบดีที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2510 เป็นผู้นำคนที่สองที่เดินทางมาถึงสนามบินดอนเมือง

ฯพณฯ Adam Malik รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

ฯพณฯ Tun Abdul Razak รองนายกรัฐมนตรีแห่งสหพันธรัฐมาเลเซีย มาถึงในเวลาใกล้เคียงกัน คือประมาณ 11:05 น. วันศุกร์ที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ใกล้เคียงกัน

จุดมุ่งหมายของการมาประเทศไทยของผู้นำทั้ง 4 ในครั้งนี้ก็เพื่อหารือถึงการที่จะตั้งสมาคมใหม่ของ 5 ชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ยังไม่มีชื่อที่แน่นอน ที่เรียกชื่อกันไปก่อนอย่างไม่เป็นทางการก็ใช้ชื่อ ‘Southeast Asia Association for Regional Cooperation’ เรียกย่อไปก่อนว่า ‘SEAARC’ อาจจะไม่แปลเป็นไทยว่า ‘สมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อความร่วมมือในภูมิภาค’ หรือ ‘สมาคมเพื่อความร่วมมือแห่งชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้’ จะเรียกอย่างไรก็ยังไม่แน่นอน

พ.อ. (พิเศษ) ดร. ถนัด คอมันตร์รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย

ผู้ริเริ่มจัดการประชุมในครั้งนี้กล่าวว่า:

“The name does not matter much. It is what the association does that really counts”

“เรื่องชื่อนั้นไม่สำคัญมากนัก สิ่งที่สำคัญจะทำต่างหาก ที่เป็นความสำคัญ”

วันจันทร์ที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2510 / ค.ศ. 1967 เป็นวันประชุมอย่างเป็นทางการ เพื่อตกลงกันในเรื่องที่ยังไม่เรียบร้อยจากบ้านแหลมแท่น เพื่อให้ได้เป็นเอกสารเป็นทางการสำหรับเตรียมลงนามก่อตั้งสมาคมใหม่ในวันอังคารที่ 8 สิงหาคม ต่อไป

ค่ำวันจันทร์ที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีของไทย จัดงานเลี้ยงที่ทำเนียบรัฐบาล เป็นเกียรติแก่รัฐมนตรีผู้ก่อตั้งอาเซียน

คำประกาศปฏิญญาก่อตั้งอาเซียน เรียกว่า “ASEAN Declaration” หรือ “ปฏิญญาอาเซียน” หรือ “Bangkok Declaration” หรือ “ปฏิญญากรุงเทพ” ร่างเสร็จสมบูรณ์แล้วลงนามอย่างเป็นทางการ หลังการประชุมที่เริ่ม เวลา 10:30 เช้าวันอังคารที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510/ ค.ศ. 1967 ที่กระทรวงการต่างประเทศ วังสราญรมย์ กรุงเทพมหานคร

ASEAN เขียนเป็นภาษาไทยว่า “อาเซียน” อ่านว่า “อาเซี่ยน” ชื่อเต็มเป็นภาษาอังกฤษว่า “Association of Southeast Asian Nations” ชื่อภาษาไทยในครั้งนั้นยังเรียกไม่เหมือนกันอยู่ในสื่อมวลชนไทย หนังสือพิมพ์ “ประชาชาติไทย” ฉบับเดียวกันเรียกชื่อว่า “สมาคมสหประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เรียกย่อว่า “เอเซีย”

ในที่หนึ่ง ไปอีกที่หนึ่งก็เรียกว่า “สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” อีกที่หนึ่งก็เรียกว่า “สมาคมชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” การสะกดคำว่า “อาเซีย” “อาเซี่ยน” “เอเซีย” หรือ “เอเซีย” ยังคงใช้กันสลับสับสนอยู่เป็นปกติ

ปัจจุบัน ณ ปี พ.ศ. 2553 กระทรวงการต่างประเทศของไทยให้เรียกชื่อเต็มเป็นทางการว่า “สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” หรือ “อาเซียน” (ออกเสียงว่า “อา-เซี่ยน”-ไม่ใช่ “อาเซี่ยน”) (สมเกียรติ อ่อนวิมล, 2554)

การเข้ามาของฐานทัพสหรัฐอเมริกา

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 โลกได้เข้าสู่ยุคสงครามทางอุดมการณ์ระหว่างค่ายคอมมิวนิสต์ที่มีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ กับค่ายทุนนิยมเสรีที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ สงครามดังกล่าวถูกเรียกขานกันในนามว่า “สงครามเย็น”

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งเข้าไปพัวพันกับสงครามเย็นอย่างลึกซึ้งผ่านสงครามอินโดจีน บวกกับการเข้ามาของทหารสหรัฐอเมริกา จำนวนมากเพื่อตั้งฐานทัพในประเทศ นับตั้งแต่เกิดการปฏิวัติสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2492 รัฐบาลไทยก็ได้นำพาประเทศ

เข้าไปผูกพันกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น มีการสร้างกลไกและหน่วยงานต่าง ๆ ขึ้นมามากมาย เพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ รวมทั้งออกกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ในปี พ.ศ. 2495 เมื่อจอมพลสฤษดิ์ขึ้นมามีอำนาจเบ็ดเสร็จหลังทำรัฐประหารยึดอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์และระดับความสัมพันธ์กับรัฐบาลอเมริกันก็ได้พัฒนาไปอย่างลึกซึ้ง ในระดับที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน โดยจอมพลสฤษดิ์ได้จัดระบบในสำนักนายกรัฐมนตรีเสียใหม่เพื่อกระชับอำนาจในการวางนโยบายและควบคุมข้าราชการให้เข้ามาอยู่ในความดูแลของ นายกรัฐมนตรีอย่างเต็มที่ ส่งผลให้นโยบายการต่อต้านปราบปรามคอมมิวนิสต์ถูกรับไปปฏิบัติโดย หน่วยงานต่าง ๆ อย่างมีเอกภาพมากขึ้น

สงครามเย็นเป็นช่วงที่โลกแบ่งออกเป็น 2 ค่าย ไทยเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่ ถือว่าเป็นยุคที่ไทยพึ่งมหาอำนาจสหรัฐอเมริกามากที่สุด ไทยได้ส่งทหารไปร่วมรบกับ สหรัฐอเมริกาหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นสงครามเกาหลี หรือสงครามเวียดนาม และได้ร่วมลงนาม ก่อตั้งองค์การ SEATO ขึ้นในปี พ.ศ. 2498 (ปณิธิ จาตกานนท์, 2545)

ในทศวรรษนี้มีการทำความตกลงกันอีกหลายฉบับระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาโดยเป็นการยินยอมให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในไทย ซึ่งการเข้ามาของสหรัฐอเมริกามีนัยยะสำคัญหลายประการ ดังนี้

ประการแรก คือ ต้องการควบคุมคอมมิวนิสต์

ประการที่สอง คือ ทำให้รัฐบาลภายในของแต่ละประเทศเข้มแข็ง มีอำนาจมากในการควบคุมสังคมภายในของตนเอง เช่น ในยุคจอมพลสฤษดิ์ และในขณะนั้นการเข้ามาตั้งฐานทัพ รัฐบาลเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้มีความเป็นอำนาจนิยมมากขึ้น

ประการที่สาม ในยุคสงครามเย็น การเข้ามาของสหรัฐมีความตั้งใจอย่างมากที่จะสกัดกั้นประเทศจีน หรือต้องการปิดล้อมทางยุทธศาสตร์

ประการที่สี่ ไขต่อมาที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ ระบบการคุ้มครอง ด้านความมั่นคง ทำให้ระบบเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เจริญเติบโตอย่างมั่นคง และทำให้ระบบเศรษฐกิจของไทยได้รับการคุ้มครองไปด้วย

ประการสุดท้าย คือ การพูดอยู่ตลอดว่าสิ่งที่สหรัฐทำเป็นสิ่งที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการเข้ามาแทรกแซงเพื่อมนุษยธรรม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ และเพื่อความมั่นคงทางการเมืองทั้งของประเทศที่ สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพและสหรัฐเอง ความคิดความรู้สึกที่ฝังอยู่นี้ทำให้การขยายอำนาจของ สหรัฐอเมริกาเป็นไปได้โดยไม่ยากเท่าไร (วิโรจน์ อาลี, 2546)

ทำให้กองทัพสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาสร้างและขยายปรับปรุงฐานทัพในประเทศหลายแห่ง เพื่อสนับสนุนการขนส่ง ปฏิบัติการด้านข่าวกรองและระบบเตือนภัย เป็นฐานสำหรับ

เครื่องบินขับไล่สู้รบทางอากาศและเครื่องบินทิ้งระเบิด และเป็นฐานสำหรับควบคุมสงครามสู้รบทางอิเล็กทรอนิกส์ เริ่มตั้งแต่ติดตั้งระบบควบคุมอากาศยานและระบบเตือนภัยที่สนามบินดอนเมือง ในการก่อการรุกรานเวียดนาม ยอมให้สหรัฐอเมริกาใช้ดินแดนประเทศไทยเป็นฐานทัพอากาศ โจมตีเวียดนาม เพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์และเงินช่วยเหลือที่ฝ่ายสหรัฐสนองให้

ดังนั้น เมื่อถึง พ.ศ. 2516 จึงมีฐานทัพอากาศในไทยถึง 12 แห่ง คือ ที่อุตะเถา ตาคลี อุบลราชธานี อุดรธานี นครพนม น้ำพอง สัตหีบ ลพบุรี เขื่อนน้ำพุง โคราช และกาญจนบุรี โดยมีศูนย์บัญชาการใหญ่ และหน่วยจัสแม็ก ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ มีเครื่องบินสหรัฐประจำในไทยถึง 550 ลำ เพื่อใช้ในการทิ้งระเบิดในลาว เขมร และ เวียดนาม และมีทหารอเมริกันที่ประจำอยู่ในไทย นับแสนคน สำหรับหน่วยจัสแม็กในไทยก็มีหน้าที่โดยตรงในการส่งกำลังบำรุงให้ทหารอเมริกันในเวียดนาม

ความผูกพันทางทหารระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา แนบแน่นมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2504 นับเป็นปีแรกที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ส่งกำลังทหารนาวิกโยธินจำนวน 10,000 นาย เข้ามาประจำการในประเทศไทย โดยประจำอยู่ในฐานทัพของตนในจังหวัดอุดรธานี โดยในปีถัดมา มีการส่งกำลังทหารมาเพิ่มอีก 5,000 คน จากนั้นกำลังทหารของสหรัฐอเมริกา ก็หมุนเวียนเข้ามาประจำในประเทศไทย โดยตลอดจนถึงปี พ.ศ. 2517 มีทหารอเมริกันในประเทศไทยรวม 49,000 คน ในขณะที่ทั้งภูมิภาคนี้มีทหารอเมริกันรวม 230,000 คน

นอกจากกำลังทหารภาคพื้นแล้วสหรัฐอเมริกายังได้ส่งกำลังทางอากาศเข้ามาปฏิบัติการในภูมิภาคนี้ (หน่วยบินแรกที่เข้ามาปฏิบัติการที่เวียดนามใต้ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2503 และหน่วยสุดท้ายออกจากประเทศไทยเมื่อ วันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2516)

ดังนั้น เมื่อถึง พ.ศ. 2516 จึงมีฐานทัพอากาศในไทยหลายแห่ง คือ ที่อุตะเถา ตาคลี อุบลราชธานี อุดรธานี นครพนม น้ำพอง สัตหีบ ลพบุรี เขื่อนน้ำพุง โคราช และกาญจนบุรี โดยมีศูนย์บัญชาการใหญ่ และหน่วยจัสแม็ก ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีเครื่องบินสหรัฐประจำในไทยถึง 550 ลำ เพื่อใช้ในการทิ้งระเบิดในลาว เขมร และ เวียดนาม และมีทหารอเมริกันที่ประจำอยู่ในไทยนับแสนคน สำหรับหน่วยจัสแม็กในไทยก็มีหน้าที่โดยตรงในการส่งกำลังบำรุงให้ทหารอเมริกันในเวียดนาม

โดยฐานทัพอากาศของสหรัฐอเมริกา USAF (The United States Air Force) ที่สำคัญในประเทศไทยประกอบด้วย

ฐานบินดอนเมืองในช่วงปีแรก ๆ ของสงครามเวียดนาม ปี พ.ศ. 2504-2509 ดอนเมือง ถูกใช้เป็นศูนย์กลางการบัญชาการและการขนส่งที่สำคัญของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา กองกำลัง USAF ที่ดอนเมืองอยู่ภายใต้การควบคุมของกองทัพอากาศสหรัฐ Pacific Air Forces (PACAF)

กองบินที่ 13 หลังจากที่มีการขยายสนามบินกองทัพเรือไทยอยู่ตะเภาในปี พ.ศ. 2506 หน่วยงานและบุคลากรชาวอเมริกันส่วนใหญ่ได้รับการโอนย้ายจากคอนเมือง แต่สำนักงานประสานงาน USAF เล็ก ๆ ยังคงอยู่ที่ฐานจนถึงปี พ.ศ. 2518

ฐานบินตาคลี สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2504-2517 ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ฐานบินนี้มีทางวิ่งทิศทางเหนือ-ใต้ 18-36 ความยาว 9,850 ฟิตหรือ 3,000 เมตรปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกองบิน 4 ของกองทัพอากาศไทย ฐานทัพอากาศแห่งนี้เป็นที่ตั้งของฝูงบินขับไล่และทิ้งระเบิด กำหนดชื่อเป็นกองบินขับไล่ยุทธวิธีที่ 355 ประจำการด้วยเครื่องบินขับไล่ และเครื่องบิน โจมตีทิ้งระเบิดแบบต่าง ๆ อาทิ F-4 C/D, EF/F-105, F-111, EB/RB-66, RB-57

ฐานบินโคราช เป็นหน่วย USAF แห่งแรกพัฒนาฐานขึ้นในปี พ.ศ.2505-2518 เป็นที่ตั้งของกองบัญชาการกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาภาคแปซิฟิก และกองบัญชาการสนับสนุน กองทัพบกสหรัฐอเมริกา ฐานบินโคราชนี้มีความสูง 728 ฟิตจากระดับน้ำทะเล ทางวิ่งทิศทาง 06-24 ความยาว 9,843 ฟิตหรือ 9,000 เมตร ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา หน่วย USAF ที่โคราชอยู่ภายใต้การควบคุมของ กองทัพอากาศแปซิฟิกของสหรัฐ (PACAF) และเป็นที่ตั้งของสถานี TACAN ระบบนำร่องยุทธวิธีทางอากาศ (Tactical air navigation system) ช่อง 125 และเป็นสถานีใช้อ้างอิงในการสื่อสารด้วยเสียงระหว่างปฏิบัติการทางอากาศ ภารกิจของ USAF ที่โคราชคือการดำเนินการเพื่อสนับสนุนภารกิจของสหรัฐอเมริกาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงสงครามเวียดนาม ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกองบิน 1 ของกองทัพอากาศไทย ฐานทัพอากาศแห่งนี้เป็นที่ตั้งของฝูงบินขับไล่และโจมตี กำหนดชื่อเป็นกองบินขับไล่ยุทธวิธีที่ 388 ประจำการด้วยเครื่องบินขับไล่ เครื่องบิน โจมตี และเครื่องบินสงครามอิเล็กทรอนิกส์ต่อต้านอาวุธนำวิถีต่อสู้อากาศยาน (บ้านของไวล์วีเชล) และเครื่องบินเครื่องขับไล่แบบ F-4 C/D/E, A-7 D, EF/F-105, EB-66

ฐานบินนครพนม ปรับปรุงเป็นฐานทัพอากาศใน ปี พ.ศ. 2506 เรียกนครพนมไทยเนวิเบสเป็นฐานบินหน้า มีหน่วยบินควบคุมทางยุทธวิธีที่ 5 ของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาประจำการเพื่อปกป้องลาวและเวียดนามใต้ ภารกิจหลักคือเป็นหน่วยช่วยเหลือและค้นหาช่วยชีวิตกองกำลังที่ปฏิบัติงานในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นที่ตั้งของสถานี TACAN ช่อง 89 ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ฐานบินนี้มีทางวิ่งทิศทางเหนือ-ใต้ 15-33 ความยาว 8,203 ฟิต หรือ 2,500 เมตร ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของฝูงบิน 238 ของกองทัพอากาศไทย ฐานทัพอากาศแห่งนี้เป็นที่ตั้งของฝูงบินปฏิบัติการพิเศษ กำหนดชื่อเป็นกองบินปฏิบัติการพิเศษที่ 56 ประจำการด้วยเครื่องบิน โจมตี เครื่องบินลาดตระเวน และเฮลิคอปเตอร์แบบ A-1, OV-10A, O-2, CH-53, H-34

ฐานบินอุดร เป็นกองบัญชาการของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย ถูกสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2507 ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ฐานบินนี้มี ความสูง 579 ฟิต จาก

ระดับน้ำทะเลทางวงทิศทางเหนือ-ใต้ 12-30 ความยาว 10,000 ฟุตหรือ 3,048 เมตรปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกองบิน 23 ของกองทัพอากาศไทย ฐานทัพอากาศแห่งนี้เป็นที่ตั้งของฝูงบินขับไล่และลาดตระเวน กำหนดชื่อเป็น กองบินขับไล่ลาดตระเวนทางยุทธวิธีที่ 432 ประจำการด้วยเครื่องบินขับไล่ และเครื่องบินลาดตระเวนแบบ F-4 C/ D/ E, RF-4 C, RF-101, F-104 โดยฐานบินแห่งนี้นอกจากจะเป็นที่ตั้งของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาแล้ว ยังเป็นที่ตั้งของหน่วยบินต่างและโรงเรียนการบินของกองทัพอากาศลาว รวมไปถึงหน่วยปฏิบัติการบินของ CIA ภายใต้ชื่อ แอร์อเมริกา

ฐานบินอุบล สร้างขึ้นใน ปี พ.ศ. 2508 ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ฐานบินนี้มีความสูง 406 ฟุต จากระดับน้ำทะเลทางวงทิศทาง 05-23 ความยาว 9,848 ฟุตหรือ 3,002 เมตร ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกองบิน 21 ของกองทัพอากาศไทย ฐานทัพอากาศแห่งนี้เป็นที่ตั้งของฝูงบินขับไล่ที่มีชื่อเสียงของสหรัฐฯ อีกแห่งหนึ่ง กำหนดชื่อเป็น กองบินขับไล่ยุทธวิธีที่ 8 ประจำการ ด้วยเครื่องบินขับไล่ แบบ F-4 C/ D และเครื่องบินสงครามอิเล็กทรอนิกส์แบบต่าง ๆ รวมไปถึงฝูงบินกันชีพ AC-130 ด้วย

ฐานบินอุตะเถา สร้างขึ้นใน ปี พ.ศ. 2509 ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกองการบินทหารเรือ ของกองทัพอากาศไทย ฐานบินนี้มีความสูง 42 ฟุต จากระดับน้ำทะเลทางวงทิศทาง 18-36 ความยาว 11,500 ฟุตหรือ 3,505 เมตร ฐานทัพอากาศแห่งนี้เป็นที่ตั้งของฝูงบินทิ้งระเบิด กำหนดชื่อเป็นกองบินทิ้งระเบิดทางยุทธศาสตร์ที่ 307 ประจำการด้วยเครื่องบินทิ้งระเบิดแบบ B-52 และเครื่องบินจารกรรมแบบ U-2, SR-71 ปัจจุบันเป็นท่าอากาศยานแห่งชาติอุตะเถา สถานีการบินทหารเรืออุตะเถา และหน่วยบินที่ 107

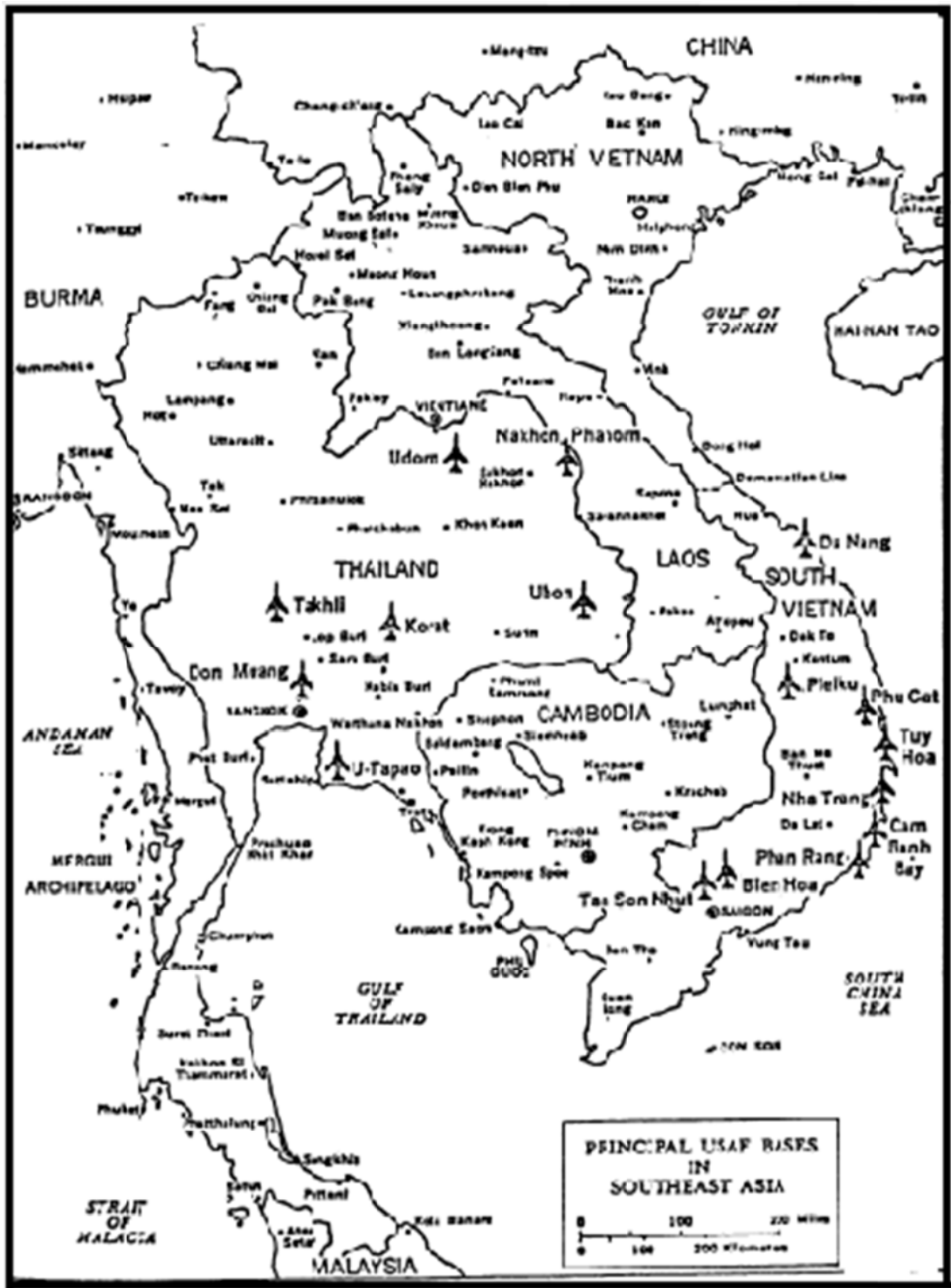
ฐานบินน้ำพอง ได้รับการปรับปรุงใน ปี พ.ศ. 2515 เพื่อรองรับหน่วยบินทิ้งระเบิดของสหรัฐอเมริกาที่ย้ายมาจากเวียดนาม ฐานบินนี้มีความสูง 750 ฟุตจากระดับน้ำทะเล ทางวงทิศทาง 01-19 ความยาว 9,843 ฟุตหรือ 3,000 เมตร ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันเป็นที่ตั้งฝูงบิน 236 ของกองทัพอากาศไทย ฐานทัพอากาศแห่งนี้เป็นที่ตั้งของฝูงบินขับไล่และเครื่องบินโจมตีแบบต่าง ๆ ของหน่วยนาวิกโยธินสหรัฐอเมริกา กำหนดชื่อเป็น “โรสกาเดิน” ประจำการด้วยเครื่องบินขับไล่ และเครื่องบินโจมตีแบบต่าง ๆ อาทิ F-4 B/ J, A-4, A-6

นอกจากฐานทัพอากาศต่าง ๆ ที่กองทัพสหรัฐฯ ได้จัดกำลังทางอากาศ มาประจำอย่างเป็นทางการแล้ว ยังมีการส่งกำลังทหารเข้ามาประจำ ณ ที่ตั้งต่าง ๆ อีกมากมาย อาทิ ฐานทัพอากาศดอนเมือง (ปัจจุบัน คือ กองบิน 6 ของกองทัพอากาศไทย) ฐานบินส่งกำลังบำรุง สัตหีบ (เดิมคือกองบิน 7 (71) ของกองทัพอากาศไทยต่อมาได้โอนคืนให้กับราชนาวี และยกเลิก

การเป็นสนามบิน) สนามบินกองกำลังพิเศษเขื่อนน้ำพุง จังหวัดขอนแก่น และฐานปฏิบัติการพิเศษของ CIA ที่จังหวัดกาญจนบุรี สกลนคร และพิษณุโลก

และนอกจากฐานทัพอากาศที่สำคัญในประเทศไทย รวมทั้งการวางกำลังทางอากาศบนเรือบรรทุกเครื่องบินในทะเลอ่าวตังเกี๋ยของเวียดนามแล้ว สหรัฐอเมริกายังได้วางกำลังทางอากาศไว้ในประเทศเวียดนามใต้ เพื่อสนับสนุนการรบที่สำคัญอีกด้วย อาทิ ฐานบินดานัง ฐานบินตันซอนนุท ฐานบินแบร์แคท ฐานบินเบียนหัว ฐานบินชูไลด์

ฐานบินอุตะเกาซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยองเป็นฐานสำหรับกองทัพอากาศสหรัฐฯของเครื่องบินทิ้งระเบิด B-52 ในช่วงสงครามเวียดนาม สนามบินอุตะเกาส่งขึ้นตามโครงการร่วมกันระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกา โครงการนี้ได้รับแรงเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2505 เพื่อให้ทันกับการคุกคามที่กำลังก่อตัวมายังประเทศไทย ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากการรุกรานของคอมมิวนิสต์ต่อประเทศลาวและเวียดนามใต้ ความพยายามทุกวิถีทางในอันที่จะเตรียมการป้องกันนั้น ได้แก่ การขยายกิจการส่งกำลังทหารซึ่งรวมทั้งคลังสรรพาวุธ คลังเชื้อเพลิง ยานพาหนะ วัสดุก่อสร้าง และอุปกรณ์อื่น ๆ ที่จะสนองความต้องการของกำลังรบไทยและพันธมิตร ในการป้องกันประเทศจากการโจมตีจากภายนอก สนามบินแห่งนี้ได้รับการปรับปรุงให้ใช้ได้เต็มที่ สำหรับการขนส่งทางอากาศในการลำเลียงหน่วยรบไปยังจุดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ในประเทศไทย ตามความต้องการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเตรียมย้ายอาวุธยุทธภัณฑ์จากตำบลขนถ่าย ไปยังหน่วยต่าง ๆ ในสนามรบ จึงจำเป็นต้องสร้างถนนขึ้นใหม่ และในขณะเดียวกันก็ได้ปรับปรุงเส้นทางที่มีอยู่ให้ดีขึ้นอีกด้วย หลังจากที่ได้พิจารณากันอย่างรอบคอบถึงการคุกคามของคอมมิวนิสต์ที่มีต่อประเทศไทยและเอเชียอาคเนย์แล้ว เจ้าหน้าที่ไทยและสหรัฐอเมริกา ก็ได้ตกลงใจสร้างสนามบินอุตะเกานี้ขึ้นในปี พ.ศ. 2508

ภาพที่ 6 ตำแหน่งฐานบินของสหรัฐอเมริกาในไทยช่วงสงครามเวียดนาม (Futrell, et al. 1976)

แผนแบบการสร้างสนามบินและการขนย้ายสถานที่ต่าง ๆ ของทหารเรือที่อยู่ใกล้เคียงกัน นั้น เพื่อความประสงค์ขั้นสุดท้ายในการสนับสนุนการปฏิบัติการยุทธวิธีร่วมและผสม จากผลสรุป ในการนี้และจากข้อพิจารณาอื่น ๆ จะเห็นได้ว่า การป้องกันประเทศอย่าง มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องเพิ่มฐานขนถ่ายทางอากาศและท่าเทียบเรือตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกในการส่งกำลังบำรุงให้พร้อมสรรพ ซึ่งขณะนี้กำลังก่อสร้างอยู่ในบริเวณสัตหีบ นอกจากนั้นยังได้สร้างถังเก็บน้ำมันเชื้อเพลิง ระบบการส่งทางท่อ คลังสรรพาวุธ ท่าเทียบเรือน้ำลึก ซึ่งมีเขื่อนหินกันคลื่น เส้นทางลำเลียง การประปา การไฟฟ้า ระบบการโทรคมนาคม และสิ่งอำนวยความสะดวกในการสนับสนุนอื่น ๆ

สนามบินอุตะเกานี่มีน้หมายที่จะให้เป็นสนามบินที่ใหญ่ที่สุดและทันสมัยที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียอาคเนย์ ทางวิ่งมีความยาว 11,500 ฟิตหรือ 3,505 เมตร สามารถรับเครื่องบินไอพ่นขนาดใหญ่ที่สุด ที่มีอยู่ในปัจจุบันทั้งของทางทหารและพลเรือนให้ขึ้นลงได้ ทั้งยังสามารถที่จะรับเครื่องบินโดยสารไอพ่นความเร็วเหนือเสียงได้ด้วย โดยมีลานจอดเครื่องบินจำนวน 4 แห่ง แต่ละแห่งมีขนาด 190,000 ตารางหลา และเครื่องบินสามารถเติมเชื้อเพลิงได้จากท่อส่งเชื้อเพลิงที่ติดตั้งอยู่ตามแนวจอดเครื่องบิน ใต้ลานจอดทุกลานจะมีน้ำมัน 9 ถึงขนาดความจุถึงน้ำมันถึงละ 180,000 ลิตร สามารถเติมน้ำมันได้ด้วยแรงดันจ่าย 1,400 ลิตร/นาที ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการบินครบครัน

ฐานบินของสหรัฐอเมริกาที่อุตะเกา ในเขตสนามบินกองทัพสหรัฐอเมริกาได้สร้างสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับกำลังพลของตนไว้ครบครัน ภายในค่ายทหารสหรัฐอเมริกา นอกจากบาร์ Airman club ที่เปิดบริการตลอดทั้งวันแล้ว ยังมีสถานบันเทิงและสนันทนาการให้บริการแก่ทหารอเมริกันอีกหลายประเภท ซึ่งมีบริษัทของคนไทยรับประมูลทำกิจการสถานบันเทิงเหล่านี้ ดังนี้

1. โรงภาพยนตร์แบบอาคาร และ โรงภาพยนตร์แบบกลางแจ้ง เป็นโรงภาพยนตร์ที่ทหารอเมริกันสามารถขับรถไปจอดและนั่งชมบนรถได้เลย รับฉายภาพยนตร์ต่างประเทศที่กำลังโด่งดังในสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นให้เหล่าทหารได้ชมฟรี

2. U-Tapao Beach บริเวณนี้เป็นที่ชื่นชอบของทหารอเมริกันเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีชายหาดที่สวยงามขาวสะอาด ทหารอเมริกันจึงชอบมาเล่นน้ำ อาบแดด คืมเบียร์และสุรากัน บริเวณริมสระว่ายน้ำเพื่อคลายความร้อน ที่ชายหาดมีธรรมเนียมการรวบรวมเงินกันเพื่อจ่ายค่าสุราด้วย หรือที่เราเรียกว่า อเมริกันแชร์

ภาพที่ 7 ชายหาดสวยทรายขาวสะอาดในฐานบินอุตะเถา (Past our prine squadron, 2016)

3. NCO club (Non-Commissioned Officer) สโมสรนายทหารอเมริกันที่ไม่ใช่ชั้นสัญญาบัตร ที่สโมสรทหารสหรัฐฯ เป็นที่ดื่มกินและเป็นแหล่งจำหน่าย สินค้า PX (Post exchange) ที่สโมสรนอกจากการดื่มกินแล้ว ทหารอเมริกันและทหารเสือพรานมีการตั้งวงเล่นเกมส่นชนิดต่าง ๆ ส่วนใหญ่ชอบเสี่ยงดวงด้วยการโยน Slot machine หากใครโชคดีถูก Jackpot คนนั้นจะต้องสั่งเบียร์หรือเหล้ามาแจกจ่ายแก่เพื่อน ๆ

4. Airman's club สโมสรของนักบินสหรัฐอเมริกา เป็นที่ดื่มกินและเต้นรำสำหรับนักบิน โดยเฉพาะ

5. สนามกีฬา (Sport field) ภายในฐานบินอุตะเถามีสนามกีฬาหลายชนิด สำหรับให้ทหารอเมริกันได้ออกกำลังกายหลังจากการปฏิบัติงานหนักตลอดทั้งวัน หรือเพื่อผ่อนคลายจากอาการเครียดจากการปฏิบัติภารกิจในอิน โดจีน สนามกีฬาส่วนใหญ่เป็นกีฬาที่ได้รับความนิยม เช่น สนามซอฟท์บอล สนามเบสบอล สนามบาสเกตบอล สนามโบว์ลิ่ง สนามเทนนิส สนามกอล์ฟ โรงยิมเนเซียม แต่ไม่มีสนามฟุตบอล นอกจากนั้นยังมีการจัดการแข่งขันกีฬาประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ภายในค่ายทหารอีกด้วย

6. โบสถ์ (Chaple) เป็นที่สักการะของทหารที่เป็นคริสต์ศาสนิกชน การไปโบสถ์เป็นการแสดงความรักและการนมัสการพระเจ้าตามหลักของศาสนา เป็นสถานที่ที่ทหารที่เป็นคริสเตียนชุมนุมกัน เพื่อปฏิบัติศาสนกิจ แสดงความเชื่อและการวางใจพระเจ้าของเค้า เป็นสิ่งที่คริสเตียนทุกคนต้องปฏิบัติ

ภาพที่ 8 Sport field สนามกีฬา ภายในฐานบินอู่ตะเภา picture by James Flack
(U-Tapao RTAFB, 8 Dec 1965, 2015)

7. โรงพยาบาล (Hospital) เตรียมไว้สำหรับกำลังพลของตน ที่เจ็บป่วย
8. ที่ทำการไปรษณีย์ (Post Office) ประจำฐานบินอู่ตะเภา

ภาพที่ 9 ที่ทำการไปรษณีย์ Post Office ประจำฐานบินอู่ตะเภา
(U-Tapao RTAFB, 8 Dec 1965, 2015)

9. ชายหาดส่วนตัว U-Tapao Beach ภายในฐานบินอู่ตะเภา
10. Sport Club มีสนาม Blowing เตรียมไว้สำหรับกำลังพลของตน

ภาพที่ 10 BobHope show at Utapao Air Base, Thailand in 67
(Red Horse Country, 2016)

ภาพที่ 11 Taxi at Main Gate Utapao (The Thailand Dog Handlers (TDH), 2016)

ภาพที่ 12 Water fight in front of barracks Utapao Air Base 1967
(The Thailand Dog Handlers (TDH), 2016)

ไม่ว่าจะเป็นที่พักอาศัย โรงภาพยนตร์กลางแจ้งและในร่ม สโมสร สระว่ายน้ำ สนามเทนนิส โรงโบว์ลิ่ง โรงยิมนี้เซียม โรงสควอต สนามอเมริกันฟุตบอล สนามเบสบอล โบสถ์ ห้องสมุด เตรียมไว้สำหรับกำลังพลของตน สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสนามบินได้อย่างสะดวกสบาย ส่วนสาธารณูปโภคด้านพลังงานไฟฟ้า และการประปา ทางกองทัพสหรัฐอเมริกาใช้กระแสไฟฟ้าที่ผลิตจากโรงไฟฟ้าของตัวเอง และโรงกรองน้ำที่ผลิตน้ำจ่ายเฉพาะภายในอู่ตะเภา โดยสามารถดูได้จาก Airfield Reference Map

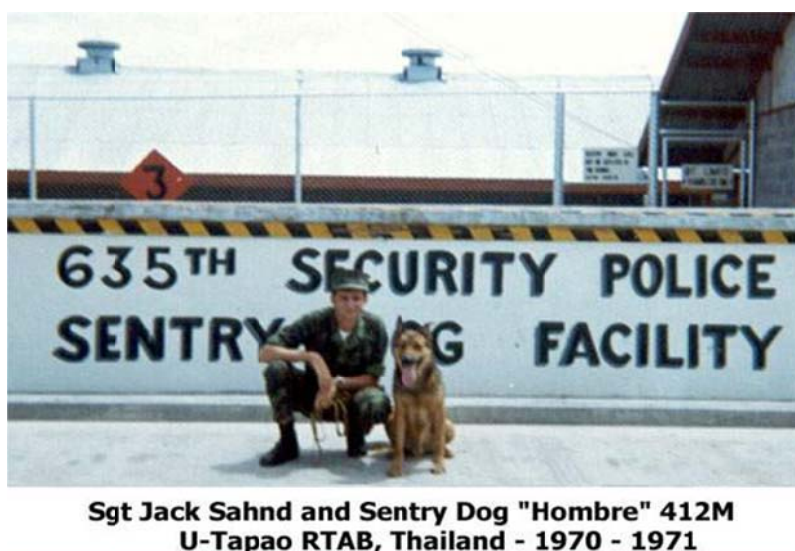
ฐานบินอู่ตะเภานอกจากจำนวนทหารที่ประจำการ ประมาณ 7,500 นาย และมีหน่วยงานหลักที่สำคัญ คือ

1. กองกำลังทางอากาศ ที่ 3 กองบินยุทธศาสตร์ที่ 4258th Strategic Wing (SAC)
2. หน่วยบินที่ 8 กองบินยุทธศาสตร์ที่ 307th Strategic Wing (SAC)
3. กองบินยุทธศาสตร์เฉพาะกิจที่ 310th Strategic Wing (Provisional)
4. กองพลบินเฉพาะกิจที่ 17th Air Division (Provisional)
5. หน่วยสนับสนุนการสู้รบทางอากาศ 635th Combat Support Group
6. แผนกสื่อสารที่ 1985th Communications Squadron
7. วิศวกรสนับสนุนการสู้รบ 554 CES (Red Horse -Combat Engineer)
8. โรงพยาบาล USAF 11th, Det. 12 โรงพยาบาลเต็มรูปแบบมี 80 เตียง

9. หน่วยกู้ภัยทางอากาศ 38th Det. VP-46

ในจำนวนหน่วยงานหลักมีหน่วยที่น่าสนใจหน่วยหนึ่ง คือ หน่วยรักษาความปลอดภัย 635th Security Police K-9 เป็นหน่วยปฏิบัติการที่มีสุนัขเป็นสมาชิก จ่าทหารเรือ Fred Cobb เขียนใน Remembering U-Tapao เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2511 เค้าและ Joe Balboa ออกเดินทางจากฐานทัพอากาศเคลลี ซานอันโตนิโอเท็กซัสด้วยเครื่องบิน C-141 พร้อมด้วยทหาร K-9 handler คู่หู 13 นาย และทหารสุนัขจำนวนยี่สิบนายที่ได้รับมอบหมายไปสังกัดหน่วย K-9 (Military Working Dog) และให้ไปประจำการที่ U-Tapao RTNA ประเทศไทย สุนัขทหาร 15 นาย มี K-9 handler ที่ได้รับมอบหมายให้ควบคุมดูแล การเดินทางจากฐานทัพอากาศเคลลี ครั้งนี้มีสุนัข K-9 เพศเมียมาด้วย 5 ตัว คือ Tina 9M69, Storie 9M70, Ara 9M72 และ Kelly 9M73 Lita 9M71 ซึ่งกำลังตั้งท้อง เดินทางพร้อมสัมภาระมาที่อุ้งเต้าด้วยกัน

เที่ยวบินไปประเทศไทยเดินทางโดยไม่มีเหตุการณ์ ช่วงแรกของการเดินทางเราลงจอดที่ Elmendorf Air Force Base มลรัฐอลาสกา เพื่อจอดเติมน้ำมันและเข้าบินสู่โยโกตะ ประเทศญี่ปุ่น เพื่อเติมเชื้อเพลิงและซ่อมแซม ช่วงนี้เป็นช่วงรอและมีเวลาจึงพาสุนัขไปออกกำลังกายด้วย "การเดินทางสั้น ๆ ไปยัง Airman's Club" เมื่อเติมเชื้อเพลิงและซ่อมแซมเสร็จ และอีกเจ็ดสิบสองชั่วโมงต่อมา ในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2511 กองทัพสุนัขและเราเดินทางมาถึงบ้านใหม่ U-Tapao RTNA บ้านฉาง ประเทศไทย (จากไดอารี่ A1C David W. Broeker) ในวันที่ 25 มีนาคม "วันนี้เราได้กองทหารจำนวน 15 คนที่มาถึงเวลา 23.00 ในวันที่ 24 มีนาคม"

**Sgt Jack Sahnd and Sentry Dog "Hombre" 412M
U-Tapao RTAB, Thailand - 1970 - 1971**

ภาพที่ 13 ทหารกับคู่หูสุนัขตำรวจรักษาความปลอดภัย

(The Thailand Dog Handlers (TDH), 2016)

ในปี พ.ศ. 2511 หน่วยสุนัขตำรวจรักษาความปลอดภัยย้ายเข้าที่ฐานพักถาวรซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของฐานบินอู่ตะเภา สุนัขทหารแต่ละนายมีบ้านที่สร้างสำหรับสุนัขและมีสถานที่และอุปกรณ์ในการฝึกหัดกับคูหู เมื่อสุนัขทั้งหมดนั่งอยู่หน้าบ้านพักของมันแล้วก็ถึงเวลาที่คูหูจะผ่อนคลายบ้าง ที่อู่ตะเภา Bob Lange จำได้ว่าที่จะผ่อนคลาย คือ New Land และบาร์ที่พวกเขาจะเข้าได้ ต้องมีรูปหัวสุนัขอยู่ที่ประตู ถ้าไม่มีรูปหัวสุนัขที่ประตู คุณเข้าไม่ได้

เมื่อเริ่มมีการถอนทหารออกจากเวียดนามกองทัพสหรัฐอเมริกา ได้มีคำสั่งให้ทั้งสุนัขสงครามทั้งหมดไว้ เพราะว่าสุนัขทำให้สิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ หลายร้อยตัวถูกโอนไปเข้าสังกัดกองทัพเวียดนามใต้ และไม่นานหลังจากนั้นสุนัขเกือบทั้งหมดก็ถูกทอดทิ้งให้ออดอยาก และบ้างก็ตายด้วยอากาศร้อน เล่ากันว่าบ้างก็ถูกฆ่ากิน และบ้างก็ถูกยิงด้วยเหตุต่าง ๆ แต่ที่น่าเศร้าที่สุดคือ ส่วนใหญ่ถูกฉีดยาให้ตายด้วยน้ำมือของคนชาติเดียวกับพวกมันนั่นเอง ซึ่งสะท้อนได้จากภาพยนตร์สารคดียาว 1 ชั่วโมง เรื่อง War Dogs: American's Forgotten Heroes ที่ฮอลลีวูดและวงการธุรกิจให้ความสำคัญถูกสร้างขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ 1999 ในภาพยนตร์ได้จำลองภาพเหตุการณ์วีรกรรมของสุนัขสงครามบางตัวตามที่เคยเกิดขึ้นจริง และมีบทสัมภาษณ์ที่กินใจผู้ชมเป็นอย่างยิ่ง จากปากคำของทหารผ่านศึกเวียดนาม คูหูตัวจริงของสุนัขสงครามเหล่านั้น เช่น ชาร์ลี คาร์โก้ และจอห์น เบอรัมม์ เล่าถึงความน่ากลัวในคืนที่คอกหมาของพวกเขาถูกเวียดกงถล่มด้วยระเบิดเพลิง จอห์นฟลานลีย์ เล่าถึง บรูซเซอร์ สุนัขคูหูที่ลากเขาออกมาสู่ที่ปลอดภัย เจสซี่ เมนเดส ครูผู้ฝึกทหารและสุนัขทหารทั้งหมดในสงครามเวียดนาม ผู้ได้กล่าวถ้อยคำที่มีความหมายอย่างยิ่งไว้ในภาพยนตร์นี้ “สุนัขสงครามเหล่านี้ ไม่สมควรถูกทอดทิ้ง ชาวอเมริกันย่อมรู้ดีว่าสิ่งที่ได้ทำไปนั้น มันผิด”

นอกจากสาธารณูปโภคภายในสนามบินอู่ตะเภาแล้ว สหรัฐอเมริกายังได้ใช้วิธีการเพื่อเข้าถึงชาวบ้าน โดยการบำเพ็ญประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างโรงเรียน สถานอนามัย การจัดแพทย์และพยาบาลออกตรวจและรักษาโรคทั้งคนและสัตว์เป็นการปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการตั้งสนามบินของตนในพื้นที่ เมื่อทหารสหรัฐฯ เข้ามาตั้งฐานทัพหรือสนามบินจะเริ่มตั้งแต่มีการสร้างงานจ้างคนงานในท้องถิ่น

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีความสัมพันธ์มาตั้งแต่ พ.ศ. 2493 กล่าวคือ มีการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาประเทศไทยร่วมกัน โดยเฉพาะการพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้สามารถเชื่อมติดต่อกันได้สะดวกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นโยบายดังกล่าวชัดเจนขึ้นใน พ.ศ. 2509 โดยรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้แนะนำให้รัฐบาลไทยรวมโครงการย่อยต่าง ๆ ที่ดำเนินไปแล้วให้เป็นโครงการใหญ่ ๆ โดยเฉพาะการสร้างทางหลวงเส้นทางต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการประเมินความช่วยเหลือ และเหตุผล

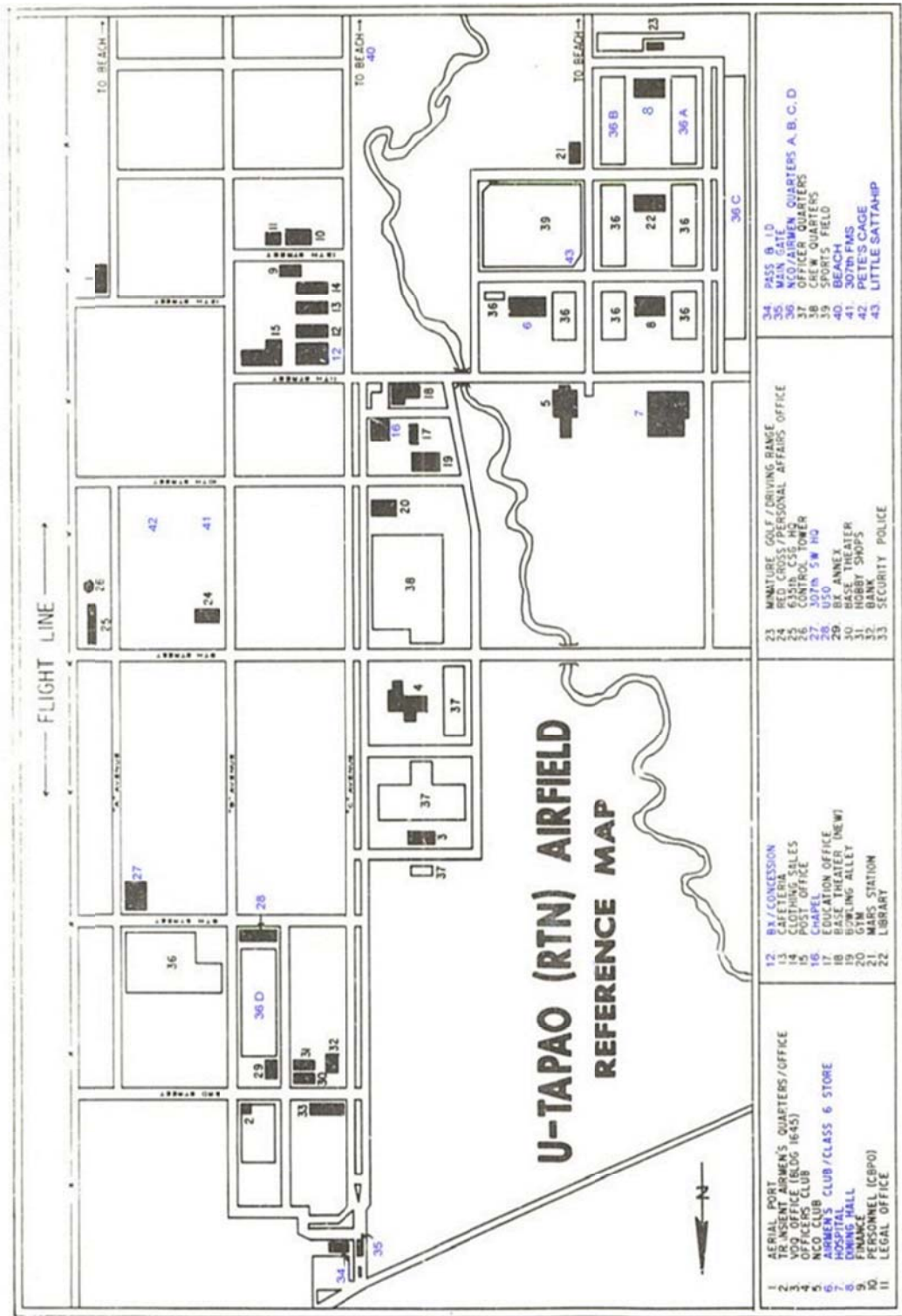
ประการสำคัญก็คือ สหรัฐอเมริกาต้องการจะทุ่มเทความช่วยเหลือไปทางด้าน การพัฒนาการคมนาคม โดยการสร้างเส้นทางเชื่อมโยงไปยังจุดต่าง ๆ โดยเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ที่ติดต่อกับประเทศลาวและกัมพูชา

ภาพที่ 14 ความร่วมมือในการสร้างทางหลวงสายถนนมิตรภาพ
(พิธีส่งมอบถนนมิตรภาพ อย่างไม่เป็นทางการ, 2559)

ภาพที่ 15 พล.อ.ทวิ จุลละทรัพย์ อัครราชทูตสหรัฐ นอร์แมน บี.ฮานนาห์
ในพิธีเปิดท่าเทียบเรือที่สัตหีบ (สำนักข่าวสารอเมริกัน, 2510)

ภาพที่ 16 Airfield Reference Map ของฐานบินอุตะเถา (U-Tapao Base Map, 2015)

ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาอยู่หลายสาขาด้วยกัน เช่น การศึกษา การสาธารณสุข อุตสาหกรรมและพลังงาน เป็นต้น แต่หลักมุ่งไปที่การคมนาคม เนื่องจากสหรัฐอเมริกาได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาการคมนาคมเพื่อใช้ในการเดินทางและการขนย้ายยุทธโศปกรณ์ได้

สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 และหมายเลข 304

ตามข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับสหรัฐว่าด้วยการปรับปรุงการส่งกำลังบำรุงในประเทศไทยเมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2506 ตามข้อตกลงนั้นรวมถึงการสร้างท่าเทียบเรือที่บริเวณ จุกเสม็ด อำเภอสัตหีบ อีกสามท่าที่อยู่ในบริเวณเดียวกัน การก่อสร้างท่าเทียบเรือท่าที่หนึ่งได้เสร็จสิ้นลงแล้วและได้ทำ พิธีเปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2510 โดย พล.อ.ทวี จุลละทรัพย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกลาโหมเป็นประธาน ส่วนอีกสามท่าที่เหลือนั้น อยู่ในระหว่างก่อสร้าง กำหนดจะแล้วเสร็จประมาณเดือนมกราคม พ.ศ. 2511 ซึ่งท่าเรือจุกเสม็ดจะใช้จอดเรือที่ขนยุทธโประกรณ์จากต่างประเทศ และลำเรียงไปยังฐานฐานบินอู่ตะเภาแล้วทำการติดตั้งกับเครื่องบิน SCA-B52 ไปที่ขังเวียคนาม (นิตยสาร เสรีภาพ ฉบับที่ 175 ของสำนักข่าวสารอเมริกัน กรุงเทพฯ)

พล.อ.ทวี จุลละทรัพย์ รมช.กลาโหม พึงคำปราศรัยอัครราชทูตสหรัฐ นอร์แมน บี. ฮานนาห์ ก่อนกล่าวตอบในพิธีเปิดท่าเทียบเรือที่สัตหีบ

ท่าเทียบเรือ น้ำลึกท่าแรกใช้เวลาก่อสร้าง 16 เดือน นับตั้งแต่เริ่มสร้างในเดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2509 โดยใช้อิฐหินทรายและคอนกรีตทับถมลงในขอบเหล็กกล้า จนกระทั่งเป็นท่ายื่นออกไปในทะเลเป็นพื้นที่ราว 2-3 ร้อยตารางเมตร ให้เรือใหญ่เข้าเทียบและขนถ่ายวัสดุต่าง ๆ ได้ เมื่อการก่อสร้างเสร็จสิ้นตามโครงการที่ตั้งไว้แล้ว ท่าเทียบเรือทั้งหมดจะมีพื้นที่ประมาณ 1 ล้านตารางฟุต มีคลังสินค้าขนาดใหญ่ ตลอดจนบริการสนับสนุนอื่นๆ สำหรับท่าเรือพร้อมสรรพ และไม่ว่าเรือที่เข้าเทียบท่าจะเป็นเรือบรรทุกของหรือเรือรบ เรือเหล่านี้ก็จะจอดเรียงกันได้ถึงสี่ลำในเวลาเดียวกัน ทำให้สามารถขนถ่ายวัสดุได้ไม่น้อยกว่า 120,000 ตูณาศักดิ์ต่อเดือนงบประมาณในการก่อสร้างตามโครงการนี้ตกประมาณ 860 ล้านบาท โดยรัฐบาลสหรัฐเป็นฝ่ายออกเงินค่าก่อสร้าง และใช้แรงงานในประเทศไทยร่วมงานก่อสร้างทั้งหมด (นิตยสาร เสรีภาพ ฉบับที่ 175 ของสำนักข่าวสารอเมริกัน กรุงเทพฯ)

นอกจาก ท่าเทียบเรือทั้งสี่แห่งนี้แล้ว ยังมีอีกสามท่าอยู่ในบริเวณอ่าวสัตหีบเช่นกัน ได้แก่ ท่าเทียบเรือเดอลอง จอดเรือได้สองลำ ท่าเทียบเรือตาม โครงการช่วยเหลือทางทหารจอดเรือได้หนึ่งลำ และท่าเทียบเรือขนถ่ายน้ำมันจอดเรือได้หนึ่งลำ เมื่อนับรวมทั้งเจ็ดท่าแล้ว ท่าเทียบเรือทั้งหมดในบริเวณอ่าวสัตหีบก็จะสามารถเทียบเรือได้ถึง 8 ลำในคราวเดียวกัน

ท่าเทียบเรื่อน้ำลึกดังกล่าวข้างต้นนี้ จะอำนวยความสะดวกแก่ประเทศไทย ทั้งในทางทหารและการเศรษฐกิจ ในทางทหารท่าเทียบเรือนี้จะช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการป้องกันประเทศตามที่ต้องการ ทำให้มีการจัดส่งกำลังพล กำลังสรรพาวุธ และกำลังบำรุงได้สะดวก ซึ่งจะสามารถอำนวยความสะดวกในการรบต่อเนื่องได้โดยสมบูรณ์

ส่วนประโยชน์ในทางเศรษฐกิจนั้น ท่าเทียบเรือน้ำลึกแห่งใหม่นี้ จะสามารถแบ่งเบาภาระขนถ่ายที่ทำเรือกรุงเทพฯ ลง ทั้งจะช่วยสร้างสรรค์ความไปพลุลย์ของท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย โดยการสร้างถนนเชื่อมโยงระหว่างสัดหีบกับเส้นทางเบี่ยงใกล้เคียงกับจังหวัดฉะเชิงเทรา โครงการก่อสร้างเหล่านี้จะอำนวยประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ประเทศไทยเป็นอเนกประการ

หลังจากพิธีการปราศรัย พล.อ.อ.ทวิ กับอัครราชทูตสหรัฐ ได้จับมือกัน ก่อนร่วมกันตัดริบบิ้นเปิดท่าฯ

ในการกล่าวปราศรัยเชิญ พล.อ.อ.ทวิ จุลละทรัพย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกลาโหม เปิดท่าเทียบเรือน้ำลึกท่าแรก ที่สัดหีบ เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2510 อัครราชทูต นอร์แมน บี. ฮานนาห์ ผู้แทนฝ่ายสหรัฐ ได้กล่าวข้อความตอนหนึ่งว่า

“ท่าเรือจะกระจายผลผลิตต่าง ๆ ออกไปตามเส้นทางคมนาคมทางบก และจะช่วยสนองความต้องการในด้านการค้าของทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งการพัฒนาภูมิภาคน้ำโขงจะชักนำให้มีการส่งผลผลิตเพิ่มขึ้น ชาวไทยอันมีคุณภาพเป็นเยี่ยม ไม้ซุง ปูนซีเมนต์ ตลอดจนผลผลิตอุตสาหกรรมและเคมีภัณฑ์ อาจส่งออกไปแลกเปลี่ยนสินค้าต่างประเทศได้โดยอาศัยท่าเรือนี้ ความเจริญเป็นเหตุให้บังเกิดความเจริญรุดหน้ายิ่งขึ้น บรรดาจังหวัดที่มีเขตติดต่อกับชายทะเลตอนใต้ ก็จะได้รับประโยชน์จากการพาณิชย์ ด้วยอาศัยท่าเรือแห่งนี้ดูจะเดียวกับภูมิภาคอื่น ๆ”

ในการกล่าวตอบ ท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการกลาโหมกล่าวข้อความตอนหนึ่งว่า

“หากปราศจากการป้องกันประเทศ ก็ย่อมปราศจากการพาณิชย์ แต่นับเป็นโชคดีอย่างหนึ่ง ณ ที่สัดหีบนี้ เราสามารถผนวกการป้องกันและการพาณิชย์ไว้ด้วยกันได้ เรือที่บรรทุกยุทธโฆปกรณ์ อาวุธ กระสุน และทหาร เพื่อทำการป้องกันการรุกราน จะสามารถใช้ท่าเรือนี้เข้าออกลำเลียงขนส่งอาหารสำหรับผู้ขาดแคลนได้... เราหวังเป็นอย่างยิ่งว่าอีกไม่นานเท่าใดนัก เราก็คงสามารถจะใช้ท่าเรือนี้เป็นประโยชน์ได้ทั้งในทางทหารและพลเรือน และท่าเรือนี้คงจะมีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปอย่างไม่ต้องสงสัย”

เมื่อ พล.อ.อ.ทวิ จุลละทรัพย์ และอัครราชทูตสหรัฐ ร่วมกันตัดริบบิ้นเปิดท่าเรือน้ำลึกแห่งใหม่แล้ว เรือขนส่งวัสดุทางทหารลำหนึ่งซึ่งจอดเทียบท่าอยู่พร้อมแล้ว ก็เริ่มขนถ่ายวัสดุ มีรถดินตะขาบ เป็นต้น ลงยังท่าทันที เรือลำนี้ชื่อว่า นอร์วอร์ค เป็นเรือลำแรกที่ได้เดินทางมาถึง และได้เทียบท่าเรือนี้ประจวบกับวาระทำพิธีเปิดพอดี (สำนักข่าวสารอเมริกัน, 2510)

เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ท่าเรือน้ำลึกสัดหีบ ท่าเทียบเรือน้ำลึกที่หาด ส. หรือท่าเทียบเรือทุ่งโปรง เกิดขึ้นจากวัตถุประสงค์ทางทหารเป็นหลัก จากการตั้งฐานบินแห่งต่าง ๆ ของกองทัพสหรัฐฯ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และฐานบินของฝูงบินทิ้งระเบิด B-52 ที่อุตะเกา จำเป็นต้อง

มีท่าเรือส่งกำลังบำรุง และขนส่งอาวุธยุทธภัณฑ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะลูกระเบิดทิ้งจากเครื่องบิน จนต้องก่อสร้างถนนเลี้ยวชุมชนบ้านฉาง เพื่อความปลอดภัยในการขนวัตถุระเบิดไปยังฐานบิน อุตะเกาโดยเฉพาะ ซึ่งเรียกกันติดปากว่า ถนนสายอินแลนด์ รวมถึงทางหลวงสายยุทธศาสตร์ หมายเลข 331 สัตหีบ-พนมสารคาม และทางหลวงหมายเลข 304 ช่วงบางคล้า-พนมสารคาม-กบินทร์บุรี-ปักธงชัย-นครราชสีมา ที่เริ่มจากแยกถนนสุขุมวิทที่ชาวบ้านเรียกว่า แยกกิโกลิบ ซึ่งความหมายก็คือ จากอำเภอสัตหีบออกมาทางอำเภอบ้านฉางตามถนนสุขุมวิทมาสิบกิโลเมตรนั่นเอง วิธีการที่ใช้บอกตำแหน่งคนท้องถิ่นเขาจะบอกเป็นหลักิโลว่าห่างจากอำเภอสัตหีบกี่กิโล แยกกิโกลิบ ก็คือแยกที่ห่างออกมาจากอำเภอสัตหีบ สิบกิโลเมตร ซึ่งทางรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ได้สนับสนุนด้านงบประมาณก่อสร้างอีกด้วย สำหรับหน่วยงานที่ผูกขาดการขนส่งอาวุธยุทธภัณฑ์ดังกล่าวจากท่าเรือน้ำลึกสัตหีบไปยังยังโคราช ขอนแก่น อุดรธานี และฐานทัพต่าง ๆ ในขณะนั้นก็คือ รสพ.นั่นเอง ซึ่งว่าเป็นยุครุ่งเรืองที่สุดของ รสพ. ก็ว่าได้ (สำนักข่าวสารอเมริกัน, 2510)

ถนนที่เรียกว่า ถนนยุทธศาสตร์ นี้ในบ้านเรามีอยู่หลายเส้น ส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่เคยมีการสู้รบไม่ว่าจะเป็นการสู้รบสมัยการรบกับกองกำลังติดอาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหรือกับกองกำลังต่างชาติ ถนนเหล่านี้ตัดขึ้นเพื่อการลำเลียงทหารและยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ เข้าออกพื้นที่สำคัญได้อย่างรวดเร็วและใช้เป็นเส้นทางตรวจการณ์ หลายเส้นทางโดยเฉพาะในเขตการสู้รบมักจะสร้างโดยทหาร ถ้าสังเกตดูเส้นทางหลวงในประเทศจะเห็นว่าในหลาย ๆ ท้องที่นั้นมีการตัดถนนเลียบชายแดน และถ้าได้ขับรถไปตามถนนเส้นดังกล่าวก็จะพบด่านทหารตั้งอยู่เป็นระยะ เมื่อสถานการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป ความรับผิดชอบของถนนเหล่านี้ก็เปลี่ยนมือจากทหารมาเป็นหน่วยงานอื่น ชื่อที่เคยเรียกกันโดยอาศัยวัตถุประสงค์ของการสร้างหรือจุดเริ่มต้น สิ้นสุดก็กลายเป็นการเรียกชื่อตามตัวเลขแทน

ฐานทัพสหรัฐอเมริกาและผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจต่อชุมชนอำเภอบ้านฉาง

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง ประเทศไทยตกอยู่ในสภาวะที่ต้องรับผลกระทบจากสงครามสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจประเทศเดียวในขณะนั้นที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือฟื้นฟูแก่ประเทศไทย ด้วยเหตุนี้ การมุ่งแสวงหาความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาประเทศจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ไทยเห็นประโยชน์จากการมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี เช่น การให้เงินช่วยเหลือเพื่อซ่อมแซมทางรถไฟ และจัดหาอุปกรณ์สำคัญในการสร้างระบบคมนาคมขนส่งต่าง ๆ ซึ่งถูกทำลายไปในระหว่างสงคราม รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการทหารให้แก่ไทย เพื่อต่อต้านทั้งการแทรกซึมบ่อนทำลายและการโจมตีจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ ในขณะเดียวกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้น ประเทศไทย

ได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ผนวกความจำเป็นในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมเข้าเป็นส่วนหนึ่งควบคู่ไปกับการพัฒนาทางการทหารของไทยสหรัฐอเมริกาจึงได้ กลายเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือต่อไทยมากที่สุดนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง จนถึงสิ้นสุดสงครามเวียดนาม

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกา ด้านสังคมและวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น หลายด้าน พอสรุปได้ดังนี้

1. ด้านสาธารณสุข สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือต่อไทยในรูปของมูลนิธิหรือกึ่ง เฟลเลอร์ด้วยการสนับสนุนการดำเนินงานของคณะแพทยศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ราชแพทยาลัยเดิม) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น จนสามารถผลิตแพทย์ที่มีคุณภาพออกไปช่วยพัฒนาประเทศด้านการสาธารณสุขได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการช่วยเหลือในด้านการปราบปรามโรคพยาธิปากขอ การพัฒนา ระบบการประปา และศูนย์อนามัยตามเมืองต่าง ๆ อีกด้วย

ภาพที่ 17 ด้านสาธารณสุขสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือวิจัยมาลาเรีย

(ย้อนอดีตสนามบินอู่ตะเภาฐานบิน บี-52 เมื่อ “นาซา” สหรัฐอเมริกามาขอใช้
แต่นั้น “มันไม่ใช่..”, 2559)

2. ด้านการศึกษา นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา สหรัฐอเมริกาและไทยได้ลงนาม เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ไทยในการพัฒนาการศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาอาชีพศึกษาให้ ความช่วยเหลือที่วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ โรงเรียนมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา ฝึกหัดครู

บริหารการศึกษา ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ การฝึกอบรมและวิจัยในเรื่องต่าง ๆ รวมตลอดไปจนถึงการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในชนบท นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาอีก เช่น หน่วยสันติภาพ (The Peace Corps) มูลนิธิการศึกษามิตรภาพ (The Mitraparb Education Foundation) มูลนิธิฟลูไบรท์ หรือมูลนิธิการศึกษาไทยอเมริกันนอกจากนี้ ยังมีโรงเรียนสอนภาษา สมาคมนักเรียนเก่าสหรัฐอเมริกา (The American University Alumni Language Center: AUA) หรือเรียกกันทั่วไปว่า เอยูเอ. รวมทั้ง โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนนานาชาติ เอ.เอฟ.เอส. (The American Field Service: AFS) จากความช่วยเหลือดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกา ได้มีส่วนอย่างมากในการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการศึกษาแห่งประเทศไทย

ภาพที่ 18 รัชกาลที่ 9 ทรงเสด็จที่ที่วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือ (หุ่นยนต์คูลมอ (พ.ศ. 2497) หนึ่งในพระอัจฉริยภาพในหลวง ร.9, 2560)

3. ด้านเศรษฐกิจ สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจแก่ไทยมากที่สุด นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 เป็นต้นมา โดยมีจุดมุ่งหมายทางการเมือง โดยเฉพาะการนำนโยบายสกัดกั้นการแผ่ขยายอิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ของประธานาธิบดีทรูแมน มาใช้ใน ปี พ.ศ. 2490 โดยมุ่งให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยเน้นการนำความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม เช่น การเกษตร สาธารณสุข คมนาคม เป็นต้น

4. ด้านสังคมและวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของไทยกับสหรัฐอเมริกาในด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันและกัน ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ เป็นไปด้วยดี อย่างไรก็ตาม การที่คนไทยจำนวนมากไปศึกษาอบรมในด้านต่าง ๆ จากสหรัฐอเมริกา

ทำให้เกิดการเรียนแบบรูปแบบและวิธีการในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงว่าเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของสังคมไทยหรือไม่ ทำให้เกิดสภาพที่เรียกว่าการทำให้ทันสมัยโดยไม่ได้มีการพัฒนา รวมทั้งเกิดช่องว่างระหว่างผู้ที่ได้รับการศึกษาจากสหรัฐอเมริกากับคนส่วนใหญ่ในสังคมไทย การหลั่งไหลของวัฒนธรรมอเมริกันมีอิทธิพลในสังคมและวัฒนธรรมไทยเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมและทำลายค่านิยมอันดีของไทย เช่น ปัญหาโสเภณี ปัญหาวัยรุ่น ปัญหายาเสพติด แหล่งอบายมุขต่าง ๆ เป็นต้น

จากการเข้ามาขณะที่ยุทธการสหรัฐอเมริกาประจำการอยู่ในประเทศไทยนั้น ทำให้เกิดผลกระทบทั้งให้ด้านบวกและด้านลบอย่างกว้างขวาง เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกช่วงเวลาหนึ่งที่ส่งผลต่อพื้นที่อำเภอบ้านฉาง เมื่อกองทัพเรือต้องการก่อสร้างสนามบินทหารเรือในปี พ.ศ. 2504 จึงดำเนินการสำรวจพื้นที่บริเวณชลบุรีและระยอง ณ เวลานั้น กระทรวงกลาโหมได้อนุมัติให้ฝูงบินทหารเรือสังกัดกองเรือยุทธการ โดยใช้สนามบินกองทัพอากาศดอนเมืองเป็นสนามบินชั่วคราว ต่อมากองบัญชาการทหารสูงสุดอนุมัติสร้างสนามบินแห่งใหม่ของกองทัพเรือบริเวณหมู่บ้านหนองม่วง ตำบลพลา จังหวัดระยอง ในขณะนั้น ได้เกิดการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเวียดนามใต้ และประเทศลาว (สงครามเวียดนาม) รัฐบาลสหรัฐอเมริกาเห็นว่าต้องสร้างสนามบินขนาดใหญ่ในประเทศไทยเพิ่มเติม จึงช่วยประเทศไทยพัฒนาสนามบินแห่งนี้ให้แกร่งขึ้นอีก เป็น Air-Base ที่แข็งแกร่งมากในภูมิภาคนี้ โดยใช้เป็นหน่วยในการลำเลียงหน่วยรบไปยังจุดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ภายในประเทศ หลังจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทย ซึ่งกองทัพสหรัฐอเมริกาได้ให้เงินสนับสนุนในการสร้างเพื่อใช้เป็นฐานปฏิบัติการของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยที่ย้ายมาจากดอนเมืองใน ปี พ.ศ. 2509

เมื่อเกิดเหตุการณ์คอมมิวนิสต์คุกคามลาวในปี พ.ศ. 2505 รัฐบาลได้เริ่มดำเนินการก่อสร้างทางหลวงโดยร่วมมือกับคณะผู้แทนบริหารเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย (US Operation Mission: USOM) และ OICC ภายใต้โครงการทางหลวงเพื่อความมั่นคงก็ได้เกิดขึ้น ในปี พ.ศ. 2506 เรียกว่า ทางยุทธศาสตร์ (Security road) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการสร้างทางยุทธศาสตร์ 2 สาย ทางหลวงหมายเลข 304 ฉะเชิงเทรา-โคราช และทางหลวงหมายเลข 331 สายสัทธิบ-ฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการก่อสร้างถนนของทางทหารของสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย สำหรับทางหลวงหมายเลข 304 ฉะเชิงเทรา-โคราช ยาว 264 กิโลเมตร

หลังจากนั้นก็ได้มีการสร้างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 สายสัทธิบ-เขาหินซ้อน มีชื่อเรียกเป็นหลักว่า ถนนสายยุทธศาสตร์ โดยมีชื่อเรียกอื่นแตกต่างกันไป เช่น ถนนอิงแลนด์ เป็นต้น เส้นทางเริ่มจากถนนสุขุมวิทที่ตำบลพลาหลวง อำเภอสัทธิบ จังหวัดชลบุรี สิ้นสุดที่ทาง

หลวงแผ่นดินหมายเลข 304 (ฉะเชิงเทรา-กบินทร์บุรี) ที่ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา รวมระยะทาง 156.397 กิโลเมตร (อำพิกา สวัสดิ์วงศ์, 2545, หน้า 84)

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 สายสัทธิบ-เขาหินซ้อนการสร้างแยกออกจากถนนสุขุมวิท ซึ่งการสร้างถนนสุขุมวิทมีการแบ่งออกเป็นช่วง ๆ ตามสายทาง ได้แก่ สายทางกรุงเทพฯ-สมุทรปราการ และสายทางชลบุรี-สัทธิบ ซึ่งสร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2480 และ 2482 ส่วนสายทางสัทธิบ-ระยองสร้างเสร็จใน พ.ศ. 2484 พร้อม ๆ กับสายทางบางปะกง-ชลบุรี ที่เริ่มสร้างใน พ.ศ. 2483 จนกระทั่ง พ.ศ. 2484-2491 สายทางกรุงเทพฯ-สมุทรปราการ จนถึงแค่ช่วงชลบุรี-สัทธิบจะเป็นทางลาดยาง นอกนั้นส่วนใหญ่จะเป็นทางลูกรัง

ช่วงกลางทศวรรษที่ 2490 การเดินทางจากกรุงเทพมหานครไปชลบุรีและสัทธิบได้รับความสะดวกเป็นผลมาจากการเปิดสะพานเทพหัสดินทร์ แต่ถนนสุขุมวิทในช่วงระยอง-จันทบุรี-ตราดซึ่งรวมอยู่ในทางสายสัทธิบ-ระยอง-จันทบุรี-ตราด จนถึง พ.ศ. 2495 สิ้นสุดโครงการ 18 ปี ก็ยังไม่แล้วเสร็จ (อำพิกา สวัสดิ์วงศ์, 2545, หน้า 76) จากรายงานการตรวจสภาพทางหลวงสายกรุงเทพมหานคร-ตราด ของกระทรวงคมนาคม เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 กล่าวถึงถนนสุขุมวิท ตอนที่สาม สายสัทธิบ-ระยอง กิโลเมตรที่ 179-222 เว้นในช่วง กิโลเมตรที่ 196-208 ชำรุด

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 ที่ได้รับความช่วยเหลือจากประเทศสหรัฐอเมริกา ในการก่อสร้างเส้นทางสายนี้ก่อสร้างขึ้นและเปิดใช้เมื่อ ปี พ.ศ. 2517 ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เพื่อสนับสนุนภารกิจทางการทหารในสงครามอินโดจีน ในการขนอาวุธยุทโธปกรณ์ จากท่าเรือจุกเสม็ด หรือการทำเรือสัทธิบ และสนามบินอู่ตะเภา ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ไปยังฐานทหารอเมริกาที่จังหวัดนครราชสีมา

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2519 สงครามสงบลง สหรัฐก็ถอนทหารออกไป เหลือทิ้งไว้คือ สนามบินอันแข็งแกร่ง และด้วยความใหญ่โตของสนามบินจึงทำให้สามารถรองรับเครื่องบินขนาดใหญ่ ๆ ได้สบาย ๆ และมีโรงเก็บที่กว้างขวางอีกด้วย รัฐบาลในขณะนั้นจึงมีมติเปลี่ยนให้เป็นสนามบินเชิงพาณิชย์ และให้เป็นสนามบินสำรองของสนามบินดอนเมือง แต่ก็ยังอยู่ภายใต้สังกัดของกองทัพเรืออยู่ดีครับ จึงทำให้ในปัจจุบันสนามบินอู่ตะเภาเองแม้จะผันเป็นสนามบินเพื่อการพาณิชย์แล้วแต่ก็ยังใช้เพื่อการทหารและการทูตอยู่ดี

อย่างไรก็ตาม เมื่อสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาตั้งฐานบินที่อู่ตะเภาในช่วง พ.ศ. 2508 ก็ส่งผลให้อเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง รวมถึงสัทธิบที่เคยเป็นเมืองชายฝั่งทะเลที่เงียบเหงาแตกต่างจากบางแสนและพัทยา กลายเป็นชุมชนที่มีความคึกคักทางเศรษฐกิจอย่างมาก แม้การสร้างฐานทัพอเมริกันจะสร้างความไม่พอใจต่อคนไทยบางกลุ่มและพวกคอมมิวนิสต์ที่เคลื่อนไหวต่อสู้

กับสหรัฐอเมริกาในเวียดนามได้ไม่น้อยเนื่องจากเป็นกองกำลังทางทหารที่ทางสงครามกับประเทศเวียดนามเหนือและเวียงกงโดยตรง แต่ฐานทัพอเมริกันก็ทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนและตลาดเป็นบริเวณกว้าง และสามารถถกฉวยผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจจากตลาดที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วไว้ได้มาก นอกจากนี้ยังมีโอกาสลงทุนเพื่อสร้างกำไรในธุรกิจอีกหลายประเภท

เมื่อมีการทำข้อตกลงหยุดยิงในเวียดนาม ปัญหาฐานทัพอเมริกันในประเทศไทยไม่จำเพาะแต่ภายในประเทศ หากทั่วกลายเป็นข้ออภิปรายถกเถียงกันระหว่างประเทศ อย่างน้อยที่สุด นายกรัฐมนตรีของประเทศในภาคพื้นแปซิฟิกสองประเทศแสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ อย่างเปิดเผย และอย่างน้อยที่สุด ความสำคัญของปัญหานี้มีมากพอที่จะทำให้นายกรัฐมนตรีลิงคอล์นเดินทางรอบโลกเพื่อเผยแพร่ทัศนคติแห่งตน ถ้าหากสหรัฐอเมริกาถอนฐานทัพออกจากประเทศไทย ไทยจะได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง

สิ่งที่ประจักษ์แจ้งก็คือ หากสหรัฐฯ ถอนฐานทัพออกจากประเทศไทย รายจ่ายด้านการกลาโหมของสหรัฐฯ (Defense Expenditure) ที่เกี่ยวเนื่องกับสงครามเวียดนามในประเทศไทยจะต้องลดต่ำลงโดยไม่ต้องสงสัย ในระหว่างปีพ.ศ. 2507-2508 รายจ่ายดังกล่าวนี้ตกปีละ 30-35 ล้านดอลลาร์อเมริกัน แต่นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 เป็นต้นมา เมื่อสหรัฐฯ โหมการรุกรานเวียดนามเหนือ รายจ่ายด้านการกลาโหมของสหรัฐฯ ในเมืองไทยเพิ่มขึ้นอย่างมากในปีพ.ศ. 2509 รายจ่ายดังกล่าวเพิ่มเป็น 157 ล้านดอลลาร์อเมริกันเศษ และเพิ่มเป็น 318 ล้านดอลลาร์อเมริกันในปี พ.ศ. 2511 รายจ่ายดังกล่าวนี้ ประกอบด้วยรายการสำคัญ 3 รายการ คือ

1. รายจ่ายเกี่ยวกับการทหารอเมริกันในเมืองไทยอันสืบเนื่องจากการที่สหรัฐฯ ตั้งฐานทัพในประเทศไทย
2. รายจ่ายในการพักผ่อนหย่อนใจของทหารอเมริกันในเมืองไทย (Rest and recreation expenditure)
3. รายจ่ายของหน่วยงาน USOM ในการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านยุทธศาสตร์และการต่อต้านการคุกคามภายใน

ตามรายงานของธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank) ในระหว่างปี พ.ศ. 2507-2511 มูลค่าสินค้าออกของไทยเพิ่มขึ้นอันเป็นผลจากสงครามเวียดนามถึง 35 ล้านดอลลาร์อเมริกัน ในจำนวนนี้สงครามเวียดนามมีผลทำให้ไทยส่งสินค้าออกไปยังสหรัฐฯ ได้เพิ่มขึ้น 18 ล้านดอลลาร์อเมริกัน ญี่ปุ่น 1 ล้านดอลลาร์อเมริกัน ไต้หวัน 4 ล้านดอลลาร์อเมริกัน และเวียดนามใต้ 12 ล้านดอลลาร์อเมริกัน มูลค่าสินค้าออกส่วนที่เพิ่มขึ้น 35 ล้านดอลลาร์อเมริกันนี้เป็นส่วนที่เพิ่มขึ้นมากกว่ากรณีปกติก่อนที่จะเกิดการรบขนานใหญ่ในเวียดนาม ตามรายงานฉบับเดียวกันนี้ การหยุดยิงในเวียดนาม แม้จะมีผลทำให้มูลค่าสินค้าออกของไทยส่วนนี้ลดลง แต่จะ

ไม่ลดลงถึง 35 ล้านดอลลาร์อเมริกัน รายการที่จะได้รับความกระทบกระเทือนจะมีเฉพาะแต่สินค้าออกที่ส่งไปเวียดนามใต้ 12 ล้านดอลลาร์อเมริกันเท่านั้น (รังสรรค์ ชนะพรพันธ์, 2516, หน้า 18-26)

ผลกระทบทางสังคมต่อชุมชนอำเภอบ้านฉาง

กล่าวได้ว่าการเข้ามาตั้งฐานทัพของสหรัฐอเมริกาได้ทำให้เศรษฐกิจของอำเภอบ้านฉางเฟื่องฟูอย่างยิ่ง เนื่องจากมีการใช้จ่ายเงินจำนวนมากของฐานทัพในหลายด้านด้วยกัน เช่น การก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่และถนน การบริโภคอาหารและการใช้จ่ายเงินเพื่อความบันเทิงของบุคลากร ซึ่งก่อนหน้านี้นั้นคนในชุมชนในอำเภอบ้านฉางจำนวนมาก จะประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมและค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ส่วนกลุ่มข้าราชการในท้องถิ่นนั้นจะเป็นบุคลากรที่ภาครัฐส่งมาประจำตำแหน่งในพื้นที่ เช่น ครู ทหาร ตำรวจ พยาบาล เป็นต้น ที่มีรายได้มากขึ้นจากการขายแรงงานหรือขายสินค้าจนมีเงินมากพอที่จะบริโภคสินค้าราคาแพงหรือบริโภคสิ่งของฟุ่มเฟือยต่าง ๆ นอกเหนือจากการซื้อเครื่องอุปโภค บริโภคในชีวิตประจำวัน

จะเห็นได้ว่าในยุคฐานทัพอเมริกันได้เกิดการจ้างงานในภาคการก่อสร้าง และงานบริการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น มีการสร้างตึกแถว โรงแรม เกสต์เฮาส์ บาร์ ไนต์คลับ ร้านอาหาร มีการผลิตสินค้าเกษตรต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เป็นผลทำให้สินค้าทันสมัยและราคาแพงกลายเป็นสินค้าขายดี เช่น วิทยุ โทรทัศน์ รถจักรยานยนต์ รถยนต์ เป็นต้น ซึ่งการขยายตัวของการบริโภคสินค้าทันสมัยเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดการสร้างงานและธุรกิจประเภทอื่น ๆ ตามมา เช่น ช่างซ่อมต่าง ๆ ร้านขายอะไหล่ รวมถึงโรงกลึงและอู่ซ่อมรถยนต์จำนวนมาก

โดยในประเด็นนี้ ผู้ให้ข้อมูล ส. (สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2551 อ้างถึงใน กนกพร ปรัชญกุล, 2552, หน้า 90) ได้เล่าให้ฟังว่า เดิมครอบครัวเป็นคนกรุงเทพฯ ย้ายเข้ามาประมาณปี พ.ศ. 2502 ทำธุรกิจขายอะไหล่รถทุกชนิดที่บ้านฉาง ขณะนั้นเรียนอยู่มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำได้ว่า ตลอดเส้นทางตั้งแต่บริเวณบ้านเต่าถ่านกิโลสิบของสัดหีบ ถึงบ้านนิวลนด์หรือบ้านแผ่นดินไทยในปัจจุบัน ระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร เต็มไปด้วยร้านค้า ไฟฟ้าเปิดอย่างสว่างไสวเต็มทั้งสองข้างทาง ถ้าเปรียบเทียบได้เหมือนเวลาเราเข้ากรุงเทพฯ ในเวลากลางคืน ก็สว่างไสวไปทั้งหมด เนื่องจากทหารอเมริกาเมื่อลงจากเครื่องบินเสร็จสิ้นภารกิจแล้วก็จะมาใช้จ่ายเงินอย่างเต็มที่ ซื้อความสุขให้กับตัวเอง เนื่องจากรายได้ และเบี้ยเลี้ยงจำนวนมาก และไม่แน่ใจว่าเมื่อออกไปรบแล้วจะมีโอกาสกลับมาใช้ชีวิตอยู่อีกไหมจึงมีร้านค้าให้บริการเป็นจำนวนมาก ที่นี้จะมีรถยนต์ใหม่ ๆ เข้ามาเสมอ ฉะนั้นทางเอเยนต์ก็จะมาถามถึงอะไหล่รถใหม่ที่ต้องการ โดยธุรกิจรถเช่า ที่เรียกว่า แท็กซี่ป้ายเหลืองหรือคิวรถ

รถป๊อปปาย ซึ่งจะมีรถรุ่นใหม่ ๆ นำเข้ามาที่ไม่เคยมีวิ่งที่ไหนมาก่อนในสมัยนั้นยังไม่มียอดประกอบ แต่จะเป็นรถนำเข้ามาทั้งสิ้น ก็จะมีพ่อค้ามาถามว่าต้องการรถยี่ห้ออะไร มีให้ขายทั้งเงินสดเงินผ่อน สำหรับชาวบ้านที่ บริการให้ทหารอเมริกันเช่าไปหาเพื่อนหาแฟน (เมียเช่า) ที่อยู่ที่บ้านทัพโคราช ฐานทัพอุดร ตาคี เป็นต้น ที่ร้านจะเปิดร้านแทบทั้งวันทั้งคืน คือ เปิดร้านตั้งแต่ตี 4 จนถึงเกือบเที่ยง คืนจึงปิดประตูเหล็กด้านนอก ตอนตี 4 ก็มีคนมาเรียกชื่อของอีกแล้วเพราะทหารจีไอลองเครื่องมาแล้วต้องการใช้บริการ

ปัญหาสังคมที่เกิดตามมาภายหลังจากทหารอเมริกันเข้ามา ได้แก่

1. การอพยพของคนจากถิ่นอื่น ฐานบินอุตะเกานันเป็นฐานบินที่สร้างครั้งสุดท้ายของ กองทัพอเมริกาเป็นฐานบินที่ใหญ่ที่สุด การอพยพของคนจากถิ่นอื่นที่เคยสัมผัสกับ กองทัพอเมริกา เช่น ฐานบินโคราช ฐานบินอุดร คนเหล่านี้จะมุ่งมาหางานทำที่ฐานบินอุตะเกานัน ทำให้ทำให้เกิดปัญหาคนว่างงานเกิดความแออัดขึ้นภายในพื้นที่ ในบรรดาผู้ที่อพยพเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อที่จะมาหางานทำที่มีความรู้ความสามารถหรือมีคนรู้จักช่วยเหลือก็ได้งานทำ ส่วนผู้ที่ยังหางานไม่ได้ก็ต้องคอยโอกาสที่จะได้เข้าไปทำงานกับทหารอเมริกัน ครั้นจะกลับไปถิ่นเดิมก็อาจเพื่อนบ้าน เพราะงานที่เคยทำก็มาออกแล้วต้องทนอยู่เพื่อหางานทำให้ได้ ระหว่างที่รอก็ต้องใช้เงินทุนที่เตรียมมา ถ้าเงินหมดก่อนที่จะได้งานทำก็อาจจะต้องหันไปประกอบอาชีพมิฉะฉินเพื่อเลี้ยงตัวเอง กลายเป็นปัญหาของสังคม และที่เป็นปัญหาโดยตรงคือเกิดความแออัดเพราะมีจำนวนคนมากอยู่ในชุมชน สนั่น ประสิทธิ์เดชาชัย (สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2560) ทำหน้าที่เซฟในฐานบิน ได้เล่าให้ฟังว่า ในฐานบินจะเลือกคนพื้นที่เข้าไปทำงานเป็นส่วนใหญ่ ครับ ผมโชคดีที่เป็นคนพื้นที่และพูดภาษาได้

ภาพที่ 19 คนไทยที่มารอทำงานที่อุตะเถา 1965 Mike Fasano and Unknown2-U Tapao 1966
(Mike Fasano and Unknown2 - U Tapao 1966, 2016)

2. ปัญหาอาชญากรรม เนื่องจากมีคนอพยพเข้ามาอยู่มากทำให้เกิดการก่ออาชญากรรม เช่น ปล้น ฆ่าข่มขืนกระทำชำเรา จนถึงลักขโมย วิวังราว ฯลฯ มากขึ้น อาชญากรรมต่าง ๆ เกิดจากความไม่เป็นระเบียบของสังคม ค่านิยมของสังคมปฐมภูมิที่ต่างคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเริ่มหมดไป คนทุกคนพยายามทำทุกอย่างเพื่อตัวเองโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่นว่าจะเดือดร้อนอย่างไร และความยากจนก็เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดอาชญากรรม อาชญากรรมส่วนใหญ่เป็นคนที่โยกย้ายจากถิ่นอื่นเพื่อเข้าไปก่ออาชญากรรมที่หมู่บ้านเพราะการมีคนอยู่มากย่อมมีโอกาสในการก่ออาชญากรรมได้มากขึ้น

เพียร (สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2560) เล่าว่าตอนนั้นพี่ปดบาร์อยู่หน้าฐานบิน ปี พ.ศ. 2511 ตอนนั้นเปิดมาได้ 3 ปี แล้ว มีอยู่ 5 บาร์ มีวัยรุ่นกลุ่มหนึ่งได้ทำลายรถของทหาร MP ทั้งหมด แถวหน้าบาร์พวกนี้ลงขอบมาหาเรื่องกัน ขยายบ้า จากนั้นไม่นานรัฐบาลก็ไม่ให้ทำหน้าที่เลยต้องย้ายมาที่ใหม่ คือนิวแลนด์

3. ปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแก่เด็กวัยรุ่นที่ไม่มีงานทำ หรือพวกประกอบอาชีพทางทุจริต เพราะเมื่อมีเวลาว่างมากก็เกิดความอยากรู้อยากเห็นอยากทดลอง เมื่อเสพ 2-3 ครั้ง ทำให้ติดเกิดความจำเป็นที่จะต้องซื้อมาเสพ ในเมื่องานก็ไม่ได้ทำ การหาเงินก็ต้องกระทำโดยวิธีผิดกฎหมายก่อความเดือดร้อนแก่เพื่อนบ้าน การซื้อขายเสพติด เช่น เฮโรอีน ยาผงขาว ชิกเคนนอน และกัญชา มีแหล่งที่จะซื้อได้ไม่ยากนัก

ปัญหาที่เกิดจากยาเสพติดนี้ เกิดจากการที่ทหารอเมริกันและคนไทยบางส่วนนำเข้ามา

ศพแพร่ จำนวนผู้สพพาศพติดจะทวีจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ เป็นปัญหาที่ไม่อาจควบคุมได้เพราะถ้าตำรวจจะจับไปกักขังไว้ก็ต้องให้การดูแลรักษาไปด้วย ซึ่งเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจะเลยไม่อยากจะจับกุมคงปล่อยให้ปัญหาดังกล่าวไป (วิทยา จูตะโลหิต, 2515, หน้า 40)

4. ปัญหาเด็กหัวแดง เป็นปัญหาของพ่อแม่ที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำเด็กเหล่านี้เกิดจากพ่อที่เป็นทหารอเมริกันกับเมียเช่า โสเภณี หรือหญิงที่ทำงานเกี่ยวข้องกับทหารอเมริกันโดยความประมาทหรือความต้องการของฝ่ายชาย ซึ่งฝ่ายหญิงยินยอม ผลที่ได้รับเมื่อทหารอเมริกันย้ายกลับสหรัฐ หรือเปลี่ยนหน่วยประจำ เด็กที่เกิดจากทหารอเมริกนก็กลายเป็นคนที่ไม่มีความต้องการเพราะเป็นภาระต้องเสียเงินและเสียเวลาในการเลี้ยงดู เด็กเหล่านี้จึงถูกทอดทิ้ง ให้ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อชีวิตของตัวเอง บางครั้งเด็กพวกนี้จะถูกทอดทิ้งไว้ที่โรงพยาบาลตั้งแต่เกิดเพราะความอายของแม่ที่จะยอมรับความจริง จะเห็นได้ว่ากรณีที่ทหารอเมริกันเข้ามาตั้งฐานทัพอยู่ที่อุตะเถานนั้นมีผลทำให้เกิดปัญหาสังคมหลายประการ ในเขตพื้นที่ใกล้เคียงหมู่บ้านพลา อำเภอบ้านฉางนั้น ได้รับความกระทบกระเทือนมากแห่งหนึ่งเพราะอยู่ใกล้สนามบินทหารอเมริกันมาอาศัยและหาความสำราญอยู่มาก การที่ทหารอเมริกันเข้ามาอยู่มาก โดยมิได้ปฏิบัติตนเองให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของไทยนั้นก็ป็นสาเหตุหนึ่ง แต่อีกสาเหตุคือเมียเช่า โสเภณี นั้นก็อพยพมาเพื่อมาทำกิจกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่จะสมัครใจทำ ดังจะเห็นได้จากการสำรวจภาวะของสถานบริการที่เกิดขึ้นในอุตะเถา จังหวัดชลบุรี ก่อให้เกิดปัญหาสังคมของสุภาพ วิเศษสุรการ (2511) ซึ่งได้สรุปการวิจัยไว้ว่า

หญิงบริการในสถานบริการจำนวน 163 คน หรือร้อยละ 42 ของหญิงบริการทั้งหมดจำนวน 385 คน ให้เหตุผลในการประกอบอาชีพขายบริการว่า เป็นเพราะต้องการเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยในการครองชีพและอาชีพนี้เป็นอาชีพที่ได้เงินมากกว่าอาชีพอื่น

ปัญหาเด็กหัวแดง หรือเด็กลูกครึ่ง ซึ่งเกิดจากทหารอเมริกันจำนวนมาก โดยเฉพาะปัญหาเด็กหัวแดง ซึ่งเป็นปัญหาใหม่ของสังคมไทยในขณะนั้นเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ จนมูลนิธิเพิล เอส.บัค (Pearl S. Buck Foundation) ของนักประพันธ์หญิงชาวอเมริกัน ได้เข้ามาสำรวจและให้ความช่วยเหลือแก่เด็กหัวแดงที่เรียกว่า อเมราเซียน (Amerasian) จากการสำรวจเขตอันเป็นที่ตั้งฐานทัพของสหรัฐ ในปี พ.ศ. 2511 พบว่า ประเทศไทยมีเด็กหัวแดงถึง 1,200 คน และในปี พ.ศ. 2514 มีโอกาสเพิ่มเป็น 3,000 คน

ปัญหาสังคมเรื่องเด็กหัวแดง ซึ่งรวมทั้งเด็กลูกครึ่งอเมริกันผิวขาวและอเมริกันผิวดำ หรือนิโกร นับว่าเป็นปัญหาอย่างมากในระยะแรก เพราะเด็กไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยได้และรู้สึกแปลกแยกจากเด็กไทยทั่วไปทั้งเรื่องของ หน้าตา สีมม หรือ สีผิว ส่วนสตรีที่เคยทำอาชีพเมียเช่านั้น แม้บางส่วนจะมีโอกาสไปทำอาชีพบริการด้านอื่น แต่ส่วนมากไม่สามารถเข้าสู่

ตลาดแรงงานทั่วไปได้ง่ายเนื่องจากขาดความรู้ทางวิชาชีพ กรมประชาสงเคราะห์จึงต้องช่วยเหลือ โดยสอนให้สตรีกลุ่มนี้มีการฝึกฝนอาชีพด้านอื่น (ยุวรี โศกสวนทรัพย์, 2554 ข)

5. ปัญหาภาพลักษณ์ของผู้หญิงไทย สำหรับประเทศไทยมีบันทึกในประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยอยุธยาว่ามีหญิงบริการทางเพศแก่ผู้ชาย ในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งใช้ในสมัยรัชกาลที่ 1 ก็กล่าวถึง หญิงโสเภณี จึงเป็นการยืนยันว่ามีอาชีพนี้ในสมัยรัตนโกสินทร์ ปี พ.ศ. 2411 รัชกาลที่ 5 ทรงประกาศเลิกทาส แต่ทาสสาวส่วนหนึ่งซึ่งนายทาสปล่อยให้เป็นไทแก่ตัวกลับไม่มีหาทางทำมาหากิน จึงต้องกลายเป็นโสเภณี ต่อมาการค้าประเวณีก็แพร่หลายมากขึ้น ก่อให้เกิดการแพร่ของกามโรคอย่างรวดเร็ว รัชกาลที่ 5 จึงทรงออกพระราชบัญญัติสัญญาโรค ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2452) เพื่อป้องกันและควบคุมกามโรค โดยบัญญัติให้สถานบริการทางเพศต้องจดทะเบียนและมีชื่อโสเภณีในสำนักให้ตรวจสอบได้ รวมทั้งโสเภณีแต่ละคนต้องไปจดทะเบียนกับเจ้าพนักงานด้วย

ปี พ.ศ. 2475 มีการออกกฎหมายให้ชายหญิงมีภรรยาหรือสามีได้เพียงคนเดียว ทำให้บรรดาภรรยาน้อยจำนวนหนึ่งต้องเปลี่ยนสภาพเป็นโสเภณี และในปี พ.ศ. 2491 แรกกุดันจากประเทศต่าง ๆ ทำให้รัฐบาลต้องอนุญาตให้มีโสเภณีอย่างถูกต้องตามกฎหมาย หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีมติจากที่ประชุมองค์การสหประชาชาติว่า การค้าประเวณีทำให้ศักดิ์ศรีของมนุษย์ตกต่ำลง และเป็นต้นเหตุแห่งความเสื่อมทรามต่าง ๆ ในสังคม เช่น การค้าผู้หญิง การบังคับให้หญิงค้าประเวณี อาชญากรรม และการแพร่เชื้อกามโรค ประเทศไทยซึ่งเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติจึงต้องปฏิบัติตามมติดังกล่าว โดยการออกพระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 แทนพระราชบัญญัติสัญญาโรค ร.ศ. 127 ทำให้อาชีพโสเภณีเป็นสิ่งผิดกฎหมายตั้งแต่นั้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดสงครามเวียดนามใน ปี พ.ศ. 2503 ประเทศไทยซึ่งกลายเป็นฐานทัพของอเมริกันจำเป็นต้องดำเนินธุรกิจนี้ต่อไป เพื่อบริการทหารที่มารบในสงครามเวียดนาม แต่ได้เปลี่ยนรูปไปเป็นโรงน้ำชา สถานบริการอาบอบนวด บาร์อะโกโก้ และเมียเช่า ฯลฯ ปี พ.ศ. 2519 สงครามสงบ แต่บริการทางเพศดังกล่าวยังคงอยู่ เพราะยังเป็นที่ต้องการของลูกค้าชาวไทย

อาจารย์ศิริเพ็ญ ดาบเพชร อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ก็พูดถึงเรื่องเม็ดเงินในธุรกิจบริการทางเพศในไทยไว้เช่นเดียวกัน โดยกล่าวถึงช่วงสงครามเวียดนามที่อุตสาหกรรมทางเพศในไทยขยายตัวเพื่อรองรับทหารอเมริกาอย่างรวดเร็ว

ในช่วงสงครามเวียดนามมีเงินที่หมุนเวียนอยู่ในธุรกิจการขายบริการทางเพศทั้งพาร์ตเนอร์ เมียเช่า บาร์ คลับต่าง ๆ ร้านอาหาร มีเงินหมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจไทยประมาณ

16 ล้านเหรียญสหรัฐ (ต้องอ่าน!! “ไทยคือช่องของโลก?” คำถามคาใจมานาน “โศภณี” ควรถูกกฎหมายหรือไม่”, 2560)

ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อชุมชนอำเภอบ้านฉาง

การเข้ามาของทหารอเมริกันส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจในภาคตะวันออก เนื่องจากเมื่อการสร้างสนามบินอู่ตะเภาสำเร็จลง และได้กลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2511 ทำให้เกิดธุรกิจประเภทต่าง ๆ ขึ้นมามากมาย เพื่อรองรับความต้องการของทหารอเมริกัน เช่น ธุรกิจสถานเริงรมย์ประเภทไนต์คลับ ผับ บาร์ สถานบริการทางเพศ สถานอาบอบนวด เกิดอาชีพหญิงที่เป็นเมียเช่า และธุรกิจการค้าประเภทต่าง ๆ ส่งผลให้เงินดอลลาร์สะพัดภายในท้องถิ่นทำให้กลุ่มผู้มีอิทธิพลเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในธุรกิจผิดกฎหมายต่าง ๆ ได้แก่ การค้ายาเสพติด อาวุธปืนเถื่อน การลักลอบนำคนต่างด้าวเข้าประเทศ และการลักลอบนำสินค้าปลอดภาษีเข้ามาขายให้แก่ทหารอเมริกัน โดยส่งผ่านทางท่าเรือน้ำลึกสัตหีบ เป็นเงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นกลุ่มใหม่อาศัยโอกาสดังกล่าวสะสมทุนทางเศรษฐกิจในธุรกิจผิดกฎหมาย ธุรกิจหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงทหารอเมริกันเข้ามาประจำการที่อู่ตะเภา นั่นคือ ธุรกิจบ้านเช่าและบังกะโล บ้านเช่าและบังกะโล ก่อสร้างขึ้นอย่างมากมายที่บ้านฉางบริเวณสองฝั่งของถนนสุขุมวิท บ้านเช่าและบังกะโลเป็นที่ต้องการของทหารอเมริกันส่วนหนึ่งที่อยู่กับเมียเช่าเพื่อใช้พักผ่อนหลังกลับมาจากการทำงานไปปฏิบัติกรรบในสงคราม โดยเฉพาะนายทหารชั้นสัญญาบัตรจะมีบ้านเช่ากันเกือบทุกคน เหตุผลที่ทหารอเมริกันที่เช่าบ้านอยู่กับเมียเช่า เพราะเป็นข้อบังคับในการฐานบิน คือห้ามนำบุคคลภายนอกเข้าไปอาศัยอยู่ในฐานบิน และอีกเหตุผลก็คือบ้านเช่าและบังกะโลมีความเป็นส่วนตัว เหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจให้หายจากความเหนื่อยล้าจากการออกปฏิบัติกรรบหรือทำงานอย่างหนักในค่ายทหาร

การตั้งฐานทัพในไทยที่ชัดเจนคือช่วง ปี พ.ศ. 2508-2515 เงินที่เข้ามาของอเมริกา มีประมาณเป็น 4% ของ GNP ซึ่งเท่ากับ 26% ของการส่งออก เงินที่เข้ามานั้นใช้ไปหลายส่วนคือ 38% ใช้จ่ายเงินเดือนให้ทหารของตนเอง 11% ใช้จ่ายเพื่อให้ทหารได้พักผ่อน 10.9% จ้างแรงงานท้องถิ่น 17% ใช้บำรุงรักษาฐานทัพ ในขณะที่เดียวกัน GI ได้เงินเข้ามานำไปทำอะไร พบว่าใช้จริง ๆ 49% อีก 51% เก็บกลับบ้าน (วิโรจน์ อาลี, 2546)

ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อชุมชนอำเภอบ้านฉางในทางที่ดี คือ

1. ชาวชุมชนบ้านฉางรวมถึงคนที่อพยพมาได้รับค่าแรงงานมีอัตราสูงและคนมีงานทำมากขึ้น

2. ชาวชุมชนบ้านฉางรวมถึงคนที่อพยบได้รับการฝึกงานในด้านช่างฝีมือ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจโดยรวม ซึ่งหลังจากนั้นทักษะเหล่านี้ได้ถูกนำไปใช้ทำงานในตะวันออกกลาง

3. การตั้งฐานทัพอากาศที่อุตะเถา มีผลทำให้ชุมชนใกล้เคียงบริเวณฐานทัพ มีความเจริญทางด้านวัตถุ เครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันทันสมัยขึ้น การคมนาคมสะดวกและเป็นเมืองที่ขยายใหญ่ขึ้น ประชาชนมีเศรษฐกิจดี มีรายได้สูงขึ้น

ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อชุมชนอำเภอบ้านฉางในทางที่ไม่ดี คือ

1. การใช้จ่ายทางด้านสงครามของสหรัฐอเมริกา ทำให้การเศรษฐกิจของหมู่บ้านเจริญขึ้นก็จริง แต่ไม่มีความสมดุลเนื่องจากไม่เจริญทั่วถึงกันทั่วหมู่บ้าน ชาวบ้านที่ยากจน ไม่มีทางหารายได้เพิ่มทำให้เกิดความขาดแคลนอดยากที่ค่าครองชีพสูงขึ้น

2. การที่ได้รายได้สูงจากการทำงานทำให้ประชาชนใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือยไม่รู้จักประหยัดเป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจของหมู่บ้าน เพราะเป็นเหตุให้ค่าครองชีพสูงขึ้นด้วย ยิ่งกว่านั้นการเอาประโยชน์จากการขายบริการแก่ทหารอเมริกันนั้น เป็นสิ่งที่หาความแน่นอนในระยะยาวไม่ได้ เมื่อทหารอเมริกันถอนตัวออกไปแล้ว ผลที่ติดตามมาก็คือ รายได้ของประชาชนตกต่ำ ธุรกิจขายบริการต้องตกต่ำลงไปด้วย คนว่างงานย่อมมีมากขึ้น เมื่อรายได้ต่ำและคนไม่มีงานทำ ปัญหาสังคมอื่น ๆ ก็ย่อมติดตามมา

เศรษฐกิจของชุมชนอำเภอบ้านฉางที่ดีขึ้นนั้นเกิดจากการทำธุรกิจและทำงานที่ได้ค่าตอบแทนที่ทำในฐานะบิน เช่น

1. พ่อครัว ผู้ที่รับจ้างทำอาหารให้ทหารอเมริกันส่วนมากเป็นผู้มีอาชีพนี้มาก่อนแล้ว ทำหน้าที่รับผิดชอบทำอาหารในสโมสรและคลับของฐานบิน พี่สนั่น เล่าให้ฟังว่าอาหารที่ทำนั้นจะเป็น ไก่ทอด สเต็ก บาบี่คิว สตูเนื้อ พวกนี้เค้าจะชอบกินเนื้อ มีรายได้ประมาณเดือนละ 2,000 บาท

2. ทำงานบ้าน ผู้ที่รับจ้างทำงานบ้านให้ทหารอเมริกันส่วนมากเป็นผู้หญิง ทำหน้าที่เป็นแม่บ้านรับผิดชอบทำงานบ้านทุกอย่าง ตั้งแต่ ทำอาหาร ทำความสะอาด ซักรีด เสื้อผ้า ฝ้าปูที่นอน ขับรถแท็กซี่ มีรายได้ประมาณเดือนละ 800-1,000 บาท

ภาพที่ 20 ผู้ที่รับจ้างทำงานบ้านให้ทหารอเมริกันส่วนมากเป็นผู้หญิง
(Past our prine squadron, 2016)

3. ทำงานสโมสรและสภกรณ์ของทหารอเมริกันทำหน้าที่ผสมเหล้า หรือเป็นพนักงานเสิร์ฟ มีรายได้อยู่ในอัตราชั่วโมงละ 2-9 บาท ไม่รวมค่าทิปจากนายทหาร

ภาพที่ 21 Ott Pucheon Staff's NCO Club at Utapao
(Past our prine squadron, 2016)

4. หัวหน้าหน่วยบริหารงานบุคคล ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการทำงานของคนงานไทย เป็นผู้พิจารณาตรวจรับและไล่คนงานออกเมื่อกระทำผิดในแผนกที่รับผิดชอบงานประเภทนี้มี รายได้ประมาณ 6,000-8,000 บาทต่อเดือน

5. ทำงานในคลังระเบิด ส่วนมากเป็นคนไทย ทำหน้าที่ขนถ่ายวัตถุระเบิด และเป็น ขามรักษาความปลอดภัย ผู้ที่จะทำงานนี้จะต้องมีประสบการณ์เกี่ยวกับวัตถุระเบิดมาแล้ว คือ จะต้องเคยรับราชการทหารมาก่อน มีรายได้อัตราชั่วโมงละ 2-15 บาท

ภาพที่ 22 คนไทยที่เป็นพนักงานทำงานในคลังระเบิด

6. พนักงานขับรถบรรทุกวัตถุระเบิด และขับรถอื่น ๆ ส่วนมากเป็นคนไทย ทำหน้าที่ขนถ่ายวัตถุระเบิดจากท่าเรือจุกเสม็ดไปยังฐานบินอู่ตะเภา

ภาพที่ 23 งานขับรถบรรทุกจากท่าเรือทุ่งโปรงไปคลังที่ฐานบินอุตะเถาและโคราช

7. ทำงานช่างเป็นลูกมือช่างประปา งานก่อสร้างต่างๆในฐานบินซึ่งช่วงแรกนั้นงานจะมีมาก โดยมีทหารอเมริกันเป็นหัวหน้า จากรูป Jim Larkin Utapao and Plumbing Crew

ภาพที่ 24 อุตะเถาและลูกเรือ (Red Horse Country, 2016)

8. ทำงานช่างเป็นลูกมือช่างไฟฟ้าในสนามบิน และที่พัก โดยมีทหารอเมริกันเป็นหัวหน้า จากรูปทีมของ AIC Martin Haynes

ภาพที่ 25 Electric Group AIC Martin Haynes and Crew at Utapao Air Base, Thailand 1966-67

(Red Horse Country, 2016)

9. อาชีพรักษาความปลอดภัย ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยหน้าประตูพร้อมกับทหารสหรัฐอเมริกา และสุนัขตำรวจ งานจะทำแปดชั่วโมง

ภาพที่ 26 U-Tapao RTAFB Bunker Thai Guard 635th SPS 1968

(THAILAND U-Tapao RTAFB, 2016)

9. อาชีพอื่น ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น ภายหลังจากที่มีทหารอเมริกันเข้ามาอยู่ ปลุกบ้านให้เช่า ผู้ที่ประกอบอาชีพเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคนที่อพยพจากกรุงเทพและจากจังหวัดอื่น ๆ ส่วนที่เป็นชาวบ้านนั้นไม่มีความรู้เพียงพอที่จะทำงานกับทหารอเมริกัน งานที่พอทำได้มักเป็นงานกรรมกร เช่น แบกของ ขับรถ เป็นต้น ในด้านการทำไร่ทำสวนมีการใช้เครื่องมือทุ่นแรง เช่น รถไถดิน ผู้มีฐานะดีจากการประกอบกิจการบริการต่าง ๆ จะซื้อรถไถมาให้เช่าไถพรวนดินก่อนจะปลูกพืช

ภาพที่ 27 รถขายไอติมที่ขายอยู่ในฐานบินอุตะเถา
(THAILAND U-Tapao RTAFB, 2016)

ภาพที่ 28 งานก่อสร้างในฐานบินอุตะเถา
(U-Tapao 1971, 2016)

ในฐานบินอุตะเถามี NCO Club และ Air Man Club คลับ จึงมีอาชีพอีกอาชีพที่คนไทย
จากต่างถิ่นมาหารายได้ คือ นักดนตรี ในสมัยนั้นมีวงดนตรีหลายวงด้วยกันหมุนเวียนสลับกันไปทุก
ฐานบิน เช่น วงดนตรี Vampires วงดนตรี Kaleidoscope วงดนตรี P.M. 7

วงดนตรี Kaleidoscope เป็นวงดนตรีเฮฟวีเมทัลสัญชาติไทยวงแรก ๆ ที่เติบโตมาจาก

ยุคดนตรีในแคมป์ทหารอเมริกัน (จีไอ) ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2512 มีสมาชิกคนสำคัญ คือ ต้อม อีราวัต บุนนาค ผู้ก่อตั้งวง โดยเป็นมือเบสของวงมาตั้งแต่แรกเริ่ม เอ็ดเวิร์ด แวน โซ นักร้องนำเสียงแหบ เสน่ห์ เจ้าของฉายา ร็อค สจ๊วตเมืองไทย และ ศิริศักดิ์ ศิริโชตินันท์ มือกีตาร์ของวง ซึ่งเป็นมือกีตาร์ระดับชั้นแนวหน้าคนหนึ่งของประเทศ ที่รู้จักดีในชื่อของ หมู คาไลโดสโคป

ภาพที่ 29 นักดนตรีแสดงที่ Air Man Club วงดนตรีไทยหมุนเวียนสลับกัน (U-Tapao 1971, 2016)

วงดนตรี P.M. 7 แยกตัวออกมาจากวงดนตรี P.M.Pocket Music ในสังกัดของครูพยงค์ มุกดา P.M. ย่อมาจาก พยงค์ มุกดา ส่วนตัวเลข 7 หมายถึงสมาชิกที่มีเจ็ดคน โดยมีสามพี่น้องตระกูล ขงยูทธ ทายาทศิลปินในตำนานครูศรี ขงยูทธ รองหัวหน้าวงกรมโฆษณาการและวงสุนทราภรณ์ ทำให้พวกเขาซึมซับเรื่องดนตรีไว้มาก โดยมิ คุณวิทยา ขงยูทธ เล่นเบส คุณศุภสิทธิ์ ขงยูทธ เล่นกีตาร์ และได้น้องสาวคนเล็กที่มาสร้างสีสันและเป็นขวัญใจนักฟังเพลง ในยุคนั้น ราวปี พ.ศ. 2509 คุณนุสรา ขงยูทธ วง P.M.7 เป็นวงในยุคเริ่มต้นชาโดว์ไทย และมีชื่อเสียงมากในยุสงครามเวียดนาม สร้างชื่อเสียงอย่างมากที่ฐานทัพอุตะเถา

คุณชนเทพ ปฏิพิมพาคม เขียนในบล็อกของเค้าว่า เมื่อต้นปี พ.ศ. 2511 ผมก็เล่นดนตรีอยู่ที่สนามบิน อุตะเถาด้วย สมัยนั้นวงดนตรีที่เล่นในแคมป์ อุตะเถามีประจำอยู่ประมาณ 3-4 วง พอเล่นครบสามเดือนหัวหน้าคอนแท็ค ก็จะจัดวงมาสับเปลี่ยนหมุนเวียนกัน ไป ส่งไปนครพนม บ้าง อุดรบ้าง ฯลฯ ได้มีเพื่อนเป็นทหารอเมริกันอยู่จำนวนมากพอสมควร บางคนก็รอดตายได้กลับบ้าน บางคนก็เสียชีวิต บางวันเห็นศพใส่รถ GMC วันหนึ่งหลาย ๆ คัน ในช่วงนั้น อเมริกาก็สูญเสียกำลังทหารไปอย่างมากมาย วันนี้ได้เห็นภาพเหล่านี้รู้สึกยินดี เพราะทำให้หวลนึกถึง อดีตที่ผ่านมา ขอขอบคุณผู้จัดทำมา ณ.ที่นี้ด้วยครับ ชนเทพ ปฏิพิมพาคม เขียน เมื่อ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2555

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2512 ในตอนนั้นผมได้ไปเล่นดนตรีอยู่ที่ "นิวแลนด์" ก่อนถึงจังหวัดระยอง วงดนตรีของผมเล่นกันอยู่เพียง 3 คน ผมเล่น Lead Guitar แอ๊ดเล่น Bass อ้อยเล่น Drum ซึ่งสมัยนั้นได้รับอิทธิพลจากวง Jimi Hendrix และวง Cream ในยุคนั้นเป็นยุคที่เฟื่องฟูของเหล่าทหารอเมริกัน ที่เข้ามาตั้งฐานทัพอยู่ที่อู่ตะเภา อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี Bar ที่ผมเล่นดนตรีอยู่ชื่อว่า "Simease Cat"

การใช้จ่ายงบประมาณของสหรัฐอเมริกาเพื่อตั้งฐานทัพอากาศที่อู่ตะเภา ทำให้การเศรษฐกิจของเศรษฐกิจของชุมชนอำเภอบ้านฉางที่ดีขึ้นนั้นไม่ได้เกิดจากการเข้าไปปรับจ้างทำงานในฐานะทัพอย่างเดียว แต่อีกส่วนนั้นเกิดจากการทำธุรกิจภายนอกฐานบินอู่ตะเภา คือ

1. การทำธุรกิจบ้านเช่า บ้านเช่าและบังกะโลที่บ้านฉางมีราคาเช่าที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพและขนาด สร้างแบบได้ดูนยสูงและมีระเบียบ ราคาเริ่มต้นที่ประมาณ 1,000 บาท ไปจนถึงหลายพันบาท

ดร.อดิเทพ จริยเวชวัฒนา หรือพี่อ้อ บุตรชายของคุณหม่อจรรย์ จริยเวชวัฒนา เจ้าของโรงแรมจอกู้ มีบ้านเช่าและบังกะโล กว่า 30 หลัง บอกว่าบ้านเช่าและบังกะโลที่บ้านฉางมีราคาเช่าที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพและขนาด ราคาเริ่มต้นที่ประมาณ 1,000 บาท ไปจนถึงหลายพันบาท ลักษณะของบ้านเช่าและบังกะโล ส่วนของคุณพ่อผมที่สร้างจะสร้างแบบได้ดูนยสูงและมีระเบียบ บนเนื้อที่ 15 ไร่ แต่ละหลังห่างกันประมาณ 2-3 เมตร มีสระว่ายน้ำ ร้านอาหาร สนามเทนนิส มีความเป็นส่วนตัวพอสมควร ซึ่งเหมาะกับนิสัยของทหารอเมริกันที่มักจัดงานฉลองเล็ก ๆ กับเมียเช่าและเพื่อนทหารในวันหยุดพักผ่อน

ดร.อดิเทพ จริยเวชวัฒนา บอกว่าสองฝั่งถนนสุขุมวิทเป็นที่รกร้างว่างเปล่ามีผู้คนอาศัยอยู่อย่างเบาบาง เพราะที่ดินบริเวณนั้นอยู่แถบนอกเมืองห่างไกลจากการติดต่อค้าขาย แต่ภายหลังทหารอเมริกันเข้ามาตั้งฐานทัพ กิจการบ้านเช่าและบังกะโลก็ได้เติบโตขึ้นมาพร้อมกัน ส่วนรูปทรงของบ้านเช่าและบังกะโลมีความทันสมัยแตกต่างจากที่อยู่อาศัยของชาวบ้านทั่วไป

ตอนเริ่มสร้างคุณพ่อก็จ้างชาวบ้านในพื้นที่คนรู้จักกัน สร้างครีบค่อทำไปที่ละหลัง นับดูตอนนี้ที่เห็นอยู่มีอยู่ 30 หลัง รวมถึงสระว่ายน้ำ

ค่าเช่าของบ้านเช่าและบังกะโลสร้างรายได้แก่ผู้เป็นเจ้าของกิจการเป็นอย่างมาก สัมภาษณ์ วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2560

ภายหลังทหารอเมริกันเข้ามาตั้งฐานทัพ กิจการบ้านเช่าและบังกะโลก็ได้เติบโตขึ้นมาพร้อมกับกิจการสถานบันเทิง ไม่เพียงหน้าฐานบินเท่านั้นที่มีกิจการบ้านเช่ามากมาย การเปิดกิจการบ้านเช่าและบังกะโลตามมุมต่าง ๆ ของบ้านฉาง เช่น บริเวณชุมชนซอยบุญโนเทศบาล 38 หลังตลาดเทพจินดา บริเวณโรงหนังบ้านฉางราม่า เป็นต้น

ภาพที่ 30 บ้านเช่าและบังกะโลที่ปลูกไว้ให้เช่าเมื่อ 50 ปีที่แล้วยังคงสภาพเดิม

2. การทำธุรกิจอาบอบนวด บาร์ และไนท์คลับ ทหารอเมริกันหลังไหลมาซื้อชีวิต
กลางคืนของพวกเขา หาคำความสุขให้ผ่านไป ทั้งเหล่าและผู้หญิง โดยเฉพาะที่นิวแลนด์ มีถึง 35 แห่ง
ด้วยกัน มี 3 แห่ง เป็นอาบอบนวดที่มีใบอนุญาตที่ถูกกฎหมาย

ภาพที่ 31 อาบอบนวดที่ถูกต้องตามกฎหมายเมื่อ 50 ปีที่แล้ว ปัจจุบันอยู่ในตัวเมืองระยอง

ภาพที่ 32 New Land Bar เมื่อ 50 ปีที่แล้ว ในปัจจุบัน

3. อาชีพขับรถแท็กซี่และรถรับจ้าง รถยนต์สองแถวเล็กไม่น้อยกว่า 200 คัน คิวรถแท็กซี่ที่ถูกกฎหมายสองคิว คือ ในสนามบินอู่ตะเภา และที่ค่ายเสมสาร

การสัมภาษณ์ นายสงบ ศรีประพัฒน์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 หมู่บ้านกิโหลสิบ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี (คนกพร ปรัชญกุล, 2552)

การคมนาคม การเดินทางติดต่อการทำงานและธุรกิจต่าง ๆ นั้น มีถนนสุขุมวิทเป็นเส้นทางที่สำคัญต่อมาเมื่อทหารอเมริกันเข้ามาอยู่ มีการก่อสร้างถนนสายอู่ตะเภา-นครราชสีมา และอู่ตะเภา-เตาถ่าน เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ ประชาชนมีสิทธิในการใช้ถนนสายนี้ด้วย ทำให้เกิดความสะดวกสบายมากขึ้น สิ่งสำคัญคือ จำนวนรถโดยสารที่มีจำนวนมากขึ้นกว่าเดิม เช่น รถยนต์สองแถวเล็กไม่น้อยกว่า 200 คัน วิ่งจากสนามบินอู่ตะเภาไปยังตลาดสัตหีบ วิ่งผ่านตลอดเวลา ค่าโดยสารคนละสองบาท และรถยนต์โดยสารประจำทางขนาดใหญ่เส้นทางเดียวกัน ค่าโดยสารคนละหนึ่งบาท ซึ่งแต่เดิมการคมนาคมระหว่างหมู่บ้านไม่มีรถโดยสารขนาดใหญ่จะมีเพียงรถยนต์สองแถวขนาดเล็กประมาณ 5 คัน จะเห็นได้ว่าการที่ทหารอเมริกันเข้ามาอยู่นั้น เป็นผลให้การเดินทางติดต่อธุรกิจระหว่างหมู่บ้านสะดวกรวดเร็วขึ้นมา

ภาพที่ 33 ภาพรถโดยสารสาธารณะที่หน้า U-Tapao Air Base

การสัมภาษณ์ พ.จ.อ.พันธ์พงศ์ เลิศบุญชู ข้าราชการบำนาญกองทัพเรือ ทร.09-นย.11 ผ่านทาง E:mail และใน GotoKnow เว็บของสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.)

เพื่อนรุ่นพี่คนที่ผมไปไหนมาไหนด้วยเสมอ ๆ นั้น แกลไปเอารถมาจากไหนไม่รู้ เป็นรถเก๋ง Toyota Corolla เป็นเกียร์พวงมาลัย หรือที่บางคนเรียกว่า เกียร์มือ ประมาณปี พ.ศ. 2513 ใครที่มีรถเก๋งใช้ถือว่าแจ๋วแล้วละครับ พี่แจ๊คแกมาถามผมว่าขับรถแท็กซี่ให้พี่ได้ไหม พี่ให้ค่าตัววันละ 50 บาท และเงินทิปเป็นของเอ็ง ผมรีบตอบตกลงทันทีครับ ไม่ต้องคิดมากเลย เงิน 50 บาท ในสมัยนั้นก็ถือว่าไม่น้อยครับ ผมขอเทียบให้ดูง่าย ๆ ว่าน้ำมันดีเซลลิตรละ 70 สตางค์ เหล้าแม่โขงขวดละ 17 บาท ทองคำบาทละประมาณ 400 บาท ของต่าง ๆ ราคาถูกกว่าสมัยนี้มากทีเดียว ผมเองในตอนนั้นไบซ์ซี่ก็ยังไม่มิกับเขาเลย แต่ในสมัยนั้นเราสามารถแอบตรประจำตัวข้าราชการให้ตำรวจดูก็ถือว่าใช้ได้แล้วครับ ผมยังจำได้ครับว่ามาส่งทหารอเมริกันในตลาดสี่ตึกหีบ ผมขับรถกลับไปสนามบินอีกครั้งก็พบตำรวจทางหลวงสี่ตึกหีบ ตั้งด่านตรวจไบซ์ซี่ ผมกำลังคิดอยู่ว่าจะทำอะไรดี ขณะที่กำลังคิดอยู่นั้นผมก็ต้องร้องคำว่า เอ๊ะ ! แล้วบอกกับตัวเองว่าไอ้ตำรวจคนนั้นมันเพื่อนผมนี่หว่า พอเขาเดินมาตรวจผม เขาก็ค้นจำผมได้ครับตอนเรียนที่โรงเรียนวัดธาตุทองนั้น เราเรียนอยู่ห้องเดียวกันจนผมจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 แต่เพื่อนผมคนนี้ต้องเรียนซ้ำชั้นครับ เพราะสอบตก เราจึงได้มาหยุดคุยกันข้างทาง เขาคือ จำเปาครับ ตัวดำใหญ่คล้าย ๆ กับเปาบุญเงิน ผมจำได้ว่าช่วงนั้นมีโอกาสทำมาหากิน โดยอยู่หลังพวงมาลัยประมาณสอง-สามปีเท่านั้นเอง ผมต้องเลิกขับไปโดยปริยายเพราะถูกรางวัลสี่ครับ ทั้งที่ไม่ได้ซื้อล็อตเตอรี่เลย ผมสอบได้ทุนกองทัพเรือไปศึกษาและดู

งานที่สหรัฐอเมริกาครับ ช่วงที่ผมมีโอกาสขับรถแท็กซี่ ในสนามบินอู่ตะเภา นั้น รถของผมเป็นรถที่ไม่มีสัมปทานครับ แหมผมจะเอาเงินที่ไหนไปจ่ายค่าสัมปทานล่ะครับ หลายหมื่นบาททีเดียวเงินหมื่นบาทในสมัยนั้นมิใช่ใครจะมีกันง่าย ๆ ยิ่งเป็นทหาร ละก็จะเอาเงินมาจากไหนกัน นอกจากได้ภรรยาวยหรือบุพการีรวย มาก่อนเป็นทหาร ผู้ที่ประมูลกันอย่างถูกต้องมีเพียงสองคิวเท่านั้นเองครับ

1. คิว ป๊อปปาย Popeye สำนักงานใหญ่อยู่ในสนามบินอู่ตะเภา U-TAPAO Airforce Base แท็กซี่ของบริษัทนี้ บุคคลภายนอกเป็นผู้ประมูลได้ แต่พนักงานขับรถ กะกลางคืน ส่วนใหญ่มักจะเป็นทหารเรือหรือลูกหลานทหารเรือ แท็กซี่จากข้างนอกสามารถเข้ามาส่งผู้โดยสารได้ แต่ห้ามรับผู้โดยสารออกไป ที่นี้เป็นพื้นที่รับผิดชอบของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา แต่มีคนไทยเป็นคนคอยควบคุม

2. คิว บีเอ็ม BM สำนักงานใหญ่อยู่ที่ค่ายแสมสาร เป็นพื้นที่ของกองทัพบกสหรัฐฯ Army Base การรับส่งผู้โดยสารนั้นดำเนินการเหมือนกับคิวป๊อปปายรถที่มาจากที่อื่นสามารถนำผู้โดยสารมาส่งได้ แต่ห้ามรับผู้โดยสารออกไปเพราะที่นี่มีคนไทยคุมคิวด้วยเหมือนกันครับ

3. คิวผี Independence taxi หรือที่เขาเรียกกันว่ารถผีนั้นแหละ ไม่ใช่ฝึบความจริง เป็นรถที่ไม่มีคิวหรือครับ ว่าไปแล้วก็ฝึบระเบียบครับอาจจะผิดกฎหมายอีกต่างหากแต่สมัยนั้นใครที่เป็นทหารก็พอแบ่งได้บ้างนำหากินด้วยกัน เขาไม่กลัวหรือครับแต่ไม่อยากรุ่งเพราะถ้าไล่ไปไล่มาเดี๋ยวคันมา มีนายคนเดียวกันอีก เลยต้องหยวน ๆ กันไป

ผมเองก็อาศัยแสดงบัตรข้าราชการทหารเรือ เวลาเขาตั้งด่านตรวจกันก็ผ่านตลอดทุกครั้ง ปกติผมมักจะเข้ามายังสนามบินและวนหาผู้โดยสารด้วยการขับวนไปตามที่ต่าง ๆ อย่างช้า ๆ และไม่ลืมที่จะบีบแตรเรียกผู้โดยสารได้บ้าง ไม่ได้บ้างถ้าได้ก็มักจะเป็นผู้โดยสารที่ต้องการไปเที่ยวตามบาร์บ้าง ไปหาซื้อของก่อนกลับบ้านบ้าง บางครั้งก็มีฝึบเข้ากรุงเทพครับ

สมัยนั้นราคาน้ำมันรถยังถูกรับจึงทำให้ค่ารถถูกตามไปด้วย จากสนามบินอู่ตะเภาไปกรุงเทพราคาเพียง 270 บาทเท่านั้น ต่อมาทหารอเมริกันโดยเฉพาะพวกนักเที่ยวมักจะเอาเหล่าฝรั่งมาให้แทนค่ารถเพราะเขาซื้อไม่ถึง 270 บาทแต่บรรดาแท็กซี่กลับชอบสิครับ เพราะนำเหล่าฝรั่งไปขายได้เงินมากกว่า 270 บาทเสียอีก

เหล่าพวกนี้สมัยนั้นราคาประมาณขวดละ 3-5 เหรียญอเมริกันดอลลาร์ เหรียญละ 20 บาท ตอนกลับมาพักจากบังคลาเทศผมซื้อจากร้านฟริฟรอร์ดที่สนามบินตาก้า ขวดขนาด 1 ลิตรราคาประมาณ 15 เหรียญ

เวลาผ่านไปหลายปีราคาก็เพิ่มขึ้นต่างกันมากถ้าไปใกล้ ๆ ราคาจะอยู่ที่ประมาณ 15 บาท 20 บาท 25 บาท ไปกิโลสิบ บ้านฉาง และนิเวแลนด์ ตามลำดับ จะดีก็ตอนที่เราพา

ผู้โดยสาร ไปซื้อทอง ซื้อผ้าไหมพ้อค้ำจะบวกเปอร์เซ็นต์ให้กับคนขับรถเสมอ

ปกติในช่วงกลางคืนนั้น ผมมักจะมาจอดประจำอยู่ที่คิวแถวกิโลสิบเป็นร้านขายอาหาร เครื่องดื่มมีหมอนวดแผนไทยให้บริการด้วยชื่อร้านมาตามที Madam T ว่ากันว่าเธอเป็นภรรยาอาย ของนายพลท่านหนึ่งจากกองทัพบกไทย อย่าไปอย่ากักรู้ชื่อเขาเลยนะ ผมอยากจะกล่าวถึงเฉพาะ ผู้โดยสารหน้าใหม่ ๆ เท่านั้นครับผมมักจะถามผู้โดยสารเสมอ ๆ ว่ามาเมืองไทยนานรึยังครับ ใครเพิ่งมาถึงผมมักจะ โกงราคาครับ How long have you been in Thailand ถ้าได้ยินคำว่า Just arrive หรือ One day ละก็ผมจะ โกงราคาทันทีเพราะค่าเงินของเราถูกมากครับ

สำหรับผมแล้วชีวิตในตอนนั้นเป็นช่วงที่ดีมากครับ ได้กินเที่ยว และประกอบอาชีพ ได้มีโอกาสพูดคุยกับผู้โดยสารที่เป็นทหารอเมริกันจนภาษาอังกฤษของผม เริ่มแข็งแรงขึ้นกว่าเดิมทีเดียว ต่อมาทางกองทัพเรือมีทุนให้ข้าราชการไปศึกษาและดูงานที่สหรัฐอเมริกาเกือบทุกปี โดยตอนนั้นทางรัฐบาลอเมริกันเป็นผู้ออกทุนให้ทั้งหมด ซึ่งมีชื่อว่าทุนช่วยเหลือทางทหาร Military Assistance Program (MAP) ไม่ทราบว่าท่านผู้อ่านจะเชื่อผมหรือไม่ ผมสอบได้ทุน ทหารเรือประจำปี พ.ศ. 2516 เพื่อไปศึกษาและดูงานที่สหรัฐอเมริกาในหลักสูตรซ่อมบำรุง รถบรรทุกทุกสปีดทหารที่เรียกกันว่า รถจีเอ็มซี รถรุ่นนี้ทางทหาร ไทยทั้งสามเหล่าทัพได้รับมอบ มาฟรีครับ

4. อาชีพการเป็น Housegirls ฝรั่งหน้าแค้มป์จะออกเสียงเป็น ฮัสเกิร์ล หมายถึง เมียเช่า ไม่ได้หมายถึงผู้หญิงที่ทำงานตามบ้าน เมียเช่า มีความหมายเช่นเดียวกันกับ โสเภณี หรือ Prostitute หรือ Whore หรือ ไม่ คำตอบคือ มีความคล้ายคลึงกันอยู่บ้าง แต่มีเมียเช่าไม่ได้หมายถึงพวกหญิง ประเภท Street walkers ที่ผู้ชายสามารถหาเก็บเอาตามบาร์หรือตามข้างถนนเพื่อไปนอนค้างคืน เพียงชั่วครั้งคราว เมียเช่าไม่ใช่ผู้หญิงหากินที่มาจากช่อง หรือ The house of the rising sun หรือ whores'houses แต่เมียเช่าคือผู้หญิงที่มีวิธีการดำเนินชีวิตด้วยการหาเลี้ยงชีพจากการเป็นคู่นอน หรือเมียของทหาร G.I. หรือทหารอเมริกันประเภทอื่น ๆ อย่างมีระยะเวลา มีช่วงเวลาแล้วแต่ ความพึงพอใจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ส่วนมากแล้วจะอยู่ด้วยกันค่อนข้างนาน 6 เดือนขึ้นไป จนกว่า ทหารอเมริกันคนนั้นจะถูกเรียกกลับ หรือถูกเรียกไปประจำการที่อื่น หรือไม่ก็ตายห่างจากการไป ปฏิบัติภารกิจที่ลาว หรือเวียดนามเหนือเสียก่อน (อุทิศ สกุลภักดี, 2555)

ผลกระทบทางการค้าเมืองและการปกครองที่ส่งผลดีในช่วงเวลานั้น คือ

1. ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกามากขึ้น
2. มีฐานทัพเพิ่มขึ้นตามนโยบายทางทหาร เพื่อการรักษาความสงบของประเทศ
3. ได้รับเงิน และอาวุธยุทโธปกรณ์จากการช่วยเหลือของสหรัฐ

4. ทำให้สังคมชนบทเกิดความเป็นสังคมเมืองไทยโดยรัฐบาลไม่ต้องลงทุนในการพัฒนา

ผลกระทบทางการค้าด้านเมืองและการปกครองที่ส่งผลเสียในช่วงเวลานั้น คือ

1. การตั้งฐานทัพที่อู่ตะเภาอาจเป็นเหตุให้สมรภูมิจากประเทศใกล้เคียงลุกลามเข้ามาในประเทศ เพราะการรบต้องมีการโต้ตอบและสนามบินอู่ตะเภาเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่ใหญ่แห่งหนึ่งที่เคยมีฝ่ายตรงข้ามเข้าไปเพื่อวางระเบิดทำลาย

2. การปกครองภายในเขตต้องเพิ่มกำลังเจ้าหน้าที่ในการดูแลรักษาความปลอดภัย เพื่อความสงบเรียบร้อยทั้ง ด้านประชาชนจำนวนมาก แต่ก็ทำได้ไม่ค่อยทั่วถึงอันเป็นผลเสียต่อสังคม

ในขณะที่เศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบที่ดี แต่ในทางกลับกันส่งผลกระทบที่เป็นลบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนบ้านฉางเอง หลังจากกองกำลังสหรัฐอเมริกาถอนทัพออกจากประเทศไทยไปแล้วพบว่า เกิดผลกระทบกับเศรษฐกิจและสังคมไทยหลายด้าน อาทิ การว่างงานของคนไทยกว่า 30,000 คน ที่เคยทำงานกับสหรัฐอเมริกา ปัญหาสตรีที่ทำอาชีพเมียเช่าตามฐานทัพต่าง ๆ ได้ส่งผลกระทบทั่วประเทศ ไม่ใช่แต่ที่ชุมชนบ้านฉางทีเดียว

การที่รัฐบาลจึงอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพตามจุดยุทธศาสตร์สำคัญของไทย ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดนครพนม จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอุดรธานี อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น อำเภอดาตลี จังหวัดนครสวรรค์ พื้นที่อู่ตะเภา ซึ่งครอบคลุมจังหวัดชลบุรีและระยองบางส่วน เพื่อทำสงครามกับเวียดนาม การเข้ามาของกองทหารอเมริกันทำให้เกิดสถานบันเทิงรูปแบบไนท์คลับ บาร์ อะโกโก้ ในเขตพื้นที่ที่มีฐานทัพตั้งอยู่เพื่อให้อเมริกันใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจระหว่างสงครามการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสถานบันเทิงในสังคมไทย กองทหารอเมริกันทำให้ผู้หญิงไทยส่วนหนึ่งประกอบอาชีพ เมียเช่า สิ่งเหล่านี้กลายเป็นปัญหาสังคมเมื่อสหรัฐอเมริกาถอนกองกำลังทหารทั้งหมดออกจากประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2518 ขณะเดียวกันวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบอเมริกันในสังคมไทย เริ่มได้รับความนิยมมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยสะท้อนออกมาในรูปแบบของแฟชั่นการแต่งกาย อาหารการกิน ความบันเทิง รวมถึงความนิยมการเที่ยวสถานบันเทิงรูปแบบดิสโก้เทค

แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 12

ในช่วงปี พ.ศ. 2488-2493 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์สงครามเย็น สหรัฐอเมริกาต้องการสร้างเสถียรภาพให้เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ โดยใช้ประเทศฟิลิปปินส์และประเทศไทยเป็นฐานในการขยายอิทธิพล ภายใต้การดำเนินนโยบายทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาที่มุ่งกีดกันลัทธิคอมมิวนิสต์ และสนับสนุนประเทศที่

ต่อต้านคอมมิวนิสต์

ต่อมาเมื่อกองทัพของเหมาเจ๋อตุงยึดและกุมอำนาจในประเทศจีนได้สำเร็จ พรรคคอมมิวนิสต์ที่มลายูประกาศปฏิบัติการทางทหาร และกองกำลังคอมมิวนิสต์เข้มแข็งขึ้นที่ เกาหลีเหนือและเวียดนามเหนือ โฮจิมินห์ยึดอำนาจที่ฮานอยได้ด้วยการสนับสนุนจากปักกิ่ง และมอสโคว์

ข้อวิตกกังวลร่วมกันในเรื่องการขยายอำนาจของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน เป็น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลสหรัฐอเมริกากับรัฐบาลไทยที่มี จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี กระทั่งขึ้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีความวิตกเกี่ยวกับ กลุ่มคนจีนจำนวนมากในเมืองไทย และเริ่มดำเนินนโยบายจำกัดการเข้าเมือง และยังหันไป พึ่งความช่วยเหลือจากประเทศตะวันตก ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2593 จอมพล ป. ได้บอกกับ ผู้สื่อข่าวนิวยอร์กไทมส์ว่า มีความตั้งใจจะเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจตะวันตก ถ้าเมืองไทยถูกรุกราน จะต่อสู้จนสุดกำลัง แม้ว่าจีนจะสนับสนุนผู้รุกรานก็ตาม ประชาชนไทยยอมรับ การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ หรือการถูกต่างชาติเข้ามาครอบครองไม่ได้

สหรัฐอเมริกาตระหนักถึงภัยคอมมิวนิสต์ และวิตกกังวลต่อการเกิดทฤษฎีโดมิโน จึงได้ส่งทูตพิเศษมาหาข้อมูลในเอเชีย และได้มาถึงกรุงเทพมหานคร เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 เพื่อหารือกับนาย เอ็ดวิน เอฟ.สแตนต์ เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย (อัครราชทูตสหรัฐอเมริกาได้เลื่อนฐานะเป็นเอกอัครราชทูต เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2490) และนักการทูตอเมริกันอื่น ๆ ที่ประจำอยู่ในภูมิภาคนี้ทั้งหมดมีความเห็นว่าสหรัฐ ฯ จะต้อง ให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ และเทคนิคแก่ประเทศในเอเชียเพื่อการพัฒนา และช่วยเหลือ ทางด้านการทหารเพื่อให้มีความมั่นคงพอที่จะต่อต้านการรุกราน หรือการแทรกซึม ของคอมมิวนิสต์

คณะผู้แทนพิเศษของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาก็ชุดหนึ่งได้เดินทางมาศึกษาความต้องการ ทางเศรษฐกิจของไทย ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2493 พบว่า การพัฒนาด้านการเกษตร สาธารณสุข คมนาคม การฝึกหัดอบรมด้านเทคนิค และการศึกษามีความสำคัญเป็นอันดับแรก ได้มีการลงนาม ในความตกลงแลกเปลี่ยนทางการศึกษา และในความตกลงช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ และเทคนิค ในเดือนกรกฎาคม และกันยายน พ.ศ. 2493

การเกิดสงครามเกาหลีเมื่อเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2493 ทำให้มีความช่วยเหลือทางทหาร มีความเร่งด่วนยิ่งขึ้น ผู้นำไทยได้คล้อยตามนโยบายของสหรัฐอเมริกา ด้วยการรับรองรัฐบาลเบาได้ ในเวียดนาม ซึ่งฝรั่งเศสเป็นผู้แต่งตั้ง ได้ประกาศว่าจะส่งข้าว 20000 ตัน และทหาร 4000 คน ไป ช่วยเหลือสหประชาชาติในสงครามเกาหลี และในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน สหรัฐ ฯ ก็ได้ลงนาม

ในความตกลงช่วยเหลือทางทหาร โดยจะจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ และการฝึกอบรมให้แก่กองทัพไทย ความช่วยเหลือดังกล่าวมีมูลค่า 4.5 ล้านดอลลาร์ในปี พ.ศ. 2494 12 ล้านดอลลาร์ในปี พ.ศ. 2495 และ 56 ล้านดอลลาร์ในปี พ.ศ. 2496

ตามข้อตกลงช่วยเหลือทางเทคนิค โครงการสำคัญโครงการหนึ่งคือ โครงการตั้งกรมการข้าว จะฝึกอบรมให้การศึกษาด้านการเพาะพันธุ์ข้าวโดยมีนักการเกษตร จากมหาวิทยาลัยคอร์เนลเป็นหัวหน้า ดำเนินการอยู่ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2500 ได้มีการนำตัวอย่างข้าวจากทั่วประเทศ 200,000 ชนิดมาทดสอบ และเลือกพันธุ์ที่ดีที่สุด 6 ชนิด เมื่อถึงปี พ.ศ. 2503 ได้แจกจ่ายพันธุ์ข้าวนี้ไปอย่างกว้างขวางพอที่จะเพิ่มผลผลิตของประเทศได้ถึง ร้อยละ 6 เมื่อปี พ.ศ. 2508 พันธุ์ข้าวดังกล่าวก็ได้แพร่ขยายไปถึง ประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมดของประเทศ ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นถึง ร้อยละ 15

ในด้านการสาธารณสุขด้วยความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา การรณรงค์เพื่อกำจัดไข้มาเลเรีย มีผลทำให้อัตราการตายจากโรคนี้นลดลงมาถึงครึ่งในระหว่างปี พ.ศ. 2493-2497 นอกจากนั้นในการปรับปรุงบริการอนามัย พบว่า ในปี พ.ศ. 2498 มีโรงพยาบาลประจำจังหวัดทุกจังหวัด จากเดิมซึ่งมีอยู่เพียง 20 แห่ง

ด้านการคมนาคมสหรัฐอเมริกา ได้ช่วยเหลือบูรณะระบบรถไฟของไทย ที่ได้รับความเสียหายระหว่างสงคราม โดยออกแบบและสร้างโรงซ่อมสามโรง ส่งพนักงานรถไฟไปฝึกอบรมในสหรัฐอเมริกา และระหว่างปี พ.ศ. 2498-2500 ได้สนับสนุนการก่อสร้างทางรถไฟจากจังหวัดอุดรธานี ไปจังหวัดหนองคาย นอกจากนั้นในการปรับปรุงท่าเรือกรุงเทพมหานคร สหรัฐอเมริกาได้มอบเรือชุดแมนฮัตตัน เพื่อใช้ในการลอกสันดอนและร่องแม่น้ำเจ้าพระยา

ด้านการศึกษา จัดทำโครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย อินเดียนา และวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา ใช้เวลา 8 ปี ทำให้การฝึกหัดครูของไทยก้าวหน้าไปมาก คณาจารย์จากมหาวิทยาลัยอินเดียนา 30 คน มาประจำอยู่ในประเทศไทยในฐานะที่ปรึกษา และนักวิชาการศึกษาไทย 150 คน เดินทางไปศึกษาต่อในสหรัฐอเมริกา ทางด้านอาชีวศึกษา มีโครงการร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยแห่งรัฐเวย์น และวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพฯ ระหว่างปี พ.ศ. 2499-2503 และยังได้รับความช่วยเหลือด้านพัฒนาอาชีวศึกษา ระดับโรงเรียนมัธยม จากมหาวิทยาลัยฮาวาย นอกจากนี้ทุนการศึกษาจากมูลนิธิฟูลไบรท์ ที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา จำนวนนักเรียนไทยที่ไปศึกษาในสหรัฐอเมริกา เริ่มเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ จากจำนวนร้อยในระหว่างปี พ.ศ. 2497-2507 จนถึงประมาณปีละ 3000 คน ในปี พ.ศ. 2525

ความช่วยเหลือนอกเหนือจากด้านการทหาร เพิ่มขึ้นจากจำนวนไม่ถึง 10 ล้านเหรียญในปี พ.ศ. 2496 มาเป็นประมาณปีละ 25 ล้านเหรียญ ในช่วงสามสี่ปีต่อมา สำหรับเหตุผลในความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดี แฮร์รี เอส. ทรูแมน ได้ชี้แจงในสาส์นถึงสภาองเกรสเมื่อปี พ.ศ. 2495 ว่า

วัตถุประสงค์แท้จริงของสหรัฐอเมริกา ในการดำเนินนโยบายในประเทศไทย ก็เพื่อช่วยรัฐบาลอันเป็นพันธมิตรให้สามารถรักษาเสถียรภาพไว้ได้ เนื่องจากประเทศนี้ได้แสดงตนอย่างแน่ชัดแล้วว่าเป็นฝ่ายโลกเสรี ทั้งยังอยู่ไม่ไกลจากกองกำลัง

สหรัฐอเมริกานำหลักการ Truman Doctrine ให้ความช่วยเหลือแก่ไทยในหลายมิติ เช่น ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ สหรัฐได้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ไทยหลายรูปแบบ เช่น เงินกู้เพื่อการพัฒนา การให้เครื่องจักร การส่งผู้เชี่ยวชาญมาช่วยวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจให้กับไทย ส่งผลให้เกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2504 ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพื่อเศรษฐกิจของไทยให้สอดคล้องกับแนวทางเสรีนิยมของสหรัฐอเมริกามากขึ้น (จารึก สุคใจ, 2529) นำไปสู่การวางโครงสร้างพื้นฐานในการปรับเปลี่ยนให้ระบบเศรษฐกิจ

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้นำทางทหารของประเทศไทยในเวลานั้น ปฏิบัติตามความต้องการและยอมรับเอากระแสการพัฒนาของสหรัฐอเมริกามาใช้ปฏิบัติ โดยสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือทั้งในรูปแบบของการให้กู้ยืมเงินทุนและแบบให้เปล่า เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของไทย รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์เพื่อสร้างและพัฒนาสถาบันกองทัพไทยให้เข้มแข็ง มีศักยภาพในการรบ โดยเฉพาะกับประเทศที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งกำลังครอบงำอุดมการณ์ของประเทศในแถบภูมิภาคอินโดจีน (สมภพ มานะรังสรรค์, 2524, หน้า 97-98) สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่ไทยระหว่าง พ.ศ. 2494-2518 เป็นจำนวนเงินถึง 2.5 พันล้านบาท และความช่วยเหลือทางด้านอื่น ๆ อีก 627 ล้านเหรียญสหรัฐ เงินช่วยเหลือทั้งหมดรวมกันมากกว่า 3 พันล้านเหรียญสหรัฐ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, 2557, หน้า 217)

องค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาประเทศ

เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 มี พ.ร.บ. จัดตั้งสภาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น ซึ่งถือเป็นจุดกำเนิดของ “สภาพัฒน์” ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 ได้ปรับโครงสร้างของสภาเศรษฐกิจแห่งชาติเป็น “สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ทำหน้าที่วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศ พิจารณาโครงการเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมของหน่วยราชการรวมทั้งงบประมาณของรัฐบาล การดำเนินงานของสำนักงานสภาพัฒน์อยู่ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการบริหาร

สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ

สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองในช่วงนั้น โลกเข้าสู่ยุคสงครามเย็น สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในโลกเสรีเข้าสู่สงครามเวียดนาม พ.ศ. 2503 และตั้งฐานทัพในประเทศไทย พ.ศ. 2505 พรรคคอมมิวนิสต์เริ่มการต่อสู้ในประเทศไทยประมาณ พ.ศ. 2508 การเมืองประเทศไทย บริหารแบบรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง นายกรัฐมนตรีในช่วงนั้น คือ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2502-2506) และจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ. 2506-2516) การบริหารประเทศในช่วงนี้ ถือว่าอยู่ในระบบเผด็จการ 16 ปี เศรษฐกิจของไทย ภาคการเกษตรมีบทบาทสำคัญในการผลิตและการส่งออก ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศยังอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ป่าไม้ไม่ถึงร้อยละ 53% ของพื้นที่ประเทศมีกำลังแรงงานมาก แต่ผู้คนส่วนใหญ่ยากจน รายได้ต่อหัวประมาณ 3,000-4,000 บาท ต่อปีในช่วงเวลาดังกล่าว ประชากรมีประมาณ 37 ล้านคน

การวางแผนพัฒนาประเทศในช่วงนั้นมีอิทธิพลทางความคิดจากประเทศตะวันตก และธนาคารโลกค่อนข้างมาก กระบวนการจัดทำแผนฯ ใช้ผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศร่วมกับ นักวิชาการในประเทศและข้าราชการส่วนกลางในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) ระยะเวลา 6 ปีและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) ระยะเวลา 5 ปี ความคิดหลักของแผนฯ ในช่วงนั้น คือ การเร่งรัดการขยายตัวทาง เศรษฐกิจ ปูพื้นฐานสำคัญ ๆ ทางเศรษฐกิจของประเทศ พัฒนาลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน ผลิตภาคอุตสาหกรรม เพื่อทดแทนการนำเข้าในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 เริ่มวางแผนกำลังคน กระจายโครงสร้างพื้นฐานไปภูมิภาค คำขวัญของการพัฒนาประเทศในช่วงนั้น โดยเฉพาะ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 คือ “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ”

แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีลักษณะการวางแผนเชิงโครงการด้านเศรษฐกิจเช่น การสร้างเขื่อนพลังน้ำเพื่อผลิตไฟฟ้าการสร้างถนน เพื่อเปิดพื้นที่ใหม่ แผนฯ จึงมีลักษณะการจัดลำดับความสำคัญของ โครงการลงทุน โดยเฉพาะที่จะใช้เงินกู้และเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 2 มีลักษณะการวางแผนเป็นเชิงระบบมากขึ้นเป็นการวางแผนรายสาขา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) สมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมมากขึ้นและให้พัฒนาสังคมควบคู่ไปกับเศรษฐกิจ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 จึงเปลี่ยนชื่อจากแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติเป็น แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ

ผลของการพัฒนา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และ 2 ที่สำคัญ เช่น เศรษฐกิจขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 7.9 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และ

ร้อยละ 7.2 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 2

สร้างเขื่อนพลังน้ำเพื่อผลิตไฟฟ้า เขื่อนภูมิพล แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2507 พัฒนาระบบทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงชนบท เช่น ถนนมิตรภาพ เพื่อเปิดพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พัฒนาระบบชลประทาน และการจัดรูปที่ดินในเขตชลประทาน เพื่อส่งเสริมปฏิรูปภาคเกษตรของไทย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) สมัยจอมพลถนอม กิตติขจร นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายธารินทร์ กรัยวิเชียร

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) สมัยนายธารินทร์ กรัยวิเชียร พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และ 4 (พ.ศ. 2515-2524) ยุคผันผวนทางการเมือง สภาพการเมืองในประเทศในช่วงต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาและประชาชนเรียกร้องการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มของบทบาทนักศึกษาและประชาชนในการเรียกร้องประชาธิปไตยและต่อต้านระบบเผด็จการอย่างมีความชัดเจนมากขึ้น กลุ่มแกนนำนักศึกษาในช่วงนั้นในระยะต่อมาหลายคนได้มีโอกาสเข้ามาบริหารเป็นนักการเมืองบริหารประเทศ และเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยหลายแห่ง

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และ 4 เกิดวิกฤตราคาน้ำมันของโลก 2 ครั้ง คือ ในช่วง พ.ศ. 2516-2517 และพ.ศ. 2522-2523 ราคาน้ำมันโดยทั่วไปมีราคาสูง มีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตการขนส่งและราคาสินค้า ทำให้ช่วงนั้นมีอัตราเงินเฟ้อสูงถึงร้อยละ 11 โดยประมาณ ในปี พ.ศ. 2517 ขณะที่ญี่ปุ่นต้องเผชิญภาวะเศรษฐกิจถดถอย และด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องย้ายฐานการผลิตมาลงทุนในประเทศแถบอาเซียนรวมทั้งประเทศไทยด้วย จะเห็นได้ว่า การเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมันมีผลกระทบต่อประเทศอุตสาหกรรมและประเทศกำลังพัฒนาอย่างมาก ผลกระทบที่มีต่อต้นทุนการผลิตและราคาสินค้า ผลกระทบดังกล่าวเป็นผลกระทบที่เรชาวบ้านประชาชนธรรมดาสัมผัสได้โดยตรง เพราะทันทีที่ราคาน้ำมันเพิ่มสูงขึ้น ต้นทุนการดำรงชีพย่อมเพิ่มตาม ประกอบกับ พ.ศ. 2519 มีการถอนทหารสหรัฐอเมริกาออกจากประเทศไทย ทำให้มีผลกระทบต่อรายได้ของประชาชนที่ทำธุรกิจเกี่ยวข้องกับทหารอเมริกัน ต้องซบเซาลง

ช่วงปี พ.ศ. 2515-2524 ประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรี 7 ท่านคือ

1. จอมพล ถนอม กิตติขจร (พ.ศ. 2506-2516)

2. นายสัญญา ธรรมศักดิ์	(พ.ศ. 2516-2518)
3. ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช	(2 ครั้ง พ.ศ. 2518 และพ.ศ. 2519)
4. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช	(พ.ศ. 2518-2519)
5. นายธานินทร์ กรัยวิเชียร	(พ.ศ. 2519-2520)
6. พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	(พ.ศ. 2520-2523)
7. พลเอก เปรม ติณสูลานนท์	(พ.ศ. 2523-2531)

แสดงว่าการเมืองไทยไม่มั่นคงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง ดังนั้นช่วงเวลาดังกล่าว บทบาทของข้าราชการประจำและแผนในการพัฒนาประเทศ จึงมีความสำคัญที่เป็นแนวทางการดำเนินงานพัฒนาต่าง ๆ ให้เกิดความต่อเนื่อง

แนวความคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และฉบับที่ 4 ยังเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ มุ่งการผลิตเพื่อการส่งออก สร้างความเชื่อมโยงการเกษตรกับอุตสาหกรรม เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ได้ริเริ่มการวางแผนด้านประชากร สนับสนุนการวางแผนครอบครัว ให้มีความสำคัญกับเรื่องสุขภาพของประชาชน โดยขยายบริการสาธารณสุขไปทั่วประเทศ ถึงระดับตำบล

ผลของการพัฒนาที่สำคัญ เช่น เศรษฐกิจขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 6.6 ต่อปี ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และเฉลี่ยร้อยละ 7.1 ต่อปี ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 รายได้ต่อหัวเฉลี่ยประมาณ 8,000 บาทต่อปี และ 16,000 บาทต่อปี ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และ 4 ตามลำดับ

เริ่มแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกที่แหลมฉบังและมาบตาพุด พ.ศ. 2524 (ท่าเรือแหลมฉบังสร้างเสร็จ พ.ศ. 2534 และท่าเรือมาบตาพุดสร้างเสร็จ พ.ศ. 2535)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มุ่งการพัฒนาแบบใหม่ เรียกว่า แผนนโยบายมุ่งการพัฒนาชนบทด้านเศรษฐกิจและสังคม และพัฒนาชายฝั่งตะวันออก (Eastern Sea Board)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และนายอานันท์ ปันยารชุน มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับสังคม พัฒนาคุณภาพชีวิต แก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และ 6 (พ.ศ. 2525-2534) ยุคแห่งความโชติช่วงชัชวาลสภาพแวดล้อมในช่วงนั้น การเมืองเริ่มมีเสถียรภาพมากขึ้นมีความต่อเนื่อง

ในการบริหารงาน นายกรัฐมนตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และ 6 คือ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2525-2531) และพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ. 2531-2534) การเมืองของโลกเข้าสู่การสิ้นสุดสงครามเย็น เป็นการเมืองขั้วเดียว กำแพงเบอร์ลินถูกทำลาย และเกิด World Wide Web ในปี พ.ศ. 2532 รัฐบาลต่าง ๆ ในสหภาพโซเวียตแยกตัวเป็นอิสระในปี พ.ศ. 2534

แนวความคิดในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 5 และฉบับที่ 6 เรื่องการปรับโครงสร้างเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังวิกฤต น้ำมันที่เพิ่มขึ้นในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ผ่านมามีพัฒนาฐานการผลิตของไทยเพื่อการส่งออก และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยเข้าสู่กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) ให้มีความสำคัญกับการกระจายการพัฒนาสู่ระดับจังหวัดและชนบท เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน พัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคม

การวางแผนจัดทำในลักษณะแผนงาน (Programming) เพื่อนำไปสู่ภาคปฏิบัติที่ชัดเจน โดยเฉพาะงานด้านพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และงานพัฒนาชนบท กล่าวได้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เป็นแผนที่ยึดพื้นที่เป็นหลัก

การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกนั้นเป็นเรื่องหนึ่งที่เป็นจุดเด่นในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เป็นการพัฒนาฐานการผลิตภาคอุตสาหกรรมของไทย โดยเฉพาะฐานอุตสาหกรรมปิโตรเคมีซึ่งอาศัย แหล่งวัตถุดิบก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทย ซึ่งโรงแยกก๊าซธรรมชาติโรงแรกได้เปิดดำเนินการเมื่อต้นปี พ.ศ. 2528 อันเป็นสัญลักษณ์ของความโชคดีช่วงชวาลของเศรษฐกิจประเทศไทย (สรรเสริญ วงศ์ช่อม, 2554, หน้า 13-20)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) สมัยนายอานันท์ ปันยารชุน นายชวน หลีกภัย และนายบรรหาร ศิลปอาชา มุ่งเน้นการรักษาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง การกระจายรายได้และพัฒนาสู่ภูมิภาค พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม ลดอัตราเพิ่มประชากรให้เหลือ 1.2 ในปี 2539

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) สมัยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การส่งออก และแก้ปัญหาค่าเงิน การคลัง ขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 12 ปี

แผนการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้ผ่านการดำเนินโครงการมาแล้ว 2 ช่วง คือ โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ระยะแรก พ.ศ. 2525-2537 และระยะที่สอง พ.ศ. 2538-2548 ผลการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกในระยะแรกจากการประเมินผลของภาครัฐพบว่า ผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรมได้

ก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจถึง 3.8 เท่า ผลผลิตภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มขึ้นถึง 4.8 เท่า มีการลงทุนรวมทั้งสิ้น 420,000 ล้านบาท มีการจ้างงานประมาณ 460,000 คน โดยเป็นการจ้างงานทางตรงประมาณ 130,000 คนและการจ้างงานทางอ้อมประมาณ 330,000 คน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546, หน้า 84)

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ โดยในแต่ละยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดประเด็นการพัฒนา พร้อมทั้งแผนงานและโครงการสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีแรก ของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันยังได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี้, 2559)

โครงการระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) เป็นแผนยุทธศาสตร์ต่างประเทศภายใต้ไทยแลนด์ 4.0 ที่ต่อยอดความสำเร็จมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก หรือ Eastern Seaboard ที่ดำเนินมาตลอดกว่า 30 ปีที่ผ่านมา โครงการนี้เป็นส่วนสำคัญที่ผลักดันให้ประเทศมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ด้วยการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉลี่ย 8% ต่อปี จนกระทั่งวิกฤตการณ์ต้มยำกุ้ง จากการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม 32 แห่ง รองรับโรงงานกว่า 5,000 โรง การสร้างท่าเรือน้ำลึกแห่งแรกของไทยบริเวณแหลมฉบังและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ส่งผลให้พื้นที่ภาคตะวันออกกลายเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมสำคัญ อาทิ ศูนย์การผลิตปิโตรเคมีที่มีขนาดใหญ่เป็น 1 ใน 5 ของเอเชีย และศูนย์กลางการผลิตยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ หรือ “Detroit of the East” ด้วยความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานเดิมนี้เอง ประกอบกันทำเลที่ตั้งที่มีความได้เปรียบในการเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ของภูมิภาค รวมทั้งชื่อเสียงและมาตรฐานระดับโลก โครงการ EEC จึงเป็นความหวังใหม่ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศในยุคอุตสาหกรรม 4.0

ประเทศไทย 1.0 ยุคทองของเกษตรกรรม เช่น ผลิตและขาย พืชไร่ พืชสวน หมู หมา กา ไข่ เป็นต้น

ประเทศไทย 2.0 ยุคอุตสาหกรรมเบา เช่น การผลิตและขายรองเท้า เครื่องหนัง เครื่องดื่ม เครื่องประดับ เครื่องเขียน กระเป๋า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

และยุคปัจจุบัน คือ ประเทศไทย 3.0 เป็นอุตสาหกรรมหนัก เช่น การผลิตและขายส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ ถังน้ำมัน แยกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น

ประเทศไทย 4.0 คือ ยุคที่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม หรือ Value-based Economy โดยมีฐานคิดหลัก คือ

1. เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม
2. เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม

3. เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น

ดังนั้น ประเทศไทย 4.0 ประเทศไทยจะต้องเปลี่ยนผ่านทั้งระบบใน 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ

1. เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบัน (Traditional farming) ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart farming) โดยเกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur)

2. เปลี่ยนจาก Traditional SMEs หรือ SMEs ที่มีอยู่และรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลาไปสู่การเป็น Smart enterprises และ Start ups ที่มีศักยภาพสูง

3. เปลี่ยนจาก Traditional services ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำไปสู่ High value Services

4. เปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง

โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor) หรือ EEC มีแผนพัฒนาสนามบินอู่ตะเภาตามนโยบายของกองทัพเรือ ซึ่งสนามบินอู่ตะเภามีเขตเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น เมืองพัทยา นิคมอุตสาหกรรมมาตาพุด และยังเชื่อมโยงถึงประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย การมีสนามบินนานาชาติแห่งชาติ 3 สนามบินคือ ดอนเมือง สุวรรณภูมิ และอู่ตะเภา เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ เหตุผลในการพัฒนาสนามบินอู่ตะเภา ได้แก่

1. สนามบินอู่ตะเภาที่มีศักยภาพสูง เมื่อมีเหตุการณ์ไม่สงบยึดสนามบินสุวรรณภูมิ ในปี พ.ศ. 2551 สนามบินนี้ยังสามารถใช้เป็นสนามบินทดแทนได้ นอกจากนั้นสนามบินนี้ยังมีพื้นที่ที่สามารถขยายตัวได้มากโดยไม่จำเป็นต้องมีการเวนคืนที่ดิน

2. สนามบินอู่ตะเภาตั้งอยู่ในทำเลยุทธศาสตร์สำคัญที่สามารถเดินทางสู่จังหวัดหลักในภาคตะวันออกได้โดยสะดวก ตั้งแต่ชลบุรี ระยอง และจันทบุรี

3. หากพิจารณาจากอสังหาริมทรัพย์ที่ขายอยู่ในปัจจุบัน เป็นอสังหาริมทรัพย์ใน

เขตจังหวัดชลบุรีและระยองถึง 14.6% หรือมากกว่าหนึ่งในสี่ของขนาดตลาดของกรุงเทพมหานคร และหากรวมจังหวัดชลบุรี ขนาดตลาดอาจประมาณหนึ่งในสามของกรุงเทพมหานคร สมควรที่จะมีสนามบินเป็นของตนเอง

4. มูลค่าการขายอสังหาริมทรัพย์เฉพาะในเขตจังหวัดชลบุรีและระยอง มีมูลค่าสูงถึง 94,531 ล้านบาท หรือเทียบเท่ากับค่าก่อสร้างสนามบินใหม่ 1 สนาม ด้วยเหตุผลนี้แสดงให้เห็นว่า อสังหาริมทรัพย์ในพื้นที่นี้ขยายตัวมากกว่าจังหวัดอื่นที่มีสนามบินอย่างมากมาย เช่น หากเทียบกับ นครราชสีมา ชลบุรี-ระยอง มีขนาดตลาดอสังหาริมทรัพย์ใหญ่กว่าถึง 16 เท่า ใหญ่กว่าสุราษฎร์ธานี 24 เท่า ใหญ่กว่านครศรีธรรมราช 29 เท่า ใหญ่กว่าอุดรธานี และพิษณุโลก 37 เท่า ดังนั้นจึงควรมีสนามบินเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

5. ท่าเรือน้ำลึกทวายของประเทศพม่า อาจมีขนาดใหญ่กว่ามาบตาพุดของไทยถึง 10 เท่า และยังมีสนามบิน ดังนั้นเพื่อให้ไทยสามารถแข่งขันกับสากลได้ สนามบินมาบตาพุดจำเป็นต้องเป็นสนามบินนานาชาติ

6. ความมั่นคงของชาติมาจากความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งหากเศรษฐกิจมีความเข้มแข็ง ก็จะสร้างความมั่นคงทางทหารและทางการเมืองต่อไป ดังนั้นหากประเทศไทยมุ่งเน้นความสำคัญของความมั่นคงของชาติจึงจำเป็นต้องขยายสนามบินอุตะเถาให้เป็นสนามบินนานาชาติขนาดใหญ่

7. การพัฒนาสนามบินอุตะเถาให้เป็นสนามบินแห่งชาติแห่งที่ 3 นั้น จะทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพในการแข่งขันยิ่งสูงขึ้น จะยังเป็นศูนย์กลางทางบินของภูมิภาคอาเซียนมากยิ่งขึ้น (โสภณ พรโชคชัย, 2558)

นายอาคม เติมพิทยาไพสิฐ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เปิดเผยว่า ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 ได้เห็นชอบตามที่กระทรวงคมนาคมเสนอ แผนพัฒนาอุตสาหกรรมอากาศยาน ระยะ 15 ปี ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยแบ่งการพัฒนา เป็น 3 ช่วง ซึ่งตามผลการศึกษาความเหมาะสมของสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.) มีการออกแบบการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมการบิน และกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาประเทศไทย และใช้ศักยภาพจากที่ตั้งภูมิศาสตร์ให้เป็นประโยชน์ และพบว่า

1. กิจกรรมซ่อมบำรุง (MRO) 2. กิจกรรมผลิตชิ้นส่วนอากาศยาน (OEM) และ 3. กิจกรรมพัฒนาบุคลากรด้านการบิน (HR) เป็นโอกาสของประเทศไทยที่จะพัฒนาได้

โดยในระยะที่ 1 (พ.ศ. 2560-2564) จะมีการจัดตั้งศูนย์ซ่อมบำรุงอากาศยานในประเทศไทย เพิ่มจำนวนผู้ประกอบการและประเภทของการผลิตชิ้นส่วนอุตสาหกรรมอากาศยาน สร้างบุคลากร รวมทั้งปรับปรุงหลักสูตรการผลิตช่างและวิศวกรอากาศยาน ซึ่งปัจจุบัน บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ได้ศึกษาเพื่อหาผู้ร่วมทุนแล้ว ซึ่งได้รับความสนใจ

จากบริษัทผู้ผลิตเครื่องบินและสายการบิน หลังจากรัฐบาลประกาศนโยบายการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งปัจจุบันการบินไทยมีการซ่อมบำรุงเครื่องบินลำตัวกว้าง อนาคตจะพัฒนาซ่อมเครื่องบินลำตัวแคบพิสัยกลาง เพื่อรองรับตลาดที่เพิ่มขึ้นสำหรับการบินระยะ 3-4 ชั่วโมง นอกจากนี้ ทางแอร์บัส ซึ่งเป็นผู้ผลิตเครื่องบิน A380 มีความสนใจที่จะตั้งศูนย์ซ่อมเครื่องบินขนาดใหญ่ เพิ่มจากปัจจุบันที่มี 2 แห่ง คือ เมืองโคฮา (การ์ตา) และจีน ซึ่งมองภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเพิ่มในส่วนของอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอากาศยาน ในระยะแรก จากปัจจุบันที่มีโรงงาน 28 แห่ง จะเพิ่มผู้ประกอบการอีก 10-20 โรงงาน

ส่วนระยะที่ 2 (พ.ศ. 2565-2569) จะมีการจัดตั้งศูนย์ซ่อมบำรุงอากาศยานเพิ่มเติม เพื่อให้เพียงพอต่อการซ่อมบำรุงภายในประเทศ จัดกลุ่มอุตสาหกรรม (คลัสเตอร์) ให้ครบทุกประเภทอุตสาหกรรมอากาศยานตามแผนธุรกิจ และสร้างช่างเทคนิครวมทั้งวิศวกรอากาศยานให้เพียงพอต่อความต้องการ

และระยะที่ 3 (พ.ศ. 2570-2575) จะมีการจัดตั้ง Aeropolis เพื่อรองรับการซ่อมบำรุงเครื่องบินของภูมิภาค ยกกระดับความสามารถในการผลิตอุตสาหกรรมอากาศยานเข้าสู่ Tier 2 (Design & Build) และการพัฒนาบุคลากรด้านการบินจนสามารถเข้าสู่การเป็น Research & Institutions ได้

จากแผนดังกล่าวมีการประเมินว่าจะช่วยสร้างผลตอบแทนให้แก่เศรษฐกิจไทยได้ถึง 1 หมื่นกว่าล้านบาท สามารถประหยัดเงินตราต่างประเทศในการส่งซ่อมเครื่องบินได้ถึงปีละ 6,500 ล้านบาท และยังสามารถช่วยสร้างงานได้เกือบ 7,500 ตำแหน่ง ถ้าเกิดมีสายการบินใหญ่ ๆ มาตั้งศูนย์ซ่อมในไทยก็จะสร้างรายได้เพิ่มขึ้นและสร้างงาน

โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก หรือ EEC มีแผนพัฒนาท่าเรือพาณิชย์ 3 แห่งด้วยกัน คือ

1. ท่าเรือพาณิชย์สัตหีบ เป็นที่จอดเรือรบและฐานส่งกำลังบำรุง และใช้ประโยชน์ในภาคอุตสาหกรรมต่อเรือ แทนจุดเจาะน้ำมัน และขนส่งผู้โดยสาร โดยมีแผนการพัฒนาท่าเรือน้ำลึก จุกเสม็ด ให้เป็นจุดจอดเรือยอชต์ เรือสำราญ (Cruise) และเรือข้ามฟาก (Ferry) เพื่อเชื่อมต่อการเดินทางระหว่างสองฝั่งทะเลอ่าวไทยและอันดามัน พัทยา-จุกเสม็ด-ชะอำ โดยเรือสำราญจะสามารถใช้เวลาต่อจากสัตหีบไปหัวหินภายใน 1 ชั่วโมง และเชื่อมต่อบรรทัดไฟ เพื่ออำนวยความสะดวกการขนส่ง

2. ท่าเรือแหลมฉบัง เป็นท่าเรือน้ำลึกหลักในการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศที่มีอัตราการเติบโตของการให้บริการขนถ่ายสินค้าสูง มีความทันสมัยสามารถรองรับเรือบรรทุกตู้สินค้าขนาด 80,000 DWT (Post Panamax คือ เรือสินค้าขนาดใหญ่) มีขีดความสามารถใน

การรองรับตู้สินค้าได้ 11.1 ล้านที่อยู่ที่ต่อปี ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาความแออัดของการจราจรหน้าท่า และขยายขีดความสามารถของท่าเรือแหลมฉบังให้เป็นประตูการค้าหลักของประเทศที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงอำนวยความสะดวกการขนส่งสินค้าของท่าเรือ ปัจจุบันอยู่ระหว่างพัฒนา ศูนย์การขนส่งตู้สินค้าทางรถไฟ รองรับตู้สินค้า สองล้านที่อยู่ที่ต่อปี พัฒนาท่าเทียบเรือชายฝั่ง (ท่าเทียบเรือ A) รองรับตู้สินค้าชายฝั่ง สามแสนที่อยู่ที่ต่อปี และปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อแก้ไขปัญหาจราจรภายในท่าเรือ รวมทั้งโครงการท่าเรือแหลมฉบังระยะที่ 3 เพื่อรองรับตู้สินค้า ได้สูง แปรล้านที่อยู่ที่ต่อปี

DWT ย่อมาจาก Dead Weight Tonnage คือ น้ำหนักรวมของสินค้า วัสดุคงคลัง และเชื้อเพลิงที่เรือบรรทุกไป มีหน่วยวัดเป็นตัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถในการบรรทุกสินค้า ความเร็วเรือ ระยะเวลาปฏิบัติการ จำนวนลูกเรือและผู้โดยสาร

TEUs ย่อมาจาก Twenty-foot คือ หน่วยนับสินค้าที่บรรจุในตู้คอนเทนเนอร์ ความยาว 20 ฟุต โดยตู้คอนเทนเนอร์ 20 ฟุต เท่ากับ 1 ที่อยู่ที่ ตู้คอนเทนเนอร์ 40 ฟุต เท่ากับ 2 ที่อยู่ที่

3. ท่าเรือมาบตาพุด เป็นท่าเรืออุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่และทันสมัย มีการให้บริการ แบบเบ็ดเสร็จครบวงจร สามารถรองรับเรือบรรทุกขนาด 264,000 DWT เปิดให้บริการ 12 ท่า (ท่าเรือสาธารณะ 2 ท่า และท่าเรือเฉพาะกิจ 10 ท่า) โดยมีเอกชน 19 ราย เช่าดำเนินการเป็นท่าเรือ คลังน้ำมัน คลังสินค้า และโรงไฟฟ้า ปัจจุบันอยู่ระหว่างการศึกษาดลาด ออกแบบเบื้องต้น และ EHIA ท่าเทียบเรืออุตสาหกรรมระยะที่ 3 เพื่อให้เป็นท่าเรือชั้นนำที่มีศักยภาพ ขีดความสามารถ และสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอในการเป็นท่าเรือที่สำคัญในภูมิภาคเอเชีย มีเป้าหมายในการรองรับเรือขนส่งสินค้าเหลว และก๊าซธรรมชาติ ประกอบด้วยท่าเรือสินค้าเหลว ท่าเรือก๊าซ ท่าเรือบริการ และพื้นที่คลังสินค้าและธุรกิจต่อเนื่องกับก๊าซธรรมชาติ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอำเภอบ้านฉาง ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อนปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมานั้นมีปัจจัยของการเข้าเป็นสมาชิกองค์กร สันติสัญญาาร่วมป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ ส.ป.อ. ของประเทศไทยในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นพลวัตทางสังคมที่เกิดจากนโยบายของรัฐและส่งผลกระทบต่อสังคมความเป็นอยู่ อาชีพ รายได้และเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชน และนำมาซึ่งการอนุมัติให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้ง ฐานบินที่บ้านอู่ตะเภา ชุมชนอำเภอบ้านฉาง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนพลวัตทาง เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนนามถึงเกือบสิบปี พลวัตทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้น มีทั้งทางบวกและทางลบ แต่ถ้าจะทำความเข้าใจจากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นปัจจัยที่ เกิดจากภายนอก ซึ่งเป็นพลวัตที่ขับเคลื่อนจากต่างประเทศ แต่สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่คนในชุมชน อำเภอบ้านฉางได้เรียนรู้พัฒนาและปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในสังคม

เมื่อก้าวถึงปัจจัยนอกแล้ว ปัจจัยที่เกิดจากภายในที่เป็นพลวัตที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนในช่วงหลังทศวรรษที่ 2520 กล่าวได้ว่า เป็นผลจากการขับเคลื่อนนโยบาย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ของรัฐบาลตั้งแต่ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 12

จากการเริ่มต้นการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2504 โครงการ พัฒนาฝั้่งทะเลภาคตะวันออก ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และ ฉบับที่ 6 จนมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ซึ่งก้าวเดิน เข้ามาหาชุมชนอำเภอบ้านฉางด้วย โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกหรือ EEC แผนพัฒนาสนามบินอู่ตะเภาการพัฒนาสนามบินอู่ตะเภาตามนโยบายของกองทัพเรือ เน้นให้เป็น ท่าอากาศยานเชิงพาณิชย์ นิคมอุตสาหกรรมการบิน ศูนย์ซ่อมอากาศยาน และศูนย์ฝึกอบรม ด้านการบิน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้ต้องพัฒนาระบบขนส่งมวลชนควบคู่ไปด้วย จึงเป็นที่มา ของถนนทางหลวงหมายเลข 7 มอเตอร์เวย์พัทยา-บ้านฉาง-มาบตาพุด เพื่อเป็นทางเข้า-ออก คู่สนามบิน และเชื่อมต่อไปโดยสายจาก Airport Rail Link จากสุวรรณภูมิ จากปัจจัยทั้งหมด ที่กล่าวมาทั้งที่เป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกล้วนส่งผลต่อพลวัตทางสังคมและเศรษฐกิจ ของชุมชนอำเภอบ้านฉาง

บทที่ 5

การปรับตัวอนาคตภาพของบ้านฉาง

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของอำเภอบ้านฉาง พบว่า การเปลี่ยนแปลงของอำเภอบ้านฉาง มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชนในอำเภอบ้านฉาง ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวและวิธีการในการปรับตัวของชาวชุมชนบ้านฉางนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยได้จัดเป็น 4 ช่วงระยะเวลา จำแนกตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่อำเภอบ้านฉาง 4 ช่วงระยะเวลา ผู้วิจัยได้จำแนกจากเหตุการณ์ของการตั้งฐานทัพของทหารอเมริกาในการทำสงครามมหาเอเชียบูรพา ด้วยพื้นที่อำเภอบ้านฉางอยู่ใกล้สนามบินอู่ตะเภา ฐานทัพเรือสัตหีบและเป็นที่ตั้งของฐานทัพของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเวียดนาม และการแข่งขันความเป็นมหาอำนาจของโลกหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง หรือที่เราเรียกกันในนามสงครามเย็นด้วยปัจจัยดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศในแถบเอเชียและประเทศไทย เป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะเขตการตั้งฐานทัพของทหารอเมริกันทั้งสนามบินอู่ตะเภา และสนามบินที่จังหวัดอุดรธานี ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตทั้งโดยตรงและโดยอ้อมของประชาชนในเขตอำเภอบ้านฉางและพื้นที่โดยรอบ ในด้าน เศรษฐกิจ สังคม ด้วยพื้นที่ของอำเภอบ้านฉางที่อยู่ติดกับสนามบินอู่ตะเภาทำให้ได้รับผลกระทบครั้งนี้ไปด้วย นำเสนอตามลำดับช่วงระยะเวลาจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

1. การปรับตัวช่วงก่อนสงครามเวียดนาม (ก่อน พ.ศ. 2500)
2. การปรับตัวช่วงสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2500-2515)
3. การปรับตัวหลังสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2515-2530)
4. การปรับตัวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การปรับตัวช่วงก่อนสงครามเวียดนาม (ก่อน พ.ศ. 2500)

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ทั้งโลกต่างหวังว่าจะเกิดความสงบสุขขึ้นในทุก ๆ ภูมิภาคของโลก รวมทั้งดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นหนึ่งในสมรภูมिरบครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งของโลกด้วย ฝ่ายโลกเสรี ซึ่งนำโดยประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 2490 และนโยบายภาครัฐภายหลังแผนพัฒนาเศรษฐกิจในทศวรรษที่ 2500 ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของระบบถนนเชื่อม โยงครอบคลุม

ทั่วประเทศ การสร้างถนนสุขุมวิทตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 2480-2520 ถือเป็นปัจจัยในการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของภูมิภาคให้ขยายตัวจากพื้นที่เลียบบชายฝั่งเข้าสู่พื้นที่ตอนในของภูมิภาค ตะวันออก และยังเป็นเส้นทางเชื่อมโยงภาคตะวันออกกับกรุงเทพฯ (อำพิกา สวัสดิ์วงศ์, 2545)

สภาพสังคมชุมชนบ้านฉางก่อน พ.ศ. 2500 อาจดูไม่แตกต่างจากหัวเมืองอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเท่าใดนัก เพราะบรรยากาศของบ้านเมืองในสมัยนั้นยังคงคล้ายหลัง ราษฎรทำมาหากินแบบเรียบง่าย ผลผลิตต้องพึ่งพิงอยู่กับดินฟ้าอากาศ บ้านเมืองตั้งอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางการปกครอง อย่างไรก็ตามชุมชนอำเภอเมืองบ้านฉาง ได้มีพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ ไม่เพียงเพราะปัจจัยที่เหมาะสมทางธรรมชาติเพียงเท่านั้น ยังต้องรวมถึงปัจจัยทางสังคมที่มีความเหมาะสมอีกด้วย

ชุมชนบ้านฉางเน้นการผลิตเพื่อการยังชีพ โดยเฉพาะการทำนาทำไร่ เป็นหลัก ปลูกผักหาของป่า กิจกรรม ทางเศรษฐกิจของชุมชนในสมัยนี้คือ การผลิตเพื่อการบริโภคภายในชุมชน และมีการแลกเปลี่ยนบ้างเล็กน้อย และด้วยเทคโนโลยีการผลิตที่ต่ำ ทำให้ชาวบ้านต้องมีการแลกเปลี่ยนแรงงาน โดยการเอาแรงกัน เช่น เมื่อมาช่วยทำนาเกี่ยวกับข้าว 1 วัน ก็ถือว่า 1 แรง และเจ้าของบ้านก็จะทำงานตอบแทน 1 วัน ซึ่งเรียกว่า ไร่แรง เป็นสังคมดั้งเดิมของชนบทที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน และต่อมาเมื่อมีการอพยพของคนจีน ก็จะมีคนจีนเข้ามาอาศัยอยู่บ้านฉาง และด้วยความชำนาญด้านการค้าขาย และเดินเรือของชาวจีนตลอดจนการใช้เทคโนโลยี ทำให้การผลิตเปลี่ยนไปบ้าง กล่าวคือ ยังเน้นการผลิตเพื่อบริโภคเป็นหลัก แต่ที่เหลือก็นำมาค้าขาย

ช่วงปลายของสงครามโลกครั้งที่สอง พ.ศ. 2486 พื้นที่จังหวัดระยองนั้นศึกคักมาก แต่ของแพงและเงินเฟ้อ มีการสั่งต่อเรือลำเลียงที่ระยองเป็นจำนวนมาก พ่อค้าต่อเรือที่ระยองรายจนเป็นเศรษฐีชั้นแนวหน้า เริ่มมีการกักตุนสินค้า น้ำตาลทราย สนุ่ ยาสิ่ฟิ่น ยารักษาโรค เทียนไข ไม้ขีดไฟ น้ำมันเชื้อเพลิงทุกชนิดขาดแคลน โรงสีในระยองมี 3 โรง ต้องปิดไป 2 โรง เพราะไม่มีน้ำมัน แต่คนไม่เคียดร้อน เพราะตำข้าวกินได้ แต่ของใช้โดยเฉพาะเสื้อผ้า และไม้ขีดไฟขาดแคลนนี้สาหัสมาก (สุขใจ วิริยะพงษ์, 2548)

การปรับตัวของชาวชุมชนบ้านฉางตอนนโยบายของรัฐบาลช่วงปลายของสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งส่งเสริมอุตสาหกรรมป่าไม้ในทศวรรษ 2490 โดยสัมปทานทำป่าไม้เป็นของบริษัท ศรีมหาราชา มีอิทธิพลต่อการปรับตัวในส่วนการทำอาชีพ การปรับตัวต่อการที่มีคนต่างถิ่นเข้ามาทำมาหากิน การรับจ้างขนไม้ที่โรงเลื่อยระหว่าง ปี พ.ศ. 2490-2510 ผลจากการทำสัมปทานป่าไม้ทำให้เกิดโรงเลื่อยสมัยใหม่จำนวนมาก โรงเลื่อยเหล่านี้ใช้เลื่อยจักรขนาดใหญ่ รถยนต์ชักลาก ไม้ซุง และเรือเดินทะเลขนาดใหญ่บรรทุกไม้กระดานส่งขายกรุงเทพฯ และต่างประเทศ

การปรับตัวของชาวมุขชนบ้านฉางหลังการสร้างถนนสุขุมวิทและสะพานข้ามแม่น้ำบางปะกง ได้เชื่อมจังหวัดระยองผ่านที่ชุมชนบ้านฉางนับเป็นจุดเริ่มต้นของการผนวกเศรษฐกิจของภาคตะวันออกกับกรุงเทพมหานครและส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของภาคตะวันออกของประเทศไทย และยังเป็นถนนสายหลักของภูมิภาคที่มีส่วนในการกระตุ้นความเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกนั้นได้ทำให้เกิดการขยายตัวของการผลิตเพื่อขายพืชเศรษฐกิจในชุมชนบ้านฉางซึ่งชาวบ้านได้ปรับเปลี่ยนจากการทำนาได้ขยายพื้นที่ทำไร่มากขึ้น การขยายตัวของพืชเศรษฐกิจได้ขยายตัวกว้างขวางขึ้น การปรับเปลี่ยนอาชีพจากการทำนาไปเป็นการทำไร่อ้อยในพื้นที่ของตำบลลำน้ำท่อน และการทำไร่มันสำปะหลังในพื้นที่ตำบลบ้านฉางและตำบลพลา

สุรพล ทิมสูง (สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2560) เกษตรกร อายุ 65 ปี ที่เคยรับจ้างทั่วไป และทำสวนมาก่อนให้ข้อมูลว่า การทำไร่อ้อยช่วงนั้นทำต่อจากพ่อในช่วง พ.ศ. 2514 เนื่องจากตัวอ่อนนั้นพอมิโคเวต้า ซึ่งเช่าที่ทำอยู่ 80 ไร่และราคาดี 350-450 บาท ในด้านการปรับตัวต่อผลกระทบจากข้อตกลงการค้าเสรี พบว่า

ชาวมุขชนบ้านฉางมีการปรับตัวหลายรูปแบบทั้งนี้เนื่องจากนโยบายของรัฐที่มีผลต่อชุมชนนั้นมีหลายนโยบายเกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกันทำให้มีทางเลือกหลากหลายและไม่เกิดผลกระทบต่อกัน พื้นที่ลำน้ำท่อนจะมีการทำไร่อ้อยและมีโรงงานน้ำตาลในพื้นที่ ส่วนตำบลพลาและตำบลบ้านฉางที่มันสำปะหลังควบคู่ไปกลับประมงชายฝั่งและการทำกะปิจากเคย ซึ่งสังเกตได้จาก การที่มีโรงแปงมันไทวาถึงสองโรง และรับจ้างขนไม้ให้กับโรงเลื่อยที่บ้านพูน การปรับตัวที่สำคัญของชาวมุขชนบ้านฉางอีกอย่างคือ การปรับตัวในการใช้ชีวิตกับคนต่างถิ่นที่อพยพเข้ามาทำงานในพื้นที่ ซึ่งการปรับตัวนั้นมีความสำคัญไม่เพียงเฉพาะต่อความอยู่รอดของเท่านั้น แต่ยังหมายถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนบ้านฉาง ครอบครัว ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมชุมชน ซึ่งมีความสำคัญต่อความยั่งยืนในวิถีการประกอบอาชีพ

การปรับตัวช่วงสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2500-2515)

บริบททางสังคมของอำเภอบ้านฉาง สมัยช่วงสงครามเวียดนาม พ.ศ. 2500 ก็ทำอาชีพเกษตรเพื่อบริโภคและปลูกพืชเชิงเดี่ยว ประมงชายฝั่ง และงานรับจ้างตามโรงเลื่อยเหมือนแต่ก่อน ในขณะที่นั้นเองรัฐบาลมีการยกเลิกการทำสัมปทานป่าไม้โรงเลื่อยปิดกิจการ ป่าไม้ก็ไม่มีให้ตัด บ้านฉางก็เงียบลงกว่าที่ครั้งมีโรงเลื่อย

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2498 เกิดสงครามเวียดนาม หรือ สงครามอินโดจีนครั้งที่สอง รัฐบาลไทยและสหรัฐอเมริกาได้มีโครงการร่วมกัน โดยคณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้รัฐบาล

สหรัฐอเมริกาปรับปรุงสนามบินอู่ตะเภาในปี พ.ศ. 2508 เพื่อเป็นหน่วยในการลำเลียงหน่วยรบไปยังจุดยุทธศาสตร์ต่างๆภายในประเทศ

การปรับตัวในการเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรไปเป็นผู้ใช้แรงงาน การปรับตัวของชาวชุมชนบ้านฉางต่อการเข้ามาของสหรัฐอเมริกาในการปรับปรุงสนามบินอู่ตะเภา การจ้างงานที่เกิดขึ้นจากการสร้างสนามบิน เป็นงานที่มีค่าตอบแทนสูง ดังนั้นการปรับตัวให้สามารถตอบสนองความต้องการของการจ้างงานได้ ชาวชุมชนบ้านฉางจึงได้รับการฝึกงานในด้านช่างฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างเชื่อม ช่างไฟฟ้า ช่างก่อสร้าง ช่างท่อและประปา เพื่อการทำการก่อสร้างสนามบินเพื่อความมั่นคงและการอยู่ร่วมกันได้ในสังคม

การสร้างสนามบินอู่ตะเภาที่ทหารช่างสหรัฐอเมริกาต้องระเบิดภูเขาในเขตสัทธิบบริเวณกิโลเมตรที่ 10 นับสิบ ๆ ลูก แล้วข่อยหินให้ได้ตามขนาดที่ต้องการนำไปถมลงดินเพื่อสร้างสนามบิน การก่อสร้างได้เร่งทำงานแบบ 24 ชั่วโมง เสียงระเบิดภูเขาลูกใหญ่เพื่อเอาหินดังกล่าวก็ก้อง เสียงรถบรรทุกขนาดใหญ่วิ่งกันชนหินกันเป็นที่อีกที่กกรริกโครม เพื่อเชื่อมกับถนนสายอื่น ๆ จากท่าเรือจุกเสม็ดย่านจอกเรือรบ เรือดำน้ำ กับท่าเรือทุ่งโปรง อันเป็นท่าเรือขนถ่ายลำเลียงยุทธปัจจัยยุทธภัณฑ์ สิ่งอำนวยความสะดวกให้พวกทหาร จี.ไอ. มีความพร้อมทุกด้าน เรือลำใหญ่มีน้ำหนักบรรทุกมาก ๆ จอดได้สะดวก แล้วยังสร้างทางสายยุทธศาสตร์ หรือทางหลวงสาย 331 จากสัทธิบตัดผ่านไปยังอำเภอปักษ์ไชย จ.นครราชสีมา เป็นถนนสายยุทธศาสตร์เชื่อมสนามบินอู่ตะเภากับฐานบินต่าง ๆ ซึ่งลักษณะงานที่จ้างนั้นบางงานต้องมีทักษะทางช่าง เช่น งานก่อสร้างงานช่างไฟฟ้า ช่างประปา

ภาพที่ 34 ท่าเรือทุ่งโปรงที่เรือบรรทุกระเบิดมาจอดแล้วขนถ่ายไปยังฐานบินอู่ตะเภา

ภาพที่ 35 ป้ายแสดงว่าทางหลวงหมายเลข 331 ทราบกันในนามถนนยุทธศาสตร์

ชาวชุมชนบ้านฉางนั้นต้องปรับตัวตามความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนในชุมชน เพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคงทางสังคม การปรับตัวในการใช้ชีวิตกับคนต่างถิ่น คนต่างถิ่นที่อพยพเข้ามา นั้นเข้ามาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในพื้นที่นั้นมีความแตกต่างจากในช่วงการปรับตัวตามนโยบายของรัฐบาล คือ ผู้ที่อพยพมานั้นส่วนใหญ่จะมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีแตกต่างทางวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ จากการดำเนินชีวิตในเวลาปรกติทำมาหากินในเวลาเช้าเลิกงานเย็น ต้องปรับตัวเป็นแบบทำงานเป็นกะ รวมถึงต้องปรับตัวค่านิยมแบบตะวันตกของทหารสหรัฐอเมริกาที่จะใช้เวลากลางคืนเพื่อการพักผ่อนหลังเลิกงานหรือกลับจากการปฏิบัติการภาคสนาม

ทางสังคมมีการเคลื่อนย้ายของประชากรมีผู้อพยพมาจากที่อื่นเข้ามาอยู่ในเขตหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก ซึ่งไม่สามารถทราบจำนวนที่แน่นอนได้ เพราะไม่มีการแจ้งย้ายสำมะโนครัวเข้ามา เพียงแต่เข้ามาอยู่เพื่อทำงานเท่านั้น มีการอพยพเข้ามาหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา คนที่อพยพเข้ามา นอกจากจะเข้ามาทำงานกับทหารอเมริกัน ยังทำงานอื่น ๆ เช่น ค้าขาย งานบาร์และไนต์คลับ

ขับรถยนต์รับจ้าง ทำให้จำนวนคนเพิ่มมากขึ้น

ในประเด็นนี้ ผู้ให้ข้อมูล ส. (สัมภาษณ์, 17 มกราคม, 2551 อ้างถึงใน กนกพร ปรัชญกุล, 2552, หน้า 90) ได้เล่าให้ฟังว่า เดิมครอบครัวเป็นคนกรุงเทพฯ ย้ายเข้ามาประมาณปี พ.ศ. 2505 ทำธุรกิจขายอะไหล่รถทุกชนิดที่บ้านฉาง ขณะนั้นเรียนอยู่มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำได้ว่า ตลอดเส้นทางตั้งแต่บริเวณบ้านเตาถ่านกิโลสิบของสตึกหีบ ถึงบ้านนิวแลนด์หรือบ้านแผ่นดินไทยในปัจจุบัน ระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร เต็มไปด้วยร้านค้า ไฟฟ้าเปิดอย่างสว่างไสวเต็มทั้งสองข้างทางถ้าเปรียบเทียบได้เหมือนเวลาเราเข้ากรุงเทพฯ ในเวลากลางคืน ก็สว่างไสวไปทั้งหมด เนื่องจากทหารอเมริกาเมื่อลงจากเครื่องบินเสร็จสิ้นภารกิจแล้วก็จะมาใช้จ่ายเงินอย่างเต็มที่ ซื้อความสุขให้กับตัวเอง เนื่องจากรายได้ และเบียดเบียนจำนวนมาก และไม่แน่ใจว่าเมื่อออกไปรบแล้วจะมีโอกาสกลับมามีชีวิตอยู่อีกไหมจึงมีร้านค้าให้บริการเป็นจำนวนมาก ที่นี่จะมีรถยนต์ใหม่ ๆ เข้ามาเสมอ ฉะนั้นทางเอเยนต์ก็จะมาถามถึงอะไหล่รถใหม่ที่ต้องการ โดยธุรกิจรถเช่า ที่เรียกว่าแท็กซี่ป้ายเหลืองหรือคิวรถรถป้อปอาย ซึ่งจะมีรถรุ่นใหม่ ๆ นำเข้ามาที่ไม่เคยมีวิ่งที่ไหนมาก่อนในสมัยนั้นยังไม่มีรถประกอบ แต่จะเป็นรถนำเข้ามาทั้งสิ้น ก็จะมีพ่อค้ามาถามว่าต้องการรถยี่ห้ออะไร มีให้ขายทั้งเงินสดเงินผ่อนสำหรับชาวบ้านที่ บริการให้ทหารอเมริกันเช่าไปหาเพื่อนหาแฟน (เมียเช่า) ที่อยู่ที่ฐานทัพโคราช ฐานทัพอุดร ดาคลี เป็นต้น ที่ร้านจะเปิดร้านแทบทั้งวันทั้งคืน คือเปิดร้านตั้งแต่ตี 4 จนถึงเกือบเที่ยงคืนจึงปิดประตูเหล็กด้านนอก ตอนตี 4 ก็มีคนมาเรียกชื่อของอีกแล้วเพราะทหารจีไอลงเครื่องมาแล้วต้องการใช้บริการ

การปรับตัวในการดำเนินชีวิตในรูปแบบสังคมเมือง การที่ทหารอเมริกันได้ถูกส่งมาประจำการที่สนามบินอู่ตะเภาเมื่อปี พ.ศ. 2508 เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงสภาพของหมู่บ้านจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

จะเห็นได้ว่าอำเภอบ้านฉาง มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของเมืองที่มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกมากขึ้นในการติดต่อกับกรุงเทพฯ เทพมหานคร ซึ่งส่งผลการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ในส่วนการดำเนินชีวิตของคนอำเภอบ้านฉาง เนื่องจากเพราะมีนักธุรกิจการค้าเข้าไปลงทุนประกอบการต่าง ๆ เพื่อบริการความสะดวกสบายแก่ทหารอเมริกันมิได้หยุดอยู่ที่สนามบินเพียงแห่งเดียว ยังมีการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก เพื่อรับส่งพัสดุทางสงครามตลอดจนเครื่องใช้ต่าง ๆ ของทหารอเมริกัน นอกจากนี้ยังมีการสร้างถนนยุทธศาสตร์ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 สายสตึกหีบ-เขาหินซ้อน เพื่อการขนส่งวัสดุสิ่งของ และวัสดุระเบิดจากสนามบินอู่ตะเภา ไปยังฐานบินโคราช ฐานบินดาคลี และฐานบินอุดร สิ่งของทั้งหมดจะส่งโดยทางเรือ และมาขึ้นที่ท่าเรือน้ำลึกสตึกหีบ การขยายฐานทัพอเมริกันที่อู่ตะเภาทำให้ชุมชนอำเภอบ้านฉางมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน

การปรับตัวเพื่อรองรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ การเข้ามาของทหารอเมริกันทำให้ชาวมุขชนอำเภอบ้านฉางก้าวหน้าทางด้านประยุกต์เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยทหารอเมริกันได้นำเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย เป็นต้นว่า เครื่องซักผ้า เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องโกนหนวด ตู้เย็น พัดลม เตารีด ฯลฯ เข้ามาใช้ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องอำนวยความสะดวก มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนในราคาถูกกว่าท้องตลาด เพราะถือว่าเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่ทางราชการทหารด้วยเหตุนี้ เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้ไม่มีผลต่อการประกอบอาชีพของชาวบ้านเลย เพราะอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเครื่องใช้ประจำบ้าน ไม่ใช่เครื่องมือที่จะช่วยในการทำมาหากิน ชาวบ้านยังคงใช้จอบ เสียมขุดดิน ปลูกพืชอยู่ตามเดิมนอกจากที่มีเงินก็สามารถซื้อรถไถดิน มาไถ หรือให้เช่า แต่อย่างไรก็ตามรายได้จากการทำงานให้กับทหารอเมริกันก็ทำให้ชาวบ้านฐานะดีขึ้นสามารถซื้อรถยนต์มาใช้งานหรือรับคนโดยสาร

การปรับตัวในการเรียนรู้และการใช้ภาษาอังกฤษ ปัจจัยด้านภาษาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปรับตัวของชาวมุขชนบ้านฉางที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับทหารอเมริกันที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาก ซึ่งปัจจัยด้านภาษานั้นส่งผลต่อการปรับตัวในการทำธุรกิจ บ้านเช่า บังกะ โล การทำธุรกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของทหารอเมริกัน ซึ่งเป็นธุรกิจใหม่สำหรับชาวมุขชนบ้านฉางในเวลานั้น

การปรับตัวในการเรียนรู้และการใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งเราสามารถมองผ่านเพลงที่แต่งขึ้นในช่วงเวลานั้น ทำให้เราว่าการปรับตัวเพื่อเรียนรู้ในเรื่องภาษา และยังได้สะท้อนชีวิตของสาวไทยที่เป็นเมียเช่าของทหารจีไอได้ดี นั่นคือยามจีไออยู่ ก็มีเงินมีทอง พอจีไอกลับอเมริกา ก็ยากไร้เงินตรา ตระกำลำบาก

จดหมายจากเมียเช่า (A Sad Song) มาณี มณีวรรณ (มารีลิน มอนโรวีเมืองไทย)

I เขียน Letter ถึงเธอ Dear John

เขียนใน Flat ที่ you เคยนอน

จังหวัดอุดร ประเทศ Thailand

I broken heart you must understand

Johnจ๋า... John dollar ขาดแคลน

เมีย second hand ของ you ยังคอย

You ทิ้งเมียเช่าที่วาระเป้า go home

ทิ้งรอยจูบ ลูบโลม

จน shape I โทรม เพราะ you enjoy

forget your wife กลับไป อยู่อินดินอยส์

I เสียใจจนเป็นไทพรอยด์
 เอา Tiger Oil มาทาแก้ันตาย
 โศกเศร้ากว่า Saddddd Movie..
 Ohhh...John you make me cryy...
 I lonely เสียใจจนยอมไป อยากตาย why you ทิ้ง me
 รอยน้ำตาหยด รดบนลายเซ็น
 หาของใส่ จ่าหน้าไม่เป็น
 ไร้..เวรเอ๊ย..เวร who ช่วยเขียนที
 ฉีกทิ้ง letter หัน ไปเจอ DDT
 goodbye สวัสดิ์ดี
 go meet กับ me ที่เมือง The End

การปรับตัวให้ยอมรับวัฒนธรรมแบบชาวอเมริกัน เพราะทุกสิ่งทุกอย่างของชาวอเมริกัน ล้วนเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่คุ้นเคยสำหรับชาวบ้านจางในเวลานั้น วัฒนธรรมที่นี่มีความแตกต่างจาก วัฒนธรรมของคนอเมริกันค่อนข้างมาก การเข้ามาของทหารอเมริกัน ได้นำเอาวัฒนธรรมตะวันตก เข้ามาเผยแพร่ โดยประชาชนในหมู่บ้านมีการติดต่อสัมพันธ์กับทหารอเมริกันเป็นเวลานาน ทำให้ เกิดการยอมรับวัฒนธรรมบางส่วนเข้ามาใช้กับชีวิตประจำวัน เช่น การแต่งกาย มารยาทในการเดิน การนั่ง รวมทั้งทางครอบครัว ศาสนา และการศึกษา เป็นผลทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง แต่การปรับตัวก็ไม่ใช่ว่าเรื่องลำบากอะไรนัก

สนามบินอู่ตะเภามีอาณาบริเวณระของ แต่ฐานทัพเรือสัตหีบอยู่เขตจังหวัดชลบุรี ซึ่งฐานทัพเรือสัตหีบ มีความเป็นเมืองมากกว่าฝั่งระยอง อเมริกันทาวนกับการมาถึงของกองทัพอเมริกา ในปี พ.ศ. 2508 ได้เริ่มต้นที่บ้านกิโลสิบ

ในเมืองที่มีอเมริกันคงไม่มีอะไรมากกว่า บาร์ ในคืนคลับ ภัตตาคาร ห้างขายบริการ พาร์ทเนอร์ เมียเช่า บ้านเช่า บังกะโล ร้านขายของที่ระลึก และร้านขายวัตถุโบราณ ที่กิโลสิบบาร์ แห่งแรกอยู่ที่คลองไผ่ เส้นกั้นแดนชลบุรีกับระยอง หลักกิโลเมตรที่ 11 ชื่อ บาร์สวีทฮาร์ท ตามมา ด้วยบาร์เบรנדาลี ตอนนั้นใครทำบาร์ก็ได้ทั้งนั้น ถ้ามีเงิน ยังไม่มีความยุ่งยาก ยังไม่มีเงื่อนไข กฎเกณฑ์ทางกฎหมายอย่างไร ชื่อบาร์ก็สรรหามาจากคนดังในฮอลลีวู้ด หรือสถานที่ดัง ๆ ใน สหรัฐอเมริกา ยกเว้นชื่อ บ็อบ ไคเลน นักร้องเพื่อชีวิตที่ด้านสงคราม คนแถวนั้นบอกชื่อไม่เป็นมงคล เพราะพวกเขากำลังทำมาหากินกับสงคราม

ขณะที่ทุกคนแสวงหาความมั่งคั่งจากอเมริกันทาวนที่สัตหีบ คณะรัฐมนตรีรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้มีคำสั่งให้ย้ายสถานบันเทิงออกจากเขตปลอดภัยทหารเรือ เมื่อวันที่

9 เมษายน พ.ศ. 2511 ด้วยมติ ครม.ดังกล่าว ทำให้เกิดอเมริกันทาวน์แห่งใหม่ที่เรียกว่าฟรีแลนด์ หรือนิวแลนด์ทางฝั่งอำเภอบ้านฉางระยอง เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2511

นอกจากนี้แล้ว จำลอง อุ่นศิริลัย (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2560) ได้กล่าวถึงความเจริญของบ้านฉางสมัยนั้นว่า

ผมย้ายมาจากนครปฐม ปี พ.ศ. 2512 มาค้าขายข้าวหมูแดง ที่นี่ เป็นที่เที่ยวของทหารอเมริกัน มีร้านอาหารหรือไนท์คลับและช่องโศภณี เป็นที่เที่ยวกว้างสำหรับทหารอเมริกัน และผู้ชายทั่วไปผมก็เคยไปเยี่ยมเยียนไปนั่งดื่มเบียร์ หนุมที่ต้องการขึ้นครุจะต้องไปที่นี้ เรียกว่าย่านนิวแลนด์ ซึ่งปัจจุบันคือ หมู่บ้านแผ่นดินไทยหมู่ที่ 1 ตำบลบ้านฉาง บรรยากาศที่นิวแลนด์จะเหมือนหนังไทยเรื่อง 2499 อันดพาลครองเมือง ย่านนิวแลนด์ของบ้านฉาง คนที่นี่ไม่ค่อยได้ใช้เงินไทย แต่จะใช้เงินดอลลาร์แลกซื้อสินค้าและบริการ ที่นี่จะมีสินค้าที่ทันสมัย ใช้ก่อนใคร โดยเฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้า เด็กๆ จะมีขนมปังและช็อคโกแลตจากต่างประเทศมากินกันในโรงเรียน ผู้หญิงที่มาอยู่บ้านฉางที่เรียกเมียเช่าบางคนก็ได้แต่งงานอยู่กับทหารอเมริกันแล้วอพยพไปอยู่ต่างประเทศบ้าง บางคนก็ยังไม่ประสบความสำเร็จในงานขายบริการทางเพศหาสามีไม่ได้ ก็มีเด็กลูกครั้งที่เกิดมาไม่มีพ่อแม่ ทั้งหัวดำ (นิโกร) และหัวแดงเต็มไปหมด จนเกิดปัญหาสังคมเด็กถูกล้อในโรงเรียนว่าเด็กไม่มีพ่อ สมัยนั้นผมขายข้าวหมูแดง จานละ 3บาท เมียฝรั่งมาซื้อก็จะจ่ายเป็นเหรียญ 20 เซ็น ก็ประมาณ 4-5บาท ซึ่งเธอก็จะบอกว่าไม่ต้องทอน

การก่อสร้างบ้านเรือน มีการปลูกสร้างกันอยู่ทั่วไปอย่างหนาแน่น สภาพหมู่บ้านกลายเป็นเมืองย่อม ๆ บ้านที่สร้างใช้ไม้อัดแผ่นใหญ่ซึ่งได้มาจากคลังใส่ระเบิดและคลังใส่ของที่ทหารอเมริกันทิ้งแล้วทำเป็นฝาบ้าน ร้านอาหาร บาร์ โรงแรม และสถานที่พักผ่อนต่าง ๆ พยายามสร้างอย่างสวยงามทันสมัย เพื่อแข่งขันเรียกร้องความสนใจจากทหารอเมริกันให้มารับบริการ บ้านเรือนที่สร้างขึ้นในอำเภอบ้านฉาง สองฝั่งถนนสุขุมวิท หลังตลาดเทพจินดาและในซอยบรูโน และบริเวณศูนย์การค้าใกล้โรงหนังบูรพาเธียเตอร์ ประมาณ 700 หลัง”

ภาพที่ 36 U-Tapao Base Chapel ของทหารอเมริกันในฐานบินอู่ตะเภา

(AGE Ranger Flashbacks, 2016)

เมื่อทหารอเมริกันได้เข้ามาได้สร้างศาสนสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ไว้ในฐานทัพด้วยเพราะทหารอเมริกันส่วนใหญ่เป็นคริสต์เดียน และเพื่อให้กำลังพลของตนปฏิบัติศาสนกิจไว้ด้วย ซึ่งมีชื่อเรียกว่า U-Tapao Base Chapel และที่หมู่บ้านกิโลลิปก็ได้สร้างโบสถ์ทางศาสนาคริสต์ที่มีชื่อว่า “Sattaheeb U-tapao Baptist church” และมีการสอนศาสนาแก่ผู้ที่สนใจ โดยรับสมัครบุตรหลานของประชาชนในหมู่บ้านเข้ารับการศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมของศาสนาคริสต์ มีหนังสือให้อ่านประกอบ มีครูอเมริกันเป็นผู้สอนทั้งทางด้านศาสนาและภาษาอังกฤษ โดยไม่เสียค่าตอบแทนแต่อย่างใด ทำให้ชาวบ้านนิยมส่งบุตรหลานเข้าไปศึกษาอบรม โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้เรียนภาษาอังกฤษ เป็นเหตุที่ทำให้เด็กได้รู้หลักปฏิบัติทางศาสนาคริสต์ตามจุดประสงค์ของทหารอเมริกัน

ในปี พ.ศ. 2528 U-Tapao Base Chapel ปัจจุบันได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์เป็นสถานที่สำหรับศึกษาอบรมและปฏิบัติธรรมและประกอบศาสนพิธีสำหรับข้าราชการ และครอบครัว ตลอดจนพุทธศาสนิกชน ทัวไปในกองการบินทหารเรือ

ความแตกต่างทางศาสนาไม่ได้มีผลกระทบต่อชุมชน ศาสนาพุทธยังคงอยู่ในจิตใจของชาวชุมชนอำเภอบ้านฉาง ต่างก็ยังมีศรัทธาในคุณพระรัตนตรัย ยังมีการทำนุบำรุงวัดและทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนากันตามปรกติ

ในปี พ.ศ. 2516 คริสเตียนสัมพันธ์ประเทศไทย (คสท.) เป็นคณะที่สังกัดในสหกิจคริสเตียนประเทศไทย อจ.ปรีชา แสงคง เดินทางไปประกาศและก่อตั้งคริสตจักรที่บ้านฉาง จังหวัดระยอง โดยการสนับสนุนของ ศท.จิน เบอร์เกสส์ ซึ่งขณะนั้นรับใช้อยู่ในท่ามกลางทหารอเมริกันที่อุตะเถา (คริสเตียนสัมพันธ์ประเทศไทย, 2552)

การเป็น Housegirls ฝรั่งหน้าแค้มป์จะออกเสียงเป็น ฮัสเกิร์ล หมายถึง เมียเช่า ไม่ได้หมายถึงผู้หญิงที่ทำงานตามบ้าน เมียเช่า มีความหมายเช่นเดียวกับ โสเภณี หรือ Prostitute หรือ Whore หรือ ไม่ คำตอบคือ มีความคล้ายคลึงกันอยู่บ้าง แต่มีเมียเช่าไม่ได้หมายถึงพวกหญิงประเภท Street walkers ที่ผู้ชายสามารถหาเก็บเอาตามบาร์หรือตามข้างถนนเพื่อไปนอนค้างคืนเพียงชั่วครั้งคราว เมียเช่าไม่ใช่ผู้หญิงหากินที่มาจากช่อง หรือ The house of the rising sun หรือ whores'houses แต่เมียเช่าคือ ผู้หญิงที่มีวิถีการดำเนินชีวิตด้วยการหาเลี้ยงชีพจากการเป็นคู่นอนหรือ เมียของทหาร G.I. หรือทหารอเมริกันประเภทอื่น ๆ อย่างมีระยะเวลา มีช่วงเวลาแล้วแต่ความพึงพอใจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ส่วนมากแล้วจะอยู่ด้วยกันก่อนข้างนาน 6 เดือนขึ้นไป จนกว่าทหารอเมริกันคนนั้นจะถูกเรียกกลับ หรือถูกเรียกไปประจำการที่อื่น หรือไม่ก็ตายจากการไปปฏิบัติภารกิจที่ลาว หรือเวียดนามเหนือเสียก่อน (อุทิศ สกุลภักดี, 2555)

อำเภอบ้านฉางในทศวรรษที่ 2510 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมไปมาก จากชุมชนชนเมืองที่มีสภาพเป็นหมู่บ้านริมถนนสุขุมวิทก่อนเข้าสู่ตัวจังหวัดระยอง เปลี่ยนสภาพมาเป็นบาร์เล็ก ๆ หรือผับเรียงกันเป็นแถว ตามชุมชน มีการปลูกสร้างบังคาโลว์หรือบ้านทรงสมัยใหม่เพื่อให้ทหารอเมริกันและคุณเธอทั้งหลายหรือที่ชาวบ้านเรียกกันจนติดปากว่า พวกเมียเช่า (เมียเช่า นั้นเป็นภาษาหนังสือพิมพ์ อุทิศ สกุลภักดี) ไว้เช่าเพื่อใช้ประกอบธุรกิจของคุณเธอ ช่วงเวลานั้นมีการอยู่ร่วมกันระหว่างทหารอเมริกันและเฮาส์เกิร์ลทั้งหลายกันบ้างแล้ว เนื่องจากเหตุผลของการไม่ให้บุคคลภายนอกเข้าไปอาศัยในฐานทัพ

การปรับตัวหลังสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2515-2530)

การถอนทหารออกจากฐานบินอุตะเถาและที่อื่นในประเทศไทยสาเหตุหลัก คือ ประชาชนอเมริกันไม่สนับสนุนสงครามเวียดนาม ทำให้nikสันต้องถอนทหารออกจากประเทศไทย ซึ่งเป็นฐานสนับสนุนสงครามเวียดนามโดยตรง ถ้าไม่ถอนทหารจากไทยก็ยังถือว่าไม่ยุติสงครามเวียดนาม การถอนกำลังไปนั้นอะไรที่จำเป็นก็ยกไว้ให้ไทยเอาไว้ใช้ด้านเวียดนาม อะไรที่เกิน

ความจำเป็นก็ทำลายทิ้งซะ เพื่อว่าไทยเป็นคอมมิวนิสต์ของเหล่านี้จะไม่ได้ตกไปอยู่ในมือของฝ่ายคอมมิวนิสต์

ในช่วงเวลากว่า 2 ทศวรรษที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ส่งทหารเข้ามาประจำการในประเทศไทย เพื่อทำหน้าที่ด้านการแผ่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ลึกลับเข้าสู่ราชอาณาจักรไทย และช่วยเหลือในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตั้งฐานทัพที่อุตะเถา ในอำเภอบ้านฉางจังหวัดระยองทำให้มีทหารอเมริกันเข้ามาประจำการเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันของสภาพเศรษฐกิจและสังคมอำเภอบ้านฉาง สงครามในอินโดจีนครั้งที่สองดำเนินมาจนกระทั่งได้มีข้อตกลงสันติภาพระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนามเหนือ ณ กรุงปารีส ในปี พ.ศ. 2516 หลังจากนั้นสหรัฐฯ จึงได้เริ่มถอนกำลังทหารออกจากอินโดจีนรวมทั้งประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยใช้เวลานานกว่า 3 ปีการถอนทหารอเมริกันออกจากพื้นที่ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมอย่างกะทันหันเช่นกัน แต่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเมืองบ้านฉางในครั้งนี้เป็นไปในลักษณะถดถอยเนื่องจากการถอนทหารออกนั้น หมายถึง เงินดอลลาร์ที่เคยหมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจต้องหดหายไป ประชาชนและเจ้าของกิจการในสาขาอาชีพต่าง ๆ ต้องประสบกับปัญหาการตกงานและเลิกสัมกิจการ เพราะเมื่อไม่มีทหารอเมริกันแล้ว ลำพังกำลังการซื้อของผู้คนในท้องถิ่นเองไม่สามารถที่จะพยุงกิจการต่าง ๆ ให้ดำเนินต่อไปได้ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมทั้งในด้านดีและร้ายอื่น ๆ อีกมากมาย อย่างไรก็ตามแม้ว่าชุมชนอำเภอบ้านฉาง จะได้รับผลกระทบจากการถอนทหารของสหรัฐอเมริกาออกจากพื้นที่หลังสงครามเวียดนามอย่างชัดเจน

ภายหลังจากประเทศสหรัฐอเมริกาได้ถอนกองทัพออกจากประเทศไทยอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2518 ซึ่งรวมถึงการถอนทหารอเมริกันออกจากสนามบินอุตะเถาด้วย และได้ส่งผลกระทบต่อการค้างานกิจการต่าง ๆ มากมาย กิจการบ้านเช่า บังกะโล เป็นกิจการหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการถอนทหารอเมริกันในครั้งนี้ เพราะในช่วงของสงครามนั้นทหารอเมริกันจะมาเช่าบ้านอยู่กินกับเมียเช่าของตน เพราะมีความเป็นส่วนตัวและภายในค่ายทหารมีจำนวนที่พักไม่เพียงพอ ไม่เพียงทหารอเมริกันเท่านั้นที่นิยมเช่าบ้าน และบังกะโล แต่ยังมีผู้คนต่างถิ่นที่เข้ามาทำงานหน้าค่ายทหารอีกด้วย กิจการบ้านเช่า บังกะโลสร้างรายได้มากมายแก่เจ้าของกิจการ แต่หลังจากทหารอเมริกันถอนออกจากสนามบินอุตะเถาแล้ว กิจการบ้านเช่าตกต่ำลงอย่างมาก เพราะผู้มาเช่าส่วนใหญ่ นั่นคือทหารอเมริกัน อัตราค่าเช่าต่อหนึ่งหลังราคาเดือนละ 1,000 บาทขึ้นไป แสดงว่าเจ้าของกิจการจะต้องขาดรายได้ไปเดือนละกว่า 10,000 บาทเลยทีเดียว บ้านเช่า บังกะโล ที่ตั้งเรียงรายอยู่บริเวณหน้าค่ายทหารทั้งสองแห่งค่อย ๆ ปิดกิจการลงอย่างต่อเนื่องจนเกือบหมด ผู้คนที่ย้ายถิ่นฐานมาทำ

ธุรกิจส่วนใหญ่มาถือพยกลับภูมิลำเนาเดิม ส่วนคนในท้องถิ่นก็กลับมาใช้ชีวิตที่พึ่งอาชีพเกษตรเป็นหลัก เพราะอ้อยและมันสำปะหลัง ก็ยังพึ่งได้และยังมีความสำคัญต่อชาวอำเภอบ้านฉางอยู่

บ้านเช่า บังกะโล ถูกเปลี่ยนสภาพไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น บ้างก็เปิดให้เช่าต่อไปโดยมีกลุ่มข้าราชการเป็นผู้นิยมมาเช่าอาศัย เจ้าของกิจการเองก็เข้าใจถึงภาวะเศรษฐกิจที่กำลังเป็นอยู่ในชุมชนอำเภอบ้านฉาง จึงได้ลดราคาค่าเช่าลงให้เหมาะสมกับรายได้ของผู้มาเช่าด้วย กิจการบ้านเช่า บังกะโล หลงเหลืออยู่มาจนกระทั่งปัจจุบันนี้น้อยมาก กิจการได้ทำการปรับปรุงมาอย่างต่อเนื่อง และเปิดให้คนทั่วไปเช่ารายเดือนมากระทั้งปัจจุบัน

กิจการด้านสถานบันเทิงจำพวก บาร์ดี โนท์คลับ อาบอบนวด โรงภาพยนตร์ ต่างก็ได้รับผลกระทบต่อกิจการอย่างหนักเช่นเดียวกัน เพราะแขกที่เข้ามาใช้บริการแสวงหาความสุขสำราญในสถานบันเทิงเหล่านี้ เกือบจะเป็นทหารต่างชาติแทบทั้งสิ้น เมื่อทหารอเมริกันไม่อยู่แล้วสถานบันเทิงบริเวณหน้าค่ายทหารอเมริกัน ได้ปิดกิจการลงเกือบทุกราย

โรงภาพยนตร์บ้านฉางรามมา และ โรงภาพยนตร์บูรพาเรเชียเตอร์ ที่อำเภอบ้านฉางนั้นยังเปิดดำเนินกิจการมาได้ปรกติเพียงแต่ไม่มีทหารอเมริกันเท่านั้นเองแต่ก็ได้ปิดตัวเองไปในปี พ.ศ. 2540 เมื่อถึงยุควิดิโอบูม ผู้ชมก็หันไปหาดูหนังจากวิดิโอกันหมด

เจ้าของกิจการสถานบันเทิงที่เป็นคนในท้องถิ่นก็ต้องหันไปประกอบธุรกิจอย่างอื่น ส่วนเจ้าของกิจการสถานบันเทิงที่เป็นคนต่างถิ่นซึ่งมีจำนวนมากก็ต้องปิดกิจการลงเช่นกัน พร้อมกับย้ายถิ่นทำกินไปยังที่อื่น หรือกลับไปประกอบกิจการอื่น ๆ ยังภูมิลำเนาของตนเอง กิจการสถานบันเทิงที่ยังพอดำเนินกิจการต่อไปได้ในช่วงเวลานั้นมีอยู่เพียงเล็กน้อย หลังจากประเทศสหรัฐอเมริกาได้ถอนกองทัพออกจากประเทศไทยอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2518 มีเพียงอาบอบนวด 3 แห่งที่นิวแลนด์ที่มีใบอนุญาตที่ถูกกฎหมายที่ย้ายไปในจังหวัดระยอง

ในขณะที่การปรับตัวของคนทำงานในฐานะอยู่ตะเถาส่วนใหญ่แล้วจะมีทักษะทำงานช่างก็ปรับตัวไปทำงานที่ประเทศตะวันออกกลางในช่วงทศวรรษที่ 2520 โดยอาศัยข้อได้เปรียบด้านประสบการณ์ในการทำงานที่ฐานบิน ซึ่งประเทศแถบตะวันออกกลางต้องการจ้างแรงงานต่างชาติ โดยเฉพาะประเทศซาอุดีอาระเบียมีโครงการสำคัญที่ต้องจ้างแรงงานเป็นจำนวนมาก คือโครงการวางท่อน้ำมันดิบ และแก๊สธรรมชาติจากอ่าวเปอร์เซียไปยังฝั่งทะเลแดง การก่อสร้างโรงงานผลิตปิ๋ย 4 แห่ง โครงการด้านสวัสดิการสังคมและสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ที่อยู่อาศัย โรงเรียน โรงพยาบาล ถนน และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเป็นงานที่รายได้ดีเมื่อเปรียบเทียบกับงานในประเทศตอนนั้น จึงทำให้มีคนต้องการไปจำนวนมากจนธุรกิจที่เกี่ยวกับการส่งคนงานไปทำงานในตะวันออกกลางของคนบ้านฉางเกิดขึ้นในชื่อบริษัท ซีทีซี (Commercial Trade Company Limited)

ของนายไฟโรจน์ เปี่ยมพงษ์สานต์ แรงผลักดันให้แรงงานไทยไปทำงานในประเทศแถบตะวันออกกลาง คือ สาเหตุด้านเศรษฐกิจและการว่างงาน และแรงดึงดูด คือ การมีรายได้สูงกว่ารายได้จากการทำงานในประเทศของแรงงานไทยนั่นเอง ซึ่งสาเหตุดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของพีรเทพ รุ่งชีวิน และสุชาย ปิยภักดิ์ (2526, หน้า 19-21) ที่กล่าวว่า เนื่องจากค่าครองชีพสูงขึ้นและภาวะการผลิตภาคเกษตรที่ตกต่ำในหลายปีมีส่วนทำให้คนไทยจำนวนไม่น้อยที่ต้องแสวงหาแหล่งงานที่จะให้รายได้สูงขึ้นทั้งภายในและต่างประเทศ

จนกระทั่งเกิดคลื่นโยกเครื่องเพชรของราชวงศ์ไฟซาล แห่งซาอุดีอาระเบีย เมื่อปี พ.ศ. 2532 และคดีฆาตกรรมการทูตของซาอุดีอาระเบียซึ่งกระทบถึงความสัมพันธ์ของสองประเทศ และทางซาอุดีอาระเบียได้ยกเลิกการทำวีซ่าทำงานให้กับคนไทย และประกาศเตือนคนในประเทศไม่ให้เดินทางมายังกรุงเทพมหานคร ทำให้จำนวนคนงานไทยในซาอุดีอาระเบียลดลงจาก 150,000 คน ในปี พ.ศ. 2532 เหลือเพียง 10,000 คน ในปี พ.ศ. 2549 ทำให้การไปทำงานที่ไปซาอุดีอาระเบียเดินทางกลับประเทศไทย

แผนที่ 37 คนงานไทยกำลังก่อสร้าง Plumbing Project ที่อุตะเถาประเทศไทย Photo by Jim Larkin (Red Horse Country, 2016)

การปรับตัวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ประเทศไทยได้เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2504 การดำเนินการวางแผน ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญจากธนาคารโลก โดยมีสภาพพัฒนาเศรษฐกิจรับผิดชอบในการกำหนดแผน และนโยบายอันเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

แนวความคิดในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 คือ การปรับโครงสร้างเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังวิกฤตน้ำมันที่เกิดขึ้น ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ผ่านมามีพัฒนาฐานการผลิตของไทยเพื่อการส่งออก ให้ความสำคัญกับการกระจายการพัฒนาสู่ระดับจังหวัดและชนบท เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคม

การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกนั้นเป็นเรื่องหนึ่งที่เป็นจุดเด่นในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ปี พ.ศ. 2525-2529 เป็นการพัฒนาฐานการผลิตภาคอุตสาหกรรมของไทย โดยเฉพาะฐานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ซึ่งอาศัยแหล่งวัตถุดิบก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทย ซึ่งโรงแยกก๊าซธรรมชาติโรงแรกได้เปิดดำเนินการเมื่อต้นปี พ.ศ. 2528 อันเป็นสัญลักษณ์ของความโชคดีช่วงชัชวาลของเศรษฐกิจประเทศไทย

นับตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พื้นที่บริเวณชายฝั่งตะวันออกก็ได้กลายเป็นศูนย์กลางความเจริญแห่งใหม่ บ้านฉางซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งอาชีพหลักของชาวบ้านฉางคือการทำไร่ ทำสวนผลไม้ โดยเฉพาะมันสำปะหลังและสับปะรดเป็นผลิตผลที่พบเห็นได้ทั่วไปมากกว่าผลผลิตอื่นชีวิตความเป็นอยู่ไม่ต่างจากความเจริญในท้องถิ่นภูมิภาคอื่น ๆ ความเคลื่อนไหวในบ้านฉางก็ยังคงดำเนินไปอย่างช้า ๆ แทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในทางกายภาพเกิดขึ้นให้เห็นได้อย่างชัดเจนหลังจากที่กองทัพสหรัฐอเมริกาได้ถอนกำลังออกจากฐานบินอู่ตะเภา นอกจากการไปทำงานที่ตะวันออกกลาง

เมื่อต้นปี พ.ศ. 2524 ชีวิตของชุมชนแห่งนี้เริ่มแปรผันอย่างรวดเร็วเกินกว่าที่ใครจะคาดคิดมาก่อนเมื่อโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกที่รัฐบาลพลเอกเปรมเคยประกาศออกมาและหยุดชะงักลงในช่วงหนึ่ง เริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นอย่างจริงจังอีกครั้งกับโรงแยกก๊าซธรรมชาติของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ที่ทำการผลิต ในปี พ.ศ. 2528 และโครงการอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ท่าเรือน้ำลึกนิคมอุตสาหกรรมและเมืองใหม่ที่มาบตาพุด และท่าเรือน้ำลึกนิคมอุตสาหกรรมที่แหลมฉบัง

การปรับตัวของชาวชุมชนบ้านฉางเพื่อรองรับการฟื้นคืนชีพใหม่ของโครงการพัฒนาที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกที่นำการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่มาสู่ชาวอำเภอบ้านฉางและชุมชนใกล้เคียง หลังจากความเงิบเหงาของฐานบินอู่ตะเภา ปัญหาการไม่ได้ใบอนุญาตทำงานที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย แต่ช่วงเวลาของการที่รัฐบาลอนุมัติให้บริษัท เชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด สร้างโรงกลั่นน้ำมันแห่งใหม่ สร้างโดย Royal Dutch Shell ชื่อบริษัท โรงกลั่นน้ำมันระยอง จำกัด (RRC) เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2534 และบริษัท คาลเท็กซ์ (ประเทศไทย) จำกัด ชื่อ บริษัท โรงกลั่นน้ำมันสตาร์ปิโตรเลียมรีไฟนนิ่ง จำกัด เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 ในการสร้างโรงกลั่น

น้ำมันแห่งใหม่ของประเทศ ถึงสองแห่งด้วยกัน ซึ่งต้องการคนที่ทำงานในมีทักษะทางช่าง และงานก่อสร้าง ที่กลับจากไปทำงานที่ประเทศตะวันออกกลาง พอดี

ระยอง และบ้านฉางสำหรับบ้านฉาง นักลงทุนที่เข้าไปทำโครงการที่นั่นคาดการณ์ไว้ว่าจะมีคนเข้าไปพักอาศัยไม่ต่ำกว่า 50,000 คน ทำให้ความต้องการที่พักอาศัยมีสูงมาก บ้านฉางในอีกไม่เกินห้าปีข้างหน้าก็คือ ชุมชนใหม่ขนาดย่อย ๆ ทำนอง ที่ดินในบ้่างฉางจึงเป็นที่หมายปองของนักลงทุนผู้มีความหวังอันบรรเจิดกับความรุ่งเรืองในวันข้างหน้าของบ้านฉาง เพื่อรองรับโครงการที่พักอาศัยทั้งคอมโดมิเนียม บ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์และศูนย์การค้าผืนดินซึ่งเคยมีค่าเพียงแค่เครื่องมือทำมาหากินเลี้ยงตัวไปวัน ๆ กลับกลายเป็นที่มาของความมั่งมีศรีสุขกว่าเดิมของชาวบ้านฉางในวันนี้ เมื่อถนนทุกสายต่างมุ่งไปสู่บ้านฉาง พาเอานักลงทุนต่างถิ่นเข้าไปด้วยเป็นขบวนแถวเพื่อกว้านหาซื้อที่ดินสำหรับโครงการของตน

ราคาที่ดินที่เคยซื้อขายกันถูก ๆ ไม่ก็หมิ่นบาทต่อไร่ เขยิบพรวดพราดขึ้นเป็นหลักแสน และถึงหลักล้านในบ้านฉางเริ่มต้นที่ 500,000 บาทต่อไร่ จนถึง 1-3 ล้านบาทต่อไร่

ที่เคยเห็นซื้อขายกันสูงสุดประมาณไร่ละ 4 ล้านบาทถ้วน ในปี พ.ศ. 2537 ชาวบ้านย่านตัวอำเภอบ้านฉางรายหนึ่งเปิดเผย

จนถึงวันนี้ เงินทุนหมุนเวียนในการซื้อที่ดินในเขตอำเภอบ้านฉางมีไม่ต่ำกว่า 1,000 ล้านบาท ว่ากันว่าราคาที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลาจนเรียกได้ว่า แทบทุกชั่วโมงวันนี้ชาวบ้านฉางหลาย ๆ รายอยู่ในฐานะผู้มีอันจะกินรายย่อย ๆ หลังจากขายที่ดินของตนออกไปแล้ว แม้ว่าราคาที่ขายออกไปในครั้งแรกกับราคาปัจจุบันของที่ดินแปลงเดียวกันจะต่างกันอย่างลิบลับก็ตาม และอีกมากมายหลายคนมีอาชีพที่ทำเงินเป็นกอบเป็นกำโดยไม่ต้องเหนื่อยแรงมากคือ เป็นนายหน้ารวบรวมที่ดินขายให้กับนักลงทุนที่มาจากกรุงเทพฯ และจากถิ่นอื่น

คนที่เคยเดินหรือขี่จักรยานก็มีเงินซื้อมอเตอร์ไซค์ขี่เวียนว่อนไปมา ที่เคยร่อนน้ำฝนไว้ดื่มก็หันมาซื้อน้ำโพรลิสหรือน้ำอัดลมแช่ตู้เย็นที่บ้านที่เพิ่งซื้อมาด้วยเงินค่านายหน้าจากการขายที่ดินหลายคนกำลังตัดสินใจซื้อตึกแถวในตัวอำเภอเพื่อเปลี่ยนวิถีชีวิตไปเป็นพ่อค้า

บ้านฉางให้ชีวิตใหม่กับคนหลาย ๆ คนที่จับทิศทางการเคลื่อนตัวของการพัฒนาได้ และรู้จักถกถวญเอาประโยชน์จากสถานการณ์ แทรกตัวเข้าไปอย่างสอดคล้องกับจังหวะ ทิศทางของการพัฒนา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2539 จากวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศนับตั้งแต่กลางปีพ.ศ. 2539 ได้ส่งผลกระทบต่อขยายตัวทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านฉางลดลง โครงการบ้านจัดสรรหยุดชะงักจากวิกฤติเศรษฐกิจ อัตราการเจริญเติบโตติดลบ 2.5 เปอร์เซ็นต์ จากนั้นมีการลอยตัวค่าเงินบาท ทำให้สินค้า

ไทยในสายตาผู้ซื้อถูกลง แต่เมื่อเกิดวิกฤติต้มยำกุ้งปี พ.ศ. 2540 เศรษฐกิจหยุดชะงัก ค่าเงินบาทลอยตัว ค่าเงินหายไปกว่าครึ่ง ธนาคารและธุรกิจรายเล็กรายใหญ่ ล้มไปตาม ๆ กัน เราเข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจถดถอยแบบรุนแรง อำเภอบ้านฉางราคาอสังหาริมทรัพย์ประกาศขายในราคาที่เป็น 50-70% ของราคาเดิม คนงานที่มาทำงานต่างกลับไปภูมิลำเนา แต่ในความโศคร้าย เราได้เรียนรู้ในการปรับตัว เราเปลี่ยนระบบจากประเทศที่เน้นการลงทุนและการบริโภคในประเทศ เป็นประเทศที่ถูกขับเคลื่อนด้วยการส่งออกที่

การปรับตัวของไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญานำทางที่มีจุดเน้นคือการดำเนินการในทางสายกลางให้ก้าวทันโลก ความพอเพียงที่เน้นการผลิตและการบริโภคบนความ พอประมาณและความมีเหตุผล ความสมดุลและการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการผลิตอย่างเป็นองค์รวมมีความสมดุลระหว่างการแข่งขันจากกระแสโลกาภิวัตน์ และกระแสท้องถิ่นนิยม มีความหลากหลายในโครงสร้างการผลิต มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในสังคมให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ดี มีภูมิคุ้มกันที่ดี รู้เท่าทัน ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มีความยืดหยุ่นในการปรับตัว และเสริมสร้างจิตใจให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต มีสติปัญญา ความเพียร ความอดทน และรอบคอบ

ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ยึดแนวทางหลัก 3 ประการ ประการที่ 1 เน้นการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประการที่ 2 ยึดกระบวนการพัฒนาต่อเนื่องจากแผนฯ 8 และ แผนฯ 9 ประการที่ 3 มีเป้าหมายมุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน สังคมไทยได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางทุกภาคส่วน ส่งผลให้ประเทศไทยเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันสูงขึ้นในหลายด้าน และสามารถปรับตัวรับมือกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนได้จากดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทยโดยรวมที่ไม่ได้รับผลกระทบและอยู่ระหว่างร้อยละ 66-67 มีปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง การมีงานทำ ความเข้มแข็งของชุมชน และความอบอุ่นของครอบครัวที่ส่งผลดีต่อความอยู่เย็นเป็นสุข (สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม, 2554, หน้า 40-48)

อย่างไรก็ตามปัจจัยที่ยังเป็นอุปสรรค ได้แก่ความสมานฉันท์ในสังคม สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศขาดความสมดุล ความเสี่ยงจากปัญหาเสพติดที่สูงขึ้น รวมถึงสุขภาวะของคนไทยลดลงจากคุณภาพการศึกษาที่เป็นปัญหาสอดคล้องกับการติดตามประเมินผลการพัฒนาประเทศ คุณภาพชีวิตของคนไทยดีขึ้น มีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลาย และความยากจนลดลง แต่ต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพคนและสังคม

การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความโปร่งใสในการบริหารจัดการภาครัฐ รวมทั้งการสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมและการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้จัดทำขึ้น ในช่วงเวลาที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงกว่าช่วงที่ผ่านมา ในระยะแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 สังคมไทยได้เผชิญปัญหาหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง” ไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม จนถึงระดับประเทศ ซึ่งได้มีส่วนเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัด อยู่ได้อย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ทุกภาคส่วนในสังคมไทยเห็นพ้องร่วมกันน้อมนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งให้เกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน

ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ประเทศไทยจะยังคงประสบภาวะแวดล้อมและบริบทของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิด ความเสี่ยงทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ อาทิ กระแสการเปิดเสรีเศรษฐกิจเสรี ความท้าทาย ของเทคโนโลยีใหม่ ๆ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรง ประกอบกับ สภาวะการณ์ด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ในปัจจุบันที่ยังคงประสบปัญหาในหลายด้าน เช่น ปัญหาผลิตภาพการผลิตความสามารถ ในการแข่งขัน คุณภาพการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นต้น

ทำให้การพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 จึงจำเป็นต้องยึดกรอบแนวคิดและน้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยคนเป็น ศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ให้การสนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดการปฏิรูปประเทศ และการพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สังคมอยู่ ร่วมกันอย่างมีความสุข

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล

พลวัตของชุมชนอำเภอบ้านฉางนั้น ผลจากนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาต่างๆ การสร้างถนนสุขุมวิทในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2483 ทางจังหวัดเร่งรีบตัดถนนสุขุมวิทจากสัตหีบไประยองและจากระยองไปจันทบุรี เพื่อลำเลียงทหารจากสัตหีบไปรบกับฝรั่งเศส ที่จันทบุรี และตราด ซึ่งก่อนหน้านั้นไทยมีกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส การขยายตัวของระบบถนนส่งผลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญ และเพื่อรองรับนโยบายของรัฐบาลที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 2480

นโยบายของรัฐบาลที่ส่งผลต่อพลวัตของชุมชนอำเภอบ้านฉางในทศวรรษที่ 2490 ได้แก่สัมปทานป่าไม้ของบริษัท ศรีราชาทูน จำกัด หรือบริษัทศรีมหาราชา จำกัด ซึ่งการทำป่าไม้ในเวลานั้น เส้นทางรถขนไม้จากบ้านฉางแก้วผ่านมาทางบ้านยายร้าและผ่านมายังบ้านฉางก่อนจะนำไปมาลงไว้ที่หาดพยุห และเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโรงเลื่อยขึ้นที่บ้านพยุห รวมถึงท่าเรือเพื่อขนส่งไม้ออกไปยังกรุงเทพมหานครและต่างประเทศ ทำให้เกิดการอพยพของแรงงานเพื่อมารับจ้างและย้ายถิ่นฐานมาจับจองที่ดินเพื่อการเกษตรของรัฐบาล

นโยบายการลดการนำเข้าน้ำตาลทรายจากต่างประเทศส่งผลให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกอ้อย และเพื่อรองรับนโยบายการลดการนำเข้าน้ำตาลทรายของรัฐบาลรวมถึงการส่งออกแป้งมันสำปะหลังไปอเมริกาในช่วงสงครามโลก

นโยบายการส่งแป้งมันสำปะหลังไปญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา รัฐบาลได้สนับสนุนการปลูกมันสำปะหลังเป็นการค้ำยันเริ่มหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง ปี พ.ศ. 2489 เพราะประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาต้องการแป้งมันสำปะหลังเป็นจำนวนมากซึ่งแหล่งปลูกที่ภาคตะวันออกที่จังหวัดชลบุรีและระยอง ซึ่งอำเภอบ้านฉางก็เป็นพื้นที่ที่ปลูกมันสำปะหลังมาก ตั้งแต่จากมีโรงผลิตแป้งมันถึงสองโรงด้วยกันพลวัตของชุมชนอำเภอบ้านฉางในช่วงก่อนสงครามเวียดนามในภาพรวมแล้วเกิดจากการนำนโยบายของรัฐไปปฏิบัติทั้งสิ้น

การขยายตัวของพืชเศรษฐกิจขยายตัวกว้างขวางขึ้นไปอีกระหว่างปี พ.ศ. 2490-2510 เมื่อนายทุนขอสัมปทานทำป่าไม้ในป่าดงดิบอย่างกว้างขวางการสัมปทานป่าไม้ทำให้เกิดโรงเลื่อยสมัยใหม่จำนวนมาก โรงเลื่อยเหล่านี้ใช้เลื่อยจักรขนาดใหญ่ รถยนต์ชักลากไม้ซุง และเรือเดินทะเลขนาดใหญ่บรรทุกไม้กระดานส่งขายกรุงเทพฯ และต่างประเทศ ส่วนการทำนาช่วงหลังการสร้างถนนสุขุมวิทได้มีการปรับเป้าหมายการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพไปสู่การผลิตเพื่อขายมากขึ้น คือ เปลี่ยนไปสู่การทำนาเพื่อกินเหลือขาย การผลิตเพื่อขายพัฒนาขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง

เมื่อก้าวผ่านช่วงเวลาดังกล่าวมาไม่นานก็เกิดสถานการณ์อันเลวร้ายในภูมิภาคอินโดจีน ใน พ.ศ. 2504 หลังจากสิ้นสุดสงครามโลกได้ไม่นานเท่าไร สถานการณ์ของประเทศไทยอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการถูกขบวนการคอมมิวนิสต์เข้าแทรกซึมตามทฤษฎีโดมิโน รัฐบาลไทยภายใต้การสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา ได้อนุญาตให้สหรัฐฯ ส่งทหารอเมริกันเข้ามาประจำการในประเทศไทยด้วยเหตุผลทางด้านความมั่นคง ภายใต้สนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ซีโต้ (SEATO) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2497 ในสมัยของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อให้มีการปฏิบัติการคุ้มครองดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ประกอบกับข้อตกลงทางทหารที่รัฐบาลไทยมีต่อรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ในการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือทางทหารที่มีต่อกันนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมา รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ส่งกำลังทหารนาวิกโยธินจำนวน 10000 คน เข้ามาประจำการในประเทศไทย โดยประจำอยู่ในฐานทัพของตนในจังหวัดอุดรธานี โดยในปีถัดมา มีการส่งกำลังทหารมาเพิ่มอีก 5000 คน จากนั้นกำลังทหารของสหรัฐฯ ก็หมุนเวียนเข้ามาประจำในประเทศไทย โดยตลอดจนถึงปี พ.ศ. 2517 มีทหารอเมริกันในประเทศไทยรวม 4900 คน ในขณะที่ทั้งภูมิภาคนี้มีทหารอเมริกันรวม 230,000 คน

ฐานบินในประเทศไทยที่มีการเปิดเผยอย่างเป็นทางการ 7 แห่ง คือ อุตะเถา ตาคลี นครพนม น้ำพอง อุบลราชธานี นครราชสีมา และอุดรธานี และที่ไม่มีมีการเปิดเผยอย่างเป็นทางการอีกหลายแห่ง ได้เปิดต้อนรับทหารอเมริกันหลายหมื่นนาย ทหารอเมริกันข้ามน้ำข้าม ทะเล จากซีกโลกตะวันตกเข้าสู่ราชอาณาจักรไทยครั้งแรก ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 เมื่อครั้งวิกฤตการณ์ในประเทศลาว รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ทำการส่งทหารอเมริกันมาอีกกระลอกใหญ่เมื่อสงครามเวียดนามได้ประทุขึ้นในปี พ.ศ. 2507 ฐานบินอุดรธานีเป็นที่ตั้งฐานทัพอากาศสหรัฐอเมริกาเป็นศูนย์กลางการรบเนื่องจากใกล้กับพื้นที่เป้าหมาย และในปี พ.ศ. 2508 กระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกาเลือกอุตะเถาเป็นฐานปฏิบัติการสำหรับเครื่องบินทิ้งระเบิด SAC B-52 หลังจากการอนุมัติอย่างเป็นทางการให้ใช้ อุตะเถาเป็นฐานทัพ กองทหารช่างอเมริกันเข้าปรับปรุงสนามบินอุตะเถาในปีนั้น การก่อสร้างพร้อมกับสาธารณูปโภค โรงผลิตไฟฟ้า หน่วยผลิตน้ำประปา และสิ่งอำนวยความสะดวก สโมสรคลับเฮาส์ สนามกีฬา ครบครัน แล้วเสร็จในระยะเวลาประมาณ 1 ปี ถูกสร้างขึ้นด้วยเงินดอลลาร์ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ก่อนที่ทหารอเมริกันจะเข้ามาประจำการในฐานบินอุตะเถา หลังจากนั้นสหรัฐอเมริกาได้ย้ายฐานบินทิ้งระเบิด SAC B- 52 จากเกาะกวมมาไว้ที่อุตะเถาทั้งหมด ดังนั้นทหารอากาศอเมริกัน พร้อมเครื่องบินรบและขีปนาวุธทางอากาศ ถูกลำเลียงเข้าสู่ฐานบินอุตะเถา ผ่านทางท่าเรือจุกเสม็ด ส่วนท่าเรือทุ่งโปรงเป็นยุทธโศภนขนาดใหญ่จะลำเลียงไปนครราชสีมาผ่านทางถนนสายยุทธศาสตร์ สาย 331

ในเวลานั้นสหรัฐอเมริกาได้ใช้สนามบินอู่ตะเภาเป็นฐานปฏิบัติการทางทหารมาเกือบสิบปี จนรู้จักยุทธศาสตร์ของภูมิภาคนี้เป็นอย่างดี กระทั่ง ในปี พ.ศ. 2517 กลุ่มนิสิตนักศึกษาประชาชนทนไม่ไหวที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามาใช้ประเทศไทยเป็นฐานปฏิบัติการทางทหาร และเหตุการณ์ฆ่าเขาเกิดขึ้น โดยเหตุผลว่าไม่มีการแจ้งต่อรัฐบาลไทย กลุ่มนิสิตนักศึกษาประชาชนจึงเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินนโยบายที่เป็นอิสระจากสหรัฐ จึงพากันออกมาชุมนุมขับไล่ทหารอเมริกันในทุกฐานทัพ รวมทั้งที่สนามบินอู่ตะเภา เพื่อให้ออกไปจากประเทศไทย เดิมอำเภอบ้านฉางเป็นหมู่บ้านหนึ่งของจังหวัดระยองและเป็นเพียงชุมชนเล็ก ๆ บนเส้นทางระหว่างสัปดาห์-ระยอง เป็นชุมชนที่ติดชายฝั่งทะเลที่มีวิถีชีวิตเป็นแบบยังชีพ ผู้คนในท้องถิ่นประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เก็บของป่า และประมงชายฝั่งเหมือนชุมชนทั่วไปของภาคตะวันออก และไม่ได้รับผลกระทบอะไรมากนักในช่วงของสงครามโลกครั้งที่สอง เพราะญี่ปุ่นนั้นยกพลขึ้นบกที่บางปู และไม่มีกองกำลังต่างชาติอยู่ในชุมชน

แต่ในช่วงที่มีการก่อสร้างถนนสุขุมวิทนั้นอำเภอบ้านฉางมีการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจากการทำไร่อ้อย และไร่มันสำปะหลัง สืบเนื่องจากการที่มีโรงรับซื้อมันสำปะหลังถึงสองโรงที่สร้างติดกับถนนสุขุมวิทสายสัปดาห์-ระยอง คือ โรงเป้งมัน ไทวา 5 และ ไทวา 6 และโรงน้ำตาลที่ผลิตน้ำตาลทรายขาวที่บ้านชากหมาก สำนักท่อน และรวมถึงการที่มีสัมปทานป่าไม้ในเวลานั้น ซึ่งการชักลากไม้ ผ่านทางบ้านชากแก้วมายังโรงเลื่อยที่หาดพูน ก็สนับสนุนให้มีการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน

สภาพเศรษฐกิจและสังคมอำเภอบ้านฉางก่อน พ.ศ. 2500 เป็นแบบยังชีพ ผู้คนในท้องถิ่นประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เก็บของป่า และประมงชายฝั่ง ชาวบ้านนอกจากจะนำผลิตผลการเกษตร กะปิของบ้านปลา หรือของป่าที่หาได้ นำเข้ามาขายยังตลาดในตัวชุมชนที่ตลาดเกียรติชัย และตลาดบ้านฉาง ซึ่งอยู่คนละฝั่งของถนนสุขุมวิท รวมถึงนำไปขายที่หน้าโรงน้ำตาลที่ชากหมาก แม้ว่าสภาพเศรษฐกิจในอำเภอบ้านฉางจะเป็นแบบยังชีพ แต่อำเภอบ้านฉางที่บ้านพูนนั้นเมืองมีโรงเลื่อย ทำให้ไม่เพียงการติดต่อกับค้าขายของคนในอำเภอบ้านฉางเท่านั้น แต่ยังมีผู้คนต่างถิ่นนั้นเดินทางเข้ามาติดต่อกับค้าขายอย่างต่อเนื่อง

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบ้านฉางได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันเมื่อภูมิภาคอินโดจีนเกิดสถานการณ์แตกแยกทางลัทธิการปกครอง คือฝ่ายคอมมิวนิสต์ซึ่งมีประเทศเวียดนามเป็นตัวการขยายลัทธิ กับฝ่ายสหรัฐอเมริกา ผู้นำฝ่ายโลกเสรีประชาธิปไตย ก่อนหน้าที่จะเกิดสงครามในอินโดจีนระหว่างสองระบอบการปกครองนี้ ประเทศไทยได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกา มาอย่างยาวนานแล้ว ตั้งแต่ทศวรรษที่ 2490 ผู้นำประเทศนับตั้งแต่

จอมพล ป.พิบูลสงคราม เรื่อยมาถึงรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เปิดความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา เพื่อร่วมกันต่อต้านการขยายตัวของระบอบคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนตามทฤษฎีโดมิโน

รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ตอบแทนความร่วมมือต่อประเทศไทยด้วยการเข้ามาให้ความช่วยเหลือพัฒนาประเทศ ในรูปแบบของเงินทุนและแนวนโยบายต่าง ๆ มากมาย เงินทุนให้เปล่าที่สหรัฐอเมริกามอบให้ประเทศไทยในแต่ละปีมีมูลค่านับพันล้านบาท เพื่อสร้างระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน พัฒนาระบบชลประทาน การศึกษา การแพทย์ การคมนาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างถนนสุขุมวิทที่เชื่อมโยงกรุงเทวมหานคร กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สายยุทธศาสตร์ สาย 331 ที่เชื่อมโยงระหว่างอุตะเถา-สัตหีบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถานการณ์ในอินโดจีนนับวันจะทวีความตึงเครียดมากขึ้น พ.ศ. 2504 จากเหตุผลด้านความมั่นคงสหรัฐอเมริกาได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทยส่งทหารเข้ามาประจำการในประเทศไทยเป็นครั้งแรก แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป กระทั่งถึง พ.ศ.2507 ได้เกิดสงครามเวียดนามขึ้น สหรัฐอเมริกาได้ตัดสินใจทำสงครามอย่างเป็นทางการกับประเทศเวียดนามเหนือ รวมทั้งขออนุญาตรัฐบาลไทยส่งกองกำลังทหารทั้งแบบภาคพื้นและอากาศเข้ามาประจำการในฐานทัพต่างๆ ในประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลไทยสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ให้การตอบรับเช่นเคยสหรัฐอเมริกาขอใช้พื้นที่ทหารทั่วประเทศไทยทั้งหมด 7 แห่ง เพื่อเป็นที่ตั้งของฐานทัพอเมริกา ได้แก่ ตาคลี (นครสวรรค์) นครพนม อุบลราชธานี นครราชสีมา อุตะเถา (ระยอง) น้ำพอง (ขอนแก่น) และอุดรธานี ฐานทัพอเมริกาแต่ละแห่งมีภารกิจที่คล้ายคลึงกันคือ นำระเบิดไปทิ้งในอินโดจีน และเป็นที่พักของกองกำลังทหาร จะแตกต่างกันบ้างก็เพียงชนิดของเครื่องบินรบ

ฐานบินอุตะเถา กองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา หน่วยบินที่ประจำการนั้นย้ายมาจากฐานทัพอากาศดอนเมือง ภายใต้ภารกิจเดิม และยังขึ้นตรงฐานทัพอากาศดอนเมืองที่เกาะกวม ฐานบินอุตะเถามีความพิเศษกว่าแห่งอื่น เพราะนอกจากจะเป็นที่ตั้งของฐานบินสหรัฐอเมริกาที่ใหญ่ที่สุดแล้ว ห่างออกไปจากฐานบินประมาณ 10 กิโลเมตร ตามถนนสุขุมวิทไปยังบ้านกิโลสิบยังเป็นที่ตั้งของท่าเรือจุกเสม็ดย่านจอดเรือรบ เรือดำน้ำ และไปทางสัตหีบบ้านเตาถ่านยังเป็นที่ตั้งของท่าเรือหาด ส.หรือท่าเรือทุ่งโปรง อันเป็นท่าเรือขนถ่ายลำเลียงยุทธปัจจัยยุทธภัณฑ์ สิ่งอำนวยความสะดวกให้พวกทหารสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีความพร้อมทุกด้าน เรือที่มีขนาดใหญ่ระวางขับน้ำมากสามารถเทียบท่าได้สะดวกอีกด้วย

ฐานบินที่อุตะเถายังเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่ดีที่สุดสำหรับการปฏิบัติ ภารกิจลับทางทหาร เมื่อเปรียบเทียบกับที่อ่าวกวมแรงแห่ง ประเทศเวียดนาม และเกาะลูซอน ประเทศฟิลิปปินส์ เนื่องจากเครื่องบินรบของสหรัฐอเมริกาสามารถบินจากอุตะเถาไปยังมหาสมุทร อินเดียทางด้านตะวันตก

และมหาสมุทรแปซิฟิกทางด้านตะวันออกได้โดยไม่ต้องผ่าน น่านฟ้าของประเทศอื่น ในขณะที่ฐานทัพอีก 2 แห่งที่เหลือ หากต้องการไปยังมหาสมุทรอินเดียต้องผ่านน่านฟ้าของอีกหลายประเทศ ฐานบินอู่ตะเภา ถูกสร้างเป็นฐานสุดท้ายของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการรบ โดยมีการสร้างถนนทางสาย 331 จากสัทหีบตัดผ่านไปยังอำเภอปักธงชัย จ.นครราชสีมา เป็นถนนสายยุทธศาสตร์เชื่อมสนามบินอู่ตะเภากับฐานบินต่าง ๆ ทหารอเมริกันหลายพันนายได้เดินทางเข้ามาประจำการ เมื่อ พ.ศ. 2507 พร้อมกับเครื่องบินรบ อาวุธสงคราม ยานพาหนะ เครื่องสาธารณูปโภครวมมูลค่าหลายล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

เมื่อทหารอเมริกันหลายพันนายเข้ามาประจำการในฐานบินอู่ตะเภา ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบ้านฉางอย่างกะทันหัน เพราะการใช้ชีวิตในแต่ละวันของทหารอเมริกันมีความแตกต่างอย่างมากกับวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น รวมทั้งความเชื่อของทหารอเมริกันแทบทุกคนต่างก็คิดว่าเมื่อออกไปสนามรบแล้ว ไม่รู้จะมีชีวิตรอดออกมาอีกหรือเปล่า เมื่อถึงกำหนดได้พักผ่อนทหารอเมริกันจะเที่ยวหาความสำราญอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเที่ยวตามสถานบันเทิง ซ้อมบริการทางเพศกับโสเภณี ดื่มสุราอย่างหนักจนถึงขั้นเสพกัญชา จากความต้องการความสะดวกสบายของทหารอเมริกันดังกล่าว ทำให้ผู้คนทั้งในท้องถิ่นและต่างถิ่นต่างเร่งตอบสนองความต้องการแก่ทหารอเมริกันอย่างรวดเร็ว การอพยพของคนต่างถิ่นจำนวนมากจะมาที่ชุมชนบ้านฉางเพื่อแสวงงานทำและหารายได้ ซึ่งคนเหล่านั้นรู้ดีว่าเป็นแหล่งที่จะหารายได้มหาศาลกำลังรออยู่ จากประสบการณ์ในฐานบินอื่น

ค่านิยมในการเที่ยวหาความสำราญของทหารอเมริกัน ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบ้านฉางและชุมชนใกล้เคียงอย่างมาก ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อทั้งผลดีและผลเสีย ผลดีทางด้านเศรษฐกิจคือ การใช้จ่ายเงินของทหารอเมริกันทำให้เกิดกิจการต่าง ๆ เจริญรุ่งเรืองขึ้น เช่น กิจการสถานบันเทิง จำพวกบาร์ ไนท์คลับ อาบอบนวด กิจการบ้านเช่า บังกะโล

การเข้ามาตั้งฐานทัพอเมริกาในบ้านฉางกิจการรับเหมาก่อสร้าง กิจการต่าง ๆ เหล่านี้สร้างรายได้อย่างงามแก่เจ้าของกิจการ กิจการต่าง ๆ เหล่านี้ เปิดต้อนรับทหารอเมริกันมากมายบริเวณหน้าค่ายทหาร ส่งผลให้เกิดชุมชนบริเวณหน้าค่ายทหารอย่างรวดเร็ว เช่น นิวแลนด์ หรือฟรีแลนด์ ที่ย้ายมาจากบริเวณชุมชนกิโอสบ ซึ่งเป็นเมืองแห่งการหาความสำราญของทหารอเมริกัน และชุมชนวัดคลองทรายที่เกิดจากการเป็นที่พักของคณงานและการเวนคืนที่เพื่อสร้างสนามบิน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ มากมาย เช่น แม่บ้าน เมียเช่า ขับแท็กซี่ เซฟทำอาหาร รักษาความปลอดภัย ฯลฯ ทำให้ประชากรในชุมชนบ้านฉางและชุมชนใกล้เคียงมีงานทำ ทั้งการเข้าไปทำงานในค่ายทหารอเมริกัน (การจ้างงานทางตรง) และทำงานเป็นลูกจ้างบริเวณหน้าค่ายทหาร

(การจ้างงานทางอ้อม) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในค่ายทหารอเมริกันนั้น ได้เปิดรับสมัครแรงงานเข้าไปทำงานในหน่วยงานต่างๆ เช่น หน่วยงาน เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างประปา ยามรักษาความปลอดภัย แม่บ้าน เสมียน ขนส่งไปรษณีย์ พนักงานเสิร์ฟในคลับ และร้านอาหาร เป็นต้น บรรดาลูกจ้างในค่ายทหารเหล่านี้ได้รับรายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 1000-3,000 บาทต่อเดือน ซึ่งนับว่าสูงมากเมื่อเทียบกับรายได้ของข้าราชการทหารเรือยศจ่าตรี 690 บาทในเวลานั้น นอกจากนี้ยังมีค่าล่วงเวลา และกลุ่มที่ทำงานเป็นพนักงานเสิร์ฟจะมีทริป เพิ่มอีกด้วย

ที่ค่ายทหารจะมีการรับสมัครแรงงานเข้าทำงานอยู่เกือบทุกวัน จะมีผู้คนมารอสมัครเข้าทำงานในค่ายเป็นจำนวนมาก ส่วนมากมาจากต่างอำเภอ และจำนวนไม่น้อยมาจากภาคอีสาน หากแรงงานรายใดไม่เป็นที่พอใจของนายจ้างอเมริกัน ก็จะไปสมัครเป็นลูกจ้างกับกิจการทางหน้าค่ายทหาร แม้จะไม่ได้ค่าจ้างที่มากและแน่นอนเหมือนแรงงานในค่าย แต่ด้วยสภาพเศรษฐกิจที่เฟื่องฟูอย่างมาก แรงงานหน้าค่ายก็สามารถสร้างได้ที่น่าพอใจไม่ต่างจากแรงงานในค่ายมากนัก เช่น ทำงานในบาร์ โรงแรม บังกะโล เป็นกรรมกรก่อสร้าง และขับรถสองแถว เป็นต้น อย่างไรก็ตามแม้ว่าเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ที่สะพัดในเศรษฐกิจในอำเภอบ้านฉางและพื้นที่ใกล้เคียงจะทำให้ เศรษฐกิจของจังหวัดเจริญขึ้น แต่การเข้ามาของทหารอเมริกันได้ทำลายชีวิตความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนของท้องถิ่น รวมทั้งวัฒนธรรม ประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นไปด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือการแสดงความรักต่อหญิงบริการของตนอย่างเปิดเผยในที่สาธารณะ โดยไม่เกรงใจผู้ที่สัญจรไปมา ไม่เพียงเท่านั้นการใช้จ่ายเงินอย่างไม่รู้จักคุณค่าของทหารอเมริกันยังก่อให้เกิดภาวะบริโภคนิยม ซึ่งแสดงออกมาจากรสนิยมการแต่งกาย การดื่มสุรา สูบบุหรี่ต่างประเทศ นุ่งกางเกงยีนส์ สวมรองเท้าผ้าใบ เป็นค่านิยมที่คนในท้องถิ่นต้องการเลียนแบบ แต่ด้วยสินค้าเหล่านี้มีราคาสูง รายได้ที่ทำมาได้ไม่เพียงพอต่อการจับจ่ายสินค้าเหล่านั้น จึงได้เกิดคดีอาชญากรรม โดยเฉพาะการลักชิงวิ่งราว เพื่อนำเงินไปซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยเหล่านั้น

การท่องเที่ยวหาความสำราญของทหารอเมริกันที่ฐานบินอยู่ตะเภายังส่งผลให้เกิดอาชีพเมียเช่า พาร์ตเหล่านี้สร้างรายได้อย่างงามแก่หญิงสาวที่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ รวมถึงกรุงเทพมหานคร ซึ่งที่บ้านฉางนั้นจากการสอบถามไม่พบคนในท้องถิ่นจากรายได้ที่ได้มาโดยง่ายเข้าวนให้หญิงสาวทิ้งท้องไว้ ท้องนามาประกอบอาชีพขายบริการทางเพศแก่ทหารอเมริกัน บ้างก็เข้ามาเพื่อมาเป็นโสเภณีหรือเมียเช่าโดยตรง บ้างก็สมัครเข้าไปทำงานเป็นแม่บ้านก่อน หรือประกอบอาชีพค้าขายหรือเป็นลูกจ้างบริเวณหน้าค่ายทหารอเมริกันก่อน เพื่อสบโอกาสได้ทำความรู้จักกับทหารอเมริกันและเสนอตัวเป็นเมียเช่าหรือขายบริการทางเพศในที่สุด พฤติกรรมเช่นนี้เป็นการทำลายลักษณะที่ดั้งเดิมของหญิงไทยที่สืบทอดมายาวนาน บรรดาเมียเช่าและพาร์ตเนอร์เหล่านี้มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย ไม่ต้องทำงานหนักอย่างอาชีพอื่น ๆ แต่มีรายได้

ค่อนข้างสูง มักไม่มีการวางแผนล่วงหน้ากับชีวิต แม้กระทั่งการป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บจากกาโรค และการตั้งครุฑ จึงทำให้เกิดลูกครึ่งทั้งผิวขาวและผิวดำในชุมชนอำเภอบ้านฉาง บ้านพลา นับร้อยคน เด็กลูกครึ่งหรือข้ามอกนาที่เกิดมาเป็นเด็กที่มีปมด้อย เพราะเด็กเหล่านี้รูปร่างหน้าตา แตกต่างจากเด็กทั่วไป ในแต่ละวันจะถูกเพื่อน ๆ ล้อเลียนต่าง ๆ นานา ทำให้เด็กเกิดมีปมด้อย จึง กลายเป็นเด็กที่ค่อนข้างมีปัญหาในสังคม นับว่ายังโชคดีของเด็กเหล่านี้ที่มีมูลนิธิ เพลิธเอส. บัค ยื่นมือเข้ามาให้ความช่วยเหลือ จัดหาผู้อุปการะแก่เด็กเหล่านี้ หากไม่ได้รับการเหลียวแล จากพ่อชาวอเมริกัน

การดำเนินชีวิตของทหารอเมริกันได้ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมเมือง ในขณะที่เดียวกันสังคมชนบทเองก็ได้รับผลกระทบจากการเข้ามาตั้งฐานทัพ สหรัฐฯ เช่นกัน เนื่องจากเครื่องบินที่ต้องมีการระเบิดเพื่อไปปฏิบัติการในเวียดนามและลาว เกิด อุบัติเหตุขณะระหว่างติดตั้ง และเกิดการระเบิดขึ้นในฐานบิน บ้านเรือนของราษฎรในพื้นที่ใกล้เคียง หลายหมู่บ้านต้องได้รับความเดือดร้อน การปลดระเบิดบนเทือกเขาภูพานสร้างความเสียหายต่อ แต่ยังคงได้รับการชดเชยค่าเสียหาย

สงครามระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนามเหนือ นั้นดำเนินมาเป็นเวลานานนับสิบปี สหรัฐอเมริกา ที่ได้ชื่อว่ามีกองกำลังทหารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในโลก ไม่สามารถที่จะ เอาชนะทหารเวียดมินห์และ เวียดกงที่จงรักภักดีต่อโฮจิมินห์ได้ ด้วยนโยบายของผู้นำคนใหม่ ของสหรัฐฯ ประธานาธิบดีนิกสันได้ประกาศนโยบายไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสถานการณ์ในอินโดจีน ทำสงครามอินโดจีนให้เป็นของอินโดจีนเอง นำไปสู่การทำสนธิสัญญาสันติภาพ ณ เมืองปารีส ประเทศฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. 2516 พร้อมกับเริ่มถอนกำลังออกจากอินโดจีน วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2519 ประเทศไทยกำหนดเส้นตายให้ถอนกำลังออกวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2519 ส่งผลให้ ฐานบินอู่ตะเภาได้ถูกปิดลง แม้ว่าจะเกิดความขัดแย้งภายในประเทศระหว่างฝ่ายที่ต้องการ ให้คงฐานทัพสหรัฐฯ ไว้ต่อไปกับฝ่ายที่ไม่ต้องการอยู่ก็ตาม ทหารอเมริกันได้ถอนออกจากอู่ตะเภา อำเภอบ้านฉางหลังจากที่หมุนเวียนเข้ามาประจำการในพื้นที่นับสิบปี

การถอนทหารอเมริกันออกจากตะเภา อำเภอบ้านฉางในครั้งนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพ เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอำเภอบ้านฉางอย่างกระทันหันอีกครั้งหนึ่งการถอนทหารอเมริกันออก จากไปนั้นได้ส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจของชุมชนอย่างหนัก กิจการต่าง ๆ ชบเซา และหยุดลงอย่างรวดเร็วจนถึงขั้นต้องปิดกิจการลง กิจการทางด้านบริการ ได้แก่ บาร์ ไนต์คลับ อาบอบนวด โรงแรม บ้านเช่า บังกะโล เป็นกิจการที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดรองลงมาคือกิจการ รับเหมาก่อสร้าง การธนาคาร และการขนส่งตามลำดับ กิจการที่ปิดลงไม่เพียงส่งผลกระทบต่อรายได้ของ เจ้าของกิจการเท่านั้น บรรดาลูกจ้างก็ต้องถูกบอกเลิกจ้างไปด้วยเช่นเดียวกัน แรงงานจำนวนหลาย

พนักงานที่ทำงานอยู่ในค่ายทหารอเมริกันก็ถูกบอกเลิกจ้างเช่นเดียวกัน แรงงานทั้งในค่ายและหน้าค่ายทหารอเมริกันถูกเลิกจ้างจำนวนกว่าหมื่นคน สร้างความเสียใจแก่แรงงานเป็นอย่างมาก ต่างก็หาทางออกแตกต่างกันออกไป กิจการร้านค้าและบริการต้องปิดตัวลงไปเหลือเพียงร่องรอยของบาร์บีไนท์คลับ ส่วนบ้านเช่าและบังกะโล บางแห่งยังคงสภาพและให้เช่าอาศัยอยู่ เช่น จ. กู๋ บ้างก็ถูกเปลี่ยนสภาพให้เป็นที่อยู่อาศัยธรรมดา แต่ไม่ก็หลัง บางที่ก็ปล่อยรกร้างไปก็มี

ชุมชนอำเภอบ้านฉางเกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานครั้งใหญ่ แรงงานส่วนหนึ่งเข้าไปทำมาหากินในตัวเมืองระยอง เช่น ออบ อบ นวด ที่นิวแลนด์ ก็ย้ายไปเปิดเป็นออบ อบ นวด ซิอม โนราห์ และที่ระยองออร์คิด เพราะมีใบอนุญาตที่ถูกต้องตามกฎหมาย บ้างก็ประกอบอาชีพค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ แรงงานที่มีทักษะนับร้อยคนเปลี่ยนไปทำงานแถวอำเภอดุสิต เพราะมีโรงงานของบริษัท เอสโซ่ กำลังก่อสร้าง ส่วนคนอีกจำนวนมากเลือกเดินทางกลับภูมิลำเนาของตน

ชุมชนอำเภอบ้านฉางแรงงานที่ยังอยู่ส่วนใหญ่จะเป็นคนพื้นที่ หลังจากนั้นแรงงานนับพันคนตัดสินใจทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิด ไปทำงานยังต่างประเทศแถบตะวันออกกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศซาอุดีอาระเบีย ชาวบ้านฉางที่เป็นหัวหน้าครอบครัวกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ นั้นไปแสวงโชคที่ประเทศแถบตะวันออกกลาง บางคนในช่วงแรกๆ นั้นไม่กล้าไป

สภาพสังคมชุมชนอำเภอบ้านฉาง หลังจากการถอนทหารอเมริกันก็เกิดผลกระทบด้วยเช่นกัน เด็กลูกครึ่งที่เกิดจากทหารอเมริกากับเมียเช่า ต้องกลายเป็นเด็กกำพร้า ทั้งภาระการเลี้ยงดูไว้ให้กับมารดา ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยที่เด็ก ๆ เหล่านี้ไม่มีโอกาสได้เห็นหน้าพ่อ เพราะพ่อได้อพยพไปพร้อมกับกองทัพ ในช่วงแรกนั้นพบเห็นที่บ้านพละมีเด็กจำนวนมากพบเห็นและวิ่งเล่นอยู่ในพื้นที่ระยะหนึ่งเท่านั้น แล้วมารดาก็พากลับภูมิลำเนาไป ส่วนที่อยู่ก็จะเป็เด็กที่ขอมมาเลี้ยง เพราะความน่ารักแต่มีไม่กี่คน บรรดาเมียเช่าที่ถูกสามีทอดทิ้ง ส่วนมากยังคงเลือกเส้นทางการทำมาหากินเช่นเดิม เพราะไม่กล้ากลับภูมิลำเนาเดิมของตน เนื่องจากเกรงว่าจะเป็นที่นิทาของชาวบ้านว่าเป็นผู้หญิงหากินกับฝรั่ง ส่วนหนึ่งเลือกที่จะเข้าไปเป็นโสเภณีในตัวเมือง บรรดาเมียเช่าที่เหลือได้อพยพย้ายที่ทำกินไปตามเมืองใหญ่ ๆ ที่มีชาวต่างเข้ามาท่องเที่ยว ได้แก่ พัทยา ภูเก็ตฯ และพัทยา มีจำนวนน้อยที่จะกลับไปประกอบอาชีพปกติทั่วไป เพราะเกิดความเคยชินกับความสะดวกสบาย

นอกจากนี้แรงงานในค่ายยังได้รับใบผ่านงานเพื่อนำไปใช้เป็นใบเบิกทางในการสมัครงาน ซึ่งนายจ้างตามบริษัทห้างร้านก็มั่นใจต่อแรงงานเหล่านี้ด้วย เพราะเป็นแรงงานที่มีประสบการณ์ มีฝีมือ และมีความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอดีตแรงงานในค่ายทหารคนใดต้องการเดินทางไปทำงานในประเทศซาอุดีอาระเบีย สามารถเดินทางได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

การถอนทหารอเมริกันออกจากฐานบินอู่ตะเภา รวมถึงท่าเรือหาด ส. ที่ทุ่งโปรงและท่าเรือจุกเสม็ด แม้ว่าจะส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมชุมชนบ้านฉางและชุมชนใกล้เคียงอย่างมากก็ตาม ในช่วงทศวรรษที่ 2520 โดยอาศัยข้อได้เปรียบด้านประสิทธิภาพในการทำงานที่ฐานบิน ซึ่งประเทศแถบตะวันออกกลางต้องการจ้างแรงงานต่างชาติที่มีทักษะทางช่าง โดยเฉพาะประเทศซาอุดีอาระเบีย มีโครงการสำคัญที่ต้องจ้างแรงงานเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านฉาง ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว กว่า 80% ล้วนแล้วจะผ่านการไปขายแรงงานที่ตะวันออกกลาง เป็นระยะเวลาเกือบสิบปี ทำให้บ้านฉางยังคงมีรายได้เข้าสู่ชุมชนตลอดเวลา

ในช่วงเวลาเดียวกันที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาราคาน้ำมัน จากกลุ่มประเทศโอเปก ทำให้รัฐบาลต้องวางแผนด้านพลังงานของประเทศ และด้วยความเหมาะสมของพื้นที่โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ในปี พ.ศ. 2524 จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกช่วงเวลาหนึ่งที่ส่งผลต่อพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกทั้งในส่วนของพื้นที่โครงการจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา และพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านฉางปรับตัวอีกครั้งหลังจากที่รัฐบาลได้ประกาศให้ต่างชาติยื่นประมูลสร้างโรงกลั่นน้ำมันในประเทศไทย ในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2532 และได้บริษัทที่จะทำการสร้างโรงกลั่นน้ำมันใน สมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ คือ Royal Dutch Shell ในนามโรงกลั่นน้ำมันระยอง จำกัด และบริษัท Caltex Thailand

ชุมชนบ้านฉางปรับตัวอีกครั้งจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานการวางผังเมืองเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยรองรับแรงงานที่จะมาทำงานในนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดระยอง ของชุมชนอำเภอบ้านฉางนั้น ทำให้ชุมชนบ้านฉางสามารถฟื้นตัวจากสภาพเศรษฐกิจที่ซบเซามาได้ในเวลาเพียงไม่นาน บ้านฉางจึงเกิดการทำธุรกิจที่ดิน เพื่อรองรับความเจริญที่จะเกิดขึ้นจากการลงทุนในโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก บ้านฉางกรู๊ป โดยไฟโรจน์ เปี่ยมพงษ์สานต์ ซึ่งได้เข้าซื้อที่ดินเพิ่มเติมจากชาวบ้านรวบรวมเป็นผืนใหญ่ในบางฉางตั้งแต่ช่วงกลางปี พ.ศ. 2530 จากคำบอกเล่าของเขเอง ที่ดินที่อยู่ในความครอบครองมีประมาณ 2,000 ไร่ ส่วนใหญ่อยู่บริเวณด้านใต้ลงมาทางชายฝั่งทะเลตามแนวทางหลวงหมายเลข 3 หรือถนนสุขุมวิทนั่นเอง ชุมชนบ้านฉางจึงเกิดโครงการบ้านจัดสรรขึ้นอย่างมากมาย ทั้งที่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติก่อสร้าง และไม่ทำตามพระราชบัญญัติก่อสร้าง คือ ไม่มีสาธารณูปโภค โดยอ้างว่ารับจ้างปลูกอย่างเดียว จึงไม่จำเป็นต้องจัดเตรียมสาธารณูปโภค

ชุมชนอำเภอบ้านฉางในสามทศวรรษที่ผ่านมาช่วงรัฐบาลของ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่รัฐบาลได้กำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ ช่วยกันขับเคลื่อนการลงทุนครั้งใหญ่ ในบริเวณเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก หรือ Eastern Seaboard โดยจัดให้เป็นวาระแห่งชาติ ที่ทุกคน

จะมาร่วมกันพัฒนา สร้างท่าเรือพาณิชย์น้ำลึกแห่งแรกของประเทศบริเวณแหลมฉบัง และใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นฐานการผลิตของอุตสาหกรรมสำคัญต่าง ๆ ทั้งในส่วนของอุตสาหกรรมปิโตรเคมี บริเวณมาบตาพุด ตลอดจนอุตสาหกรรมยานยนต์ในเขตชลบุรี เพื่อกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค พลิกภาคตะวันออกของไทยให้กลายเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540) ได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรงหรือที่เรียกว่า “ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ฟองสบู่แตก” ส่งผลให้ภาคธุรกิจการค้า อุตสาหกรรมและการเงินหลายแห่งล้มเลิกกิจการและปิดตัวลง ทำให้ปี พ.ศ. 2541 เศรษฐกิจของประเทศหดตัวต่ำสุดถึงร้อยละ 10.2 (สุวิทย์ ชีรสาดิวต์, 2546) ประเทศไทยเกือบล้มละลายทางรอดของประเทศจึงขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือด้านการเงินของสถาบันการเงินระหว่างประเทศ (IMF) วิกฤตดังกล่าวเริ่มขึ้นในประเทศไทย เมื่อค่าเงินบาทลดลงอย่างมากอันเกิดจากการตัดสินใจของรัฐบาลไทยซึ่งมีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี ที่ลอยตัวค่าเงินบาท ตัดการอิงเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐ หลังจากความพยายามทั้งหมดที่จะสนับสนุนค่าเงินบาทเมื่อเผชิญกับการแผ่ขยายแบบเกินเลยทางการเงิน (Financial overextension) อย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนขับเคลื่อนอสังหาริมทรัพย์ ในเวลานั้น ประเทศไทยมีภาระหนี้สาธารณะซึ่งทำให้ประเทศอยู่ในสภาพล้มละลายก่อนหน้าการล่มสลายของค่าเงิน และเมื่อวิกฤตดังกล่าวขยายออกนอกประเทศ ค่าเงินของประเทศส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และญี่ปุ่นก็ได้ทรุดตัวลงเช่นกัน ตลาดหลักทรัพย์ปรับตัวลดลงและรวมไปถึงราคาสินทรัพย์อื่น ๆ และทำให้หนี้เอกชนเพิ่มสูงขึ้น

สถานการณ์ที่เป็นเกิดขึ้นนั้นสะท้อนให้เห็นผลในทางบวกและทางลบของการพัฒนาสิ่งที่สังคมไทยต้องทบทวนอย่างเป็นระบบ ก็คือปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทุกระบบ ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว วิธีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรม ระบบเหล่านี้ทำให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้ ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงก็คือประชาชน สังคมและวัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุดแต่การเปลี่ยนแปลงจะเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ระดับการศึกษาของคนในสังคม การสื่อสารคมนาคม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การนำมาเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมกับสังคมเป็นของคู่กัน ต้องไปด้วยกันเสมอ ถ้าสังคมเปลี่ยนวัฒนธรรมก็เปลี่ยนสังคมก็เปลี่ยน มีผลเกี่ยวเนื่องกัน ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การค้นพบ การประดิษฐ์ การขัดแย้ง การแข่งขัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมมีผลทำให้ระบบ รูปแบบทางสังคมและวิถีชีวิตของมนุษย์ ทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช้วัตถุเปลี่ยนแปลง

สิ่งที่ค้นพบในชุมชนอำเภอบ้านฉางเมื่อความเจริญจากภาคอุตสาหกรรมตามนโยบายของรัฐบาล วิธีการดำรงชีวิตบางอย่างหายไปโดยสิ้นเชิงและเห็นได้ชัดเจน เช่น การทำกะปี

และน้ำปลาของหมู่บ้านพลานัน ไม่มีแล้ว การขายผลิตภัณฑ์นั้นนำมาจากชุมชนอื่น เพราะเนื่องจากไม่มีเคยให้จับและรวมถึงกฎหมายห้ามใช้วอนตาเล็กบริเวณชายฝั่งทำให้ไม่มีปลาในการทำน้ำปลา

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 ที่อินโดนีเซีย เมื่อ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียน ได้ตกลงกันที่จะจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เดิมกำหนดเป้าหมายที่จะตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2563 แต่ต่อมาได้ตกลงกันเลื่อนกำหนดให้เร็วขึ้นเป็นปี พ.ศ. 2558 และก้าวสำคัญต่อมาคือ การจัดทำปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Charter) ซึ่งมีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม ปี พ.ศ. 2552 นับเป็นการยกระดับความร่วมมือของอาเซียนเข้าสู่มิติใหม่ในการสร้างประชาคม โดยมีพื้นฐานที่แข็งแกร่งทางกฎหมายและมียุทธศาสตร์รองรับการดำเนินการเข้าสู่เป้าหมายดังกล่าวภายในปี พ.ศ. 2558 ปัจจุบันประเทศสมาชิกอาเซียน รวม 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย พม่า มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม ลาว กัมพูชา บรูไน สถานการณ์ที่เป็นเกิดขึ้นนั้นพอจะมองเห็นผลกระทบในทางบวกและทางลบของการพัฒนาสิ่งที่สังคมไทยต้องทบทวนอย่างเป็นระบบก็คือ ปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันทุกระบบ

บรรณานุกรม

- กนกพร ปรัชญกุล. (2552). *พลวัตภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอำเภอบ้านฉาง*.
วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาชุมชน, คณะสังคมสงเคราะห์
ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กวี รัชย์พลอริยคุณ. (2545). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนย่านตลาดพลู*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- กะปิแม่กรรมธิการ จินดาทิพย์. (2559). เข้าถึงได้จาก [http://www.otoptoday.com/wisdom/1019/
กะปิแม่กรรมธิการ%20จินดาธันน์](http://www.otoptoday.com/wisdom/1019/กะปิแม่กรรมธิการ%20จินดาธันน์)
- โกวิท ตั้งตรงจิตร. (2554). *เล่าความหลังครั้งสงคราม*. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- ข้อตกลงสมบูรณแบบระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่. (2489, 11 มกราคม).
ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 36.
- ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา ด้านนโยบายต่าง ๆ. (2557). เข้าถึงได้จาก
<http://oknation.nationtv.tv/blog/soitong/2014/07/31/entry-1>
- คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2560). *สืบสานพระราชปณิธาน
เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนการประชุมวิชาการระดับชาติของนัก
เศรษฐศาสตร์ครั้งที่ 11 ปี 2560*. เข้าถึงได้จาก [http://www.econ.nida.ac.th/index.php?
option=com_content&view=category&layout=blog&id=233&Itemid=482&lang=th](http://www.econ.nida.ac.th/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=233&Itemid=482&lang=th)
- คริสเตียนสัมพันธ์ประเทศไทย. (2552). *กฎระเบียบข้อบังคับคริสเตียนสัมพันธ์ประเทศไทย*.
เข้าถึงได้จาก http://www.aogthailand.com/articles.php?article_id=30
- จารึก สดใจ. (2529). *นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้รัฐบาลของ จอมพลสฤษดิ์
ธนะรัชต์ 2501-2506*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, บัณฑิตมหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จำลอง อุ่นศิริวิสัย. (2560, 14 กรกฎาคม). รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉาง. สัมภาษณ์.
- ชาติชาย มุกสง. (2559). *ปากท้องยามสงครามโลกครั้งที่ 2: การรณรงค์ทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์
กับจุดพลิกผันนโยบายอาหารการกินของรัฐไทย*. *จุลสารหอจดหมายเหตุ
ธรรมศาสตร์*, 19, 58-69

- ชื่นจิตต์ อำไพพรรณ, และภรณ์ กาญจนันธุ์. (2529). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สมัยใหม่: ลัทธิอาณานิคม ลัทธิชาตินิยม และการสลายตัวของลัทธิอาณานิคม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชุมชนอำเภอบ้านฉาง. (2558). เข้าถึงได้จาก <https://www.google.co.th/maps/place>
- ณัฐพล ใจจริง. (2560). *สังคมไทยในบริบทโลก GEH1102*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการศึกษาทั่วไป และนวัตกรรมการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ดารณี ตริยะอรุณศรี. (2556). *พัฒนาการทำเรือแหลมฉบังกับการปรับตัวของชุมชน*. งานนิพนธ์ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ต้องอ่าน!! “ไทยคือช่องของของโลก?” คำถามคาใจมานาน “โตเถมี” ควรถูกกฎหมายหรือไม่”. (2560). เข้าถึงได้จาก http://www.liekr.com/post_155384.html
- ทองใบ วงศ์บุผา. (2560, 19 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2543). *ประวัติศาสตร์หัวเมืองภาคตะวันออกเฉียง ตอน กองทัพผู้ชาติของพระเจ้าตากสิน*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(9), หน้า 7-55.
- นพ นรนารถ. (2532). *ไพโรจน์ เปี่ยมพงษ์สานต์ เจ้าพ่อบ้านฉาง. ผู้จัดการรายเดือน*. เข้าถึงได้จาก <http://info.gotomanager.com/magazine/issue198908.aspx>
- นภา สติเมธากุล. (2527). *แรงงานไทยในประเทศแถบตะวันออกเฉียงใต้: ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมของครัวเรือนและชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิมิต ทะลาลักษณ์. (2560, 4 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2536). *มานุษยวิทยาเศรษฐกิจ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: เคนู บู้ค เซ็นเตอร์.
- บูมอีอีซี เชื่อมโยงเครือข่ายคมนาคม จุดพลุดวงทุนรอบใหม่. (2560). เข้าถึงได้จาก <http://www.thansettakij.com/content/123171>
- ปณิธิ จาดกานนท์. (2545). *ไทยกับการยุบเลิกองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปทุมมาศ แดงบุปผา. (2535). *กลุ่มประชากรที่เป็นภาระทางสังคมของประเทศไทย*. โครงการสหวิทยาการบัณฑิตศึกษา, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปัญญา อุดชาชน.(2556). *รัฐสภาสาร พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม: รากฐานการกำเนิดศาลรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ประเสริฐ แสงสว่าง. (2560, 2 กันยายน). สัมภาษณ์.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์. (2557). *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย: กะเทาะเปลือกประเทศไทยรอบด้านจากอดีตจนถึงปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- พระครูภาวนานุกโยค. (2521). *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระครูภาวนานุกโยค (หอม จันทโชโต) วิชากรมมาก อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง*. ม.ป.ท.
- พิธีส่งมอบถนนมิตรภาพ อย่างไม่เป็นทางการ. (2559). เข้าถึงได้จาก <https://pantip.com/topic/31183646>
- พิชญ์ ชีระสุนทรไท. (2533). *ดอกเบี๋ย บทวิเคราะห์ คีทซิง โรงกลั่นมาบตาพุด*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พิชญ์ สุวรรณชะฎ. (2540). *สามทศวรรษอาเซียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พีรเทพ รุ่งชีวิน และสมชาย ปิยภัณฑ์. (2527). การไปทำงานต่างประเทศกับการพัฒนาชนบท. *วารสารเศรษฐศาสตร์เกษตร*, 3(1), 76-82
- ภารดี มหาจันทร์. (2514). *บริษัท ศรีมหาราชา จำกัด: ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของบริษัททางธุรกิจแห่งแรกในภาคตะวันออก*. ชลบุรี: วิทยาลัยวิชาการศึกษา บางแสน.
- มนัส ภาคภูมิ, สุจารี จันทรสุข, และเพ็ญพรรณ จิตตะเสนีย์. (2533). *รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างด้านเศรษฐกิจสังคมและการศึกษาของชุมชนบริเวณแหล่งอุตสาหกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่ที่ 5 ตำบลหนองขาม อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี*. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อการจัดการศึกษาในบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก กองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2559). *Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน*. เข้าถึงได้จาก http://digital.forest.ku.ac.th/TFCC/TCERN2017/PW/Thailand_40_PM.pdf
- ย้อนอดีตสนามบินอู่ตะเภาฐานบิน ปี-52 เมื่อ “นาซา” สหรัฐอเมริกามาขอใช้แต่นั้น “มันไม่ใช่”. (2559). เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/south/viewnews.aspx?NewsID=9550000075764>

- ยูวรี โชคสวนทรัพย์. (2554 ก). สถาบันแห่งในยุครีบวัฒนธรรมแบบอเมริกัน พ.ศ. 2500-2520 ใน
โครงการประชุมเวทีวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 2 หัวข้อ ภาษา วรรณกรรม และ
วัฒนธรรม (หน้า 23-36). กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ยูวรี โชคสวนทรัพย์. (2554 ข). กิจการสถาบันแห่งในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2488-2545.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รงค์ วงษ์สวรรค์. (2516). *สัตว์หีบ ยังไม่มีลา ก่อน*. กรุงเทพฯ: สามัญชน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ:
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2516). เมืองไทยไม่ใช่กรุงเทพฯ: การถอนฐานทัพอเมริกาที่เศรษฐกิจ
ไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 11(5), 18-26.
- วราภรณ์ นวลเพ็ญ. (2539). *การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านเชิง
ตำบลบ้านเข็ญ กิ่งอำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิทยา ฐิตโลहित. (2515). *ทหารอเมริกันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่หมู่บ้านกิโอสืบ
อำเภอสัตว์หีบ จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาโบราณคดี,
คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิโรจน์ อาลี. (2546). *ฐานทัพอเมริกันในไทย ใน สัมมนา ฐานทัพอเมริกันในเอเชีย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. เข้าถึงได้จาก [http://www.satit.up.ac.th/BBC07/
AroundTheWorld/ir/10.htm](http://www.satit.up.ac.th/BBC07/AroundTheWorld/ir/10.htm)
- ศูนย์วิจัยยุทธศาสตร์ไทย-จีน. (2559). *ความสนใจของนักธุรกิจจีนที่จะมาลงทุนในระเบียง
เศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ของไทย โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชลบุรี*.
เข้าถึงได้จาก <http://www.vijaichina.com/articles/687>
- สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. (2555). *30 ปีโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด
ย้อนรอยเขตอุตสาหกรรมหนัก การเปลี่ยนไปของมาบตาพุด*. กรุงเทพฯ: ไทยพับลิค้ำ
สนัน คล้ายคลึง (2560, 19 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- สนิท สมักรการ. (2538). *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม*.
กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- สมเกียรติ อ่อนวิมล. (2554). *บันทึกอาเซียน ASEAN Diary “กำเนิด อาเซียน”*. เข้าถึงได้จาก <http://www.truelife.com/old/detail/66793>
- สมพงษ์ โชติวรณ. (2560, 20 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- สมภพ มานะรังสรรค์. (2524). *การขยายตัวของระบบทุนนิยมในประเทศไทย (พ.ศ. 2488-ถึงปัจจุบัน)* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- สมศักดิ์ พันธุ์หนองหว้า. (2542). *การประยุกต์ใช้ข้อมูลจากภาพถ่ายดาวเทียมและระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม: แนวทางการศึกษาวิเคราะห์และวางแผน*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- สรรเกียรติ กุลเจริญ. (2558). *การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่น: ศึกษากรณีงานประเพณีสงกรานต์พระประแดง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สรรเสริญ วงศ์ช่อ. (2554). *การวางแผนพัฒนาประเทศ การวางแผนพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- สรรเสริญ วงศ์ช่อ. (2554). *การวางแผนพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2530). *คุณภาพและคุณธรรมในการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- สุขโข วิริยะพงษ์. (2548). *ร่วมเล่าประสบการณ์สงครามโลกครั้งที่สอง*. เข้าถึงได้จาก http://www.bbc.com/thai/highlights/story/2005/08/050805_www2_comments.shtml
- สุภาพ พิเศษสุรการ. (2511). *ภาวะของสถานบริการที่เกิดขึ้นใหม่ในอุตะเถาจังหวัดชลบุรี ก่อให้เกิดปัญหาสังคม*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2525). *สหรัฐอเมริกากับระบบทหารในประเทศไทย ศึกษากรณีความช่วยเหลือทางการทหารหลังสงครามเวียดนาม (ค.ศ. 1975-1980)*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์การพิมพ์.
- สุรพล ทิมสุข. (2560, 30 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- สำนักข่าวสารอเมริกัน. (2510). *ท่าเรือใหม่ที่สัดหีบ*. นิตยสารเสีภาพ. เข้าถึงได้จาก <http://siamnavy.blogspot.com/>

- สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านฉาง. (2558). เข้าถึงได้จาก <http://banchang.rayong.doae.go.th/>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). *ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย 5 ปี หลังวิกฤตเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *รายงานหลักแผนงานพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก พ.ศ. 2560-2564*. เข้าถึงได้จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6381
- โสภณ พรโชคชัย. (2558). *ขอเห็นต่างจากคุณกิตติรัตน์ ณะรอง เรื่องภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง*. เข้าถึงได้จาก http://www.area.co.th/thai/area_announce/area_anpg.php?strquey=area_announcement886.htm
- หุ่นยนต์คุณหมอ (พ.ศ. 2497) หนึ่งในพระอัจฉริยภาพในหลวง ร.9. (2560). เข้าถึงได้จาก <http://www.wtfintheworld.com/2016/10/23/หุ่นยนต์คุณหมอ>
- อ. พิบูลสงคราม. (2518). *จอมพล ป. พิบูลสงคราม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์ชอยสุภัทรผล.
- อานนท์ อาภาภิรม. (2529). *สังคมวัฒนธรรมและประเพณี*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อุทิศ สกฤกษ์ดี. (2555). *ตำนานเมียเช่า The Legend Of Housegirls*. *คู่สร้าง-คู่สม* (26 มิถุนายน), 25-27.
- อำพิกา สวัสดิ์พงษ์. (2545). *ถนนสุขุมวิทกับการพัฒนาเศรษฐกิจในภาคตะวันออกของประเทศไทย พ.ศ. 2477-2539*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอื้อ สามาลย์. (2537). *การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านคู่มแม่ น้ำมูล: ศึกษากรณีบ้านคู่ม อำเภอกำแพง จังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- โอฬาร ถิ่นบางเตียว. (2546). *การเมืองท้องถิ่นกับการนำรูปแบบการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรงมาใช้ในการปกครองท้องถิ่นของเทศบาล: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองมาบตาพุด จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- โอฬาร ถิ่นบางเตียว. (2557). *จังหวัดระยอง: จากเศรษฐกิจชุมชนถึงทุนนิยมโลกาภิวัตน์*. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 2(1), 41-71.

- AGE Ranger Flashbacks*. (2016). Retrieved from <http://ageranger.com/Rangers.htm>
- Anderson, V. et al. (2007). *Remembering U Tapao history of the 635th security police K-9 section U-Tapao RTNA, Sattahip, Thailand 1968-1976, Vietnam dog handler association (VDHA)*. Retrieved from http://www.pbase.com/vdha/635thsp_history
- Ellis, J. (2017). *Written memories part I three years in the life. message post to TRIPOD Thailand*. Retrieved from <http://cohojohn.tripod.com/thailand/id6.html>
- Jimmy McAulay Thailand Dog Handlers*. (2016). Retrieved from <http://www.pbase.com/635thk9/mcaulay&page=all>
- Futrell, R. F. et al. (1976). *Aces and aerial victories-The United States air force in Southeast Asia 1965-1973*. London: University Press of the Pacific.
- Mike Fasano and Unknown2 - U Tapao 1966*. (2016). Retrieved from <https://1stmob.com/coppermine/displayimage.php?album=12&pid=529%20Contributed%20by%20Fred%20Jensen>
- Muscat, R. J. (1990) *Thailand and the United States development, security, and foreign aid*. New York: Columbia University
- Past our prine squadron*. (2016). Retrieved from <http://www.100thamms.com/photos/thailand/u-tapao-beach-1122>
- Randolph, R. S. (1986). *The United States and Thailand alliance dynamics 1950-1985*. California: The Institute of East Asian Studies University of California
- Red Horse Country. (2016). *556th read house squadron tapao air base, Thailand*. Retrieved Form <http://www.angelfire.com/fl3/deljen/556RedHorse.html>
- The Thailand Dog Handlers (TDH)*. (2016). Retrieved from <http://www.pbase.com/635thk9>
- Thailand U-Tapao Rtafb*. (2016). Retrieved from <http://www.vspa.com/ut-towers-and-bunkers.htm>
- U-Tapao RTAFB, 8 Dec 1965*. (2015). Retrieved from <http://www.vspa.com/vspa-nav-ut-01.htm>
- U-Tapao Base Map*. (2015). Retrieved from <http://cohojohn.tripod.com/thailand/id27.html>
- (U-Tapao 1971. (2016). Retrieved from <http://www.crocuta.com/U-Tapao5/image11.htm>
- Wolk, H. S. (1968). *USAF plans and policies logistics and base construction in Southeast Asia 1967*. London: USAF Historical Division Liaison Office.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

การจัดโครงสร้างการบริหารงานขององค์การซีโต้

โครงสร้างการบริหารงานขององค์การซีโต้ ประกอบด้วย

1. เลขานุการและรองเลขานุการองค์การซีโต้ จัดตั้งขึ้นในการประชุมคณะมนตรีซีโต้ ครั้งที่ 3 ณ กรุงแคนเบอร์รา ปี พ.ศ. 2500 มีหน้าที่ควบคุมดูแลงานขององค์การซีโต้ในภาพรวมทั้งหมด

2. คณะมนตรี (Council) ประกอบด้วยรัฐมนตรีต่างประเทศของแต่ละประเทศ ซึ่งจะมีการประชุมกันปีละครั้ง เพื่อตัดสินใจในการดำเนินนโยบายขององค์การ การกำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไป และการประเมินความเจริญก้าวหน้าตามเป้าหมาย

3. ผู้แทนคณะมนตรี (Council representatives) ประกอบด้วยผู้แทนของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของแต่ละประเทศ ซึ่งจะมีการประชุมที่สำนักงานใหญ่ ณ กรุงเทปฯ อย่างน้อยทุก ๆ 2 สัปดาห์ เพื่อปรึกษาปัญหาร่วมกันอย่างต่อเนื่องในประเด็นที่เกี่ยวกับสนธิสัญญา และเพื่อตรวจสอบการทำงานขององค์การในขณะที่คณะมนตรีมิได้อยู่ในสมัยการประชุม

4. คณะกรรมการดำเนินงานประจำ (Permanent working group) จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2499 ประกอบด้วย ผู้แทนจากคณะเจ้าหน้าที่ของประเทศสมาชิก มีการพบปะกันเกือบทุกวัน เพื่อพิจารณาเอกสารที่ส่งมายังองค์การในเบื้องต้น และจัดทำข้อเสนอให้ที่ประชุมผู้แทนคณะมนตรี พิจารณาการลงมติอีกครั้งหนึ่ง

5. คณะที่ปรึกษาทางทหาร (Military adviser group) มีหน้าที่ให้คำแนะนำแก่คณะมนตรีเกี่ยวกับมาตรการในการป้องกันเขตพื้นที่ที่สนธิสัญญา โดยจะมีการพบปะกันเป็นระยะตามความต้องการ ได้มีการประชุมครั้งแรก ณ กรุงเทปฯ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2498 และมีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมา 8 คณะ เพื่อศึกษางานในด้านต่าง ๆ

นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้ง คณะกรรมการซึ่งทำงานภายใต้คำสั่งของผู้แทนคณะมนตรี ซึ่งจะมีการประชุมกันหลายครั้งในช่วง 1 ปี ประกอบด้วย

1. คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคง (Committee of Security Experts: CSE) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคงของแต่ละประเทศชาติ ดูแลปัญหาการแทรกซึมก่อวินาศกรรมจากคอมมิวนิสต์ภายนอกประเทศ และมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านการบ่อนทำลาย

2. คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ (Committee of Economic Experts: CEE) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางเศรษฐกิจของประเทศชาติ ดูแลปัญหาทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ และการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ

3. คณะกรรมการกิจกรรมด้านสารสนเทศ วัฒนธรรม การศึกษา และแรงงาน (Committee on Information, Cultural, Education and Labor Activities: CICEL) ประกอบด้วย

ผู้เชี่ยวชาญของประเทศภาคีเพื่อพิจารณาปัญหาในด้านสารสนเทศ วัฒนธรรม การศึกษา และ
แรงงาน

นอกจากนี้ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2500 ได้มีการจัดตั้งองค์กรถาวรขึ้นในสำนักงาน
ใหญ่องค์การซีโต้ ประกอบด้วย

1. เลขานุการผู้บริหาร มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในการประชุมผู้แทนคณะ
มนตรี และคณะกรรมการอื่นๆ การบริหารทั่วไป การสนับสนุนด้านงบประมาณ และการดูแล
การแจกจ่ายข้อมูลข่าวสารกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงาน

2. สำนักงานประชาสัมพันธ์ รับผิดชอบเกี่ยวกับเอกสารของสำนักงานที่เกี่ยวข้องกับ
องค์การ

3. สำนักงานด้านวัฒนธรรม เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรม

4. สำนักงานบริการการวิจัย มีหน้าที่ในการทำรายงานเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรม
ของคอมมิวนิสต์ในปัจจุบันเพื่อให้รัฐบาลประเทศสมาชิกและคณะทำงานขององค์การซีโต้ใช้
ประโยชน์

ภาคผนวก ข

Joint statement by foreign minister Thanat Khoman of Thailand and Secretary of State Dean

Rusk at Washington D.C. March, 6th 1962

**Joint statement by foreign minister Thanat Khoman of Thailand and Secretary
of State Dean Rusk at Washington D.C. March, 6th 1962**

The Foreign Minister of Thailand, Thanat Khoman, and the Secretary of State, Dean Rusk, met on several occasions, during the past few days for discussions on the current situation in South-east Asia, the South-East Asia Collective Defense Treaty and the Security of Thailand.

The Secretary of State reaffirmed that the United States regards the preservation of the independence and integrity of Thailand as vital to the national interest of the United States and to world peace. He expressed the firm intention of the United States to aid Thailand, its ally and historic friend, in resisting Communist aggression and subversion.

The Foreign Minister and the Secretary of State reviewed the close association of Thailand and the United States in the South – East Asia Collective Defense Treaty and agreed that such association is an effective deterrent to direct Communist aggression against Thailand. They agreed that the Treaty provides the basis for the signatories collectively to assist Thailand in case of Communist armed attack against that Country. The Secretary of State assured the Foreign Minister that in the event of such aggression, the United States intends to give full effect to its obligations under the Treaty to act to meet the common danger in accordance with its constitutional processes. The Secretary of State reaffirmed that this obligation of the United States does not depend upon the prior agreement of all other parties to the Treaty, since this Treaty obligation is individual as well as collective.

In reviewing measures to meet indirect aggression, the Secretary of State stated that the United States regards its commitments to Thailand under the South-East Asia Collective Defense Treaty and under its bilateral economic and military assistance agreements with Thailand as providing an important basis for United States actions to help Thailand meet indirect aggression. In this connection the Secretary reviewed with the Foreign Minister the actions being taken by the United States to assist the Republic of Vietnam to meet the threat of indirect aggression.

The Foreign Minister assured the Secretary of State of the determination of the Government of Thailand to meet the threat of indirect aggression by pursuing vigorously measures for the economic and social welfare and the safety of its people.

The situation in Laos was reviewed in detail and full agreement was reached on the necessity for the stability of South-East Asia, of achieving a free, independent and truly neutral Laos.

The Foreign Minister and the Secretary of State reviewed the mutual efforts of their government to increase the capabilities and readiness of the Thai armed forces to defend the Kingdom. They noted also that the United States is making a significant contribution to this effort and that the United States intends to accelerate future deliveries to the greatest extent possible.

The Secretary and the Foreign Minister also took note of the work of the joint Thai-United States Committee which was been established in Bangkok to assure effective co-operation in social, economic and military measures to increase Thailand's national capabilities. They agreed that this joint committee and its subcommittee should continue to work toward the most effective utilization of Thailand's resources and those provided by the United States to promote Thailand's development and security.

The Foreign Minister and the Secretary were in full agreement that continued economic and social progress is essential to the stability of Thailand. They reviewed Thailand's impressive and social progress and the Thai Government's plans to accelerate development particularly Thailand a continuing determination fully to utilize its own resources in moving towards its development goals.

The Foreign Minister and the Secretary of State also discussed the desirability of an early conclusion of a treaty of friendship, commerce and navigation between the two countries which would bring into accord with current conditions the existing treaty of 1937.

ภาคผนวก ค

โครงการการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมขององค์การซีไอที

โครงการการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมขององค์การซีโต้

1. SEATO Graduate School of Engineering (Asian Institute of Technology)
2. SEATO Military Technical Training School
3. SEATO Armed Forces Vehicle Rebuild Workshop
4. SEATO Skilled Labor Project
5. Thai-SEATO Regional Community Development Technical Assistance Centre, Ubon Ratchathani
6. SEATO Cholera Research Laboratory
7. Hill Tribes Research Centre, Chiang Mai
8. Hill Tribes Radio Centre, Chiang Mai
9. SEATO Agricultural Project
10. SEATO Medical Research Laboratory, Bangkok
11. SEATO Meteorological Telecommunication Project
12. SEATO Cultural and Educational Program
  - Research Fellowship (1958-1974)
  - Travelling Lectureship (1957-1963)
  - Professorships (1959-1975)
  - Post – Graduate Scholarships (1959-1973)
  - Undergraduate Scholarships (1959-1977)
  - Literary Awards (1968-1973)

ภาคผนวก ง
ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

1. เรื่อง พัฒนาการทางประวัติศาสตร์อำเภอบ้านฉาง
  - 1.1 อำเภอบ้านฉางในอดีตกับปัจจุบัน เหมือนหรือ แตกต่างกันอย่างไรบ้างใน ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี สิ่งแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ
  - 1.2 แผนพัฒนาชาติโดยภาครัฐทำให้อำเภอบ้านฉางมีความเปลี่ยนแปลงอย่างไร
  - 1.3 ชุมชนมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร
2. เรื่อง การรับรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวอำเภอบ้านฉาง
  - 2.1 รับรู้ประวัติศาสตร์อำเภอบ้านฉางใคร เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ อำเภอบ้านฉาง มีอะไรบ้าง
  - 2.2 เคยมีส่วนร่วมในเทศกาลต่างๆ ของอำเภอบ้านฉางหรือไม่ ถ้ามี มีส่วนร่วม อย่างไร
  - 2.3 การเข้าร่วมเทศกาลต่าง ๆ ของอำเภอบ้านฉางทำให้รับรู้เรื่องราวของ อำเภอบ้านฉางเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร
  - 2.4 ข้อมูลเกี่ยวกับอำเภอบ้านฉางที่เคยรับรู้ในอดีตสมัย ปู่ย่า ตายาย กับในปัจจุบัน เหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
3. เรื่อง การปรับเปลี่ยนและการแสดงออกของต่าง ๆ ของอำเภอบ้านฉาง
  - 3.1 วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อาหารพื้นบ้าน มีอะไรบ้าง ในอดีต และปัจจุบัน แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
  - 3.2 การประกอบอาชีพของชาวอำเภอบ้านฉางในอดีต และปัจจุบัน แตกต่างกัน หรือไม่ อย่างไร
  - 3.3 ภาษาพูดของชาวอำเภอบ้านฉางในปัจจุบันกับในอดีตแตกต่างจากภาษาพื้นบ้าน ระยองหรือไม่ อย่างไร
  - 3.4 ชาวอำเภอบ้านฉางมีความเชื่อ ศรัทธา และนับถือศาสนาอะไรบ้าง มีพิธีกรรมที่ เกี่ยวข้องกับความเชื่ออย่างไร
  - 3.5 ชาวอำเภอบ้านฉางมีความภาคภูมิใจอะไรบ้าง เพราะเหตุใดจึงภาคภูมิใจ
  - 3.6 ความสามารถของชาวอำเภอบ้านฉางในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ มีอะไรบ้าง มีการถ่ายทอดอย่างไร เยาวชนสนใจหรือไม่อย่างไร
  - 3.7 การอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาของชาวบ้านในปัจจุบัน เป็นอย่างไร

ภาคผนวก จ
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

- จำลอง อุ่นศิริวิสัย. (2560,14, กรกฎาคม). รองนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉาง. สัมภาษณ์.
- ทองใบ วงศ์บุบผา. (2560,19, สิงหาคม). หมอไทยพื้นบ้าน. สัมภาษณ์.
- พันธ์พงศ์ เลิศบุญชู. (2560,17, กรกฎาคม) ข้าราชการบำนาญกองทัพเรือ ทร.09-นย.11. สัมภาษณ์.
- นิมิต ตะลาถักษณ์. (2554, 4 สิงหาคม). พนักงานบริษัท สตาร์บีโตร์เลียมรีไฟนิงจำกัด. สัมภาษณ์.
- สนั่น คล้ายคลึง.(2560, 19, สิงหาคม). เชฟอาหารตะวันตกฐานบินอู่ตะเภา. สัมภาษณ์.
- สมพงษ์ โชติวรรณ.(2560, 20 สิงหาคม). เจ้าของโรงหนังบูรพาเชียวเตอร์. สัมภาษณ์.
- สุรพล ทิมสุข. (2560, 30 กรกฎาคม). เกษตรกรทำไร่อ้อย. สัมภาษณ์.
- อดิเทพ จิรวะวัฒนา. (2560, 10, สิงหาคม). นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบ้านฉาง. สัมภาษณ์.
- Kent Walker Wednesday. (October 25, 2017). Staff Sergeant (SSgt) in the 307th Bomb Wing,
Strategic Air Command (SAC), U.S. Air Force stationed at U-Tapao

ภาคผนวก จ

จดหมายการอนุญาตให้ใช้ชื่อความเรียงแท็กซีของ พ.จ.อ. พันธุ์พงศ์ เลิศบุญชู

From: MAIL Expres [mailto:panpong09@hotmail.com]

Sent: Tuesday, July 18, 2017 1:31 PM

To: Kiatisak T <R-P1-OP/1533> <Kiatisak.T@pttgcgroup.com>

Subject: ตอบกลับ: ขออนุญาต

เรียน คุณ เกียรติศักดิ์

ถ้าเป็นตามที่ว่ามา ก็ขออนุญาตด้วยความยินดี มีอะไรพอจะช่วยเหลือได้ก็กรุณาแจ้งมานะครับ

พ.จ.อ. พันธุ์พงศ์ เลิศบุญชู

ผช.ผจก.อาคาร

มือถือ ๐๘๕-๕๓๐-๑๑๐๒

จาก: Kiatisak Tiptimaphan <Kiatisak.T@pttgcgroup.com>

ส่ง: 18 กรกฎาคม 2560 11:20

ถึง: MAIL Expres

ชื่อเรื่อง: RE: ขออนุญาต

เรียน คุณ พันธุ์พงศ์

ผมนำไปใช้เพื่อการศึกษาครับและใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในการทำดัชนีพนธ์ และเป็นข้อมูลประวัติศาสตร์ ท่องถิ่นครับ มิได้ใช้เพื่อประโยชน์ในทางธุรกิจแต่อย่างไรเลยครับ ซึ่งข้อมูลต้องได้รับอนุญาต จากผู้เป็นเจ้าของข้อมูลครับ

ซึ่งหัวข้อ ดุษฎีนิพนธ์ คือ พลวัตทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง

จังหวัดระยอง (พ.ศ.2498-2560)

ขอขอบพระคุณอย่างสูง

เกียรติศักดิ์ ทิพย์ทิมาพันธ์

ภาคผนวก ข

จดหมายการอนุญาตให้ใช้ภาพและข้อความของ MR. Kent Walker

From: Kent Walker [mailto:walkerk@crocuta.com]
Sent: Wednesday, October 25, 2017 9:13 AM
To: Kiatisak T <R-P1-OP/1533> <Kiatisak.T@pttgcgroup.com>
Subject: Re: U-Tapao picture

Greetings!

Please feel free to use the pictures for your dissertation. They were taken in the 1970-1971 period. The people working in the Bang Phai river were repairing the bridge after it was destroyed by massive flooding. The bridge is very important as it connected the barracks area to the rest of the base. Initially large metal culverts were dropped in the river so that water could flow and then many truckloads of earth were dumped on top and paved over to create a temporary crossing. Eventually a new bridge was built.

For item #3, at the time I was a Staff Sergeant (SSgt) in the 307th Bomb Wing, Strategic Air Command (SAC), U.S. Air Force stationed at U-Tapao.

Should you have any other questions or requests, please do not hesitate to ask.

Best of luck on your dissertation.

Kent Walker

On 10/24/2017 8:49 AM, Kiatisak Tiptimaphan wrote:

Dear Sir

I am doing a dissertation on U Tapao history. Please allow me touse of U-Tapao picture, for reference and Appendix and your name please. The below picture Sir and I am used for

1. New sources and for local historical to the next generation
2. I'm will get Phd in Thai study from Burapha university, if I'm pass examination
3. At under a picture has Owner name and Bibliography must be your name is regulation of university if I'm don't do that. The university will give me " fail in ethics" everything is gone

Best Regards

Kiatisak T

ภาคผนวก ฅ

จดหมายการอนุญาตให้ใช้ภาพและข้อความของ Thailand Dog Handler

From: Dave Broeker [mailto: davebroeker@comcast.net]

Sent: Sunday, September 17, 2017 12:36 AM

To: Kiatisak T <R-P1-OP/1533> <Kiatisak.T@pttgcgroup.com>

Cc: John R. Harvey <jrhcpa@hhcpas.com>; Vernon Anderson <oneijak2@gmail.com>;
davebroeker@comcast.net

Subject: Re: Request to use info from TDH PBase Gallery

Dear Kiatisak,

Thank you for explaining the details of your request to me.

I am pleased to approve your request to use any information and photos on all of our websites.

The Thailand Dog Handlers (TDH) and the Vietnam Dog Handler Association (VDHA) are proud to share our information with you in hopes that continued discussions and archiving of the many stories of our Dog Handlers and their dogs will never cease! Hopefully, we will never forget the loss of so many lives of our veterans and military working dogs!

Please give us credit as applicable.

Any questions should be e-mailed to me at davebroeker@comcast.net

Kindest Regards,

Dave Broeker

Thailand Dog Handler Webmaster <https://www.thailanddoghandlers.com/>

Thailand Dog Handler Author http://www.pbase.com/vdha/635thsps_history

Thailand Dog Handler PBase Photo Gallery Administrator <http://www.pbase.com/635thk9>

VDHA Webmaster <http://www.vdha.us/>

VDHA PBase Photo Gallery Administrator <http://www.pbase.com/vdha/root>

ภาคผนวก ฅ
เงินสนับสนุนที่สหรัฐให้กับประเทศไทย

U.S. Economic Assistance: Thailand Program-USAID and Predecessor Agencies

Fiscal Year	Project	Nonproject	Grants Total	Loans	Mission Funded	Other USAID & PL 480	Total USAID & PL 480
(\$ million)							
1946	—	—	—	6.2a	6.2	—	6.2
1951	8.9	—	8.9	—	8.9	—	8.9
1952	7.2	—	7.2	—	7.2	—	7.2
1953	6.5	—	6.5	—	6.5	—	6.5
1954	8.8	—	8.8	—	8.8	—	8.8
1955	28.8	17.3	46.1	—	46.1	0.7	46.8
1956	10.5	13.0	23.5	10.0b	33.5	—	33.5
1957	19.9	4.3	24.2	9.8b	34.0	—	35.0
1958	7.3	16.7	24.0	6.9c	30.9	—	30.9
1959	8.2	15.9	24.1	21.6	45.7	—	45.7
1960	8.9	14.9	23.8	0.8	24.6	—	24.6
1961	5.8	18.4	24.2	1.9d	26.1	—	26.1
1962	13.1	13.3	26.4	—	26.4	—	26.4
1963	16.6	—	16.6	10.2	26.8	—	26.8
1964	12.3	—	12.3	—	12.3	—	12.3
1965	18.7	0.3	19.0	0.4	19.4	0.1	19.5
1966	43.6	—	43.6	—	43.6	0.2	43.8
1967	55.0	—	55.0	—	55.0	0.3	55.3
1968	47.3	—	47.3	3.3	50.6	3.6	54.2
1969	33.5	—	33.5	—	33.5	6.9	40.4
1970	15.1	—	25.1	—	25.1	8.8	33.9
1971	16.2	—	16.2	—	16.2	7.8	24.0
1972	11.0	—	11.0	—	11.0	19.8	30.8
1973	10.4	—	10.4	—	10.4	24.5	34.9
1974	11.5	—	11.5	1.7	13.2	5.8	19.0
1975	2.9	—	2.9	5.0	7.9	5.0	12.9
1976	5.5	—	5.5	5.4	10.9	2.8	13.7

Fiscal Year	Project	Nonproject	Grants Total	Loans	Mission Funded	Other USAID & PL 480	Total USAID & PL 480
(\$ million)							
1977	6.9	—	6.9	2.4	9.3	1.0	10.3
1978	3.7	—	3.7	8.2	11.9	3.8	15.7
1979	9.8	—	9.8	7.6	17.4	3.2	20.6
1980	13.8	—	13.8	5.8	19.6	0.6	20.2
1981	14.0	—	14.0	12.2	26.2	8.1	34.3
1982	13.4	—	13.4	17.7	31.1	1.0	32.1
1983	14.8	—	14.8	7.0	21.8	0.5	22.3
1984	13.5	—	13.5	18.1	31.6	22.3	53.9
1985	22.0	—	22.0	10.1	32.1	10.4	42.5
1986	23.0	—	23.0	1.0	24.0	6.9	30.9
1987	12.9	—	12.9	8.0	20.9	9.9	30.8
1988	20.6	—	20.6	—	20.6	N/A	20.6
TOTALS	\$611.9	114.1	726.0	181.3	907.3	153.3	1,060.6

NOTE: USAID/Thailand data has been used wherever available in order to get details of composition not given in AID/W reports. There are differences between Washington and field mission data arising from different treatment of regional funds and de-obligations. The AID/W report "U.S. Overseas Loans and Grants" (annual) shows gross obligations, while USAID/T records net obligations-i.e., final amounts available to Thailand after deducting amounts ("de-obligations") unused and returned to the U.S. Treasury. The largest difference occurs in 1965: AID/W reports a loan amount of \$20.6 million, of which \$20.2 was not drawn and was subsequently de-obligated.

All figures are on a fiscal year (FY)basis-i.e.; they are recorded by the FY in which they were obligated (formally established as a U.S. government financial commitment). For the following reasons FY accounting does not coincide with the matching calendar year: a) the FY ran from July 1 to June 30 (e.g., FY 1960 began on July 1,1959, ending on June 30,1960) until 1976, and from October 1 to September 30 thereafter; thus obligations or disbursements of funds during any FY extend over portions of two calendar year's; b) although disbursements (actual payments to the U.S. government) of grant funds, especially for personnel and for participant-training costs, take place largely in the FY of obligation, disbursements under contracts for which several years' requirements are obligated in advance and disbursements upon subsequent delivery of goods ordered in any fiscal year stretch over one or more years beyond the FY of obligation; c) FY figures are

typically adjusted downward over time to reflect de-obligations and other accounting adjustments before the books are closed on a project; de-obligations result when a project is left with unspent funds or is changed to delete some originally planned components.

^a Not a predecessor agency loan.

^b Includes some non-project funds. All other loans were for projects.

^c From Asian Economic Development Fund appropriation

^d PL.480 Japanese yen loan

^e 1976 includes the "Transition Quarter" (July-September 1976) at the time the U.S. fiscal year shifted from a July to a September I starting date.

N/A = not available

Counterpart Account: 1951-1986

Cumulative Deposits			Cumulative Withdrawals		
(baht million)	Percent		(baht million)	Percent	
U.S. deposits			RTG military		
(1955-62) ^a	2,773	36	projects	704	10
RTG Deposits	4,500	58	USAID Public Safety		
Commensurate value			projects	915	12
Of U.S. commodity			USAID development		
aid (1950-55)	(358)		projects	5,729	78
Budget contributions					
(1956-76)	(4,142)				
Loan repayments,					
misc.	419	5			
TOTAL Deposits	7,694	100	TOTAL Withdrawals	7,348	100

SOURCES: DTEC: USAID/T Annual Financial Reports.

^a From nonproject aid, commodity import program.

U.S. Local Currency Loans in Thailand

Year	Loan	Amount (\$ million) equivalent
1954	Agricultural Cooperative Credit	0.4
1956	Northeast Water System Equipment	0.4
1957	Jalaprathan Cement	1.0
1957	Mae Moh Lignite	2.1
1957	Bangkok Power Station	2.0
1960	Bangkok Jute Mill	0.7
1963	Industrial Finance Corporation	0.7
1965	JFK Foundation	0.5
TOTAL		\$7.8

NOTE: Between 1954 and 1965 the aid program included nine loans not denominated in dollars. One of these loans, financed from USG holdings of Japanese yen, funded a resource transfer from Japan to Thailand (locomotives) and is therefore listed under tables A.1 and A.20 as performing an aid transfer function comparable with U.S. dollar loans. The remaining eight local currency loans, listed above, did not finance a resource transfer into Thailand; they used baht from the counterpart fund which had been generated (as the sale or "equivalent" value) of externally derived goods and services already provided to Thailand under previous dollar funding. It would be double counting to add such loans into the same aid category as additions to the dollar-financed aid that generated the local currency in the first round transaction.

Two of the loans in table A.1b (cement and the jute mill) were financed from U.S.-owned baht generated from sales of Pl. 480 commodities. Repayments of these loans reverted to the U.S. Treasury and thus comprised resource transfers back from Thailand to the United States, the remaining six loans were financed from other counterpart funds; repayments reverted to the counterpart account for reprogramming for aid projects, except for the Cooperative Credit project, which was set up as a separate revolving fund.

In the case of the lignite, power, and IFC loans, these baht funds complemented dollar funded projects.

USAID Regional Projects Administered in Thailand

Fiscal Year	Amount (\$ million)
1968	2.7
1969	6.3
1970	7.6
1971	7.5
1972	5.0
1973	8.1
1974	5.8
1975	5.0
1976	2.8
1977	1.0
1978	1.6
1979	3.2
1980	0.6
1981	0.7
TOTAL	\$58.1

NOTE: Individual projects financed from regional funds are included in other tables, as appropriate, and identified. This table covers the program that was formally designated Regional Economic Development, administered by a USAID office in Bangkok separate from the regular bilateral mission.

USAID Centrally Funded Program Activities In Thailand^a

	1984	1985	1986	1987
	(fiscal years : \$ thousand)			
Science and Technology			1,994	1,859
Program in S&T Cooperation			(1,400)	(898)
U.S.-Israel Cooperative				
Development Research				
Program			(594)	(749)
BOSTID grants b			—	(212)
Agriculture and natural resources			1,600	1,045
Health, population, nutrition			719	324
Private enterprise			689	3,060
Housing and urban development			102	622
Private and voluntary organizations			102	443
Small projects with Peace Corps			55	33
TOTALS	\$9,255^c	8,072^c	5,261	7,386

^a Excludes 1) Trade Development Program, which is centrally funded but administered by the Commercial Section of the Embassy, not USAID/T; 2) Housing Guaranty loans (in FY 1984), which are a contingent liability, not appropriated U.S. funds; 3) American Schools and Hospitals Abroad, shown in separate table. Data for years before 1984 not available.

^b Board on Science and Technology for International Development of the National Academy of Sciences.

^c Breakdown not available.

American Schools and Hospitals Abroad

Grantee	Year	Amount (\$ thousand)
Seventh Day Adventist Hospital (Bangkok)	1978	250
	1984	725
	1985	700
	1987	<u>300</u>
		1,975
Payap College (Chiang Mai)	1978	1,980
	1981	1,075
	1982	960
	1983	500
	1984	<u>500</u>
		5,015
Lampang Yonok College (Lampang)	1986	850
	1987	750
	1988	<u>1,000</u>
		2,600
TOTAL		\$9,590

SOURCE: ASHA office, AID/W.

Trade Development Program: Grant-Financed Feasibility Studies

Year	Subject	Amount (\$ thousand)
1984	Lignite power generation-EGAT	350
	Lignite mining	200
	Airport expansion	650
	Computer system-EGAT	200
	Bangkok flood control	450
1985	Coastal waterways	500
	Power generation-Ao Phai, EGAT	280
	Power generation from Bangkok waste	475
	Multipurpose dam-Loei-Upper Pasak	400
1986	Hazardous waste disposal	345
	Radio frequency management	145
	Telephone computer system	200
1987	Bangkok power-EGAT	200
	Power distribution, suburban Bangkok	500
	Petroleum computer system	50
	Railway computerization	100
	Bangkok mass transit	150
	300-MW gas turbine project-EGAT	350
TOTAL		\$5,545

SOURCES: U.S. Embassy; USAIDIT

Food for Peace (PL 480) Loans/Grants to Thailand

	Title I Loan Sales ^a	Title II Grants to Voluntary Relief Agencies ^b	Total
	(\$ million)		
1950-1964	1.7 ^c	0.7	2.4
1965	—	0.1	0.1
1966	—	0.2	0.2
1967	—	0.3	0.3
1968	—	0.9	0.9
1969	—	0.6	0.6
1970	—	1.2	1.2
1971	—	0.3	0.3
1972	14.0	0.8	14.8
1973	16.0	0.4	16.4
1974	—	—	—
1975	—	*	*
1976	—	—	—
1977	—	—	—
1978	—	*	*
1979-1987	—	—	—
TOTALS	\$31.7	5.5	37.2

^a Tobacco.

^b Powdered milk and formulated food for programs administered by UNICEF.

^c 1955: 0.7; 1957: 1.0. Table excludes \$1.9 million loan in 1961 for Japanese locomotives financed with U.S.-owned yen from PL 480 sales in Japan.

* Less than \$50,000.

Current USAID Program: Active Projects, 1988

Project	Years	Planned Dollar Cost	FY 1988 Obligations
(\$ million)			
Agriculture			
Northeast Rainfed Agriculture	1981-88	7.5	0
Seed Development II	1982-89	6.2	0
Northeast Small-Scale			
Irrigation	1980-89	8.6	0.1
Khon Kaen University			
Agricultural Research	1983-89	2.2	0
Agricultural Technology			
Transfer	1984-92	8.3	2.6
Area Development			
Rural Development			
Monitoring & Evaluation	1984-89	4.0	0
Decentralized Development			
Management Planning	1981-89	10.5	0
Mae Chaem Watershed	1980-89	9.2	0
Miscellaneous			
Population Planning II	1982-89	17.8	0
Rural Industries &			
Employment	1986-96	15.6	1.3
Micro-Mini Hydro	1982-89	8.1	0
Emerging Problems of			
Development II	1985-92	18.0	1.9
Science & Technology	1985-92	35.4	0.4
PVO Cofinancing II	1985-92	6.0	1.0
Management of Natural			
Resources & Environment	1988-95	44.0	9.6
Affected Thai Villages II	1980-88	32.0	5.0
TOTAL		\$233.4	21.9

NOTE: FY 1988 figures exclude (i.e. do not subtract) de-obligations of previous years funds; planned costs of projects in final year(s) of implementation, with no FY 1988 new funding, are net of deobligations. About \$1.6 million of the obligations during FY 1988 were funded from deobligations-i.e., funds that were obligated in earlier years (for three of the projects in the list) but were found in 1988 to be in excess of actual project needs. Table excludes centrally funded projects.

Ford Foundation: Major Institutional Grants in Thailand, 1966-1987

Thai Institutions	Grants (\$ thousand)
National Institute of Development Administration	3,175
Chiangmai University	2,523
Khon Kaen University	2,274
Central Institute of English Language	1,114
Thammasat University	752
Kasetsart University	506
National Education Commission	468
Chulalongkorn University	453
Social Science Association of Thailand	412
Mahidol University	245
Institute of Population Studies	197
Siam Society	195
Prince of Songkla University	53
TOTAL	\$12,174

SOURCE: Ford Foundation, New York.

NOTE: Figures represent sum of numerous individual grants to each institution over the period.

Total Ford Foundation grants to all recipients in Thailand were \$17,793,000.

Rockefeller Foundation Program in Thailand: Grant Approvals

	Agri- Culture	Nutri- tion	Popu- lation	Health	University Development	Number Of Field Staff	Number of Fellow- Ships Granted
(\$ million)							
1922-63	—	—	—	0.2	1.1	—	96
1964	*	—	—	—	0.2	2	11
1965	*	—	*	—	0.3	3	13
1966	0.2	—	0.2	*	0.8	12	34
1967	0.1	—	*	—	1.7	23	37
1968	0.1	0.1	—	—	2.3	30	25
1969	0.1	0.2	*	—	2.0	33	22
1970	—	*	—	—	2.0	34	15
1971	*	*	*	—	0.3(?)	36	22
1972	*	*	*	—	0.6	28	19
1973	*	*	*	—	0.9	19	15
1974	—	—	*	—	0.9	13	15
1975	—	—	*	—	0.2	9	15
1976	—	—	0.2	—	0.4	7	9
1977	—	—	0.1	—	0.3	5	5
1978	—	—	—	—	0.3	6	7
1979	—	—	*	*	0.3	5	5
1980	*	—	*	*	0.1	3	7
1981	0.1	—	*	0.1	0.1	5	2
1982	—	—	*	0.1	—	3	—
1983	—	—	—	0.1	—	3	—
1984	—	—	*	0.2	—	—	3
1985	—	—	*	0.2	—	—	—
1986	—	—	0.1	0.2	—	—	1

378

Estimated grants total: \$10.0 million

SOURCE: Rockefeller Foundation, files and annual reports.

NOTE: No column totals are given because RF annual reports do not show full funding by country in a consistent manner over the long period covered, especially for field staff and fellowships. In the peak years 1968-1972 total annual expenditures appear to have reached \$3-3.5 million.

*Less than \$50,000.

Winrock/Agricultural Development Council: Assistance To Thailand, 1955-1985

	Amount
	(\$ thousand)
Teaching, research staff at Kasetsart University	752
Research and teaching grants	85
Fellowships for study in the United States	717
Fellowships at Asian and Australian universities	323
Other seminars, research	178
TOTAL	\$2,055
Fellowships for foreign students at Thai universities	\$ 210

---

source: Winrock/ADC.

USAID Agriculture Projects

Project	Years	U.S. Contribution (\$ million)
Bangkok Experimental Station	1951-53	0.7
Tank irrigation	1951-57	3.8a
Forestry	1951-57	0.2
Fishery	1951-57	0.7
Agricultural Programs Administration	1951-57	0.4
Rice Improvement	1951-58	0.2
Extension Education	1951-67	2.4
Crop Improvement	1951-68	1.5
Agricultural Statistics	1952-58	0.1
Agricultural Credit & Marketing	1952-65	1.3
Livestock Development	1952-66	1.0
Kasetsart University	1952-68	1.8
Soil Research	1955-60	*
Soil Fertilization Management	1956-58	0.1
Agricultural Development, Northeast		
Thailand	1957-60	0.1
Rinderpest Eradication (R)	1956-60	0.1
Rural Youth (4-F)	1955-58	*
Agricultural Leader Training	1960-61	*
Research & Conservation	1959-64	0.3
Plant Protection	1960-65	0.1
Northeast Livestock	1963-68	0.4
Northeast Soil & Water Management	1963-67	0.8
Agricultural Economics	1963-67	0.3
Agricultural Research	1964-74	5.3
Agricultural Economics	1967-74	3.0
Agricultural Development	1965-74	2.6
Agricultural Credit	1968-74	0.2
Farmer Groups	1967-74	101

Project	Years	U.S. Contribution
		(\$ million)
Soil & Water Development	1965-74	104
Fishery Development	1968-76	0.5
Livestock Development	1968-74	0.2
Water Development	1968-74	1.2
Agricultural Extension	1968-77	6.8
Highland Development	-77	0.1
Seed Development	1975-82	3.7
Sericulture	1976-82	1.7
Lam Nan Oon Irrigation (G&L)	1977-86	6.7
Extension (L)	1977-82	2.4
Village Fish Pond Development	1979-82	0.4
NERAD (G&L)	1981-	7.5
Northeast Small-Scale Irrigation	1980-	8.6

USAID Agriculture Projects

Project	Years	U.S. Contribution (\$ million)
Agricultural Planning	1981-87	2.2
ASEAN Agricultural Development		
Planning (R)	1980-87	2.9
Seed Development II (G&L)	1982-	6.2
Agricultural Technology Transfer (G&L)	1984-	5.0
TOTAL		\$85.9

^a Plus counterpart expenditures equivalent to \$3.9 million.

G = grant; L = loan; R = regional

* Less than \$50,000

USAID Public Administration Projects

Project	Years	U.S Contribution (\$ million)
Public Administration Training	1951-59	0.2
Public Administration Intitule (NIDA)	1954-69	1.9
Finance Improvement & Revenue Collection	1955-59	0.1
Community Development	1957-74	3.9
Bangkok City Planning	1959-66	1.4
Civil Service Improvement	1965-73	0.7
Development Administration Training	1965-77	3.1
Northeast Development Planning	1968-76	1.5
Local Government In-Service Training	1968-74	0.8
Economic Policy & Planning	1972-76	0.9
Transfer of Management Skills	1975-81	4.7
Emerging Problems of Development I	1980-86	5.0 a
Emerging Problems of Development II	1985-92	18.0
TOTAL		\$42.2

^aPlanned.

USAID Education Projects

	year	U.S Contribution (\$ million)
Vocational and Technical		
Technical	1953-57	*
Agriculture School	1952-58	0.1
Improvement of Technical Education	1955-62	1.6
Vocational Education		
Development	1952-68	2.2
Vocation Education (with IBRD)	1966-76	3.6
SEATO Skilled Labor (R)	1958-67	1.3
Mobile Trade Training Schools	1966-72	3.5
Technical Training for ARD	1966-71	3.9
SUBTOTAL		16.2
Higher Education		
Chulalongkorn University	1955-62	1.7
Kasetsart University	1952-68	1.8
Asian Institute of Technology (R)	1959-76	9.2
Khon Kaen University	1983-89	2.2
Institute of Public Administration (NIDA)		1.9
SUBTOTAL.		16.8
Primary, Secondary, and General		
Elementary Education	1953-60	
Secondary Education	1956-60	0.5
Curriculum Development	1952-58	0.1
Supervisory & In-Service Education	1955-98	0.2
Educational Programs		
Administration	1953-59	0.1
English Language Training	1958-66	1.7

---

	year	U.S Contribution (\$ million)
Education Research & Planning	1964-67	*
Teacher Training	1952-76	4.2
Educational Finance	1973-75	0.1
General Education Development	1953-68	2.2
Regional Educational Development (R)	1967-69	0.5
Education Planning	1964-69	1.5
Hill Area Education	1980-86	1.6
SUBTOTAL		12.8

USAID Education Projects

	Years	U.S Contribution (\$ million)
Nonformal		
Adult Education	1952-58	*
Adult Education	-77	0.2
Rural Training	1964-76	8.0
Nonformal Vocational Education	1979-83	0.4
SUBTOTAL		8.6
TOTAL Education		\$54.4

R= regional

*Less than \$50,000.

USAID Transportation Projects

Fiscal Years	Project	Counterpart		
		U.S Dollar Fund	Fund (\$Equipvalant)	Total
(\$ million)				
ROADS				
1957-62	Highway Department Operation	1.7	0.8	2.5
1955-65	Highway Department Operation	2.6	12.5	15.1
1951-59	Highway Development	1.8	0.5	2.3
1954-61	Friendship Highway	13.6	6.2	19.8
1957-74a	Bangkok-Saraburi Highway	1.9	11.0	12.9
1958-62	East-West Highway	14.6	8.6	23.6
1957-61	Bangkok-Bangkapi streets	----	5.8	5.8
1959-61	Korat-Nongkai Highway	----	12.6	12.6
1959-62	Bridge Replacement	---	6.2	6.2
1959-61	Security Road Program	5.0	4.9	9.9
1959-62	Bangkok-Nakornpathom	----	5.8	5.8
1965	Lomsak-Saraburi Highway	0.4	----	0.4
1960-62	Chumporn-Nakornsri thamaraj Survey	----	0.2	0.2
TOTAL Roads		41.6	75.5	116.7
RAIL				
1951-57	Railroad Improvement	1.4	0.9	1.5
1955-58	Railway Equipment	1.1	----	1.0
1961	Locomotive (L)	1.9b	----	1.9
1957-60	Bangkok-Nongkhai Railroad	0.5	----	0.5
1955-58	Udorn-Nongkhai Railroad Repair shop	1.3	2.2	3.5
		----	0.3	0.3
TOTAL Rail		6.2	3.4	9.6
AIR TRANSPORT				
1951-60	Airport Improvement	1.2	*	1.2
1953-74	Aeronautical Ground Services	6.9	8.1	15.0

Fiscal Years	Project	Counterpart		
		U.S Dollar Fund	Fund (\$Equipvalant) (\$ million)	Total
1955-61	Thai Airways Improvement	1.6	----	1.6
1955-72	Airfield Construction	3.1	9.4	12.5
1955-69	Meteorological	0.6	0.1	0.7
1957-64	Aviation Overhaul	0.1	*	0.1
1962-69	SEATO Meteorology			
	Telecommunication (R)	0.4	0.1	0.5
Total Air		13.9	17.7	31.6
	PORTS			
1951-54	Harbor Development (Manhattan Dredge)	0.8	0.1	0.9
1959	Bangkok Dredge (L)	1.8	----	1.8
1956-57	Mekong Ferry and Spur	----	0.7	0.7
Total Port		2.6	0.8	3.4
1957-61	Transportation System evaluation	0.3	0.1	0.4
	Total Transportation	\$64.6	97.1	161.7

^a In a few cases the closing fiscal year (i.e., the year of final accounting transactions) is well beyond the year of physical completion.

^b Loan in Japanese yen. L = loan-funded; R = regional. *Less than \$50,000.

Counterinsurgency Projects

Projects	Counterpart			
	Funds			
	Years	AID Contribution	(\$ equiv.)	Total
(\$ million)				
Counterinsurgency Operations				
Civil Police Administration	1957-76	77.2	41.4	118.6
Village Radio	1966-70	2.1	0.6	2.7
Village Security Forces	1966-71	0.3	*	0.3
CSOC operations	1966-73	0.1	---	0.1
Volunteer Defense Corps	1955-59	0.1	0.9	1.0
50-KV Transmitter	1966-71	0.3	*	0.3
Border Patrol Police	1962-72	6.7	1.6	23.2
SUBTOTAL.		86.8	44.5	131.3
Counterinsurgency				
Development Activities				
Accelerated Rural				
Development (ARD)	1964-77	63.6	11.7	75.3
Mobile Development Units				
(MDUs)	1964-76	5.7	0.8	6.5
Mobile Medical Teams	1968-71	0.6	*	0.6
Security Road Program	1963-65	5.1	5.0	10.1
SUBTOTAL		75.0	17.5	92.5
TOTAL		\$161.8	62.0	223.8

^a Included ordinary police activities prior to and not connected with the insurgency.

^b Communist Suppression Operations Command.

* Less than \$5,000.

USAID Health and Population Projects

Projects	Years	U.S. Contribution
		(\$ thousand)
Population		
Vital Statistics	1953	61
Family Planning	1968-73	1,780
Population Planning I	1975-83	8,340
Population Planning II	1983-89	18,370
Centrally funded projects	1984-88	3,760
SUBTOTAL.		32,311
Vertical Disease Control		
Malaria Control	1951-57	2,810
Malaria Eradication	1958-71	17,910
Antimalaria Control	1979-84	4,500
(Total Malaria)		(25,220)
Communicable Diseases Control	1952-58	668
Other a		47
SUBTOTAL		25,935
Rural Health, Sanitation, & PHC		
Environmental Health & Sanitation	1951-58	919
Rural Health	1952-62	1,159
Village Health & Sanitation	1960-68	1,172
Potable Water Project	1966-69	3,143
Village Sanitation Development		
Fund	1982-83	26
Rural PHC Expansion	1978-87	6,500
Health & Sanitation Administration	7951-59	866
Comprehensive Rural Health	1961-73	5,042
Mobile Medical Teams	1968-71	642
PHC Operations Research	1983-89	543
Other	1985-88	116

Projects	Years	U.S. Contribution
		(\$ thousand)
Lampang PHC pilot project	1979-82	400
SUBTOTAL.		20,528
Medical Education & Health Training		
Medical Education Development	1951-55	1,480
Chiangmai Medical School	1962-69	5,851
Faculty of Public Health, Mahidol		
University	1969-74	494
Health Education	1951-59	207
In-and Preservice Training	1952-59	146
Cholburi Training Center	1952-55	585

Poverty Alleviation Projects

	Period	U.S. Contribution (\$ million)
1.Hand-on		
PVO Cofinancing	1976-	12.0
Peace Corps impact	1983-	0.2
2.Site-specific Area development northeast		
Sericulture settlements (L)	1976-82	1.7
Lam Nam Oon Irrigation (L)	1967-86	6.7
Land settlement (L)	1979-85	3.7
Northeast small-scale Irrigation North	1980-	8.6
Mae chaem watershed	1980-	9.2
3.Delivery Systems and Northeast Region-Wide		
Primary Health Care (L)	1978-87	6.5
PHC operations research	1983	0.5
Decentralized Development Management	1981-87	10.6
Rural Development monitoring Evaluation	1984-	5.0
Agricultural Extension (L)	1977-83	2.4
Agriculture Development (L)	1974-	5.0
Northeast Rainfed agricultural Development	1981-	7.5
Khon Kean University	1983-	2.2
TOTOL		\$81.8

^aIncludes mission and regional funds.

^bCentrally funded.

^cIncludes \$5.8 million loan.

^dIncludes \$7.5 million loan.

^eIncludes \$4.3 million loan. L =loan-funded.

AID Grants to Nongovernmental Organizations (NGO) for Projects in Thailand a

Fiscal Year	U.S. NGOs ^b	Thai NGOs	Total
	(\$ million)		
1976		0.5	0.5
1977	0.2	0.4	0.6
1978	1.1	0.6	1.7
1979	1.0		1.0
1980	0.1	0.4	0.5
1981	0.6	0.9	1.5
1982	0.4	0.9	1.3
1983	0.1	0.8	0.9
1984	0.2	0.2	0.4
1985	0.2	1.5 ^c	1.7
1986	0.2	0.7	0.9
1987	0.1	0.9	1.0
TOTAL			\$12.0

^aIncludes funds from three accounts: Operational Program Grants, PVO Colinancing Project (I and II), Regional PVO Program.

^bGrants to U.S. NGOs forsubgranting to Thai affiliates are included under U.S.

^cIncludes credit line.

Private Sector Projects

Project	Period	U.S. Contribution (\$ million)
Industrial Technical Advisory Services (IFCT)	1957-64	110
Investment surveys	1960-64	25
Industrial development surveys	1960-62	131
IFCT loan	1964	750
Private sector development (IFCT, BOI, MOI, MOC)	1965-77	2,766
Board of Investment	1966-68	320
Private capital investment (IFCT, BOI, MOC, BOT, NESDB)	1972-76	1,855
Rural off-farm employment assessment	1979-81	500
Private sector in development (BOI, JPPCC)	1983-	3,000
Rural industries and employment	1986-	14,100 ^a
Agribusiness loans – Siam Commercial Bank ^b	1982	2,000
Institute for Management Education for Thailand (IMET) ^b	1982	400
Thai Venture Capital Ltd. ^b	1987	3,050
TOTAL		\$29,007

NOTE: Table omits some small projects.

^a Planned level.

^b Centrally funded.

U.S. FAA-Funded Narcotics Projects in Thailand

Project	Period	U.S. Contribution (\$ million)
Narcotics Assistance Unit (in U.S. Embassy)		
Border security a	1982-87	7.2
Enforcement b	1974-87	10.2
Crop control	1978-87	6.6
Customs	1974-84	5.2
Treatment, rehabilitation	1978-82	1.3
Prevention	1981-94	0.6
Thai Narcotics Control Board	1980-84	0.5
Administration, project support	1978-87	4.1
SUBTOTAL		35.8 ^c
AID		
Control, Treatment		
Narcotics enforcement	1974	5.1
Customs improvement	1974	2.1
Drug abuse d	1987	0.4
Miscellaneous		0.2
SUBTOTAL		7.8
Crop Substitution		
Mae Chaem watershed development	1980-	10.0
Nine miscellaneous projects		0.2
CROP SUBSTITUTION SUBTOTAL		10.2
AID SUBTOTAL		18.0
TOTAL Narcotics		\$53.8

SOURCE: USAIDIT; U.S. Embassy, Bangkok.

^a Military assistance to Royal Thai Army to free border areas engaged in narcotics production and traffic.

^b Includes helicopters.

^c Error of addition due to rounding.

^d Centrally funded.

^e Information incomplete.

Contributions to Mekong Basin Committee: 1957-1986

Donor	For Pre- Investment Investigations Planning	For Constriction	Total Contributions
	(s million)		
Thailand	27.6	128.5	156.1
U.S.	25.8	20.5	46.4
UNDP	39.6	2.5	42.1
Germany	2.4	38.5	40.9
Japan	3.3	36.5	39.6
Netherland	10.4	25.3	35.7
Vietnam	6.5	20.5	27.0
EEC	2.4	18.8	21.2
IBRD	---	19.9	19.9
Australia	2.9	13.2	16.1
ADU	---	15.8	5.8
Lao People's Democratic Republic	7.4	7.6	15.0
Cambodia	5.2	9.3	14.5
France	3.3	10.6	13.9
OPEC Fund	---	10.5	0.5
Others	18.7	30.1	48.7
TOTAL	\$155.5	407.9	563.3

SOURCE: Mekong Interim Committee, Annual Report, 1986.

Water control Projects in Northeast Thailand Sponsored by the Mekong Committee

Project	Year completed	Irrigated Area(ha)	Installed Capacity (MW)
Nam pung	1965	0	6.3
Nam pong	1966	53,000	25.0
Lam taking	1970	38,000	----
Lam Dom Noi	1971	24,000	24.0
Lam Pra plerng	1971	9,760	----
Nam phrom	1973	0	40.0
Lam pao	1975	21,300	----
Mun/Chi I	1982	6,500	----
Huai Mong	1986	8,700	----

source: Interim Committee for Co-Ordination of Investigations of the Lower Mekong Basin, various publications.

U.S-Financed Mekong basin Projects in or concerning Thailand

Projects Under Framework	years	U.S Contribution
Of the Mekong committee		(s million)
Reconnaissance study	1956-60	*
River studies-hydro Network	1958-62	2.2
Pa Mong Survey	1961-75	13.9
Hydro network-spare parts (R)	1963-66	0.4
Channel Improvement Analysis	1965-71	0.5
Tributary study	1964-69	*
Resources Atlas (R)	1965-72	0.5
Mun and Chi River basins study	1966-71	2.7
Basin Development Planning (R)	1970-76	5.9
Ports and Cargo Handling (R)	1971-75	0.2
Three tributary irrigation schemes		
Lam Pao	} 1963-1971	10.2
Lam tokong		
Lam Phra Plerng		
TOTAL U.S. Contribution		\$36.3

^R = regional contribution.

*Less than \$50,000.

U.S. Military Construction Projects in Thailand

	Length	Date
Road Construction		
1. Bangkok bypass, Routes 304, 311		
Chachoengsao-Kabinburi	96 km.	built 1962-66
Kabinburi-Korat	168 km.	built 1962-68
2. Route 331		
Sattahip naval base-Chachoengsao	127 km.	completed 1968
3. Route 22		
Sakon Nakhon-Thai Ihanom	54 km.	built 1968-70
4. Route 223		
Sakon Nakhon-That Phanom	70 km.	Built 1968-70
5. Route 1009		
Chang Thong-Doi Inthanon	48 km.	completed 1976
TOTAL		563 km.

Airfields

1. Limited provincial airfields improvements-lighting, POL storage, aprons, etc.; built 1961-63.
2. Large-scale improvements and construction of three new fields (U-Tapao, Nam Phong, Kamphaeng Saen); built 1963-68.

Naval Base--Sattahip

1. LST ramps, piers, depot; built 1961-63.
2. Major port development-breakwater, dredged harbor, docks, etc.; built 1963-69.

U.S. Loans to Thailand:1956-1987^a

Year	Purpose	Amount
	Completed Loans	
1956	Nonproject, commodity imports	10.0
1957	Mae Moh Power (3.3)	
	Aviation overhaul (0.1)	
	Nonproject, commodity imports (6.4)	9.8
1958	Telecommunication	6.9
1959	Metropolitan Electric Authority	19.8
1959	Bangkok Dredging	1.8
1959	Meal processing	0.8
1961	Locomotive	1.9
1962	Three irrigation project	10.2
1965	Lomsak-Saraburi High way	0.4
1967	Lam Nam Oon irrigation	3.3
1974	Feasibility studies	1.7
1974	Agriculture Development	5.0
1975	Seed Development	3.7
1976	Sericulture settlements	1.7
1977	Agriculture Extension	2.4
1978	Lam Nam Oon	3.2
1978	Primary Health Care	4.6
1979	Antimalaria	3.9
1979	Land settlement	3.7
	SUBTOTAL	94.8
	Active Loanb	
1980	Northeast small-scale irrigation	5.8
1981	Northeast Rainfed Agriculture	4.3
1981	Decentralized Development management	7.5
1982	Seed Development II	6.1
1982	Population Planning	2.0
Year	Purpose	Amount

1982	Micro-mini Hydro power	8.0
1982	Agribusiness-siam commercial Bank	2.0
1983	Population Planning	7.0
1984	Population Planning	0.9
1984	Rural Primary Health Care	1.5
1984	Rural Development Monitoring Evaluation	5.0
1984	Agriculture technology transfer	4.5
1984	Provincial Waterworks	0.1c
1985/86	Science & Technology	8.0
SUBTOTAL: Loan agreement amounts active Project		76.3
TOTAL Loans ^d		\$171.1

SOURCES: AID Status of Loans report as of December 31, 1986; USAID/T, Annual Financial Report, October 1981.

NOTE: Loans are listed by calendar year of signing, not comparable in some cases with the fiscal year basis shown in table A. I. The amounts shown are the final sums drawn by the end of the project, usually less than the original loan agreement amounts. For most loans the interest rate was 2 percent for the first ten years, 3 percent thereafter, for a total amortization period of forty years.

^a Excludes PL 480, Ex-Im Bank, and miscellaneous others.

^b Amounts for active loans are original loan agreement figures. Some of these projects are completed;"active" in this table refers to loans for which the expenditures accounts are not yet closed.

^c Excludes \$5.6 million deobligated from loan agreement amount.

^d As of December 31, 1986, the debt outstanding arising from these loans (taking account of early loans now partially or totally amortized and amounts actually drawn under the active projects) was \$68.0 million.

U.S. Military Assistance to Thailand:1950-1988

Fiscal year	Grants (MAP)	Credit Financing	Other	Total
(\$ million)				
1950	9.7	----	----	9.7
1951	44.8	----	1.9	46.7
1952	31.4	----	0.2	31.6
1953	16.9	----	7.4	24.3
1954	40.6	----	1.9	42.5
1955	42.1	----	3.5	45.6
1956	40.1	----	5.5	45.6
1957	10.0	----	6.2	16.2
1958	2.4	----	11.9	14.3
1959	12.4	----	4.0	16.4
1960	34.0	----	6.4	40.4
1961	52.7	----	8.0	60.9
1962	64.0	----	14.4	78.4
1963	47.8	----	16.7	64.5
1964	28.3	----	7.7	36.0
1965	22.3	----	8.2	30.4
1966	41.7	----	9.8	51.6
1967	59.8	----	9.8	69.6
1968	80.2	----	9.6	89.8
1969	81.7	----	14.7	96.4
1970	87.5	----	22.5	110.0
1971	73.7	----	25.0	98.7
1972	95.9	----	26.1	122.1
1973	40.6	----	22.2	62.8
1974	29.2	----	6.2	35.4
1975	27.6	8.0	6.1	41.7
1976	17.6	36.7	49.6	103.9
1977	16.0	30.0	1.2	47.3

Fiscal year	Grants (MAP)	Credit Financing	Other	Total
1978	8.0	29.5	1.1	38.6
1979	1.2	30.0	0.9	32.1
1980	0.6	36.0	0.8	37.3
1981	0.4	53.4	0.8	54.6
1982	4.5	74.7	1.5	80.7
1983	18.5	76.0	1.7	96.2
1984	5.0	94.0	2.2	101.2
1985	5.0	95.0	2.3	102.3
1986	4.8	80.5	2.2	87.5
1987	50.0	----	2.5	52.5
1988	50.0	10.0	2.5	62.5
TOTALS	\$1,299.1	653.8	325.4	2,278.3

SOURCE: USAID, U.S. Overseas Loans and Grants.

NOTE: Military Assistance Program (MAP) grants financed war material, construction (separate from OICC base construction program described in the text), transport, JUSMAG administration, etc. Credits were for RTG procurement of U.S. military equipment. Other includes costs of training Thai military officers in the United States and acquisition of U.S. military surplus property items. Figures for surplus equipment values prior to 1971 overstated the value substantially. See Caldwell, *American Economic Aid to Thailand*, p. 172, fn. c. Historical data on U.S. military aid appears to suffer from inconsistencies and occasional revision. Data through 1963 were recorded on an annual delivery basis; from 1964, on a program basis. Apart from the differences that delivery versus program would make on the valuation of any one year's military aid, there have been major differences in the recorded cumulative values over long periods. Thus Caldwell shows \$977.8 million of military aid for 1951-1971 based on several official sources, including an earlier edition of the annual source used for this table, which shows \$1,119.6 million, a difference of \$141.8 million, or 15 percent, of Caldwell's figure.